

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΚΑΘΕ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΚΡΗΞΗ
ΤΟ ΝΕΟ ΚΥΜΑ

ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΕΡΙΚΑΥΛΙΔΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΙΤΡΙΝΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ
**ΓΙΑ ΕΝΑ «ΑΛΛΟ»
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ**

ΤΟ ΝΕΟ ΚΥΜΑ

...καταλήψεων και διαδηλώσεων δεν ξανάφερε μόνο στην επιφάνεια το φοιτητικό κίνημα και τον παμπάλαιο στόχο του 15%. Γεφύρωσε, επίσης, το χάος που χώριζε την ΚΝΕ από τους κάποτε «προβοκάτορες» των Συσπειρώσεων...
Η ΚΝΕ ... με τις Συσπειρώσεις

- 5** Τ. Κωστόπουλος: Το νέο κύμα
- 6** Α. Ντάτσης: Ο ένδοξος αδελφός και οι φοιτητές
- 8** Η ΚΝΕ συζητά με τις συσπειρώσεις
- 11** Θ. Τσεκούρας: Μήπως μίλησε η γενιά της σιωπής
- 13** Ο Ρήγας Φεραίος και τα προγράμματα της ΕΟΚ
- 15** Δ. Τρίμης: Έρευνα... Αγοράς
- 16** Χ.Μ.: ERASMUS - Αθόρυβη υλοποίηση

- 18** Γιώργος Βότσης: Δυο τα δίσεκτα
- 19** Γιάννης Ιωάννου
- 21** Παν-Παν: Radio days
- 23** Φ. Σβάλμπα-Χοτ: Πύρρεια νίκη
- 24** Συνέντευξη με τον Σαμίρ Αμίν
- 27** Π. Λινάρδος-Ρυλμόν: Έξω από την ΕΟΚ το 1992;
- 29** Δ. Μαρωνίτης: Οι συμπληγάδες του διανοούμενου
- 30** Γ. Μητραλιάς: Η σοβιετική κοινωνία
- 31** Μ. Αϊντίν: Η επιστροφή στην Τουρκία

Ο ΚΙΤΡΙΝΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

...μεγάλωσε! Στις 16 σελίδες του εκτός από τα μικρά μηνύματα θα βρείτε ένα λεπτομερή οδηγό μέρα με την ημέρα για την εναλλακτική (ελπίζουμε) ψυχαγωγία σας...

- 33** Ο κίτρινος Σχολιαστής
- 40** ΤΕΣΤ: Μήπως είσαι χριστιανός;
- 45** Μικρές αγγελίες - Μικρά μηνύματα
- 49** Σχόλια των αναγνωστών

ΣΧΟΛΙΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- 50** Ρ. Πόλε: Η μαύρη Διεθνής
- 52** Δ. Τρίμης: Οι καταλήψεις σπιτιών στη Θεσσαλονίκη
- 53** Γιάννης Χατζάκος: Οι τσόντες
- 56** Α. Ρουμελιώτης: Στη μπάντα του δήμου

GATE 58

Κάποτε ο αθλητισμός ήταν η ενσωμάτωση στο αντίβαρο της πολιτικοποίησης. Σήμερα και η πολιτική έχει ενσωματωθεί με τη σειρά της ο χουλιγκανισμός δεν δίνει διέξοδο, βλέπουμε όμως το δρόμο του ανάμεσα στις σελίδες του Σχολιαστή...

ΣΧΟΛΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- 58** Θ. Πλατής: GATE 58
- 61** Αρκάς: Ο Παντελής και το λιοντάρι

ΠΕΡΙΚΑΥΛΙΔΟΣ ΛΑΚΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

συγγράφει ο Ηλίας Πετρόπουλος.

Στον καιρό της υστερίας του AIDS και στην ακμή της βιομηχανίας των πλαστικών καλόν είναι να θυμόμαστε τα παλιά και την αχνή αρχή του είδους...

- 65** Η. Πετρόπουλος: Περικαυλίδος λακωνική ιστορία
- 68** Χ. Μόσιαλος: Η ζωή είναι αλλού
- 69** Β. Ντάκουρη: Ο φόνος του ραδιοφώνου
- 70** Ι. Ραλλίδης: Συνέντευξη με τον Παύλο Σιδηρόπουλο
- 73** Γ. Μακρής: Στρίνμπεργκ - Στρίνμπεργκ
- 74** Δ. Κούρτοβικ: Βιβλιοψία
- 78** Α. Λιάκος: Σκέψεις για την ιστορία του φοιτητικού κινήματος

ΣΧΟΛΙΑ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΤΟ ΝΕΟ ΚΥΜΑ

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΚΡΗΞΗ

Μπορεί η φετινή φοιτητική έκρηξη να ήρθε κάπως απρόσμενα και να αιφνιδίασε πολλούς, όμως τα πρώτα στάδια που την προανέγγειλαν υπήρξαν διάσπαρτα σε όλη την προηγούμενη χρονιά: οι κινητοποιήσεις των φοιτητών του Νομικού ενάντια στη σκληρονομία του εξεταστικού (Οκτώβρης '86 — θυμάστε το ντου στα Προπύλαια); η μαζική συμμετοχή στην πορεία αλληλεγγύης στους Γάλλους φοιτητές, η νικήφόρα πολυήμερη κατάληψη της Παντείου, οι συμπλοκές αστυνομίας και φοιτητών έξω από το υπουργείο Παιδείας (Μάης '87) και, τέλος, οι μαζικές κινητοποιήσεις των μαθητών που συνέβαλαν να ανασταλεί η σχεδιαζόμενη απ' το υπουργείο δραστηριότητα περικύβητος του αριθμού εισακτέων στα ΑΕΙ-ΤΕΙ.

Το κλίμα στις αρχές της φετινής εκπαιδευτικής χρονιάς καθορίστηκε σε δραματικό βαθμό από την επίθεση της κυβέρνησης και του καθηγητικού κατεστημένου, μέσα από την αρθρογραφία του «ΒΗΜΑΤΟΣ» για την υποτιθέμενη «ιδεολογική τρομοκρατία» που το φοιτητικό κίνημα ασκεί στα ΑΕΙ, την προώθησή στο ΕΜΠ ενός εσωτερικού κανονισμού με δρακόντειες πειθαρχικές διατά-

ξεις — και «πονηρές» διατυπώσεις όσον αφορά την έρευνα για στρατιωτικούς σκοπούς — και την απόφαση για κατάργηση της δωρεάν διανομής των συγραμμάτων, που άνοιγε το δρόμο για την παραπέρα συρρίκνωση του δωρεάν χαρακτήρα της δημόσιας εκπαίδευσης. Παράλληλα, η δραστηριότητα περικύβητος των κονδυλίων για την εκπαίδευση, απόρροια της συνολικής κυβερνητικής πολιτικής περιορισμού των κοινωνικών δαπανών, δημιούργησε τρομαχτικά προβλήματα σε μια σειρά σχολές, που βρίσκονταν πια σε αδυναμία να λειτουργήσουν.

Η απάντηση των φοιτητών σ' όλα αυτά πήρε γρήγορα χαρακτήρα χιονοστιβάδας, παρασέρνοντας στο δρόμο της κι αυτούς που έκαναν το πρώτο βήμα, αλλά ήταν πολύ διστακτικοί να κάνουν το δεύτερο. Για λόγους χώρου, δεν είναι δυνατό ν' ακολουθήσουμε σ' αυτό το κείμενο την πορεία του φοιτητικού ξεσπάσματος μέρα με τη μέρα. Θα περιοριστούμε, λοιπόν, σε μια σύντομη περιοδολόγησή του, σκιαγραφώντας τις φάσεις που πέρασε και που παρουσιάζουν εξαιρετική ποικιλία (απ' αυτή την άποψη, το «διφασικό» '79 ήταν πολύ πιο πληκτικό).

ΦΑΣΗ 1η: Κάποιες πιο δυναμικές κινητοποιήσεις...

Στις 16/9, πρώτη σύγκρουση φοιτητών (κυρίως της ΚΝΕ) με την αστυνομία, μπροστά στις πόρτες του υπουργείου Παιδείας. Κατάληψη ενός ξενοδοχείου και της νομαρχίας στην Πάτρα και συγκρούσεις με τα ΜΑΤ (12-13/10). Κατάληψη της Γεωπονικής μετά από παραπομπή ενός φοιτητή σε πειθαρχικό (20/10), συγκρούσεις σπουδαστών-ΜΑΤ έξω από το υπουργείο (21/10). Κατάληψη του Φυσικού Πατρών (22/10) και σχολών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (22-23/10). Πρώτα δυναμικά κλεισίματα δρόμων από φοιτητές και σπουδαστές.

Είναι η φάση της γέννησης του κινήματος. Τα μπλοκ δεν έχουν ακόμα μορφοποιηθεί και τις κινητοποιήσεις τις «σπρώχνει» σε μεγάλο βαθμό η ΠΣΚ, υπερφαναλλογισμένη συχνά από τα αριστερά από τις «Συνσπειρώσεις», το «Ρήγα» και διάφορα άλλα σχήματα. Αξιοπρόσεκτος ο πρωτοπόρος ρόλος της επαρχίας, όπου διάφορα προβλήματα, όπως αυτό της στέγασης, έχουν πάρει δρα-

ματικές διαστάσεις. Η πρώτη αυτή φάση του κινήματος κλείνει στις 23/10, με την απόφαση της Γ.Σ. των φοιτητών του Χημικού για κατάληψη της σχολής τους. Η κλιμάκωση της πάλης μεταφέρεται πια από την «περιφέρεια» στο «κέντρο».

ΦΑΣΗ 2η: «Τέρμα-τέρμα στις εκτονώσεις, εμπρός για καταλήψεις και διαδηλώσεις»

Η κατάληψη του Χημείου αρχίζει στις 26/10: την ίδια μέρα, ο Φλωράκης συναντιέται με τον Παπανδρέου στο Καστρί κι ένα νέο «μορατόριουμ» αρχίζει να μυρίζει. Στις 2/11, ΠΣΚ-ΠΑΣΠ ψηφίζουν από κοινού στην Ε-ΦΕΕ απόφαση που υποβαθμίζει σε μεγάλο βαθμό τα αντικυβερνητικά μέτωπα, ενώ στον Τύπο οργιάζει η φημολογία για επικείμενη απομάκρυνση του Τρίτη από τους «αριστερούς» του Εκτελεστικού. Στο μεταξύ, καταλαμβάνονται σχολές του Πολυτεχνείου (2/11), οι φοιτητές του Χημικού αντιμετωπίζουν με τη σειρά τους τα ΜΑΤ έξω από το υπουργείο (30/10), η ΕΣΕΕ καταλαμβάνει το ξενοδοχείο «Μάρμαρα» και δέχεται

την επίθεση των ΜΑΤ (4/11) και οι σπουδαστές της ΣΕΛΕΤΕ καταλαμβάνουν κι αυτοί τη σχολή τους (5/11).

Πάνω απ' όλα, όμως, σ' αυτή τη φάση σχηματίζονται τα δυο μπλοκ, που στη συνέχεια θα αναμετρηθούν μεταξύ τους για τον έλεγχο του κινήματος: από τη μια, το μπλοκ της «δημοκρατικής αναβάθμισης των σπουδών», με βασικό άξονα την ΠΣΚ κι ευκαιριακό εταίρο την ΠΑΣΠ και, από την άλλη, αυτό που ονομάστηκε μπλοκ των καταλήψεων — Δημ. Αγώνας, Συμπεριρώσεις, ΣΣΑΚ και διάφορα ανεξάρτητα σχήματα. Κοινός πολιτικός άξονας αυτών των δυνάμεων η αντίσταση στην πολιτική του κεφαλαίου στο χώρο της εκπαίδευσης, όπως αυτή εξειδικεύεται με το τετράπτυχο «Εντατικοποίηση — Κατακερματισμός των φοιτητών — Περικοπή των κοινωνικών δαπα-

Απ' τα συνθήματα στους τοίχους που ενοχλούν τον κ. Θ. Τάσιο.

νών — Διασύνδεση της Εκπαίδευσης με το Κεφάλαιο».

Ωστόσο, στην περίοδο αυτή, το κύριο διαφοροποιητικό στοιχείο του αριστερού μπλοκ απέναντι στην ΠΣΚ δεν είναι τόσο η ουσία των διεκδικησών του, όσο η αγωνιστική πλειοδοσία των μορφών πάλης που προτείνει: «Τέρμα-τέρμα στις εκτονώσεις...»

Η ύπαρξη των δυο μπλοκ γίνεται αντιληπτή και προς τα έξω, στην πρώτη μεγάλη φοιτητική πορεία, αυτή της 5/11, όταν η ΚΝΕ «φτιάχνοντας» αλυσίδες επιχειρεί να πετάξει έξω το μπλοκ των κατεληγμένων σχολών στη ακολουθούν αψιμαχίες και στο τέλος σχηματίζονται δυο διαδηλώσεις, σε αριθμητική αναλογία 3-1.

Θα ακολουθήσει μπαράζ καταλήψεων: Οικονομικό (6/11), Νομικό, Φιλοσοφική (9/11), Ιατρική, Κτηνιατρική, Αρχιτεκτονική και Ιταλική Φιλολογία στη Θεσσαλονίκη (9/11), ΣΓΤΚΣ-ΤΕΙ Αθηνών (11/11) κ.α. Η συνεχής μεταβολή των συσχετισμών προς όφελος του «μπλοκ των καταλήψεων» γίνεται φανερό στην πανεκπαιδευτική πορεία της 10/11, όταν οι φοιτητές του «μπλοκ» είναι πολύ περισσότεροι απ' αυτούς των ΠΣΚ-ΠΑΣΠ.

ΦΑΣΗ 3η: «Αγώνας μαζικός, πανφοιτητικός, θα 'ναι οι καταλήψεις από δω και μπρος»

Κάτω από την πίεση της «αριστερής αντιπολίτευσης» μέσα στο κίνημα και, οπωσδήποτε, υπακούοντας και σε κάποιες λεπτές ενδοκομματικές αντιπαραθέσεις στο ΚΚΕ, η ΚΝΕ πραγματοποιεί αριστερή στροφή στα μέσα του Νοεμβρίου. Η αλλαγή

του κλίματος είναι σαφής στις 12/11, με τη συμπλοκή ανάμεσα σε φοιτητές (κυρίως της ΠΣΚ) και τα ΜΑΤ έξω από τη Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και καταγράφεται δραματικά πλέον στο πανελλαδικό συλλαλητήριο της 13/11, όταν η ΕΣΕΕ αποφασίζει να σπάσει την αστυνομική απαγόρευση της πορείας στο Σύνταγμα και η Σταδίου μετατρέπεται σε πεδίο μάχης. «Μόρφωση — Δουλειά — Ανεξαρτησία — Εμπρός για της γενιάς μας τα Πολυτεχνεία». Αναβαπτιζόμενη αγωνιστικά στη σύγκρουση με τα

ΜΑΤ, η ΠΣΚ αποκτά ξανά το πάνω χέρι μέσα στο κίνημα, προκαλώντας κρίση στις γραμμές εκείνης της πτέρυγας του «μπλοκ των καταλήψεων» που επέμεναν ότι η διαφοροποίηση από την ΚΝΕ πρέπει να γίνει με οργανωτικό τρόπο.

Παράλληλα, η αγωνιστική αναβάπτιση της ΚΝΕ και η, προσωρινή τουλάχιστον, διάρρηξη του «μπλοκ της αναβάθμισης» προσφέρει τη δυνατότητα σχηματισμού μιας αντικυβερνητικής πλειοψηφίας στο φοιτητικό κίνημα, ενόψει μάλιστα και του

Ο Ένδοξος Αδελφός και οι φοιτητές

Κατά τη διάρκεια των πρόσφατων φοιτητικών κινητοποιήσεων, ΤΟ ΒΗΜΑ δημοσίευσε μια σειρά άρθρων και «αναλύσεων» σχετικά με την Ανώτατη Παιδεία. Κοινό τους στοιχείο η θεώρηση των φοιτητικών αγώνων ως δυσλειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος. Ο στόχος τους ρητός: η άκριτη επιστροφή των φοιτητών στις αίθουσες διδασκαλίας.

Ιδιαίτερα προωθημένη αιχμή τέτοιων απόψεων ο καθηγητής του ΕΜΠ Θ. Π. Τάσιος, που ανέλαβε με δύο άρθρα του στο ΒΗΜΑ *«να πει τα πράγματα με τ' όνομά τους»*. Υπερασπίστηκε *«το μοντέρνο σύστημα»* των εξαμήνων που *«το χτίσαμε χέρι-χέρι με τη γενιά του Πολυτεχνείου»*, υπενθυμίζοντας ότι *«η ίδια απόπειρα ανατροπής του συστήματος σπουδών έγινε και το 1980»*. Αποκάλυψε ότι οι συνελεύσεις που αποφασίζουν τις καταλήψεις είναι *«άτυπες (και για τούτο παράνομες), αέναες και συχνά συνεχιζόμενες μετά τα μεσάνυχτα συνάξεις»*. Επεσήμανε την *«ηθική... αλλά και υλική ευθύνη»* της ΕΦΕΕ που τις ανέχεται και αναρωτήθηκε: *«Έχετε ποτέ σκεφτεί τη ζωή περνάμε κάθε μέρα χωρίς τίποτα το σταθερό, χωρίς όρους παιχνιδιού καν...»* Και αποφάνθηκε σχετικά με τις καταλήψεις και την περιφρόνησή τους: *«εδώ θα ταίριαζε η λέξη φασισμός»*.

Ας προσεγγίσουμε, όμως, περισσότερο τις απόψεις του κ. καθηγητή. Σε αναφορά του προς την Πρυτανεία του ΕΜΠ που τιτλοφορείται *«τα επαγγελματικά μου δικαιώματα και η επιστημονική μου αξιοπρέπεια»*², ζητά από τη Σύγκλητο να συζητήσει το θέμα της κατάστασης που επικρατεί στο ΕΜΠ. Ο λόγος στον κ. Τάσιο: *«Η ιδιότητα του επαγγέλματός μας παραμένει μοναδική: μέσα στους ίδιους τους χώρους δουλειάς δεν διαθέτουμε προσαρσία, ούτε μπορεί να γίνει λόγος για κανενός είδους εξωτερική ή εσωτερική ασυνώνευση... Υφιστάμεθα... το συχνό φαινόμενο της εισβολής σπουδα-*

στών σε ώρες μαθημάτων με την απώθηση διακοπής για να γίνει κάποια συνέλευση... Σήμερα, η πανεπιστημιακή κοινότητα δεν διαθέτει κανέναν αμυντικό ή κατασταλτικό μηχανισμό».

Πρόκειται για απόψεις που εξαφνίζουν για την ωμότητά τους. Ο στόχος της περιθωριοποίησης του φ.κ. και της ποινικοποίησης της συνδικαλιστικής δράσης τίθεται με προκλητική σαφήνεια. Ο κ. καθηγητής γνωρίζει βέβαια, όπως ο ίδιος γράφει, ότι οι απόψεις του θα προκαλέσουν τη φοιτητική αντίδραση. Προσπαθεί λοιπόν εκ των προτέρων να απαντήσει: *«δεν θα δεχθώ κανένα επιτίμιο αντιδραστικότητας» τον καιρό της δικτατορίας, βεβαίως, άλλα έγγραφα»...*

Τι έγραφε λοιπόν ο κ. Τάσιος «τον καιρό της δικτατορίας»;

Αναφερόμαστε στην *«Εργασία του Ένδο(ξου) Αδελφού»* Θ. Τάσιου»

Ο κ. Θ. Τάσιος.

στη μασονική στοά Υπ(έρτατο) Περ(ιστήλιο) Σειρίου Υπ Αριθμ 5 Κοιλ(άς) Κηφ(ισσός) Αν(ατολή) Πειραιώς, με θέμα *«Η βασιλική αφίς και οι υπέρτατοι τέκτονες»*, που εκφωνήθηκε στην περίοδο 1969-70. Εκεί ο κ. Θ. Τάσιος αποκαλύπτει το πώς *«πενήντα αιώνες ανθρώπινη ιστορία συμπυκνώθηκε απόψε, σε δυο ώρες, όταν μυηθήκαμε στον παρόντα βαθμό και ξαναβιώθηκε στο πρόσωπό μας»*.

Η αναφορά σ' αυτό το «πόνημα»

του κ. Θ. Τάσιου δε γίνεται φυσικά από διάθεση να «ελέγχονται οι φιλοσοφικές θέσεις των Ελλήνων πολιτών», όπως διατείνονται οι επώνυμοι πανεπιστημιακοί υποστηρικτές του. Δεν είναι, άλλωστε, αυτός ο μόνος μασόνος καθηγητής στο Πολυτεχνείο. Ωστόσο, είναι νομίζουμε δικαίωμα των φοιτητών να αναφέρονται στην τεκτονική του δραστηριότητα, όταν ο ίδιος σήμερα προτείνει να βρεθεί μια νομοθετική ρύθμιση *«που θα κόψει το βήχα σ' όσες φοιτητικές μειοψηφίες γουστάρουν να σώσουν τη χώρα με το ζόρι»*. Ας μη μιλά ο κ. Τάσιος για αδιαφάνεια, κρυψινόια και μειοψηφίες: είναι αυτός ο «Μεγάλος Διδάσκαλος».

Κι ας μην καταγγέλλει αβασάνιστα τους συνδικαλιστές φοιτητές ότι τον υποχρεώνουν να ακούει «νέες ιεραρχίες άρρητων βερμπαλισμών», όταν ο ίδιος απευθύνεται στους «αδελφούς» του με την ακόλουθη διατύπωση:

«Αδελφοί, εκλεκτοί διδάσκαλοι των 15, υπέρτατοι εκλεκτοί των 12, μεγάλοι διδάσκαλοι, αρχιτέκτονες, έξοχοι ιππότες της Βασιλικής Αφίδος και στον παρόντα βαθμό μεγάλοι εκλεκτοί, τέλει και υπέρτατοι τέκτονες, παρακαλώ να μου επιτρέψετε τη μεγαλορρημασίωση, κλπ. κλπ.»

Οι συνελεύσεις των φοιτητών του Πολυτεχνείου καταδίκασαν την αντιφοιτητική πρακτική και αρθρογραφία του κ. Θ.Π. Τάσιου. Μετά από αυτό, ΤΟ ΒΗΜΑ υπόστηριξε (κύριο άρθρο 29.11) ότι η αντίδραση των φοιτητών *«πετυχαίνει με δέκα μόνο λέξεις να δικαιώσει πλήρως την άποψη των καθηγητών ότι είναι ανόχι φασίστες πάντως φασιστοειδή»*.

Και επανήλθε με δισέλιδο αφιέρωμα συλλογής υπογραφών συμπαράστασης. Φαίνεται ότι οι φοιτητές, έστω και αμυνόμενοι, εξακολουθούν να προκαλούν το δέος σε μεγάλη μερίδα διδασκόντων.

Άρης Ντάτσος

1. ΤΟ ΒΗΜΑ, 15 και 29 Νοεμβρίου 1987
2. Αρ Πρωτ. 363/20.11.87

γιορτασμού του Πολυτεχνείου. Απαγορεύεται έτσι στο Δροσογιάννη να καταθέσει στεφάνι και το βράδυ της 16/11, μετά από μαραθώνιες συνεδριάσεις κι αρκετές εσωτερικές διαφωνίες, οι «Συσπειρώσεις» δέχονται να ψηφίσουν μαζί με την ΠΣΚ και το Δ.Α. κοινό πλαίσιο στην ΕΦΕΕ, κάνοντας φυσικά αρκετές παραχωρήσεις στη διατύπωση του σκεπτικού (όπως, άλλωστε, και η ΠΣΚ).

Φτάνουμε έτσι, για πρώτη φορά μετά τη μεταπολίτευση, σε μια επέτειο του Πολυτεχνείου με κατειλημμένο το μεγαλύτερο μέρος των σχολών, σε πανελλαδική μάλιστα κλίμακα (στη Θεσσαλονίκη, για παράδειγμα, ο αριθμός των καταλήψεων φτάνει στις 25 σε σύνολο 32 σχολών και από αυτές το μπλοκ των καταλήψεων «ελέγχει» τις 9, ενώ στις υπόλοιπες μετέχει και η ΠΣΚ). Στο μεταξύ, τα αναπόφευκτα επεισόδια στο προαύλιο του Πολυτεχνείου ανάμεσα σε φοιτητές και την πολυάριθμη φρουρά του πρωθυπουργού (αποτε-

Πριν απ' την πορεία (13.11).

και το νεραντζοβόλημα του Μησοτάκη στις 15/11 κατά δεύτερο, προκαλούν τη μαζική παρέμβαση της ΔΑΠ στις συνελεύσεις, σ' έναν κατ' εξοχήν πυροσβεστικό ρόλο. Κατεβαίνοντας μαζικά στις διαδικασίες, η φοιτητική παράταξη της Ν.Δ. επιχειρεί στο δεύτερο δεκαπενθήμερο

πρότασή της στις συνελεύσεις εστιάζεται στα εξής: σταμάτημα των καταλήψεων των σχολών και κατάληψη των (φιλοκυβερνητικών) πρωτανειών από τα Δ.Σ. των συλλόγων — με λίγα λόγια, σπάσιμο του μαζικού χαρακτήρα του κινήματος και συνέχιση της φθοράς της κυβέρνη-

ναιό αντικυβερνητικό μέτωπο της προηγούμενης περιόδου, η ΠΣΚ βρίσκεται σε θέση να κερδίσει την πλειοψηφία των συνελεύσεων, προτείνοντας μορφές πάλη που μερικές φορές φτάνουν μέχρι και την πολυήμερη κατάληψη, αλλά γενικά εστιάζονται σε μάλλον χλιαρά «προγράμματα δράσης» (συμβολικές καταλήψεις ιδιωτικών πανεπιστημίων, 2ήμερα κλεισίματα σχολών, κλπ.). Σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις, ο κίνδυνος επικράτησης της ΔΑΠ δημιουργεί αντιδεξιές συσπειρώσεις της ΠΣΚ με δυνάμεις του «μπλοκ των καταλήψεων».

ΘΑΣΗ 5η: Οι καταλήψεις συνεχίζονται...

Στα τέλη του Νοέμβρη, αρχίζει νέος γύρος καταλήψεων, σαφώς πιο περιορισμένος: εκτός από το Χημικό και την Αρχιτεκτονική που παραμένουν κατειλημμένα σε μόνιμη βάση, στο χορό μπαίνουν ξανά οι Πολιτικοί Μηχανικοί (26/11), οι Ηλεκτρολόγοι (1/12) και η Βιομηχανική (1/12 — με συμμετοχή της ΠΣΚ), ενώ συνεχίζονται επίσης οι καταλήψεις σε ορισμένα ΤΕΙ (ΣΤΕΦ Πειραιά, ΣΓΤΚΣ, ΣΕΛΕΤΕ) και σε σχολές της επαρχίας (Γιάννενα, Ηράκλειο, Θεσσαλονίκη). Τα σημάδια της κόπωσης είναι πια εμφανή στη συρρίκνωση του «μπλοκ των καταλήψεων» στις πορείες και στη γενικότερη μείωση του αριθμού των φοιτητών της Αθήνας που μετέχουν στις κινητοποιήσεις. Κάποιες «δυναμικές» κινητοποιήσεις — περικύκλωση υπουργείων Βορείου Ελλάδας (3/12) και Παιδείας (7/12) — καθώς και το πανελλαδικό συλλαλητήριο της 9/12 (η επιτυχία του οποίου οφείλεται κυρίως στο μεγάλο αριθμό φοιτητών που ήρθαν από την επαρχία) φαίνεται πως αποτελούν τις τελευταίες εντυπωσιακές αναλαμπές του κινήματος. Κανείς, βέβαια, δεν μπορεί να αποκλείσει μια αναζωπύρωσή του, δεδομένου μάλιστα ότι η φύση των προβλημάτων που το γέννησαν και των στόχων που έθεσε είναι τέτοια που εγγυάται τον παρατεταμένο χαρακτήρα του.

Ποντάροντας σ' αυτή την κόπωση, η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών αποφασίζει (2/12) να μη χαθεί το εξάμηνο στις κατειλημμένες σχολές, αν αναπληρωθούν έγκαιρα κάποια μαθήματα. Έχοντας κερδίσει αρκετά από τα πιο άμεσα υλοποιήσιμα αιτήματά τους (έκτακτο κονδύλι, κατάργηση ν + 3 και προαπαιτούμενων), οι φοιτητές του Χημικού επιστρέφουν στα μαθήματά τους στις 9/12. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με το Πολυτεχνείο και με αρκετές ακόμη σχολές της επαρχίας, οι οποίες, όταν γραφόταν αυτό το κείμενο, συνέχιζαν να παραμένουν κατειλημμένες.

Τάσος Κωστόπουλος

Έξω απ' το Υπουργείο Παιδείας (5.11).

λούμενη από μέλη της ΠΑΣΚΕ και ασφαλίτες), το νεραντζοβόλημα του Μησοτάκη και η πρόβλεψη από το φιλοκυβερνητικό Τύπο σημείων και τεράτων για την επετειακή πορεία, συμβάλλουν στη μεγαλύτερη μέχρι σήμερα απομαζικοποίηση του γιορτασμού του Πολυτεχνείου. Τελικά, τα επεισόδια στο τέλος της πορείας, παρά την πρωτοφανή αγριότητα της αστυνομίας, δεν έχουν καμιά απολύτως επίπτωση στο φοιτητικό κίνημα, που αυτή τη στιγμή βρίσκεται στο ζενίθ του. Η 3η φάση κλείνει με την πορεία της 19/11 ενάντια στην κρατική τρομοκρατία.

ΘΑΣΗ 4η: Η αποτυχημένη είσοδος της ΔΑΠ στο προσκήνιο

Η διαμόρφωση ενός αριστερού αντικυβερνητικού μπλοκ μετά τις συγκρούσεις της 13/11 κατά κύριο λόγο

του Νοέμβρη, αφενός μεν να καταγραφεί κι αυτή σαν ηγεμονική δύναμη στο φοιτητικό κίνημα (αφού είναι, ήδη, σε επίπεδο φοιτητικών εκλογών) και αφετέρου να «ειρηνεύσει» τα πανεπιστήμια, μια και αντιλαμβάνονται ότι έχει αρχίσει ήδη να χάνει από τη συνέχιση της αναταραχής. Η

Τελικά, η πρότασή της δεν κερδίζει παραπάνω από 2-3 συνελεύσεις και το εγχείρημα βουλιάζει μαζί με την αποτυχημένη κομματική συγκέντρωση της ΟΝΝΕΔ στα Προπύλαια (30/11).

Απέναντι στη νεοδημοκρατική παρέμβαση και με δεδομένο το ε-

Οι κρανοφόροι караδοκούν (13.11).

Η ΚΝΕ συζητά με τις

Η υπερψήφιση κοινού πολιτικού πλαισίου για το γιορτασμό του Πολυτεχνείου από την ΚΝΕ και τις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ ξάφνιασε πολλούς. Για πρώτη φορά οι «αναρχοαυτόνομοι» και τα «ΚΝΑΤ», όπως ονόμαζαν ο ένας τον άλλο, φάνηκαν να δημιουργούν μια νέα πλειοψηφία μέσα στο φοιτητικό κίνημα. Πώς ερμηνεύεται αυτή η στάση; Πρόκειται μήπως για έναν απλό (ή διπλό) ομοιοπαθισμό; Μήπως ο ένας παρέσυρε τον άλλο; Και το σημαντικότερο: Έχει μέλλον αυτή η «σύγκλιση»; Αυτά τα ερωτήματα συζητήσαμε με το Θόδωρο Καραγιαννίδη, μέλος του Κ.Σ. της ΚΝΕ, και το Χρήστο Καραμάνο, εκπρόσωπο των ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΩΝ στο Κ.Σ. της ΕΦΕΕ. Σημειώνουμε ότι πρόκειται για την πρώτη φορά που γίνεται μια τέτοια αντιπαράθεση απ' τον τύπο.

ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ (Χρήστος ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ): Η γνώμη μου είναι ότι όλοι οι πολιτικοί φορείς έχουν μια συγκεκριμένη πολιτική τακτική σε κάθε συγκυρία. Θα έλεγα, λοιπόν, ότι κι εμείς ακολουθήσαμε μια κατεύθυνση που μας επέβαλλε αυτή η περίοδος. Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν αναιρέσαμε κάποια θέση μας ούτε μειώσαμε τους τόνους της κριτικής και της αντιπαράθεσής μας με την ΚΝΕ. Οι ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ, άλλωστε, ορίζονται σαν ένας πόλος που αρνείται την τεχνοκρατική μεταρρύθμιση που επιχειρείται από τη μεταπολίτευση και μετά στα ΑΕΙ.

Η ΚΝΕ, αντίθετα, έμμεσα ή άμεσα, στηρίζει αυτή την προσπάθεια. Μ' αυτή την έννοια υπάρχει μια θεμελιακή διαφορά ανάμεσά μας, η οποία είναι σίγουρα υπαρκτή και στη σημερινή φάση.

* Επειδή οι ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ δεν έχουν τη μορφή της πολιτικής οργάνωσης, ο Χ. Καραμάνος μας δήλωσε ότι οι τοποθετήσεις του είναι προσωπικές και δεν απηχούν κατ' ανάγκη τις απόψεις όλου του πολιτικού φάσματος των ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΩΝ.

ΚΝΕ (Θόδωρος ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ): Κατ' αρχήν θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε το ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ για τη δυνατότητα που μας δίνει να παρουσιάσουμε τις θέσεις μας. Πρέπει να διευκρινίσουμε, πως είναι λάθος να πιστεύει κανείς ότι εμείς και οι ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ ήμαστε παλιοί φίλοι χωρίς να το γνωρίζουμε, ότι το ανακαλύψαμε ξαφνικά τώρα και όλα όσα έγιναν στο παρελθόν ήταν μια απλή παρεξήγηση.

Οι παλιές αντιθέσεις της ΚΝΕ και των ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΩΝ —δεν εννοώ τις ακραίες εκδηλώσεις τους, αλλά τις βασικές πολιτικές και ιδεολογικές πλευρές τους— συνεχίζουν να υπάρχουν και σήμερα. Ωστόσο, θέλουμε να τοποθετήσουμε αυτές τις αντιθέσεις στο πλαίσιο των νέων δεδομένων και αναγκών του κινήματος.

Αλλωστε, θα πρέπει να πάρουμε υπόψη μας τρία καινούργια στοιχεία.

Πρώτο: οι σημερινές ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ δεν είναι αντίγραφα των αντίστοιχων του 1979. Εκείνα τα σχήμα-

τα είχαν υποδεχτεί τα κύματα της απογοήτευσης που προκάλεσε η κρίση του αριστερισμού και του «Ρήγα Φεραίου», πράγμα που επέδρασε και στη φυσιογνωμία τους και στην πρακτική τους. Οι ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ του '87 υποδέχονται κυρίως ριζοσπαστικές διαθέσεις που γεννάει η κρίση του συστήματος, χωρίς όμως πολιτικό παρελθόν.

Δεύτερο: είμαστε αντιμέτωποι με μια συντηρητική επιδρομή της άρχουσας τάξης ενάντια στα δικαιώματα της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Είναι αναγκαίο να συγκροτηθεί ένα αντισυντηρητικό μέτωπο ενότητας και πάλης, με διαφορετικά ρεύματα, που θα πορεύεται το καθένα κάτω από τις σημαίες του. Πολλές δυνάμεις από τις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ μπορούν να παίξουν αξιόλογο ρόλο σ' αυτή την υπόθεση.

Τρίτο: δεν κρύβουμε από κανέναν ότι μέσα στις μαζικές οργανώσεις άρχισαν τα τελευταία χρόνια να μεταγγίζονται από τις καθεστωτικές δυνάμεις στοιχεία κοινοβουλευτισμού και γραφειοκρατίας. Σήμερα, πρέπει να πετύχουμε μια αναζωογόνηση των μαζικών φορέων της νεολαίας, και πιστεύουμε ότι στις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ υπάρχουν μεγάλες δεξαμενές αντιγραφειοκρατικών καυσίμων, που μπορούν να συμβάλουν σ' αυτή την υπόθεση.

■ Για τις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ, η ΚΝΕ του '79 είναι η ίδια με την ΚΝΕ του '87;

ΣΥΣΠ: Κανένας πολιτικός σχηματισμός του '79 δεν είναι ίδιος με τον αντίστοιχο του '87. Τα κύρια στοιχεία που προκαλούν αυτή τη διαφοροποίηση είναι, αφενός η αδυναμία των κομμάτων και των οργανώσεών τους να πείθουν με την ίδια ευκολία τον κόσμο που επηρεάζουν και, αφετέρου, η αλλαγή του πολιτικού σκηνικού.

Σήμερα, έχουν χρεοκοπήσει όλα τα σοσιαλδημοκρατικά μοντέλα διαχείρισης της κρίσης, πράγμα που δε συνέβαινε το '79. Αυτό, νομίζω, είναι και το κλειδί που μπορεί να εξηγήσει την ευκαμψία που επέδειξε η ΚΝΕ στις πρόσφατες κινητοποιήσεις και τη διάθεση συνδιαλλαγής που παρουσιάζει.

Θα ήθελα, όμως, να σημειώσω κάτι σ' αυτά που τόνισε προηγουμένως για μας ο Θόδωρος. Διαφωνώ με την εκτίμησή του, ότι οι σημερινές ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ δεν έχουν πολιτικό παρελθόν. Προφανώς και έχουν. Αν φέτος πετύχαμε να δώσουμε διέξοδο στη συσσωρευμένη αγανάκτηση του κόσμου, αυτό δεν έγινε μόνο επειδή εμείς προτείνουμε προωθημένες μορφές πάλης— έγινε, γιατί τα προηγούμενα χρόνια προετοιμάσα-

με το έδαφος και κατορθώσαμε, μέσα από μια πολιτική συνέχεια και μια ωρίμανση, να πείσουμε τους φοιτητές για την απάτη της αναβάθμισης. Η ΚΝΕ συμμετείχε στο φοιτητικό ξεσπάσμα, σε αντίθεση με το '79 που το είχε χτυπήσει, επειδή δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά. Προκειμένου να απομονωθεί πολιτικά, προτίμησε να πρωτοδοτήσει μια ελεγχόμενη αναταραχή και να ελέγξει τη φοιτητική δυσανεμία...

■ Έχει τη δυνατότητα η ΚΝΕ να ελέγξει, σήμερα, τη φοιτητική έκρηξη;

ΚΝΕ: Ας μη μιλήσουμε για τη φοιτητική έκρηξη κι ας μιλήσουμε καλύτερα για τις μάζες, που ήταν πρωταγωνιστές και δημιουργοί αυτής της έκρηξης. Επομένως ας μιλήσουμε για τη σχέση μας μ' αυτές τις μάζες.

Λέμε, λοιπόν, ότι δε θέλουμε να τις ελέγξουμε. Και για όσους δε μας πιστεύουν, λέμε πως δεν μπορούμε. Δε θέλουμε ν' αναπαράγουμε μια σχέση λοχαγού-φαντάρων, όπου εμείς θα δίνουμε τα παραγγέλματα και οι άλλοι θα εκτελούν... Οι κομμουνιστές δεν πρέπει να μοιάζουν με νευρικούς εισπράκτορες λεωφορείου, που φοβούνται μήπως δεν προλάβουν να ελέγξουν τα εισιτήρια πολλών επιβατών που ανεβαίνουν σε κάποια στάση.

■ Στο παρελθόν, όμως, αυτή η σχέση ήταν κάτι παραπάνω από έντονη...

ΚΝΕ: Κάνεις λάθος. Πάντοτε επιδιώκαμε μια διαρκή επικοινωνία με τις μάζες, έτσι ώστε να δίνουμε και να παίρνουμε. Ξέρουμε ότι τα σοβιέτ δεν τα κατασκεύασε ο Λένιν— δημιουργήθηκαν μέσα στην εξέλιξη της επαναστατικής πάλης. Τη δικτατορία του προλεταριάτου δεν την ανακάλυψε ο Μαρξ— τη δημιούργησε η Κομμούνια και ο Μαρξ της έδωσε την ολοκληρωμένη θεωρητική μορφή της. Καμιά θεωρητική επεξεργασία δεν είναι πιο πλούσια από την πραγματικότητα.

ΣΥΣΠ: Καλή η εμπειρία του διεθνούς επαναστατικού κινήματος, αλλά ίσως είναι πιο χρήσιμο να προσγειωθούμε στα δικά μας. Λες πως δε θέλετε να ελέγξετε τις μάζες — συνεπώς σέβεστε και τις πρωτοβουλίες τους. Πώς εξηγείς, λοιπόν, ότι ενώ είχαμε στα χέρια μας τις αποφάσεις κατάληψης των Γενικών Συνελεύσεων διάφορων σχολών, στις πρώτες πορείες, τότε που εσείς προτεινότε αποχές, συναντούσαμε κορδόνια και αντιμετωπιζόμασταν σαν προβοκάτορες; Ή ακόμα και πιο πρόσφατα: γιατί καταγγέλλετε τον αποκλεισμό του υπουργείου Παιδείας, ενώ υλοποιούσαμε απόφαση εννιά φοιτητικών συλλόγων;

ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ

Αριστερά ο Χρήστος Καραμάνος (Συσπειρώσεις) και δεξιά ο Θόδωρος Καραγιαννίδης (ΚΝΕ) συζητούν με το Χρήστο Μαχαίρα στα γραφεία του Σχολιαστή.

ΚΝΕ: Αυτά για τους προβοκατόρες και τα κορδόνια δε νομίζω ότι ισχύουν. Έχουν διαμορφωθεί άλλες σχέσεις και το ξέρουν όλοι όσοι παρακολούθησαν τις εξελίξεις τον τελευταίο καιρό. Εν πάση περιπτώσει, πάντως, η αντίληψη της ΚΝΕ για το μαζικό κίνημα δεν μπορεί να εξετάζεται με αστυνομικό τρόπο — επιβεβαιώνεται στις μεγάλες στιγμές αυτού του κινήματος. Όσον αφορά το υπουργείο Παιδείας, εκτιμήσαμε ότι, σε μια στιγμή όπου πρωταγωνιστής των εξελίξεων ήταν το ενωμένο φοιτητικό κίνημα, ήταν λάθος να μπουν στη θέση του μερικές γραφικές φασαρίες με τον κύριο Τρίτση, οι οποίες το μόνο που αποδίδουν είναι κάποιες αναμνηστικές φωτογραφίες στις εφημερίδες.

■ **Ας επανέλθουμε όμως στις συγκλήσεις σας, μια και αυτές ήταν το καινούργιο στοιχείο που προέκυψε στο τελευταίο διάστημα. Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση είναι η από κοινού ψήφιση του πολιτικού πλαισίου της ΕΦΕΕ για το γιορτασμό του Πολυτεχνείου. Πώς αντιμετωπίσαν τα μέλη της ΚΝΕ, που παλιότερα είχαν εθιστεί σ' ένα χειρωνακτικό διάλογο με την Εξωκοινοβουλευτική Αριστερά, το γεγονός ότι για να υπάρξει απόφαση χρειάστηκε η συνδρομή των «αναρχοαυτόνομων»;**

ΚΝΕ: Κατά τη γνώμη μας, το κύριο στοιχείο του τελευταίου καιρού δεν ήταν η απόφαση της ΕΦΕΕ, αλλά η ενότητα που οικοδομήθηκε στη βάση του φοιτητικού κινήματος ενάντια στη συντηρητική αναδιάρθρωση. Έκφρασή της ήταν και η συγκεκριμένη απόφαση της ΕΦΕΕ. Όσον αφορά την αντιμετώπισή της από τα μέλη της ΚΝΕ, πρέπει να πούμε το

εξής: είναι αλήθεια ότι τα μέλη μας έχουν συναισθήματα και αναμνήσεις από το παρελθόν, αλλά κρίνουν κάθε φορά τη στάση τους και τη στάση της οργάνωσης με βάση τα συμφέροντα του κινήματος.

Οι ΚΝίτες έχουν κομματικό πατριωτισμό — και άφθονο όπως είναι γνωστό — δεν έχουν όμως κομματικό σωβινισμό. Το πρόβλημα, όμως, είναι ότι αυτός ο σωβινισμός υπάρχει σε άλλες δυνάμεις. Στην απόφαση της ΕΦΕΕ δε σύραμε κανέναν και δε συρθήκαμε από κανέναν. Ανταποκριθήκαμε, απλούστατα, στις ενωτικές διαθέσεις.

■ **Αυτή η «σύμπλευση» δημιουργήσε προβλήματα στις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ;**

ΣΥΣΠ: Η ψήφιση μαζί με την ΚΝΕ και το Δημοκρατικό Αγώνα του πολιτικού πλαισίου του γιορτασμού του Πολυτεχνείου δεν ήταν τίποτα περισσότερο από μια τακτική κίνηση. Είναι γνωστό — και δεν κάνω καμία αποκάλυψη που το αναφέρω — ότι μέσα στις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ υπήρχαν διαφορετικές εκτιμήσεις και θέσεις γι' αυτό το ζήτημα. Υιοθετήθηκε, τελικά, αυτή η στάση, έτσι ώστε ο φετινός γιορτασμός να 'χει ένα σαφή αν-

τικυβερνητικό χαρακτήρα, πράγμα που δεν έχει ξαναγίνει ποτέ μέχρι τώρα. Έσπασε ο επετειακός χαρακτήρας των εκδηλώσεων και πετύχαμε να μη συνθλιβεί «το μπλοκ των καταλήψεων», αλλά αντίθετα να δημοσιοποιηθεί, και μέσα από το γιορτασμό, τις θέσεις και τη διαφορετικότητα του. Οι καταλήψεις και η αντανάβθμιση καταγράφηκαν σαν μια συγκεκριμένη πρακτική του φοιτητικού κινήματος και αυτό ήταν κάτι ιδιαίτερα κρίσιμο.

Θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό ότι η συγκεκριμένη στάση συνέτεινε να σπάσουν οι υγειονομικές ζώνες που έχουν επιβληθεί εδώ και πολλά χρόνια γύρω από κάποιες αριστερές και αντικαπιταλιστικές απόψεις.

■ **Δεν πρέπει, πάντως, να αισθανόσασταν πολύ άνετα, όταν περιφρουρούσατε το Πολυτεχνείο μαζί με τα πρώην «ΚΝΑΤ»...**

ΣΥΣΠ: Η μοναδική ευθύνη που είχαμε ήταν να περιφρουρήσουμε το χώρο της Αρχιτεκτονικής — και ήταν κάτι που το επιδιώξαμε για να δώσουμε τον τόνο που θέλαμε στις εκδηλώσεις. Επειδή υπήρξαν κάποιες διαδόσεις — ότι έκλεισαν οι πόρτες το βράδυ της 17ης Νοέμβρη — θέλω

να πω ότι δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα. Το Πολυτεχνείο ήταν ανοιχτό με ευθύνη των Συντονιστικών Επιτροπών Κατάληψης όλο το βράδυ...

Θα επανέλθω, όμως, στο προηγούμενο ζήτημα — την κοινή απόφαση της ΕΦΕΕ — για να σημειώσω ότι μέσα στις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ υπήρχαν απόψεις που θεωρούσαν ότι μπορούσαμε να δώσουμε το δικό μας χρώμα στο γιορτασμό, χωρίς να ψηφίσουμε στην ΕΦΕΕ. Πάντως, και ο κόσμος των ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΩΝ είναι λογικό να λειτουργεί ως ένα βαθμό συναισθηματικά και να μην αντιμετωπίζει πάντα τα πράγματα με την ψυχρότητα των κομματικών μηχανισμών, που τη μια μέρα θεωρούν κάποιους προβοκατόρες και την άλλη συναγωνιστές...

ΚΝΕ: Αυτό μου θυμίζει την περίπτωση ενός ανθρώπου που λέει ότι δε συγκατοικώ με μια γυναίκα, επειδή πριν αυτή συγκατοικούσε με κάποιον άλλο άντρα. Και εν πάση περιπτώσει, σαν προσωπική επιλογή μπορείς να την κρατήσεις για τον εαυτό σου, δε νομίζω, όμως, ότι θα την υιοθετήσει ο κόσμος που εκφράζεται από τις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ. Είναι μια συντηρητική επιλογή.

■ **Για να 'χει, όμως, μέλλον ο δεισμός σας, πρέπει τουλάχιστον να μιλάτε την ίδια περίπτωση γλώσσα. Μήπως γι' αυτόν το λόγο δανειζόσαστε συνθήματα που πριν από κάποιο καιρό χαρακτήριζαν το χώρο της Εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς; Στην πορεία, για παράδειγμα, της 13ης Νοέμβρη ακούστηκαν «Να ποιοι είναι οι τρομοκράτες», «Μπάτσοι - γουρούνια - δολοφόνοι», «ΜΑΤ και ΜΕΑ δολοφονούν, εδώ και τώρα να καταργηθούν»...**

ΚΝΕ: Αρχικά θα πρέπει να κάνω μια διευκρίνιση. Εκείνη η μεγάλη πορεία και η σύγκρουση με τα ΜΑΤ αποδίδεται στην ΚΝΕ. Εμείς πιστεύουμε ότι ήταν μια νίκη του μαχητικού φοιτητικού κινήματος και όλων των δυνάμεων που συμμετείχαν σ' αυτό.

Σχετικά, τώρα, με τα συνθήματα. Θα πρέπει να ανατρέξουμε σ' αυτό που είπα προηγουμένα για τη σχέση της ΚΝΕ με τις μάζες. Οι δικές μας οι δυνάμεις φωνάξαν συνθήματα τα οποία πρωτοχρησιμοποιήθηκαν από άλλους. Και όχι μόνο αυτά που αναφέρατε, πολλά από τα οποία φωνάχτηκαν αυθόρμητα, αλλά και άλλα που φωνάχτηκαν συνειδητά.

■ **Όπως;**

ΚΝΕ: Το «ΠΑΣΟΚ και ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ίδια η λιτότητα και η τρομοκρατία» είναι ένα σύνθημα που δεν το φωνάξαμε πρώτοι εμείς. Να πει κανείς ότι το δανειστήκαμε είναι λάθος. Δεν το δανειστήκαμε, το υιοθετήσαμε, γιατί είναι σωστό.

■ **Ναι, αλλά το «Μπάτσοι - γουρούνια - δολοφόνοι»;**

ΚΝΕ: Το συγκεκριμένο σύνθημα ήταν μια αυθόρμητη αντίδραση στη βία των ΜΑΤ. Εμείς, πάντως, είχαμε

— κι έχουμε — την άποψη ότι δεν είναι πολιτικό και ότι δεν μπορεί να αποδώσει σωστά και ολοκληρωμένα την αντίσταση στην καταστολή. Θα επαναλάβω ότι πολλά συνθήματα, αν και δεν τα χρησιμοποιήσαμε πρώτοι εμείς, τα υιοθετούμε, γιατί εκφράζουν την κίνηση και τις αγωνιστικές διαθέσεις των μαζών. Όπως το «Ακρίβεια - ανεργία - καταστολή, αυτή είναι του ΠΑΣΟΚ η πολιτική». Και άλλα συνθήματα μας αρέσουν. Για παράδειγμα, το «Οι φοιτητές μαζί με τους εργάτες, ενάντια στο κεφάλαιο και στους γραφειοκράτες» είναι ωραίο σύνθημα.

ΣΥΣΠ: Κατά τη γνώμη μου, το σημαντικό δεν είναι τι φωνάζει σήμερα η ΚΝΕ, αλλά γιατί το φωνάζει. Αυτά

τα συνθήματα που σήμερα αρέσουν στο Θόδωρο έχουν μια προϊστορία και απηχούν κάποιες πολιτικές εκτιμήσεις που έχουν διατυπωθεί πριν από αρκετά χρόνια. Σήμερα, η ΚΝΕ αναγκάζεται να επισημάνει ότι το ΠΑΣΟΚ και η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ έχουν την ίδια πολιτική — πράγμα που καθόλου δεν έκανε στο παρελθόν — επειδή υπάρχει μια κίνηση μαζών και μια διάχυτη κοινωνική δυσαρέσκεια, η οποία θα την περιωριοποιούσε αν την αγνοούσε.

ΚΝΕ: Η εκτίμηση ότι το ΠΑΣΟΚ και η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ έχουν στα βασικά θέματα την ίδια πολιτική είναι παλιότερη. Το ζήτημα είναι ότι τα συνθήματα που επιλέγονται θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις διαθέσεις και τις εμπειρίες των μαζών και να επιλέγονται στην κατάλληλη στιγμή. Αυτό το δρόμο που προανέφερα για τη σχέση μας με τις μάζες — και τα συνθήματά τους — θα συνεχίσουμε να τον βαδίζουμε.

Άλλωστε, θέλω να πω, ότι οι αριστερές και αντιιμπεριαλιστικές συνειδήσεις δεν βρίσκονται μόνο μέσα στην ΚΝΕ. Υπάρχουν και έξω από εμάς, άλλες μετώπες, άλλες στο χώρο του ΠΑΣΟΚ, και άλλες, οπωσδήποτε, στο χώρο των ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΩΝ. Η κοινή απόφαση της ΕΦΕΕ που συζητήσαμε προηγούμενα, πήρε υπόψη της αυτή την πραγματικότητα και προσπάθησε να την εκφράσει. Θα επιδιώξουμε αυτή η απόφαση να έχει μόνιμα χαρακτηριστικά.

■ **Υπάρχει δυνατότητα να υπάρξει μια τέτοια κατεύθυνση συνεργασίας;**

ΣΥΣΠ: Η ΚΝΕ έχει μια εντελώς δια-

φορετική οπτική για την παιδεία από αυτή που έχουμε εμείς. Οι ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ φιλοδοξούν να αποτελούν έναν αριστερό - αντικαπιταλιστικό πόλο που αρνείται την απάτη της αναβάθμισης. Ποια δυνατότητα συνεργασίας υπάρχει, όταν η κύρια γραμμή της ΚΝΕ είναι η δημοκρατική αναβάθμιση; Ποιο σημείο σύγκλισης να ανακαλύψουμε, όταν συνεχίζει να διατηρεί μέχρι κεραίας αυτή την άποψη για την εκπαίδευση, που την έκανε να προσφέρει στο ΠΑΣΟΚ τις καλύτερες υπηρεσίες της για την εφαρμογή του νόμου-πλαίσιο; Συνεργασίες μπορούν να υπάρξουν μόνο σε κάποια επιμέρους ζητήματα και σε συγκεκριμένες συγκυρίες. Μια γενικότερη σύγκλιση όμως είναι αδύνατη. Ακόμα και σήμερα, η ΚΝΕ, όπου δεν έχει την πίεση του «μπλοκ της αντανάβαθμισης», στέλνει τον κόσμο πίσω στα μαθήματα και σταματάει τις κινητοποιήσεις.

ΚΝΕ: Εμείς κάνουμε μια πολύ συγκεκριμένη πρόταση σ' όλες τις ριζοσπαστικές δυνάμεις, ακόμη και σ' αυτές που μας αμφισβητούν. Να κινηθούμε σε μια κατεύθυνση που θα περιέχει τα εξής στοιχεία: πίστη στις δυνατότητες του μαζικού κινήματος — πάλη για την αναβάθμισή του και την καταπολέμηση της γραφειοκρατίας — αντίσταση στην καπιταλιστική αναδιάρθρωση σε όλους τους χώρους, συνεπώς και στην εκπαίδευση — αντίσταση στην ιδεολογική επίθεση που έχει εξαπολύσει στη νεολαία η άρχουσα τάξη με τις αντιλήψεις της τεχνοκρατίας, του ατομισμού, της εθνικισμ — πάλη ενάντια στους ταξικούς φραγμούς και στην ταξική επιλογή — υπεράσπιση των πολιτικών δικαιωμάτων — αντίσταση στην αμερικανοκρατία και στις ιμπεριαλιστικές επιλογές. Πιστεύουμε ότι αυτό το πλαίσιο είναι μια βάση συνεργασίας.

■ **Οι ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ, όμως, το πιστεύουν;**

ΣΥΣΠ: Από αυτά που είπε τώρα ο Θόδωρος και από τη στάση της ΚΝΕ όλο αυτό το διάστημα, εγώ βγάζω το συμπέρασμα πως υπάρχει μια διπλή γλώσσα.

Θέλετε μια μονιμότερη συνεργασία. Τι στάση, όμως, θα έχουμε για τα ΕΟΚικά προγράμματα; Θα τα

μπλοκάρουμε στην πράξη;

Αλλά πώς να γίνει αυτό, όταν η ΚΝΕ δεν αντιτίθεται απ' όσο γνωρίζω στις ΕΟΚικές χρηματοδοτήσεις; Ποια η θέση της ΚΝΕ για όλες εκείνες τις ρυθμίσεις (π.χ. $v + 3$, προαπαιτούμενα, απαγορευτικές διατάξεις στις εγγραφές) που προωθούν την εντατικοποίηση και οδηγούν στον ιδεολογικό παροπλισμό του φοιτητικού κινήματος; Θα ήθελε η ΚΝΕ να καταγγείλει τη συνδιοίκηση σαν πολιτική χειραγώγησης και ενσωμάτωσης του φοιτητικού κινήματος — όταν είναι γνωστές οι διασυνδέσεις της με καθηγητικούς κύκλους; Διασυνδέσεις που δεν τις επιτρέπουν ούτε καν να καταγγείλει και να απαιτήσει την εκδίωξη καθηγητών που έχουν μια προκλητική αντιφοιτητική συμπεριφορά. Πώς να συνεργαστούμε με την ΚΝΕ όταν εμείς διαλύουμε τα πειθαρχικά, ενώ όχι σπάνια μέλη της ΚΝΕ συμμετέχουν (έστω και καταψηφίζοντας) σ'

αυτά; Τέλος, όσον αφορά το ζήτημα της γνώσης και της τεχνικής, άλλο πράγμα είναι η γραμμή «να καταχτήσουμε όσες περισσότερες γνώσεις μπορούμε στα πλαίσια του σημερινού εκπαιδευτικού συστήματος» που υποστηρίζει η ΚΝΕ και άλλο πράγμα η ανάπτυξη ενός μορφωτικού κινήματος από τους εργαζόμενους και τη νεολαία για τις δικές τους ανάγκες. Γιατί αυτή η τελευταία κατεύθυνση διαχωρίζεται από τα ιδεολογήματα της τεχνοκρατίας και του επιστημονισμού και της δήθεν αντικειμενικότητας της επιστήμης, που η αντίληψη της ΚΝΕ προϋποθέτει.

Η ΚΝΕ μιλάει για πάλη ενάντια στους ταξικούς φραγμούς στη μόρφωση. Ας υιοθετήσει, τότε, το αίτημα για ελεύθερη πρόσβαση όλων των νέων στα ΑΕΙ και στα ΤΕΙ. Σε όλα αυτά δεν υπάρχει σύγκλιση, γιατί απλούστατα αντιπροσωπεύουμε διαφορετικές γραμμές μέσα στο κίνημα.

ΚΝΕ: Όλα αυτά τα ζητήματα — προγράμματα, $v + 3$, συνδιοίκηση κλπ. — εμείς σας καλούμε να τα συζητήσουμε στις συνελεύσεις, ν' αφήσουμε τους φοιτητές να πουν την τελευταία λέξη και να σεβαστούμε την απόφασή τους όποια κι αν είναι. Ξέρουμε ότι είναι ανέφικτο να συμφωνήσουμε σε όλα. Σ' ένα ριζοσπαστικό, αντισυντηρητικό φοιτητικό κίνη-

μα, θα υπάρχουν σίγουρα διαφορετικά ρεύματα. Το ζήτημα είναι να πολεμούν χώρια, αλλά να βαδίζουν μαζί σε δρόμους που βρίσκονται έξω από τα σύνορα αυτού του συστήματος.

Η πρότασή μας απευθύνεται σ' όλες τις αριστερές ριζοσπαστικές συνειδήσεις. Ακόμη και σ' αυτές που δεν αμφισβητούν μόνο την κυρίαρχη πολιτική, αλλά και τη δική μας. Και σ' αυτές που η αμφισβήτησή τους μένει στα μισά του δρόμου, δε φτάνει ως το τέλος, άλλοτε εκδηλώνεται οργισμένα και άλλοτε χάνεται γιατί ρεμβάζει.

Αυτό που επιδιώκουμε να δοκιμάσουμε στις σημερινές συνθήκες δεν είναι τόσο η ικανότητα της ΚΝΕ να

κερδίζει τις εμφύλιες διαμάχες μέσα στο κίνημα της νεολαίας. Αλλά η ικανότητά της να μην αφήσει να πάει χαμένη καμιά φωνή κατά του συστήματος, καμιά αμφισβήτηση της σημερινής τάξης πραγμάτων, καμιά αντίσταση στην απόπειρα κοινωνικής και πολιτικής περιθωριοποίησης της νεολαίας. Θέλουμε να διασταυρωθούν όλα αυτά με τις μαρξιστικές αλήθειες και την προοπτική του εργατικού κινήματος. Και να δημιουργήσουν ένα σύγχρονο αριστερό αντιιμπεριαλιστικό ρεύμα της νεολαίας, πλήρως χειραφετημένο από τις ρεφορμιστικές αυταπάτες, πιο ώριμο και ταξικό, που δε θα ζητά λίγα ούτε απλώς πολλά, αλλά θα τα ζητά όλα και θα μάχεται να τα κατακτήσει.

Και τις καινούργιες εμφύλιες διαμάχες, που θα υπάρξουν αναπόφευκτα, θέλουμε να τις απαλλάξουμε από τις σεχταριστικές περιχαράκωσεις και τις ψυχώσεις, να τις κάνουμε πιο ουσιαστικές και γόνιμες και, το κυριότερο, να τις κερδίσουμε μέσα στις πλατιές μάζες, στα δικά τους άσπαρτα χωράφια κι όχι στους καλ-λιεργημένους κήπους των παρατάξεων.

ΣΥΣΠ: Νομίζω ότι απάντησα πριν στην πρόταση που διατύπωσε ο Θόδωρος. Ας το πω και με άλλα λόγια. Σήμερα υπάρχει μια λέξη που συνδέει την ΚΝΕ και τις ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ: η αναβάθμιση. Μόνο που για την ΚΝΕ αυτή σημαίνει αναβάθμιση του πανεπιστημίου, ενώ για μας σημαίνει αναβάθμιση της ζωής μας και του κινήματος.

Μήπως μίλησε η γενιά της σιωπής;

Το Πανεπιστήμιο σε κρίση; Σίγουρα, οι υψηλές θερμοκρασίες του φετινού Νοέμβρη και Δεκέμβρη δεν αφήνουν πολλές αμφιβολίες. Δεν πρόκειται, βέβαια, για κάτι καινούριο: η μεταρρυθμιστική πολιτική του κράτους ακολουθεί μονότονα την πεπατημένη της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού. Μόνο η φοιτητική αντίσταση είναι καινούρια και κυρίως απρόβλεπτη, μια και τίποτε στον ορίζοντα δεν την προμήνυε πριν από κάποιο καιρό: το ημερολόγιο του φοιτητικού κινηματος έμοιαζε σταματημένο, για μια επταετία σχεδόν, στην καρδιά ενός παγερού χειμώνα.

Ας πιάσουμε, όμως, τα πράγματα από την αρχή.

Πριν απ' όλα, υπάρχει μια γενικευμένη επίθεση της εξουσίας μέσα στα Πανεπιστήμια, με γενικό στόχο την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης που δρομολογήθηκε με την ψήφιση του Νόμου Πλαίσιο του ΠΑΣΟΚ, το 1982. Με άλλα λόγια, το αίτημα είναι το τυπικό πλαίσιο που όρισε ο Ν.Π. να πάρει πλήρη, υλική και συγκεκριμένη μορφή. Οι διακηρυγμένοι στόχοι αυτής της πολιτικής παραμένουν σταθεροί: ανακοπή των τάσεων μαζικοποίησης της Ανώτατης Εκπαίδευσης, ανακατανομή των χώρων των «διπλών κυκλωμάτων» σ' όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, εντατικοποίηση και τεχνοκρατικός προσανατολισμός των σπουδών, αναβάθμιση-υποβάθμιση επιλεγμένων τομέων του πανεπιστημίου και, ταυτόχρονα, χτύπημα και περιθωριοποίηση κάθε διαδικασίας κινήματος.

Το νέο στοιχείο που καθορίζει τη σημερινή επίθεση της εξουσίας στην παιδεία είναι ότι εντάσσεται σε μια συγκυρία συνολικής επίθεσης του κράτους ενάντια σε όλους τους διαμορφωμένους κοινωνικούς χώρους της νεολαίας. Αν θυμηθούμε ολόκληρη την προηγούμενη διετία της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ, το σκηνικό διαγράφεται καθαρά. Παρ' όλο που οι πολιτικές παρεμβάσεις της κυβέρνησης δεν είχαν συγκεκριμένη κεντρική αιχμή, ήταν πολυποικίλες, άνοιγαν παντού καινούρια μέτωπα, δημιουργούσαν επιμέρους ανατροπές των σχέσεων δύναμης, συνίσταντο τελικά στην απόπειρα να σύρουν μια βαθιά διαχωριστική γραμμή που να τέμνει τη νεολαία: από τη μια, το κομμάτι της νεολαίας που παίζει στο «τρένο» της αναβάθμισης (της κοινωνίας και όχι των σπου-

δών μόνο) και από την άλλη η νεολαιίστικη μάζα της υποβάθμισης, της περιθωριοποίησης, της κοινωνικής ανυποληψίας.

Έτσι, παρεμβάσεις της εξουσίας που σε πρώτη ανάγνωση φαίνονταν άσχετες μεταξύ τους, π.χ. οι επιθέσεις στα Εξάρχεια και η αποθράσυνση της καταστολής, ο αυταρχισμός του ΕΚΑΜ και του στρατολογικού νομοσχεδίου και, παράλληλα, η συζήτηση για τη γλώσσα και η εξεταστική αξιολόγηση της γλωσσικής επάρκειας των νέων από τους «ειδικούς», το ζήτημα της επαναφοράς των αρχαίων, ο νεοορθόδοξος ανορθολογισμός, η «αγωνία» για την επιτάχυνση της έρευνας και των μεταπτυχιακών που δόθηκαν μπλοκάρο-

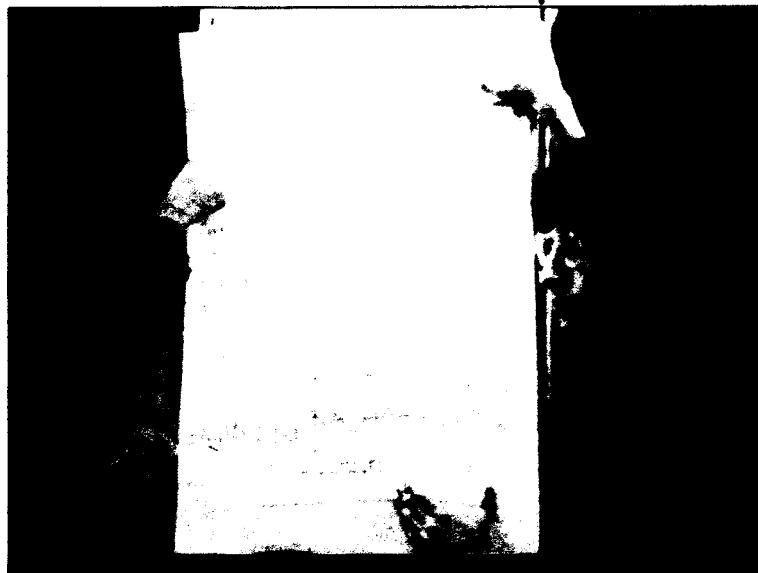
νται από τους «ακαμάτηδες» φοιτητές, οι αθλιότητες περί «ιδεολογικής τρομοκρατίας» στα πανεπιστήμια, όλες αυτές οι επιμέρους πολιτικές αγωνιζόνταν να χαράξουν σύνορα ανάμεσα σε κομμάτια «φρόνιμης» και «άγριας» νεολαίας και να ελέγξουν τις αντίστοιχες περιοχές. Προχωρώντας λίγο, βλέπουμε ότι αυτή η πολιτική δεν επιδιώκει τίποτε άλλο, παρά να επισημοποιήσει και να διευρύνει τη νομιμότητα της διαχωριστικής γραμμής που θέτουν οι «αυτόματοι» μηχανισμοί της καπιταλιστικής κρίσης, περιθωριοποιώντας ολόκληρα κομμάτια νεολαίας, με την ανεργία, την υποαπασχόληση, την ετεροαπασχόληση, τη μαύρη εργασία και άλλους τρόπους «ε-

ξυγίανσης». Τέλος, η επίκληση ενός ιδεολογικού μετώπου, του αντι-νεολαιίστικου ρατσισμού, και η «ιερή συμμαχία» της πολιτείας, του Τύπου και της μεγάλης πλειοψηφίας των διανοουμένων, συναποτελούν τη συνεκτική ύλη, «το τσιμέντο», της επίθεσης της εξουσίας.

Την ίδια στιγμή, όμως, η «πλατύτητα» της επίθεσης άφηνε ανοιχτό ένα εξίσου πλατύ μέτωπο: ένα, υπό διαμόρφωση, μέτωπο νεολαιίστικης αντίστασης. Φαίνεται να υπάρχει μια «κόκκινη γραμμή», που συνδέει την τελευταία διετία των κοινωνικών αγώνων, η οποία μπορεί να μην είναι εύκολα ορατή στην περίπτωση των εργατικών κινητοποιήσεων, αποκρύπτεται, όμως, στους αντίστοιχους αγώνες της νεολαίας. Σίγουρα, αυτό που ενώνει τους αγώνες ενάντια στην κρατική καταστολή (Εξάρχεια, Χημείο, Πολυτεχνείο '85), δε βρίσκεται στη μορφή τους, αφού οι διαφορές των κοινωνικών υποκειμένων είναι πολύ σημαντικές, αλλά υπαινικτικά διακρίνεται στην ελκτικότητα και την ανταπόκριση που είχαν σε μαζικά κομμάτια της νεολαίας.

Ας επανέλθουμε, όμως, στο σημερινό φοιτητικό κίνημα και την τρέχουσα συγκυρία μέσα στα πανεπιστήμια.

Κατ' αρχήν, το στοιχείο που διαφοροποίησε τόσο αποφασιστικά το πανεπιστημιακό σκηνικό δε βρίσκεται μέσα σ' αυτό. Άλλωστε, δύσκολα μπορούμε να μιλήσουμε για μια ορατή επίθεση αιχμής (τύπου 815) που δημιούργησε την έκρηξη. Η κρί-

Ανακοίνωση της Συντονιστικής στη Νομική.

ση συμπεκνώνθηκε από μια αυθόρμητη ιδεολογία κοινωνικής αγανάκτησης και αμφισβήτησης, το ξέσπασμα μιας συσσωρευμένης και διχτυχτής καταπίεσης. Μια τετριμμένη κίνηση των δυνάμεων του ΚΚΕ στην αρχή της περιόδου ήρθε την κατάλληλη στιγμή για ν' ανοίξει «τους ασκούς του Αιόλου» και ν' αφήσει να διοχετευθεί και να ξεπεραστεί από τη δυναμική του κινήματος. Η κατάσταση οδηγήθηκε στην έκρηξη, χωρίς την παρέμβαση κάποιου υποκειμένου, χάρη στην αυθόρμητη συνάρθρωση μοριακών κοινωνικών διεργασιών σε πολλές ανοιχτές κατευθύνσεις.

Βέβαια, ο καθοριστικός παράγοντας είναι η διετία της αυταρχικής στροφής του ΠΑΣΟΚ, μέσα στην οποία έγινε πλήρως ορατή η κρίση και η αιμορραγία των οραμάτων και των κυρίαρχων στρατηγικών της εξουσίας και των διαχειριστών της. Κρίση νομιμοποίησης σε τελευταία ανάλυση, που έπληξε την κρατική λειτουργία στις διάφορες μορφές της, την ίδια την έννοια του «πολιτικού».

Ανοίγοντας μια παρένθεση, θα λέγαμε, ότι αν το κίνημα του '79 εξαντλήθηκε, γιατί, μεταξύ άλλων, συνέπεσε με μια συγκυρία όπου το όραμα της «αλλαγής» σάρανε το καθετί στο πέραςμά του, ακύρωνε και ανέβαλε τους κοινωνικούς αγώνες, το σημερινό κίνημα αντλεί από την κρίση και την αποσύνθεση της «αλλαγής» και των υπόλοιπων στρατηγικών διαχείρισης. Ποιον μπορεί να πείσει σήμερα αυτό το όραμα, ώστε να αναλάβει τις θυσίες που «πρέπει» να γίνουν, ποιος μπορεί να αποδεχτεί το πανεπιστήμιο σαν μηχανισμό κοινωνικής ανόδου, όταν νιώθει τόσο κοντά του την προοπτική της ανεργίας;

Η καπιταλιστική επίθεση διεξάγεται σε μια «κακή» συγκυρία, αφού είναι δύσκολο να εξασφαλίσει δυναμικά στηρίγματα που να ανακόπτουν τη φοιτητική αντίσταση. Οι παλινωδίες και η αγωνιστική στάση που αναγκάστηκε να κρατήσει το ΚΚΕ, για να μη χάσει την επαφή του με το κίνημα, είναι απτές αποδείξεις.

Έχουμε μπροστά μας, δηλαδή, μια από τις σπάνιες συγκυρίες, όπου η αυθόρμητη ιδεολογία της συλλογικής δράσης και της μαζικής αγωνιστικότητας, του «Να γίνει κάτι επιτέλους», του «Τέρμα οι εκτονώσεις, εμπρός για καταλήψεις και διαδηλώσεις», να επαρκεί και να φτιάχνει το πρωτογενές υλικό ενός κοινωνικού κινήματος, που δεν είναι εύκολο να ανακοπεί. Το ίδιο το κίνημα φάνηκε να καταλαβαίνει πολύ καλά το ρόλο του: χωρίς να πολιτικοποιήσει εκ των προτέρων την πρακτική του, προσπάθησε να κοινωνικοποιήσει την ταυτότητά του, θίγοντας κατ' αρχήν ότι καθοριζόταν από την κοινωνική συμπεριφορά του, σαν φοιτητικό κίνημα. Έτσι, στην πλατφόρμα του μπόρεσαν με άνεση να συμπεριληφθούν αιτήματα, που σε άλ-

λες εποχές είχαν περιπέσει, δίκαια, σε πλήρη ανυποληψία (π.χ. σίτιση, στέγαση, δαπάνες, κ.λπ.).

Όταν οι κοινωνικές αντιθέσεις δεν αξονίζονται, δεν αρθρώνονται ιεραρχικά, δε συμπεκνώνονται πολιτικά σε τελευταία ανάλυση, δίνουν τελικά ένα χαοτικό — όχι με την αρνητική έννοια — χαρακτήρα στο κίνημα. «Έρχονται από παντού» και μπορούν να οδηγήσουν παντού». Βέβαια, κάθε κίνημα, σιωπηρά ή διακηρυγμένα, κατ' ανάγκην κάνει πολιτική. Έτσι και τώρα η ίδια η λογική της σύγκρουσης με την κυβέρνηση και τους μηχανισμούς καταστολής οδήγησε στη διεύρυνση του πολιτικού ορίζοντα του κινήματος. Αποκάλυψε την κοροϊδία και τις γελοιότητες των κομμάτων του υπουργείου και του καθηγητικού κατεστημένου, νομιμοποίησε πλατιά το αίτημα για διάλυση των συμμοριών των ΜΑΤ και των ΜΕΑ, τόμησε τακτικούς ε-

λιγμούς με πολιτική ωριμότητα, ξεροντας τότε πρέπει και τότε δεν πρέπει να φωνάξει «πουλημένη ΕΦΕΕ». Παράλληλα, ανέκοψε σε πολλά σημεία την επιχείρηση «αναβάθμισης» των πανεπιστημίων, ενώ μπορούμε να πούμε ότι έδωσε «φροντιστηριακά μαθήματα» για την αντιμετώπιση της ανόδου του νεοφιλελευθερισμού, από ένα υπαρκτό, δυναμικό και μαζικό κίνημα. Πολύ αποτελεσματική πολιτική λειτουργία, λοιπόν, για ένα κίνημα που το είπαν «απολιτικό»...

Ας ανακεφαλαιώσουμε. Ένα φοιτητικό κίνημα αντιφατικό, με σύγχρονη εμπειρία από την πασοκική διακυβέρνηση, κοινωνικά εστιασμένο, μη πολιτικοποιημένο εκ των προτέρων, τόσο πλατύ όσο και η καπιταλιστική επίθεση που αντιμετωπίζει. Από την άλλη, χαοτικό, με πολλά και αντιθετικά στοιχεία, ξεκομμένο από αναγκαίες πολιτικές πρωτοβουλίες,

με αδύναμη συνοχή και στόχους που δύσκολα συγκλίνουν κάπου.

Πιθανόν, η παρένθεση της φοιτητικής έκρηξης να κλείσει. Κανείς, όμως, δεν μπορεί να βάλει τελεία και παύλα στο σημερινό κίνημα. Το αποφασιστικό ζήτημα που θα προσδιορίσει και την πορεία του στην επόμενη περίοδο είναι αν θα καταφέρει να αρπάξει την ευκαιρία της πολιτικοποίησης, που ήρθε μπροστά του μέσα από τη διαδικασία της σύγκρουσης. Και ταυτόχρονα να επιβεβαιώνει συνέχεια το κοινωνικό υλικό των διεκδικήσεων και των αιτημάτων που έδωσαν τη μαζική του διάσταση.

Με άλλα λόγια, να καταφέρει μια αυθεντική σύνδεση του κοινωνικού και του πολιτικού, που να εμπλουτίζει ταυτόχρονα και τα δύο, χωρίς να οδηγείται ούτε στην απολιτικότητα ούτε στη νόθα πολιτικοποίηση.

Θανάσης Τσεκούρας

Ηρωισμοί

Όταν οι συντονιστικές επιτροπές των καταλήψεων πραγματοποιήσαν την περικύκλωση του υπ. Παιδείας στις 7 του Δεκέμβρη, δεν μπορούσαν να φανταστούν τις εκπλήξεις που τους επεφύλασσε ο δαιμόνιος υπουργός και πονηρός Κεφαλλονίτης κ. Αντ. Τρίτης. Δεν μπορούσαν να φανταστούν ότι θα θεωρούσε τον εαυτό του «όμηρο» και ότι θα καλούσε τα κόμματα, που έως τότε κατηγούε δριμύτητα για «μικροκομματικό ωφελιμισμό», να τον βοηθήσουν να ξεμπελτέξει από τον κίνδυνο που διέτρεχε η δημοκρατία και ειδικότερα ο ίδιος...

Τα γεγονότα δεν είναι καθόλου άγνωστα. Στις 1.00 μ.μ. της Δευτέρας, 7/12, καμιά τετρακοσριά φοιτητές και φοιτήτριες του μπλοκ των καταλήψεων περικύκλωσαν το υπουργείο. Οι αντιπρόσωποι των φοιτητών που ανέβηκαν στο υπουργείο, βρέθηκαν αντιμέτωποι με κάποιους ιδιαίτερα σωματώδεις υπαλλήλους (που μάλλον δεν ανήκουν στο υπ. Παιδείας αλλά σ' εκείνο της Δημ. Τάξης) και αμέσως μετά με το φλάς και το κασετόφωνο του υπουργού, ο οποίος, ενώ έκανε ό,τι μπορούσε για να καταγράψει τη συνάντησή του με τους καταλήψεις, αρνήθηκε να μιλήσει μαζί τους. Είχε ήδη αυτοανακηρυχθεί σε ελεύθερο πολιορκημένο! Όταν ήρθε η ηγεσία της αστυνομίας μαζί με τον εισαγγελέα, οι «περικυκλωτές» δήλωσαν ότι δε σκοπεύουν να διαλυθούν (είχαν φέρει άλλωστε μαζί τους και ηχητικές εγκαταστάσεις για συναυλία, καθώς και τρόφιμα — ψωμάκι, ελίτσες και καμιά ρέγκα, σύμβολα της λιτότητας!) αλλά εγγυώνται την ήρεμη και ασφαλή αναχώρηση του υπουργού. Ο κ. Τρίτης, είτε επειδή δεν πείστηκε καθόλου από τις εγγυήσεις των φοιτητών (οι οποίες έτσι κι αλλιώς του δίνονταν με βαριά καρδιά, αλλά που επρόκειτο να τηρηθούν) είτε γιατί ήθελε να δείξει ότι δεν ήθελε να φύγει ακό-

μα από το υπουργείο γιατί είναι συνθημένος να δουλεύει μέχρι αργά, αποφάσισε να συνεχίσει την παραμονή του και να συντάξει την περιφημη επιστολή του προς τα κόμματα. Εδώ πρέπει να υπογραμμίσουμε τη μεταστροφή της συμπεριφοράς του, που ενώ μέχρι εκείνη τη στιγμή τηρούσε στάση σκληρής καταγγελίας των κομμάτων για την «τυχοδιωκτική» και «ωφελιμιστική» πολιτική τους, εξελίχθηκε σ' ένα βράδυ σε στάση αναγνώρισης της υπευθυνότητας και της ειλικρίνειας τους! Η επιστολή είναι ένα μνημείο της Τριτοικής διαλέκτου και θα ήταν ίσως σκόπιμο να παρατεθεί ολόκληρη, επειδή όμως υπάρχει πρόβλημα χώρου, όποιος ενδιαφέρεται ας ψάξει στις εφημερίδες της 8/12.

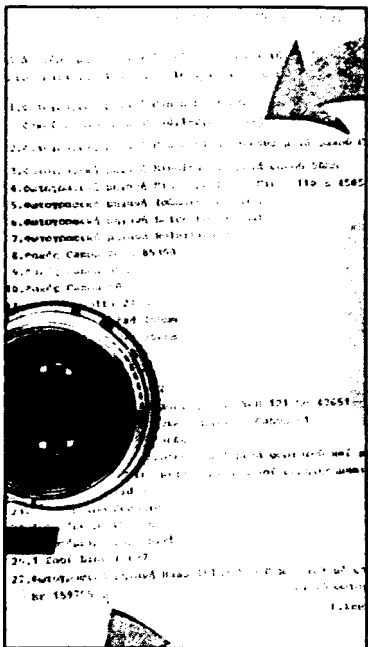
Μέσα στην επιστολή υπάρχουν φράσεις όπως: «...πρωτοφανή γεγονότα, που καταλύουν κάθε έννοια δημοκρατίας και σεβασμό στοιχειωδών συνταγματικών δικαιωμάτων όπως το δικαίωμα να συνεχίσουν τις σπουδές τους δεκάδες χιλιάδες φοιτητές...» (Προσοχή: δε μιλάει για τη στάση του ΠΑΣΟΚ σε θέματα Παιδείας, μιλάει για τις κινητοποιήσεις των φοιτητών!). Υπάρχουν επίσης φράσεις όπως: «...ένσας αριθμός διαδηλωτών που παρουσιάστηκαν ως φοιτητές και σπουδαστές...» (ενώ ο ίδιος πριν λίγες μέρες είχε συζητήσει με αρκετούς απ' τους εκπροσώπους αυτών των «διαδηλωτών» μαζί με το Κ.Σ. της ΕΦΕΕ) και τα Τριτοικά μαργαριτάρια συνεχίζονται, στην κατεύθυνση της άποψης: «όταν η πραγματικότητα δε μας συμφέρει, τόσο το χειρότερο γι' αυτήν». Στο τέλος της επιστολής κάνει έκκληση στα κόμματα «να αναλάβουν τις δικές τους ευθύνες» (τη στιγμή που ήξερε ότι οι καταλήψεις δεν υπόκεινται σε κομματικό έλεγχο, άρα να βγάλουν τα κόμματα τα κάστανα απ' τη φωτιά που δεν κατάφερε να βγάλει ο ίδιος) και να «στηρίξουν με κά-

θε τρόπο την Παιδεία» (έτσι γενικά κι αδίστακτα!). Η υποδοχή των κομμάτων ήταν μάλλον σκαιή. Μόνο η ΔΗΑΝ έσπευσε να υποστηρίξει (ίσως προσδοκώντας κάποιο καλύτερο μέλλον στις σχέσεις της με το ΠΑΣΟΚ). Η ΝΔ έκανε την πάπια, έριξε τη σπόντα για εκλογές και ανακοίνωσε ότι «είναι έτοιμη να αναλάβει τις ευθύνες της ως κυβέρνηση». Το ΚΚΕ, προς το οποίο προοριζόταν βασικά το μήνυμα, μια και ήταν γνωστές απ' το '79 οι πυροσβεστικές του δυνατότητες σε τέτοιες καταστάσεις, αρνήθηκε να υποστηρίξει τον κ. Τρίτη και μένοντας πιστό στις νέες του απόψεις για το φοιτητικό κίνημα έβγαλε μια ανακοίνωση για «υπουργικές οπερέτες», όπου κατήγγειλε το ΠΑΣΟΚ σαν το μόνο υπεύθυνο για την κρίση στην Παιδεία. Μ' αυτό τον τρόπο ο κ. Τρίτης έμεινε πολιτικά μόνος του. Λογικό ήταν λοιπόν να ξεχάσει τις τρομερές του δηλώσεις ότι «ποτέ δεν κάλεσα την αστυνομία κι ούτε πρόκειται να το κάνω» και όταν έπεσε το σκοτάδι και οι περαστικοί στη Μητροπολίως είχαν αραιώσει απελπιστικά και η συναυλία των καταλήψεων μπροστά στο υπουργείο έπαυσε τέλος, εμφανίστηκαν οι γνωστοί πυροσβεστικές αντλίες καταστολής ταραχών, έξι εφτά διμοιρίες ΜΑΤ και τρεις τέσσερις διμοιρίες ΜΕΑ, αριθμός αρκετά δυσαναλόγος για τριακόσιους διαδηλωτές. Μετά την αποχώρηση των περικυκλωτών, ο κ. Τρίτης μπόρεσε να φύγει με όχι και τόσο νικηφόρο ύφος από την μπροστινή πόρτα του υπουργείου (μιας και στις πολώρες διαπραγματεύσεις αυτό ήταν και το μόνο εμπόδιο: ήθελε να φύγει από τη μπροστινή και όχι από την πλάγια έξοδο). Παρ' όλα αυτά δε γλίτωσε από το... κράξιμο αρκετών περαστικών, πράγμα που τον έτρεψε σε βιαστική φυγή. Άλλα μια παραγωγική μέρα είχε τελειώσει για τον κ. Τρίτη! Α.Γ.

Οι καταλήψεις και οι βάνδαλοι!

■ Από εποχής Ζουρντζή, το Νοέμβριο του '73 και εντεύθεν, κάθε κατάληψη σε χώρους του Πολυτεχνείου — '79, '80, '85, αλλά και σήμερα — συνοδεύεται από μια ανοιχτή ή ψιθυριστή προπαγάνδα για καταστροφές, κλοπές και λοιπές «εγκληματικές ενέργειες» από μέρους των φοιτητών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει μια έρευνα της Επιτροπής Κατάληψης των φοιτητών της Αρχιτεκτονικής στο φωτογραφικό εργαστήριο της σχολής τους. Βρήκαν λοιπόν μετά επτά ολόκληρα χρόνια φωτογραφικό εξοπλισμό (μετανομέρα του) που σε επίσημο έγγραφο της σχολής είχε χαρακτηριστεί ως απολεσθέντα (κλαπέντα δηλαδή) κατά την κατάληψη του Δεκέμβρη του '80. Και είναι γνωστοί οι τότε χαρακτηρισμοί που εισέπραξαν οι φοιτητές, όπως επίσης και οι επισκέψεις που δέχτηκε η σχολή από την Ασφάλεια (σήμανση κλπ.).

Βέβαια, όπως μας καταγγέλλουν οι φοιτητές, πέρα από τη συκοφάντηση και υπονόμευση των αγώνων τους με πρόσχημα πάντα τις φθορές υλικού, οι πανεπιστημιακές Αρχές τους αποκλείουν από την ουσιαστική χρήση πολλών χώρων των σχολών τους. Αντίθετα, στους χώρους των εργαστηρίων, των βιβλιοθηκών, των φωτοτυπικών μηχανημάτων κλπ., μάλλον προσωπικές εργασίες

μελών του ΔΕΠ και άλλων... διεκπεραιώνονται.

Παραθέτουμε το έγγραφο της Αρχιτεκτονικής Σχολής με τη λίστα των «απολεσθέντων» της 19/12/80. Τα βέλη σημειώνουν τα νούμερα δύο φακών που βρέθηκαν, χωρίς μάλιστα ιδιαίτερη σχολαστικότητα, σήμερα, επτά χρόνια μετά. Επίσης στο έγγραφο αναφέρονται σαν χαμένα διάφορα άλλα υλικά χωρίς να καταχωρούνται τα νούμερά τους, που σήμερα βρίσκονται επίσης στο εργαστήριο... **Δ.Τ.**

Ο Ρήγας Φεραίος και τα προγράμματα της ΕΟΚ

Μια από τις πλευρές που ανέδειξαν οι φοιτητικές κινητοποιήσεις ήταν η καταγγελία των ΕΟΚικών προγραμμάτων. Ο Ρήγας Φεραίος, αν και ήταν μια από τις δυνάμεις που συγκρότησαν το μπλοκ των καταλήψεων, είχε διαφορετική θέση γι' αυτό το ζήτημα. Ο Δημήτρης Μπελαντής, μέλος του Κ.Σ. της οργάνωσης, απαντά σε σχετικό ερώτημά μας.

■ Για την ΕΚΟΝ ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ, το ζήτημα της ευρωπαϊκής διάστασης των αγώνων της νεολαίας αποκτά καθημερινά στρατηγική σημασία. Δεν αδιαφορούμε για τα κοινά χαρακτηριστικά του ελληνικού «θερμού φοιτητικού φθινοπώρου» και των περσινών κινητοποιήσεων στη Γαλλία και στην Ισπανία, την ένταση δηλαδή της πάλης σ' όλη την Ευρώπη ενάντια στην ταξική επιλογή, στην «παιδεία των δυο ταχυτήτων», για ίσα δικαιώματα στη γνώση και στη δουλειά. Απέναντι στις επιπτώσεις των καπιταλιστικών ηγεμονικών όρων στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (ανεργία, εκμετάλλευση, υποβάθμιση και διαιρέση της νεολαίας) αναζητούμε μια διεθνοποιημένη στρατηγική απάντηση της νεολαίας και των εργαζομένων σ' αυτή την πρόκληση. Η προοπτική λοιπόν της Ευρώπης των εργαζομένων δεν

μπορεί να χαρίζεται στην «ενοποιημένη αγορά του 1992» και ν' αποσυνδέεται απ' την κοινωνική αλλαγή και τη σύγκλιση των οικονομιών! Είναι λοιπόν αυτονόητη η αγωνία μας για την προβολή κοινών στόχων για την εκπαίδευση και την απασχόληση, για την υπέρβαση της κρίσης της ευρωπαϊκής Αριστεράς σ' αντικαπιταλιστική κατεύθυνση. Όπως επίσης είναι αυτονόητη η αναγκαιότητα μιας παρέμβασης στους θεσμούς της ΕΟΚ με όρους ταξικής πάλης. Μιας παρέμβασης που να ανατρέπει εκείνες τις υπερεθνικές ρυθμίσεις που υποβοηθούν την υποταγή των ΑΕΙ στην ελληνική και ξένη «ιδιωτική πρωτοβουλία», στην ταξική επιλογή, τις τεχνοκρατικές «αξιοκρατικές» λογικές (όπως το Comett).

Μιας παρέμβασης τέλος που θα επιβάλλει τη μαζική διακίνηση της γνώσης και των φοιτητών χωρίς α-

ποκλεισμούς και ελιτίστικές διακρίσεις.

Τίθενται λοιπόν απ' τη ζωή κάποια ερωτήματα. Θ' απαντήσουμε στο πρόβλημα ΕΟΚ με όρους «εθνικής μειοψηφίας» ή με όρους «διεθνούς πλειοψηφίας»; Θ' απαντήσουμε με τη δοκιμασμένη συνταγή των σταδίων (πρώτα αυτοδύναμος απεγκλωβισμός απ' τον ευρωπαϊκό καταμερισμό εργασίας, μετά σοσιαλισμός σε μια μόνη χώρα); Θ' απαντήσουμε με την αναμονή της νίκης του «σοσιαλιστικού» στρατοπέδου; Θ' απαντήσουμε σε μια συγκυρία αδυνατίσματος των εθνικών κρατών ως «εξαρτημένο διαταξικό έθνος» και θα προκρίνουμε την περιχαράκωση των λαϊκών τάξεων σε κάθε χώρα που οδηγεί στην ενίσχυση των συντονισμένων αστικών τάξεων; Ή μήπως θα ξανακαυχηθούμε για τον «αποκλειστικό αντιιμπεριαλισμό» του λαϊκού μας κινήματος, ενώ η «ρεφορμιστική» εργατική τάξη της Ευρώπης παλεύει για 35ωρο και πλήρη απασχόληση ενάντια στην καπιταλιστική αναδιάρθρωση;

Όσον αφορά βέβαια την ΚΝΕ, αυτά έχουν λυθεί ίσως από καιρό. Είναι όμως λυπηρό οι των Αριστερών Συσπειρώσεων να υιοθετούν «εθνικιστικές» λογικές, να επαναανακαλύπτουν τα «στάδια», να βρίσκουν τέλος πέρα απ' τον απομονωτισμό κι άλλα πεδία σύγκλισης με την ΚΝΕ (αρνητική στάση προς την αυτονομία του φ.κ.). Και δυστυχώς αποδεικνύει την ιστορική ηγεμόνευση σημερινού μέρους αυτού του χώρου απ' τις Μ-Α αντιλήψεις και την ήττα αντιλήψεων που διακρίνονταν για τον αντικαπιταλιστικό τους προσανατολισμό και την ευαισθησία τους στο κομβικό ζήτημα της κρίσης στρατηγικής, θεωρίας και πολιτικής της Αριστεράς. Τα πεδία όμως συγκρότησης των λογικών για την Αριστερά και τη στρατηγική της φαίνεται ότι συνολικά επαναποθετούνται και σε τέτοιες εποχές οι παλιές ετικέτες έτσι ή αλλιώς δε χρησιμεύουν!

Δ. Μπελαντής

Τα δακρυγόνα έχουν πέσει, τα ΜΑΤ κυνηγούν τους διαδηλωτές (13.11).

ΤΑ Α.Ε.Ι. ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΑΓΟΡΑΣΤΩΝ

Ερευνα... Αγοράς

Η πρόσφατη εκ πρώτης όψεως ενδοεκπαιδευτική κρίση και δυσλειτουργία είναι απόλυτα συναρτημένη με ευρύτερες επιδιώξεις και στρατηγικές επιλογές που συγκρούονται στην ελληνική κοινωνία, στο σταυροδρόμι μάλιστα της λεγόμενης «**πρόκλησης του 1992**».

Τα πανεπιστήμια σήμερα ζουν μια μεταβατική περίοδο με απροσδιόριστη έκβαση. Οι όροι που την καθορίζουν είναι: η παλινόρθωση της κυρίαρχης αστικής ιδεολογίας από τη μια, και από την άλλη η αμφισβήτηση των άμεσων και αναπόφευκτων συνεπειών της από ένα **νέου τύπου** φοιτητικό κίνημα.

Μετά τη μεταπολίτευση τα ελληνικά πανεπιστήμια κυριαρχήθηκαν από μια «**εθνικολαϊκή**» ιδεολογία. («**Η επιστήμη στην υπηρεσία του λαού και του τόπου**»). Παράλληλα το φοιτητικό κίνημα είχε έναν άλλοτε θεσμοθετημένο (αποχουντοποίηση), άλλοτε όχι, ηγεμονικό ρόλο πάνω στην ιδεολογική λειτουργία των ΑΕΙ.

Η κρίση του φοιτητικού κινήματος και, προπαντός, η θεσμοθέτηση της φοιτητικής συμμετοχής στα πανεπιστημιακά όργανα εξάλειψαν βαθμιαία τα πέντε τελευταία χρόνια, τα χρόνια δηλαδή του **Νόμου-Πλαίσιο**, τον ηγεμονικό του χαρακτήρα. Η βαθμιαία επικράτηση της τεχνοκρατικής ιδεολογίας (η επιστήμη για την επιστήμη) στηρίχτηκε πάνω σ' αυτή ακριβώς τη φθορά του παραδοσιακού φοιτητικού κινήματος. Λίγο καιρό πριν την έκρηξη του νέου φοιτητικού κινήματος, που εκφράστηκε μ' ένα κύμα καταλήψεων, η κατάσταση που επικρατούσε στα πανεπιστήμια χαρακτηριζόταν εξαιρετικά έντονα από την προσπάθεια ηγετικών καθηγητικών κύκλων να «**περάσουν προς τα έξω**» και να κατοχυρώσουν αυτή τη νέα ισορροπία, δηλαδή να προωθηθούν ανεμπόδιστα σε πιο κεντρικούς πολιτικούς και κοινωνικούς χειρισμούς που απαιτούν τεχνοκρατικές λύσεις... Η επίθεση ιδιαίτερα της εφημερίδας **το ΒΗΜΑ** εναντίον του ΕΜΠ και του τότε πρωτανη Γ. **Βουδούρη**, του μόνου πρωτανη ελληνικού ΑΕΙ που εξελέγη παρά την αντίθεση του κυβερνώντος κόμματος, περιέγραφε χαρακτηριστικά το κλίμα αυτό (βλ. και ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ No 55, Οκτώβριος '87).

Πώς όμως από την αντεπίθεση της κυρίαρχης ιδεολογίας περάσαμε ξαφνικά στην έντονη αμφισβήτηση που εκφράστηκε με τις φοιτητικές καταλήψεις;

Η εξήγηση είναι ότι πρόκειται για ένα νέου τύπου φοιτητικό κίνημα που κατάφερε να εκφραστεί μέσα

από την κρίση και παρά τη βαθμιαία συρρίκνωση του παραδοσιακού προκάτοχου του. Και για να ερμηνευτεί η ανάδειξη του πρέπει να εξεταστούν λίγο πιο λεπτομερειακά οι συνθήκες που είχε ο Νόμος-Πλαίσιο στο φοιτητικό σώμα.

Οι αλλαγές στο διδακτικό προσωπικό

Ο Νόμος-Πλαίσιο προβλέπει 4 βαθμίδες Διδακτικού Ερευνητικού Προ-

σωπικού (ΔΕΠ), στις οποίες εντάχτηκε σταδιακά και το τότε ΕΔΠ. Απαραίτητος όρος για να **παρμεινεί** ένα μέλος του ΔΕΠ κατώτερης βαθμίδας είναι να εξελιχθεί στην αμέσως επόμενη. Το κατ' εξοχήν «αντικειμενικό» κριτήριο για την εξέλιξη του αυτή (εκτός φυσικά από τους συσχετισμούς σε κάθε τμήμα και την εύνοια ή μη των εκάστοτε ηγεμονικών ομάδων) είναι ο αριθμός των δημοσιεύσεων σε έγκυρα διεθνή περιοδικά, τα περίφημα «**papers**». Κατά φυσική ακολουθία, το σύνολο πρακτικά των νέων διδασκόντων αποδόθηκαν σε ένα ξέφρενο κυνηγητό δημοσιεύσεων, **σε βάρος βέβαια**

των εκπαιδευτικών τους καθηκόντων. Το περίεργο είναι ότι ενώ στον ίδιο Νόμο-Πλαίσιο ρητά αναφέρεται ότι οι εκπρόσωποι των φοιτητών εκφέρουν γνώμη για τη διδακτική ικανότητα των κρινόμενων μελών του ΔΕΠ, σπάνια χρησιμοποίησαν αυτή τους τη δυνατότητα. Αλλά και όταν τη χρησιμοποίησαν, οι παρεμβάσεις τους δεν έφεραν αποτέλεσμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο τμήμα **Χημικών-Μηχανικών** του ΕΜΠ επώνυμη επίκουρη καθηγήτρια εκλέχτηκε σ' αυτή τη βαθμίδα παρά την παρέμβαση των φοιτητών, οι οποίοι είπαν ότι δε γνωρίζουν την κυρία αφού ποτέ δεν προσήλθε στα εργαστήρια που είχε μαζί τους!

Έτσι, λοιπόν, με διδάσκοντας αδιάφορους για τη διδασκαλία, απαιτητικούς όμως στη βαθμολογία, που βιάζονται να τελειώνουν τις διδακτικές τους υποχρεώσεις για να αναπτύξουν δημόσιες σχέσεις και περισσότερο «**papers**», δεν είναι καθόλου παράλογο οι φοιτητές να δυσφορούν.

Και δεν είναι της στιγμής να απαριθμήσουμε περιπτώσεις καθηγητών που ευρισκόμενοι κυρίως σε πανεπιστήμια της αλλοδαπής στέλνουν ταχυδρομικούς τα θέματα των εξετά-

ζουν σοβαρότατους λόγους τουλάχιστον να δυσπιστούν.

Η «ανάπτυξη» της «έρευνας» και η «σύνδεση με την παραγωγή»

Ποτέ μέχρι τώρα δεν είχαν παραχθεί τόσα πολλά «**papers**» από τα ελληνικά ΑΕΙ, είναι αμφίβολο όμως αν ο «**λαός και ο τόπος**» έχουν ωφεληθεί κάτι απ' αυτή την πρωτοφανή «**ανάπτυξη της έρευνας**», για να θυμηθούμε λίγο τα μέχρι πρόσφατα ιδεολογήματα του «**εθνικολαϊκού**» ΠΑΣΟΚ. Επειδή, όπως ήδη εξηγήθηκε, η έρευνα αναπτύσσεται με κριτήρια κατά κανόνα ιδιοτελή, η προσαρμογή στα ενδιαφέροντα και τις απόψεις των ξένων περιοδικών και των διεθνών επιστημονικών εταιριών, με δυο λόγια του διεθνούς επιστημονικού κατεστημένου, έχει πολύ μεγαλύτερη αξία από τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της ελληνικής πραγματικότητας.

Οι πανεπιστημιακοί μας λειτουργούν πλέον σαν προεκτάσεις της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας στον ελληνικό χώρο. Κατά περίεργο

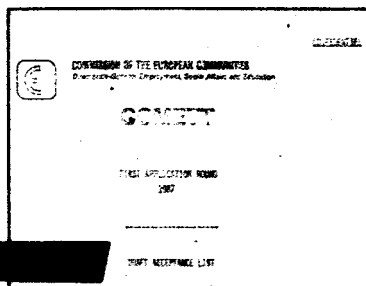
Οι πανεπιστημιακοί μας λειτουργούν πλέον σαν προεκτάσεις της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας στον ελληνικό χώρο.

σεων ή να αναφερθούμε στο πώς η εισβολή του «**πνεύματος των μπιζνεσμεν**» στον πανεπιστημιακό χώρο οδηγεί στην αδιαφορία των διδασκόντων και τη γενικευμένη γνωστική ανευθυνότητα (όπως γράφει και ο Γ. Παπαμιχαήλ του Πανεπιστημίου Πάτρας).

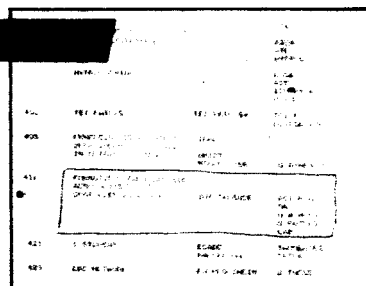
Απέναντι σ' ένα πανεπιστήμιο που ασχολείται με τους φοιτητές μόνο για να τους κολακέψει στις περιόδους των πρυτανικών εκλογών ή απέναντι σ' ένα καθηγητικό σώμα που κυρίως απουσιάζει ή είναι δυσεύρετο στα πανεπιστήμια, αφοσιωμένο στην «**έρευνα**» και στη «**σύνδεση με την παραγωγή**», οι φοιτητές έ-

τρόπο, το παραδοσιακό επιχείρημα πως η ανάπτυξη της εγχώριας έρευνας θα οδηγούσε στη ρήξη των δεσμών της εξάρτησης αντιστράφηκε εξ ολοκλήρου.

Το είδος «**ανάπτυξης της έρευνας**» που έφερε ο Νόμος-Πλαίσιο οδήγησε σε μια πρωτοφανή αποελληνοποίηση της ερευνητικής κοινότητας. Ανάλογη τύχη είχε και το άλλο αίτημα-σύνθημα, αυτό της «**σύνδεσης με την παραγωγή**». Υποτιθέται ότι αυτό το σύνθημα αποσκοπούσε στην «προσγείωση» των πανεπιστημιακών στην ελληνική πραγματικότητα και στην αξιοποίηση του ελληνικού επιστημονικού δυναμικού για κάποιες... μορφές αυτοδύναμη ανάπτυξη. Όμως η τεράστια πλειοψηφία των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων δεν έχει αναπτύξει κάποιες μορφές ερευνητικής δραστηριότητας. Έτσι οι Έλληνες πανεπιστημιακοί συνδέονται προνομιακά με ευρωπαϊκές βιομηχανίες στα πλαίσια των ποικίλων κοινοτικών ερευνητικών προγραμμάτων (BRITE, ESPRIT κλπ). Κατά συντηρητικές εκτιμήσεις το 80% περίπου της ελληνικής συμμετοχής στο πρόγραμμα

Η «εμπιστευτική» έκδοση για τον Α' γύρο των Comett.

Από τον κατάλογο των συνεργασιών του Comett, όπου αναφέρονται τα ελληνικά ΑΕΙ.

BRITE αποτελεί συνεργασία ελληνικών ΑΕΙ με ξένες εταιρίες.

Παρ' όλο που οι ελληνικές βιομηχανίες δεν επιδεικνύουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την έρευνα (παρά τις προτροπές των ηγετών τους και των πολιτικών τους εκπροσώπων), αρχίζει σιγά σιγά να κατασκευάζεται εκ του μηδενός ένας καινούργιος «ιδιωτικός τομέας», στενά διασυνδεδεμένος τόσο με τα πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ όσο και με τα αρμόδια υπουργεία, βασικός προσορισμός του οποίου είναι η απορρόφηση των ερευνητικών κονδυλίων και κατά πρώτο λόγο των ΜΟΠ.

Ο νέος αυτός μηχανισμός αποκτά δικαίωμα συμμετοχής, άρα και απόσπασης χρήματος από την ΕΟΚ, εφόσον πληρεί κάποιες προϋποθέσεις φερεγγυότητας. Και αυτές δεν είναι άλλες από τη για λογαριασμό του παράθεση πανεπιστημιακών σαν βιτρίνα για το κλείσιμο της δουλειάς. Και βέβαια σε πολλές περιπτώσεις οι πανεπιστημιακοί, που ούτως ή άλλως εργάζονται με το αζημίωτο, θέτουν στην υπηρεσία του νέου αυτού ιδιωτικού τομέα τα πανεπιστημιακά εργαστήρια, τους φοιτητές τους κλπ.

Επίσης ενδιαφέρουσα είναι η ελληνική συμμετοχή στο πρόγραμμα COMETT που αποβλέπει «στη συνεργασία πανεπιστημίων και επιχειρήσεων για την κατάρτιση στον τομέα της τεχνολογίας» και όπου, παρά τις εκ του κράτους κινδυνολογικές παρεμβάσεις περί «ιδεολογικής τρομοκρατίας της Αριστεράς στα ΑΕΙ που οδηγεί στον απομονωτισμό και το σκοταδισμό», η χώρα μας βρίσκεται στην ακόλουθη θέση:

Α' Γύρος COMETT (έως 31.3.87)

1. Η Ελλάδα συμμετείχε με 45 προτάσεις επί συνόλου 485 αιτήσεων.

2. Από τις 45 αυτές αιτήσεις οι 12 είχαν ελληνικούς φορείς σαν LEADERS.

3. Από τις 12 αυτές αιτήσεις οι 7 είχαν ως αρχηγούς ΑΕΙ και ΤΕΙ, ενώ οι υπόλοιπες 5 είχαν κρατικές τράπεζες, κοινωνικές οργανισμούς και 1 (ΜΙΑ) επιχείρηση!

4. Τελικά εγκρίθηκαν με απόφαση της ευρωπαϊκής επιτροπής τα 22. Ποσοστό επί του συνόλου των προγραμμάτων για την Ελλάδα 4,5%.

5. Το ποσό που αντιστοιχεί σ' αυτά τα προγράμματα είναι ύψους 125.000.000 δρχ.

6. Μεταξύ των εγκεκριμένων προγραμμάτων του Α' Γύρου ξεχωρίζουμε προς εξαγωγή συμπερασμάτων:

α) Το υπ' αριθμόν 416 πρόγραμμα: Ολυμπιακή Αεροπορία, ΕΑΒ, ΕΜΠ, Παν. Πατρών σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Μπορντώ (FR) για την ανάπτυξη της αεροναυτικής στην υπηρεσία και της πολεμικής βιομηχανίας...

β) Τα προγράμματα των ΑΕΙ με ξένες επιχειρήσεις: Παν. Κρήτης FACE PROMEZIA (I)

A.Π.Θ ΕΜΠ ΕΜΠ ΕΜΠ
FHS PFORZHEIM (D)
THOMSON (FR)
MONTROUGE (FR)
BERTIN et Co. (FR)

γ) Τα δύο προγράμματα της μόντης ιδιωτικής ελληνικής επιχείρησης (ιδιοκτησίας υιού Χαλαραμπόπουλου και Θ. Καλούδη όπως και η υποψήφια αλλά κομμένη ΙΕΜΕ).

• INFOGROUP, Αλουμίνιο της Ελλάδος (RECHINEY)—SEPIA (FR)

• INFOGROUP, DERECE COLLEGE Αθηνών/Πανεπ. SURREY (U.K.)
Εδώ το DERECE δε γνωρίζουμε αν συμμετέχει ως ελληνικό ΑΕΙ ή επιχείρηση.

Β' Γύρος COMETT (έως 1.7.87)

α. Επί τελικού συνόλου 551 αιτήσεων, 82 αιτήσεις περιέχουν ελληνική συμμετοχή (ποσοστό 14,8%).

β. Το σύνολο του αιτηθέντος ποσού για τις αιτήσεις ελληνικής ηγεσίας (48) ανέρχεται σε 607.000.000 δρχ.

γ. Οι ελληνικές επιχειρήσεις συμ-

μετέχουν με 66 PROJECTS (ποσοστό 23,15%, 1η θέση στην Κοινότητα).

δ. Τα ελληνικά ΑΕΙ και ΤΕΙ συμμετέχουν σε 45 PROJECTS (ποσοστό 7,70%).

Όπως εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς, τα πράγματα δεν είναι διόλου δυσάρεστα για τη «γόνιμη» είσοδο των ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών στα ελληνικά ΑΕΙ/ΤΕΙ. Το αντίθετο μάλιστα. Στη μοναδική ίσως περίπτωση, όπου πριν λίγα χρόνια το ΕΜΠ δεν υιοθέτησε πρόταση καθηγητού του για έρευνα με την DASSAULT (FR) και τη SNECMA Co (FR), ως εμπλεκόμενη σε παραγωγή πολεμικού υλικού (MIRAGE), το πρόβλημα λύθηκε χάρη στην εφευρετικότητα του εν λόγω καθηγητή, που και Γ. Γραμματέας Έρευνας και Τεχνολογίας διέτελεσε και στην AGARD (νατοϊκή ερευνητική επιτροπή) συμμετέχει και τεχνικός σύμβουλος στη SNECMA (FR) (κινητήρες για τα

MIRAGE) υπήρξε. Το «απαγορευμένο» για το ΕΜΠ ερευνητικό πρόγραμμα τελικά πέρασε από την Πάτρα και την Κρήτη και έτσι τίποτα δεν ανέτρεψε τη «σύνδεση με την παραγωγή».

Η «ιδιωτικοποίηση»: Άσφαίρο σύνθημα ή πραγματικός κίνδυνος;

Μέσα στο κλίμα που ατελώς περιγράφτηκε παραπάνω, τα πανεπιστήμια αντιμετωπίζουν ένα ακόμη δίλημμα που οφείλεται στην πρωτοφανή μείωση των κρατικών επιχορηγήσεων. Δυο φορές φέτος (πριν οπωσδήποτε από το ξέσπασμα του νέου φοιτητικού κινήματος) ο σημερινός υπουργός Παιδείας Αντώνης Τρίτσης δήλωσε προς την ΕΦΕΕ που ζητούσε «λεφτά για την παιδεία»: Δε δίνω δεκάρα παραπάνω. Πίστετε τα πανεπιστήμια να βρουν άλλες πηγές χρηματοδότησης...

ERASMUS: Αθόρυβη υλοποίηση

■ Στο κοινοτικό πρόγραμμα ERASMUS έχουμε αναφερθεί και παλιότερα. Αν επανερχόμαστε πάλι, είναι γιατί αυτή η προσπάθεια που «σπάει τον επαρχιακό αποκλεισμό της ελληνικής εκπαίδευσης», δεν αποτελεί απλά ένα φιλόδοξο στόχο που υπερασπίζει ο Πέτρος Ευθυμίου («Ποιός φοβάται τον Έραμο;» ΒΗΜΑ 13.12), αλλά μια πραγματικότητα που υλοποιείται αθόρυβα.

Την ίδια στιγμή, λοιπόν, που οι συνελεύσεις διαφόρων φοιτητικών συλλόγων αναφέρονταν στις συνέπειες της ενδεχόμενης εφαρμογής του ERASMUS, καταγγέλλοντας «την ειδικευση ενός μικρού κομματιού φοιτητών και, ταυτόχρονα, την αποειδίκευση μιας μεγάλης μάζας που προωθείται μέσα απ' αυτό» (Απόφαση Γ.Σ. Νομικού, ο Διευθυντής του Γραφείου Εκπαιδευτικής Συνεργασίας της ΕΟΚ κύριος Smith αξιολογούσε με τους Έλληνες αρμόδιους την εμπλοκή της χώρας μας στο συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Πράγματι, όσο κι αν οι συζητήσεις για το ERASMUS φαίνεται ότι βρίσκονται ακόμη σ' ενημερωτικό στάδιο, το πρόγραμμα έχει ήδη αρχίσει να υλοποιείται. Στις 14/10 η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ανακοίνωσε τον αριθμό των αιτήσεων συμμετοχής των χωρών μελών στο ERASMUS, όπως επίσης και τον αριθμό των προγραμμάτων που εγκρίθηκαν τελικά. Σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν — αλλά που δε δόθηκαν στη δημοσιότητα — η Ελλάδα συμμετείχε με 44 αι-

τήσεις από τις οποίες τελικά εγκρίθηκαν οι 17. Τα ελληνικά πανεπιστήμια που αναφέρονται ότι μετέχουν στα προγράμματα διαπανεπιστημιακής συνεργασίας είναι: Παν/μο Θεσσαλονίκης με συμμετοχή σε 8 προγράμματα ERASMUS, ΕΜΠ σε 2, ΑΣΟΕΕ σε 2, Παν/μο Αθηνών σε 2, Παν/μο Κρήτης σε 2 και τέλος, Παν/μο Θράκης σε 1 πρόγραμμα.

«Τι είναι το επίμαχο ERASMUS», αναρωτιέται ο Πέτρος Ευθυμίου. Ας το ξαναθυμίσουμε, λοιπόν, μια και ο ίδιος θεωρεί σκόπιμο να ενημερώσει τους αναγνώστες του ΒΗΜΑΤΟΣ μόνο για το ένα σκέλος του προγράμματος. Βασικός στόχος του ERASMUS δεν είναι μόνο η «συμβολή στην αύξηση της κινητικότητας των φοιτητών μεταξύ των δώδεκα κρατών - μελών», που δίνει την οικονομική δυνατότητα μέσω υποτροφιών να διανυθεί μια περίοδος σπουδών σε άλλη χώρα. Αν ήταν αυτή απλώς η επιδίωξη, δε θα υπήρχε κανένας λόγος για διαμαρτυρίες και καταγγελίες, αφού έτσι θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν άνετα οι ετήσιες φοιτητικές εκδρομές. Το πρόβλημα είναι η δεύτερη κατεύθυνση που διατυπώνεται ρητά στην απόφαση του Συμβουλίου των Ε.Κ. της 15ης Ιουνίου 1987. Σ' αυτή, το Συμβούλιο έχοντας υπόψη του μεταξύ άλλων το ψήφισμα της 14 Μαρτίου '87 περί της ακαδημαϊκής αναγνωρίσεως των διπλωμάτων, προβλέπει στην «Ενέργεια 3» την προώθηση του συστήματος των ακαδημαϊκών μονάδων αξιολόγησης (ECTS) που θα συνοδεύουν τα πτυχία των

φοιτητών.

Με άλλα λόγια, αξιοποιώντας η Κοινότητα την ανάλογη αμερικάνικη εμπειρία των Credits προσπαθεί να βρει μια αριθμητική βάση με την οποία θα αξιολογεί το επίπεδο των παρεχόμενων γνώσεων και των τίτλων σπουδών. Πρόκειται για μια κατεύθυνση, η οποία δε «συντελεί στην κατοχύρωση της ισοτιμίας των ελληνικών πτυχίων με εκείνα της ΕΟΚ», όπως πιστεύει ο Π. Ευθυμίου, αλλά που αντίθετα παγιάνει τη διάκριση ανάμεσα σε υποβαθμισμένα και αναβαθμισμένα. Δεδομένου μάλιστα ότι η σύνδεση των πανεπιστημίων γίνεται επιλεκτικά, θα προκληθεί και μια αντίστοιχη εσωτερική υποβάθμιση. Αν για παράδειγμα, δηλαδή, το ΕΜΠ συνδεθεί με κάποιο αναβαθμισμένο τεχνολογικό ίδρυμα και το Πολυτεχνείο της Ξάνθης με ένα «δεύτερης κατηγορίας», θα μονιμοποιηθεί η μικρότερη αξία του πτυχίου της Ξάνθης.

Δε χρειάζεται, βέβαια, να ξέρει κανείς ποιός είναι ο Ερασμος για να καταλάβει την κυριότερη συνέπεια της εφαρμογής του προγράμματος: Το ERASMUS θα διαλύσει την οποιαδήποτε φοιτητική συλλογικότητα θα διασπάσει τα πτυχία, ακόμη και μεταξύ φοιτητών της ίδιας σχολής που θα αποδυθούν στο κυνήγι των ECTS για να εξασφαλίσουν μια θέση στην αγορά εργασίας.

Υπάρχουν, σίγουρα, αρκετοί που «φοβούνται» το ERASMUS. Υπάρχουν, όμως, επίσης πολλοί που φοβούνται το φοιτητικό κίνημα.

Χ.Μ.

Οι φοιτητές του Βιολογικού Θεσ/νίκης «φυτεύουν» ένα 2CV.

Ο εκβιασμός είναι προφανής. Ο περιορισμός της δημόσιας επιχορήγησης εξαναγκάζει όσους πανεπιστημιακούς έχουν επιστημονικούς, ηθικούς ή πολιτικούς λόγους για τους οποίους αποφεύγουν την ιδιωτική χρηματοδότηση, να ξεπεράσουν τους ενδοιασμούς τους ή να μαραζώσουν σε κάποια γωνιά των ΑΕΙ. Τα συγκεντρωτικά στοιχεία για το '87 στο ΕΜΠ είναι αποκαλυπτικά των πιο πάνω διαπιστώσεων: 500 περίπου εκατομμύρια από ιδιωτικές, Ε-ΟΚικές πηγές κυρίως, και 370 εκατομμύρια από το κράτος!

Στην περίπτωση λοιπόν που κάποιος απ' τους πανεπιστημιακούς επιμένουν στην κατεύθυνση «του δημοκρατικού προγραμματισμού και της δημόσιας επιχορήγησης», θα βλέπουν το διπλανό τους συνάδελφο, που έχει λιγότερους ενδοιασμούς είτε απλούστερα καλύτερες κυβερνητικές ή «ιδιωτικοοικονομικές» διασυνδέσεις, να αναπτύσσεται ραγδαία. Ήδη στα πανεπιστήμια έχουν αρχίσει να δημιουργούνται μικροί «ιδιωτικοί στρατοί» από υπαλλήλους, μεταπτυχιακούς σπουδαστές, ερευνητές και άλλους συνεργάτες, που

χρηματοδοτούνται από μια πλειάδα ερευνητικών προγραμμάτων που «προσελκύουν» ένα ή περισσότερα μέλη του ΔΕΠ.

Η πόρτα της ιδιωτικοποίησης (χωρίς εισαγωγικά) είναι, όπως βλέπετε, διάπλατα ανοιχτή. Το μόνο το οποίο έχει να κάνει ο οποιοσδήποτε κ. Κοσκωτάς θελήσει να αγοράσει το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το ΕΜΠ ή κάποιο άλλο ΤΕΙ είναι να επενδύσει κάποια εκατομμύρια σε «ερευνητικά προγράμματα», προς τα οποία είναι σίγουρο ότι θα προστρέξουν οι περισσότεροι πανεπιστημιακοί μας δάσκαλοι, όχι μόνο για να απολαύσουν μεγαλύτερες αμοιβές (άμεσα ή έμμεσα), αλλά και για να μπορέσουν να αποκτήσουν όσα τους χρειάζονται για την καθαυτό ερευνητική τους δουλειά, για να πληρώσουν μεταπτυχιακούς σπουδαστές, για να συγκροτήσουν εργαστήρια ή να ενημερώσουν τις βιβλιοθήκες τους. Και αυτά δεν είναι ακραίες υποθέσεις, είναι η καθημερινή μιζέρια σε πολλούς τομείς. Καθηγητής μάς έλεγε πως συχνά πληρώνει απ' την τσέπη του κάποια υλικά για να προχωρήσουν τη διπλωματική τους εργασία οι φοιτητές του!

Με άλλα λόγια, ο περιορισμός των κρατικών δαπανών έχει φτάσει στο σημείο να γίνει η πανεπιστημιακή έρευνα δέσμια της εξωτερικής χρηματοδότησης. Αυτή η εξάρτηση από ιδιωτικές πηγές χρηματοδότησης εκφράζει σήμερα τον υπαρκτό κίνδυνο ιδιωτικοποίησης της ανώτατης και ανώτερης εκπαίδευσης και όχι η ιδρύση ξένων ή ιδιωτικών πανεπιστημίων, που άλλωστε συναντά επί του παρόντος συνταγματικούς περιορισμούς.

Βέβαια, στο σημείο που έχουμε

μανε την κατάργηση της φεουδαρχίας στα ΑΕΙ, την έκανε μόνο πιο περιπλοκή. Μεγάλοι ηγεμόνες κυριαρχούν πάνω σε μικρότερους εμβέλειας ηγέτες και αυτοί με τη σειρά τους πάνω σε μικρότερους, μέχρι τον τελευταίο ηγετίσκο-λέκτορα, που ωστόσο βρίσκεται αρκετά ψηλά για να κατακεραυνώνει τους εκάστοτε ατίθασους δουλοπαροίκους-φοιτητές. Παράλληλα, όλο αυτό το σχήμα διακλαδώνεται όχι μόνο με ιεραρχικές σχέσεις, αλλά και με τις εξωτερικές ιδιωτικές και κυβερνητικές διασυνδέσεις που ήδη περιγράψαμε.

Οι φοιτητές, που υφίστανται το βάρος όλου αυτού του οικοδομήματος, που αντιλαμβάνονται ότι στην πραγματικότητα τους χρησιμοποιούν χωρίς κανένα αντάλλαγμα, είναι λογικό να εξεγείρονται.

Κι αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι δεν εξεγείρονται πια μόνο σε σχέση με εξωτερικές πολιτικές αναφορές, όπως συνέβαινε λίγο πολύ σε όλη την περίοδο της μεταπολίτευσης και της κυριαρχίας της Δεξιάς. Σήμερα έχουμε πολύ περισσότερο να κάνουμε με την εξέγερση των φοιτητών ως κοινωνικής κατηγορίας που διεκδικεί τα στοιχειώδη δικαιώματά της. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το νέο φοιτητικό κίνημα αναπτύχθηκε ξαφνικά, πάντα στα ερείπια του παραδοσιακού προκατόχου του και γι' αυτό ακριβώς δεν μπορεί κανείς από πριν να προδιαγράψει την αντιφατική πορεία του...

Όμως ήδη έχουν συμβεί ενδιαφέροντα πράγματα. Η φοιτητική αφύπνιση από μόνη της σπάει ικανή να αμφισβητήσει και ως ένα σημείο να ανατρέψει τις παγιωμένες σχέσεις μέσα στα εκπαιδευτήρια. Εξάρσεις όπως αυτή του Θ. Τάσιου

Το μόνο που έχει να κάνει ο οποιοσδήποτε κ. Κοσκωτάς θελήσει να αγοράσει το πανεπιστήμιο είναι να επενδύσει κάποια εκατομμύρια σε «ερευνητικά προγράμματα».

φτάσει, δεν αποκλείεται να ρωτήσει κάποιος (και εκτός Νέας Δημοκρατίας): «Και τι κακό έχει η ιδιωτική ανώτατη παιδεία;» Όμως εδώ είναι που δε χωράει πλέον σοβαρή συζήτηση. Γιατί η δημόσια δωρεάν εκπαίδευση είναι κατάρτηση των εργαζομένων στις περισσότερες χώρες του κόσμου και δε θα είμαστε εμείς αυτοί που θα εμφανίσουμε με προοδευτικό ένδυμα το φιλελευθερισμό της κ. Θάτσερ.

Οι επιπτώσεις στους φοιτητές

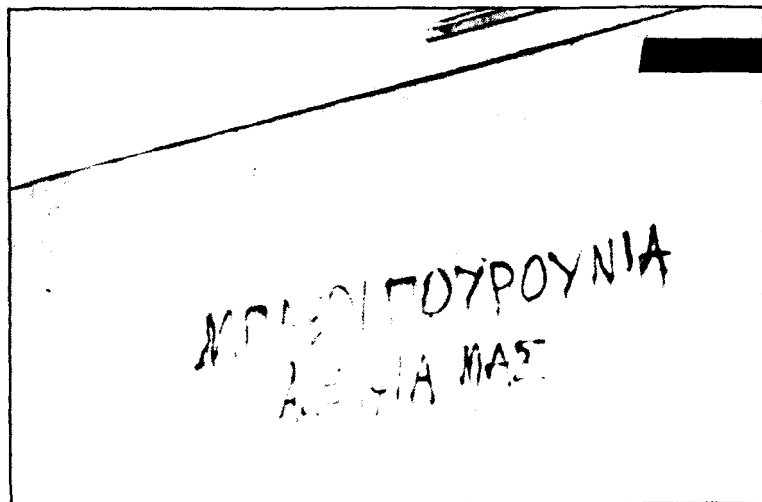
Είναι φανερό πως οι σχέσεις διδασκόντων-διδασκόμενων που οικοδομούνται στα ελληνικά πανεπιστήμια δε διαφέρουν και πολύ από αυτές που υπήρχαν σε παλιότερες περιόδους πριν την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που έφερε ο Νόμος Πλαίσιο. Η κατάργηση της έδρας δε σή-

και σχεδιασμένες επιθέσεις, όπως αυτές που επιχειρεί τον τελευταίο καιρό το Βήμα, δε βρίσκουν πια τόσο ευνοϊκό έδαφος να αναπτυχθούν ούτε μέσα στο χώρο των διδασκόντων.

Αυτή είναι μέχρι στιγμής η μεγάλη νίκη του νέου φοιτητικού κινήματος, το ότι έβαλε ξανά τους φοιτητές στο προσκήνιο, που με τη σειρά τους έθεσαν προς την κοινωνία τα ξεχασμένα ερωτήματα: «Ποιο πανεπιστήμιο, ποια γνώση, για ποια κοινωνία;»

Αυτή είναι επίσης η μεγάλη του ελπίδα. Η αίσθηση απελευθέρωσης που έφερε η υπέρβαση των κατεστημένων σχέσεων στα πανεπιστήμια είναι ίσως αυτή που θα προσελκύσει νέες δυνάμεις στο φοιτητικό κίνημα, δίνοντάς του διάρκεια και αγωνιστικότητα.

Δημήτρης Τρίμης

Σύνθημα στο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης.

Απ' τις καταλήψεις στη Θεσ/νίκη.

ΤΟΥ ΠΑΡΓΟΥ ΒΟΤΣΗ

Θα είναι χρόνος εκλογών το 1988; Τώρα που κόπασε κάπως η εκλογολογία (ώσπου να σημειώσει νέα έξαρση στον Τύπο, ως το πλέον προσφιλέθιμο θέμα του), δε θα βρεθούν πολλοί πρόθυμοι να ανταποκριθούν στην πρόκληση της Ελένης Βλάχου («Καθημερινή» 13-12-87) να στοιχηματίσουν μαζί της — η ίδια με αξιοσημείωτη επιχειρηματολογία, υποστηρίζει ότι ο νέος χρόνος αποκλείεται να είναι εκλογικός.

Κυβερνητικά και κομματικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ, όλου του φάσματος («λαϊκιστές» και «τεχνοκράτες», «μαρξολόγοι» και «παλαιοκομματικοί») κι απ' αυτούς μάλιστα που τροφοδότησαν τη φιλολογία για «αιφνιδιαστική» προσφυγή στις κάλπες το πρώτο ή το δεύτερο εξάμηνο του 1988, «τα μαζεύουν» τώρα και υπερθεματίζουν στην πρωθυπουργική διαβεβαίωση ότι οι εκλογές θα γίνουν με την εξάντληση της τετραετίας.

Επιφορτισμένα με την κομματική «περεστρόικα» που δε λέει να αποδώσει, τα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ σε μια οκτάωρη συνεδρίαση (8-12-87) συνέπεσαν στην εκτίμηση ότι το κόμμα δεν είναι έτοιμο για εκλογική μάχη και ότι — ακόμη χειρότερα — το ως τώρα κυβερνητικό έργο θα οδηγούσε αναπόφευκτα στην ήττα.

Ειλικρινείς μέχρι αθυροστομίας υπουργοί, για να αποκλείσουν τις πρόωρες εκλογές, επικαλούνται τη χαρακτηριστική ρήση του «παλαιοκομματικού» Τ. Σεχιώτη (κανείς, πλην των αξιωματικών του Πενταγώνου, που τον αποκαλούσαν «ο βολιστής στη στέγη», δε θα θυμόταν τη θητεία του στο υπουργείο Εθν. Άμυνας, αν δεν ανέκυπτε το σκάνδαλο Λούβαρη...).

«Έχουμε ένα λαγό στο δόκανο. Πώς να τον αφήσουμε να φύγει; Είμαστε σίγουροι ότι θα τον ξαναπιάσουμε;»

Ο παρασηκιστικός διαχειριστής της κυβερνητικής λειτουργίας Αντ. Λιβάνης, που στην όψιμη συμμαχία του (των «Αχαιών») με το Μένιο Κουτσόγιωργα ο Τύπος είδε μια πρόσθετη ένδειξη για επίσπευση των εκλογών, μου το απέκλεισε κατηγορηματικά ακόμη και για το δεύτερο εξάμηνο του 1988 — κατά το λογικοφανές «σενάριο Μπουσμπουρέλη», το οποίο υιοθετεί πλήρως και ο εγκέφαλος των ανανεωτικών του ΚΚΕ Μίμης Ανδρουλάκης:

«Μπορεί να είναι όπως τα λες, με τις δυνατότητες, που παρέχει η προεδρία της ΕΟΚ: διεθνείς πρωτοβουλίες του πρωθυπουργού, προβολή του σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μάχες για τα εθνικά συμφέροντα στους κόλπους των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σοβαρές τηλεοπτικές εμφανίσεις του πρωθυπουργού τύπου Κοπεγχάγης και τα τοιαύτα, που μπορούν να προσδώσουν κύρος και αίγλη στην κυβέρνηση. Μπορεί και να λάμπουμε — όπως λες — τότε. Αλλά όταν λάμπουμε, ακριβώς, μην περιμένεις εκλογές...»

Αν δε γίνουν εκλογές το 1988, δε θα είναι επειδή πρόκειται για «δισεκτον έτος». Αλλά γιατί δισεκτος, για κυβερνώντες και κυβερνώμενους, ήταν κατ' εξοχήν ο χρόνος που πέρασε.

Οι εγγενείς κυβερνητικές αδυναμίες, με τη συσσώρευση μιας εξαετίας, προβλήθηκαν μεγεθυντικά μέσα στο 1987, αποκαλύπτοντας μια εικόνα των διαχειριστών της εξουσίας ελάχιστα ελκυστική για το εκλογικό σώμα. Η δεύτερη χρονιά της πολιτικής «μονόπλευρης λιτότητας» (με τα παράλληλα υπερκέρδη του κεφαλαίου και την προκλητικά πολυτελή διαβίωση των κρατούντων) γενικεύει τη λαϊκή δυσανεμία. Το αυταρχικό κράτος προσφεύγει όλο και πιο συχνά στη χρήση της ωμής αστυνομικής βίας. Η «αντι-τρομοκρατική υστερία του στρατηγού Δροσολιάννη (και η πλήρης εναρμόνιση με τις υπερατλαντικές επιταγές και το ευρωπαϊκό ΤREVΙ) θέτουν σε αμφισβήτηση τη συνταγματική διασφάλιση στοιχειωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η αδυναμία να λειτουργήσει το «κράτος πρόνοιας» εκδηλώνεται όχι μόνο με τη χρεοκοπία των ασφαλιστικών οργανισμών, με τις ανακολουθίες και τους πειραματισμούς στο ΕΣΥ και με την αναληψία προς τους αδύναμους (συνταξιούχοι, ανάπηροι), αλλά και στις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις κοινωνικής πολιτικής (λ.χ. για τους τοξικομανείς και τους φυλακισμένους). «Έτος περιβάλλοντος» το 1987 και το «νέφος» πνίγει την Αθήνα (με 2.500 νεκρούς το καλοκαίρι) και την Πτολεμαίδα και τη Μεγαλόπολη και απειλεί τη Θεσσαλονίκη, το Βόλο και την Πάτρα. «Έτος περιβάλλοντος» και οργιάζει η νομιμοποιημένη αυθαιρεσία στα κτίσματα και τις καταπατήσεις, ενώ με το νόμο για τα βοσκοτόπια απειλούνται όσα δάση περισώθηκαν από τις πυρκαγιές. Η κυβερνητική επάρκεια και α-

Δύο τα δισεκτα

ξιοπιστία δοκιμάζεται ακόμη με το χάος στην παιδεία και την ανακολούθια ως προς την εκκλησιαστική περιουσία ή και σε ήσσονος σημασίας αλλά με ευρεία λαϊκή απήχηση θέματα — όπως λ.χ. οι τιμές των αυτοκινήτων.

Αν, ωστόσο, κάτι σημαδεύει ανεξίτηλα τον χρόνο που φεύγει, είναι τα σκάνδαλα και η σκανδαλολογία. Είναι η διάχυτη αίσθηση πλέον ότι η ρεμούλα έχει διαβρώσει όλους τους αρμούς της κρατικής μηχανής — από τον τελευταίο αγροτικό συνεταιρισμό ως το πρωθυπουργικό Καστρί. Το «Κύριοι, είστε κοπρίτες» μπορεί να το 'γραψε μόνο ο Β. Ραφαηλίδης στο «Έθνος», αλλά όλο και πιο πολλοί το λένε και πολύ περισσότεροι το σκέφτονται.

Με μια τέτοια ετήσια συγκομιδή (θα μπορούσαν να προστεθούν και οι χωρίς αποκατάσταση καταστροφές από καιρικά φαινόμενα, που εκδηλώνονται πλέον ως θεομηνίες, όπως η παγωνιά του Μαρτίου και ο ιουλιανός καύσωνας), με αναπόφευκτη τη ραγδαία κυβερνητική φθορά, πώς θα ήταν, τάχα, δυνατόν να στηθούν «αιφνιδιαστικά» οι κάλπες;

Επειδή, ίσως, κάποια «γκάλοπ» (όπως αυτό της ICAP, που δημοσίευσε η «Ελευθεροτυπία») αποδίδουν ενθαρρυντικά για το ΠΑΣΟΚ αποτελέσματα; Αλλά, εκτός από τις επιφυλάξεις που γεννά ο τρόπος που έγινε η σφυγμομέτρηση (μικρό δείγμα σε πανελλαδική κλίμακα, παγιδευτικά ερωτήματα κ.ά.) τα νούμερα που απέδωσε κάθε άλλο παρά συνιστούν τονωτική ένεση για το κυβερνητικό κόμμα. Το να παρουσιάζεται στην επεξεργασία ότι προηγείται το ΠΑΣΟΚ της ΝΔ (41% έναντι 40%) είναι αυθαίρετο, πλασματικό και παραπλανητικό. Μια δεύτερη ανάλυση και ανάλυση των απαντήσεων — λένε οι ειδικοί — εμφανίζει και σ' αυτό το «γκάλοπ» προηγούμενη τη ΝΔ κατά πέντε μονάδες.

Πώς μπορούν να στηθούν οι κάλπες με τέτοια ετήσια συγκομιδή;

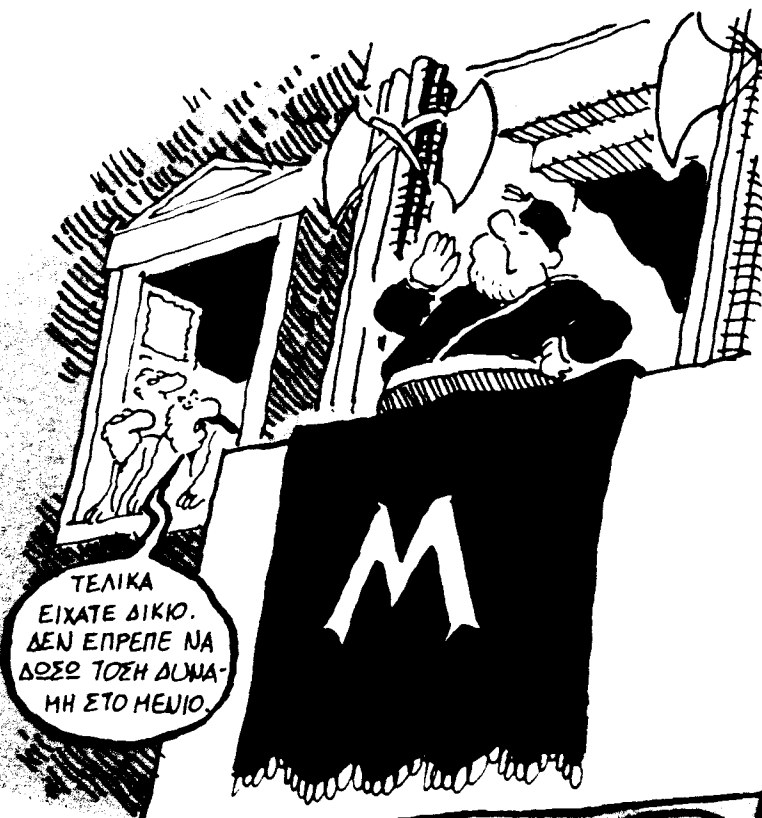
Η μήπως θα επέσπευδε τις εκλογές το ΠΑΣΟΚ γιατί αλλάζει η εισοδηματική πολιτική με την αποπομπή του Κ. Σημίτη και αρχίζει περίοδος ευφορίας; Αλλά η συζήτηση για τον προϋπολογισμό στη Βουλή κατέδειξε ότι η εισοδηματική πολιτική παραμένει στα ίδια περίπου πλαίσια, ότι τα περιθώρια παροχών είναι εξίσου στενά, ότι, κοντολογίς, δεν αναμένεται για τον καινούριο χρόνο δικαιότερη ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος. Άλλωστε ο διάδοχος του αποδιοπομπαίου Π. Ρουμελιώτη φρόντισε να παράσχει απτά δείγματα τουλάχιστον για τις προσωπικές θέσεις, σχέσεις και διαθέσεις του: όχι τόσο γιατί γιόρτασε τα επινίκια, το ίδιο βράδυ της ορκωμοσίας του, συντροφιά με τους Β. Βαρδινογιάννη, Γ. Πέτσο και Στ. Παναγόπουλο (κερνούσε, φυσικά, ο Βαρδινογιάννης). Όσο με τα πρώτα σοβαρά μέτρα που εξήγγειλε (10-12-87) — με τα κίνητρα και τις φοροαπαλλαγές για το κεφάλαιο.

Υπάρχει, θεωρητικά, και το ενδεχόμενο να μην επιλέξει το ΠΑΣΟΚ προσφυγή στις κάλπες μέσα στο 1988, αλλά να εξαναγκαστεί να το κάνει. Αλλά αυτό προϋποθέτει άλλου είδους πολιτική από την αντιπολίτευση, που θα οδηγούσε σε ανοιχτή ρήξη και σύγκρουση με την κυβέρνηση, υποδαυλίζοντας την υποβόσκουσα κοινωνική αναταραχή.

Κάτι που ούτε υπάρχει, ούτε διαφαίνεται στο ορατό μέλλον. Περισσότερο από την κυβέρνηση, παγιδευμένα στην εκλογολογία είναι τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τα οποία — για δικούς του λόγους το καθένα — επιμένουν να συντηρούν ως εκλογικούς τους κομματικούς μηχανισμούς.

Έτσι, στο βαθμό που μπορεί να μας απασχολεί ως ουσιαστικό πρόβλημα, δεν προβλέπεται εκλογικό το 1988. Το πιθανότερο, άρα, είναι ότι δε θα συνεχιστεί η περιέργη παράδοση στη μεταπολεμική πολιτική ζωή της χώρας, που θέλει τις μεγάλες μεταβολές να σημειώνονται ανά... επταετία (Καραμανλική επταετία από το 1956 ως το 1963, δικτατορική επταετία και επταετία της δεξιάς από τη μεταπολίτευση ως το 1981)...

Γ.Β.

RADIO-DAYS

■ Ο Τόμπρας τον κοιτάζε για κάμποση ώρα χωρίς να λέει τίποτα. Τον ζύγιζε. Μετά είπε ξερά: «Εσύ τι λες; Κάνω παρακολουθήσεις ή όχι...»

«Όχι, κύριε διοικητά... είμαι σίγουρος ότι δεν κάνετε!!» απάντησε ήρεμα και σταθερά ο Αρατζαφέρης και συμπλήρωσε με τον ίδιο τρόπο: «Όμως, αν θέλατε, θα μπορούσατε!»

Τα σκληρά χαρακτηριστικά του προσώπου του Θεοφάνη Τόμπρα χαλάρωσαν. Το πρόσωπό του φωτίστηκε. Άρχισε να γλυκαίνει... Επιτέλους, είχε μπροστά του έναν έξυπνο άνθρωπο που καταλάβαινε!

Ο Αρατζαφέρης αντέδρασε ενστικτωδώς...

Σηκώθηκε και με στόμφο είπε: «Ο Θεοφάνης Τόμπρας είναι ένας αγνός υπηρέτης του δημόσιου συμφέροντος!!»

Η συγκίνηση στο πρόσωπο του διοικητή του ΟΤΕ δεν μπορούσε να κρυφτεί...

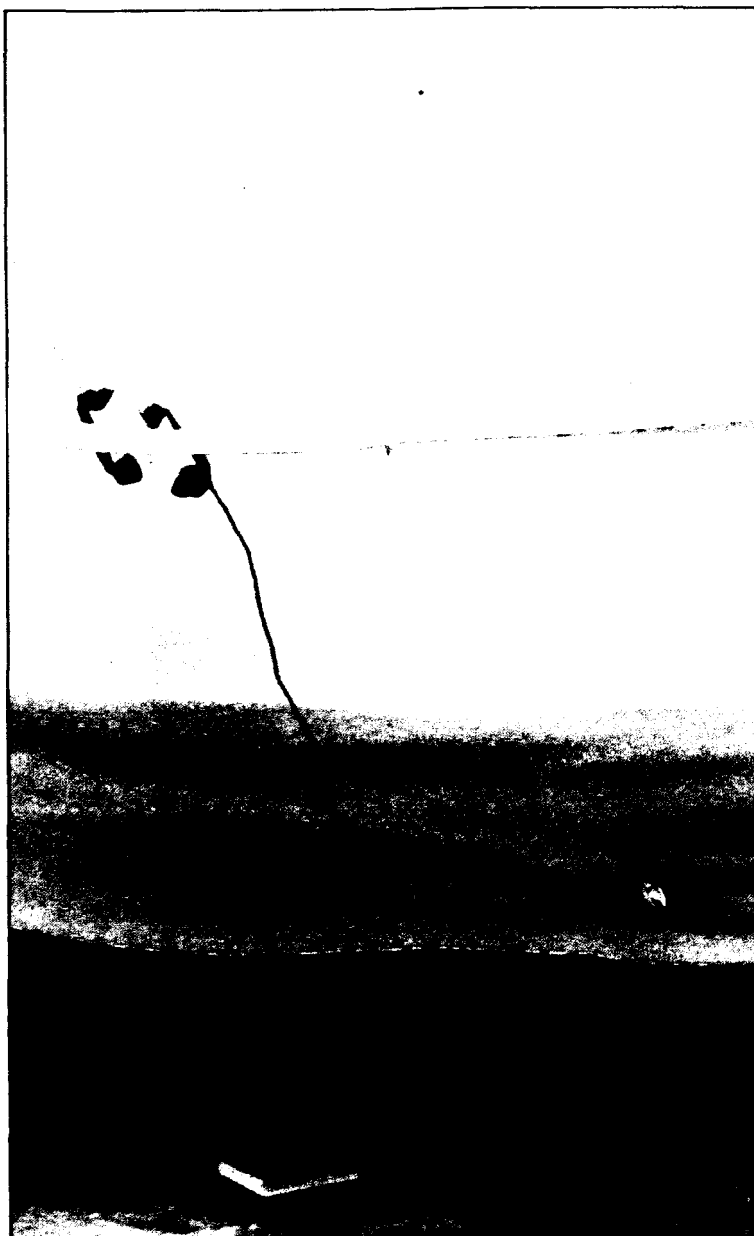
«Λοιπόν, κ. Αρατζαφέρη, επειδή είσαι πολύ εντάξει άνθρωπος, πάμε να σου δείξω κάτι...» είπε ο Θεοφάνης και σηκώθηκε.

■ Η μαύρη υπηρεσιακή Μερσεντές κατευθύνθηκε στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας. Σταμάτησε στο διπλανό κτίριο της Ελληνικής Αστυνομίας. Οι δυο άντρες γρήγορα μπήκαν στο τετραώροφο μέγαρο, που εξωτερικά δεν είχε καμιά ένδειξη. Μόνο τα ρολά των παραθύρων του ήταν πάντα κατεβασμένα... Δεν άργησαν να φτάσουν στον τέταρτο όροφο. Ήταν γεμάτος μαγνητόφωνα και συλληπτικά μηχανήματα!!

«Από εδώ γίνονται οι παρακολουθήσεις. Μόνο για εθνικούς λόγους ή κατόπιν από άδεια της εισαγγελικής Αρχής... Ποτέ δεν παρακολουθούμε πολιτικούς... ή πολιτικά κόμματα!...» σφύριξε θυμωμένα ο Θεοφάνης.

«Θα μπορούσατε, αν θέλατε βέβαια, να παρακολουθήσετε τα τηλέφωνα των πολιτικών αρχηγών... των υπουργών... τις συζητήσεις τους;...» ρώτησε σχεδόν αδιάφορα ο Αρατζαφέρης.

«Ναι... ακόμα και τις συζητήσεις που γίνονται όχι από το τηλέφωνο... αλλά μέσα στο γραφείο τους!...» απάντησε με έπαρση ο Θεοφάνης και συνέχισε με θυμό: «Δεν το κάνω όμως, γιατί είμαι δημοκράτης... Αν ήθελα, μπορούσα!!»

«Υπερβολές!» πέταξε ο Αρατζαφέρης.

«Ε, αφού δεν πιστεύεις, θα σου κάνω μια επίδειξη... Παιδιά, πιάστε Κουτσόγιωργα...» είπε με πείσμα ο Θεοφάνης. Ο Γιώργος Αρατζαφέρης κάθισε στην πολυθρόνα και άναψε τσιγάρο. Ήθελε να το απολαύσει...

Δεν άργησε να ακουστεί η γνώριμη φωνή του Μένιου.

— ...Δεν μπορώ να το καταλάβω. Να δουλεύουμε δηλαδή για τον Έμπερτ. Να του δημιουργούμε δημοκρατικό προφίλ!... Και να υπονομεύουμε τον Μητσοτάκη... που μας είναι απαραί-

τητος αν θέλουμε να ξαναπάρουμε τις εκλογές... Γιατί, παιδί μου... Γιατί, Γιωργάκη μου... Για τους ραδιοερασιτέχνες... Έτσι δε λέγατε... Γι' αυτό δε θέλατε την ελεύθερη ραδιοφωνία... Ορίστε που φτάσαμε, το 70% των Αθηναίων να ακούει Έμπερτ...

— Νονέ, δεν είναι έτσι... Είναι δημοκρατική κατάκτηση η ελεύθερη ραδιοφωνία, τίτλος τιμής για το ΠΑΣΟΚ που πρώτο την καθιέρωσε...

— Ανοησίες... Ο Λαλιώτης σάς τα λέει αυτά... Άκου, Γιωργάκη, εγώ δεν μπορώ να παλεύω για σας... κι εσύ να κάνεις παρέα μ' αυτόν... Ξέ-

ρω εγώ, είναι ξελογιάστρα!... θα σου πάρει το μυαλό... Να δούμε όμως τι θα κάνουμε με το προεδρικό διάταγμα...

— Νονέ, είπαμε στο Εκτελεστικό να γίνει σε κάθε σταθμό μια Επιτροπή Δεοντολογίας, που στους δημοτικούς σταθμούς θα συγκροτείται αναλογικά με τη δύναμη κάθε κόμματος στο Δημοτικό Συμβούλιο...

— Μμμ... Καλό είναι αυτό... θα αρχίσουν να σκοτώνονται και θα διαλυθούν...

— Όχι... νονέ, εμείς δεν το λέμε έτσι... αλλά αφού όλα τα κόμματα θέλουν απλή αναλογική, γιατί όχι και η συγκρότηση των Επιτροπών Δεοντολογίας κάθε σταθμού να μη γίνεται με την ίδια αρχή...

— Εντάξει, βρε παιδάκι μου... το κατάλαβα τι θα λέμε προς τα έξω... Αλλά η ιδέα σας είναι καλή... θα τους μπλοκάρουμε... Καλά... καλά... πολύ καλά... συμφωνούμε...

— Γεια σας, νονέ...

— Γεια σου, Γιωργάκη... στο καλό, παιδί μου... και κόψε τα πολλά με το Λαλιώτη... έτσι;

Μόλις βγήκε ο Γιώργος από το γραφείο του αντιπροέδρου, ακούστηκε να ανοίγει μια άλλη πόρτα και μετά η φωνή του Αντρέα!!

— Εντάξει, Μένιο... καλά του τα 'πες. Αλλά η ιδέα τους με το κόλπο της απλής αναλογικής πολύ δυνατή... μου άρεσε...

— Πρόεδρε, να πάρω τώρα τον Μητσοτάκη...

— Ναι... ναι... και όπως είπαμε.

Στο τηλέφωνο ακούστηκε η φωνή του Μητσοτάκη.

— Μένιο, σ' ακούω.

— Κοίταξε, Κώστα, αυτή η ιστορία με το ράδιο-Έμπερτ παρατράβηξε... Πρέπει κι εσύ κάτι να κάνεις... Εμείς ετοιμάζουμε το προεδρικό διάταγμα... Αλλά δε φτάνει... Πρέπει κι εσύ να κάνεις κάτι...

— Κάτι κάνω... Έχω βάλει το φίλο μου τον Μίνω τον Κυριακού τον εφοπλιστή και φτιάχνει δικό μας ράδιο...

— Έτσι μπράβο. Κώστα μου...

— Και δε σου είπα και το πιο ωραίο: έχουμε αγοράσει τους περισσότερους ντι-τζέι του σταθμού του... καταλαβαίνεις τι θα γίνει ξαφνικά... Διαλύεται ο Έμπερτ κλπ... Φαντάζεσαι πρωτοσέλιδο!!

— Είσαι πολύ δυνατός... Κώστα μου... Πολλά φιλάκια...

— Γεια σου, παλιόπαιδο...

■ Ο Θεοφάνης Τόμπρας διέταξε να σταματήσει η παρακολούθηση.

«Είδες, κύριε Αρατζαφέρη, που αν ήθελα θα μπορούσα να τους παρακολουθώ όλους. Αλλά δεν το κάνω γιατί είμαι δημοκράτης...»

Ο Γιώργος Αρατζαφέρης άργησε να συνέλθει.

Είχε χάσει τη μιλιτιά του.

«Ε... πάει πολύ!!» σκέφτηκε. «Προστάτης της Δημοκρατίας ο Τόμπρας... και ήρωας της Ελεύθερης Ραδιοφωνίας ο Έμπερτ...»

Παν-Παν

ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ: Πύρρεια νίκη

του Φρανκ ΣΒΑΛΜΠΑ-ΧΟΤ

Τόσο η κατεστημένη κοινή γνώμη όσο και κρατικά μέσα ενημέρωσης γιορτάζουν τη συμφωνία που επιτεύχθηκε στη Γενεύη (και υπογράφηκε στην Ουάσιγκτον) για τη λεγόμενη μηδενική λύση στους πυρηνικούς πυραύλους μέσου βεληνεκούς σαν επιτυχία. Μεγάλα τμήματα του ειρηνιστικού κινήματος μπαίνουν στον πειρασμό να καρφισώσουν σαν παράσημο στο στήθος τους αυτό το γεγονός που αναγορεύτηκε σε επιτυχία. Λιβανίζοντας έτσι τον εαυτό τους αγνοούν πως το αποτέλεσμα της Γενεύης εμπεριέχει στοιχεία μιας πύρρειας νίκης.

Το Ποσοτικό Στοιχείο

Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Ειρήνης της Στοκχόλμης (SIPRI), περίπου 50.000 πυρηνικές κεφαλές βρίσκονται αποθηκευμένες στα οπλοστάσια των πυρηνικών δυνάμεων (από αυτά, γύρω στις 5.000 κάτω από αμερικανική εποπτεία στην Ομοσπονδιακή Γερμανία). Οι κεφαλές αυτές είναι αέρος, θαλάσσης ή επίγειες. Στη Γενεύη συμφωνήθηκε λοιπόν να αποσυρθούν 388 αμερικανικοί πύραυλοι ξηράς (71 Πέρσινγκ Ια, 108 Πέρσινγκ ΙΙ, 208 Κρουζ) και 683 σοβιετικοί (112 SS₄, 132 SS₁₂, 441 SS₂₀), μέσου βεληνεκούς. Πρόκειται επομένως μόνο για:

- ένα μικρό ποσοστό του συνολικού πυρηνικού δυναμικού
- πυραύλους μέσου βεληνεκούς (το μικρό και μεγάλο βεληνεκές αποκλείονται)
- πυραύλους των δύο υπερδυνάμεων (οι εξίσου σημαντικοί για την Ευρώπη γαλλικοί και βρετανικοί πύραυλοι παραμένουν άθικτοι).

Το Φαινόμενο της Υποκατάστασης

Σύμφωνα με τα λεγόμενα σημαινόντων ειδικών του αφοπλισμού (όπως, μεταξύ άλλων, ο Τζ. Γκάλτουνγκ του Πανεπιστημίου του Πρίνστον) βρίσκονται ήδη έτοιμα όπλα λήξερ που είναι σε θέση να αναλάβουν πλήρως τα καθήκοντα των πυραύλων μέσου βεληνεκούς, και με το παραπάνω μάλιστα. Αυτά τα όπλα λήξερ έχουν το προτέρημα να είναι ακριβέστερα στο στόχο, δεν παράγουν ραδιενέργεια και αποφεύγουν έτσι την πρόκληση ενός καταστροφικού πυρηνικού χειμώνα.

Η Ψυχολογική Υποτροπή

Οι απολογητές μιας αυτόνομης πυρηνικής δύναμης που θα περιλαμβάνει ολόκληρη τη Δυτική Ευρώπη (από το δυτικογερμανό δεξιό Ντρέγκερ ως τον Σιράκ, από το Γάλλο σοσιαλιστή τέως υπουργό Αμύνης Ερνύ ως τη Θάτσερ) θα συναντήσουν ισχυρότερη υποστήριξη στην κοινή γνώμη. Η συνεννόηση των υπερδυνάμεων πάνω από κεφάλια των Ευρωπαίων πουλιέται από αυτούς τους ψυχροπολεμικούς σαν «εγκατάληψη της Ευρώπης ενώπιον της σοβιετικής απειλής». Η κοινή γνώμη θα συγκατανεύσει τώρα ευκολότερα από πριν στην αποδοχή της διαγραφόμενης αγγλογαλλικής πυρηνικής και της γαλλογερμανικής συμβατικής συνεργασίας (κοινή ταξιαρχία, αμυντικό συμβούλιο) και, ακόμα περισσότερο, να τις χαιρετήσει σαν πράξεις αυτοκυριαρχίας. Ο δρόμος προς μια κοινή ευρωπαϊκή πυρηνική δύναμη μετά τη λήξη της 'συνθήκης για τη μη διάδοση των ατομικών όπλων' γίνεται λιγότερο ακανθώδης.

Ο Συμβατικός Επανεξοπλισμός

Όλοι οι στρατιωτικοί καταμετρητές κουκιών συμφωνούν: στο συμβατικό πεδίο προηγείται η Ανατολή, τόσο σε εξοπλισμό, όσο και σε προσωπικό. Για το λόγο αυτό, στη Δύση γίνεται λόγος — μέχρι και στο εσωτερικό σοσιαλιστικών κύκλων — περί 'ισορροπίας' ή 'αντιστάθμισης'. Αυτό σημαίνει στην πραγματικότητα πως βρίσκεται προ των πυλών ένας μαζικός επανεξοπλισμός στο συμβατικό πεδίο, που μάλλον θα μας σερβιριστεί σαν υποτιθέμενο απαραίτητο συμπλήρωμα.

Οι βιομηχανίες οπλισμού τ' ακούνε και χαίρονται: οι πάντες γνωρίζουν πως τα ποσοστά κέρδους στην κατασκευή συμβατικών όπλων βρίσκονται αρκετά ψηλότερα από τα αντίστοιχα σε άλλους, συγκρίσιμους κλάδους παραγωγής. Πρόσφατη εντυπωσιακή απόδειξη προσφέρει ο γαλλικός στρατιωτικός προϋπολογισμός για το 1988 που παρουσιάζει ένα υπερήφανο ποσοστό αύξησης σε σχέση με τον προηγούμενο. Το Εθνικό Μέτωπο του Λεπέν τον υπερψήφισε, οι σοσιαλιστές αντίθετα δεν είχαν το απαιτούμενο θάρρος και απείχαν.

Βατερλώ για το Κίνημα Ειρήνης;

Όπως όλα τα κινήματα, έτσι και το ειρηνιστικό, εξαρτάται από την απήχηση των θεμάτων του στην κοινή γνώμη. Εάν παγιωθεί — όπως όλα δείχνουν σήμερα — η εντύπωση πως το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων της Γενεύης είναι επιτυχία, θα ξεφουσκώσουν τα πανιά. Θα δημιουργηθεί η εντύπωση πως υπήρξε αφοπλισμός και πως ξεπεράστηκε το πρόβλημα του επανεξοπλισμού, πως μπορεί κανείς να στραφεί προς άλλα θέματα.

Ας ρίξουμε μια ματιά στο παρελθόν: Στις αρχές της δεκαετίας του '60 το ειρηνιστικό κίνημα απαιτούσε τη γενική παύση των πυρηνικών δοκιμών. Επειδή το αίτημα αυτό φαινόταν ανθρώπινο και λογικό αυξήθηκε και η υποστήριξη στο κίνημα ειρήνης. Έτσι το 1963, σαν αποτέλεσμα δημόσιας πίεσης, υπόγραψαν οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ μια συμφωνία για την απαγόρευση των επίγειων πυρηνικών δοκιμών. Η κοινή γνώμη μίλησε για επιτυχία, το κίνημα ειρήνης συντάχθηκε με υπερηφάνεια στις εκτιμήσεις αυτές, η διαμαρτυρία κατά των πυρηνικών δοκιμών έφτασε στο τέλος της — παρά το γεγονός ότι οι μεν αγγλογάλλοι συνέχιζαν ευθαρσώς τις εκρήξεις τους στην ατμόσφαιρα ενώ οι υπερδυνάμεις έκαναν υπόγειες δοκιμές.

Το ίδιο φαινόμενο συναντάμε σήμερα στη Νέα Ζηλανδία: με την υπογραφή της χλιαρής Συμφωνίας για αποπυρηνικοποιημένη ζωή στο Νότιο Ειρηνικό — που δεν είναι σε θέση να εμποδίσει ούτε τις γαλλικές

δοκιμές πυρηνικών όπλων, ούτε να απομακρύνει τα αμερικανικά πυρηνικά πολεμικά πλοία από την περιοχή — βρίσκεται το νεοζηλανδικό κίνημα ειρήνης κοντά στη διάλυσή του.

Το ζητούμενο σήμερα είναι μια διαλεκτική αντιμετώπιση του αποτελέσματος της συμφωνίας της Γενεύης (που υπογράφηκε πρόσφατα στην Ουάσιγκτον): Το ειρηνιστικό κίνημα μπορεί να υπερηφανεύεται πως άσκησε δημόσια πίεση για τη διάλυση ενός ολόκληρου, εν ενεργεία, πυρηνικού οπλικού συστήματος και στο ενεργητικό του θα χρεωθεί και η ενδεχόμενη διάλυση και άλλου συστήματος (όπως τα χημικά) αφετέρου όμως οφείλει να αντιπαρεταθεί στην αφελή αντίληψη πως οι κυρίαρχες δυνάμεις μεταβλήθηκαν σε ειρηνιστές.

ΦΡΑΝΚ ΣΒΑΛΜΠΑ-ΧΟΤ

«Οι Πράσινοι», Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο Φρανκ ΣΒΑΛΜΠΑ-ΧΟΤ, εκπαιδευτικός και ιδρυτικό μέλος των Πράσινων της Δυτ. Γερμανίας, υπήρξε βουλευτής του κόμματός του στην ομόσπονδη Βουλή της Έσσης και Ευρωβουλευτής στην ομάδα του Ουράνιου Τόξου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ακολουθώντας την πολιτική της εναλλαγής στα αιρετά αξιώματα που έχουν αποφασίσει οι Πράσινοι, παραιτήθηκε από τη βουλευτική έδρα την άνοιξη του '87 και συνεχίζει να δουλεύει σαν συνεργάτης των Πράσινων στο Στρασβούργο και τις Βρυξέλλες. Ο Φ.Σ. - Χ. έγραψε το παρόν άρθρο ειδικά για τον Σχολιαστή.

ΣΑΜΙΡ ΑΜΙΝ: ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΚΚΡΗΞΕΙΣ στον Τρίτο Κόσμο είναι αναπόφευκτες

Το κραχ του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης θα έχει αναπόφευκτα σοβαρές επιπτώσεις για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Σύμφωνα με τον Σαμίρ Αμίν, οι σοβαρότερες έως δραματικές επιπτώσεις θα αφορούν ακριβώς αυτή την περιοχή του πλανήτη, καθώς οι χώρες του Βορρά έχουν την κακή συνήθεια να μεταφέρουν πρώτα προς αυτή την κατεύθυνση τις απώλειες που προκαλεί μια δυσμενής συγκυρία.

Ο γνωστός μαρξιστής καθηγητής μιλάει επίσης για τις πολλαπλές εξελίξεις που μπορεί να σημειωθούν στον Τρίτο Κόσμο από την επιδείνωση της κρίσης, οι οποίες δεν καλλιεργούν πάντα την αισιοδοξία.

Χάρη σ' αυτή τη συνέντευξη του Σ. Αμίν στο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ, οι Έλληνες τηλεθεατές θα πληροφορηθούν, ίσως, και τα όσα περιείχε το τέλος της συνέντευξης στην ΕΡΤ-1 που κόπηκε απότομα, εκείνο το ταραγμένο τηλεοπτικό βράδυ, της 29ης Νοεμβρίου, παραμονής του Αγίου Ανδρέα.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ: Ένα από τα ερωτήματα που προκαλεί το «κραχ του '87» είναι οι επιπτώσεις — άμεσες και μακροπρόθεσμες — της νέας συγκυρίας για τις οικονομίες του Τρίτου Κόσμου.

ΣΑΜΙΡ ΑΜΙΝ: Δε θέλω να κάνω προβλέψεις με την έννοια των καθαρά οικονομικών προβλέψεων. Πρέπει πάντως να πω ότι δε με εξέπληξε καθόλου αυτό το κραχ και δεν πιστεύω ότι πρόκειται για ένα ατύχημα χωρίς επιπτώσεις: εγκαινιάζει κατά πάσα πιθανότητα μια σειρά χρηματιστικών κρίσεων, άγνωστης αυτή τη στιγμή μορφής. Εδώ και δεκαπέντε χρόνια, κάθε ύφεση — και εκδηλώνεται μια ύφεση κάθε τρία ή τέσσερα χρόνια — είναι σοβαρότερη από την προηγούμενη, με κριτήριο βέβαια την πραγματική οικονομία, δηλαδή την οικονομική ανάπτυξη, τις επενδύσεις, την ανεργία κλπ.

Κάθε ανάκαμψη είναι ασθενέστερη και το σύστημα ξεπέρασε τη μια ύφεση μετά την άλλη, χάρη σε διαδοχικές ενέσεις χρηματιστικής κερδοσκοπίας: χάρη σε μια φυγή προς τα εμπρός με το δανεισμό και την κερδοσκοπία, που οδήγησε στο τεράστιο χρέος του Τρίτου Κόσμου και ορισμένων σοσιαλιστικών χωρών, αλλά και στο χρέος — εξωτερικό και εσωτερικό — των Ηνωμένων Πολιτειών. Και πιστεύω ότι δεν είναι δυνατόν να ξεπεραστούν οι αντιθέσεις αυτής της κρίσης στο πραγματικό επίπεδο με την επ' άπειρον διόγκωση του χρέους. Φυσικά, το σύγχρονο παγκόσμιο χρηματιστικό σύστημα δε βρίσκεται στην ίδια κατάσταση με τη δεκαετία του '30 ή με την περίοδο πριν το 1929 και υπάρχουν σήμερα τεχνικά μέσα για να αποφευχθούν οι αλυσιδωτές χρεοκοπίες που είχαν τότε παρα-

τηρηθεί. Δεν αλλάζει όμως ότι το κραχ, και τα υπόλοιπα που θα ακολουθήσουν, προκαλούν τεράστιες ζημιές: και όταν στον καπιταλισμό πρέπει να μοιραστούν οι ζημιές και όχι τα κέρδη, ο αγώνας είναι αδυσώπητος. Μπορούμε άρα να προβλέψουμε ότι σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα, πιστεύω σε μερικά χρόνια το πολύ, θα βρεθούμε μπροστά σε μια νέα κατάσταση κατάρρευσης του παγκόσμιου χρηματιστικού και νομισματικού συστήματος. Πράγμα που θα επιδεινώσει την κρίση στο επίπεδο της πραγματικής οικονομίας. Ποια θα είναι η αντίδραση των αστικών κρατών, των κυρίαρχων τάξεων, του κεφαλαίου; Και ποιες θα είναι οι αντιδράσεις των λαϊκών τάξεων; Είναι δύσκολο να προβλεφθεί, διότι θα έχουμε μια αλυσίδα καταστάσεων, όπου το πολιτικό θα έχει τον πρωτεύοντα ρόλο. Αλλά δεν

μπορούμε να αποκλείσουμε, κατά την άποψή μου, μια εξέλιξη που παρουσιάζει ορισμένες αναλογίες με τη δεκαετία του 1930: δηλαδή, αυτό που θα ονομάζαμε μια αναδιπλωση των ζωνών επιρροής, μια διάσπαση της ενότητας του παγκόσμιου χρηματιστικού συστήματος και επιστροφή σε πρακτικές προστατευτισμού και ελέγχου. Αυτή πιστεύω ότι είναι η πιο πιθανή εξέλιξη. Από και πέρα δεν ξέρουμε το κατά πόσο οι κυρίαρχες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις — οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η Δ. Γερμανία — θα βρουν — και για πόσο καιρό — διάφορους συμβιβασμούς για να αποφευχθεί κάτι τέτοιο. Δεν ξέρουμε κατά πόσο η διάρκεια της κρίσης θα έχει επιπτώσεις στη μετατόπιση των εκλογικών συσχετισμών προς τα αριστερά ή προς μια «φασίζουσα» δεξιά. Σ' ό,τι αφορά τον Τρίτο Κόσμο, η απαράδεκτη υπερ-λιτότητα, που επιβάλλεται μέσω της «αναπροσαρμογής» των οικονομιών τους (που με την πρόσθεση βραχυπρόθεσμων προσαρμογών γίνεται μια μακροπρόθεσμη πολιτική), από ποιο σημείο θα γίνει αβάστακτη και ποιες αντιδράσεις θα προκαλέσει; Είμαι πεισμένος ότι θα υπάρξουν αντιδράσεις και μάλιστα εξαιρετικά βίαιες ως και λαϊκές επαναστάσεις. Στην Ανατολική Ασία και τη Νότια Ασία είδαμε τα πρώτα σημάδια: στις Φιλιππίνες, στη Νότια Κορέα και πρέπει να περιμένουμε μια παρόμοια εξέλιξη στην Ινδονησία.

Από την άλλη μεριά, σ' ό,τι αφορά ορισμένες χώρες της Λατιν-

κής Αμερικής, ιδιαίτερα τη Βραζιλία και την Αργεντινή, τα δημοκρατικά καθεστώτα που εγκαθιδρύθηκαν μετά την εξάντληση των στρατιωτικών δικτατορικών καθεστώτων και την αποτυχία τους στο μόνο τομέα όπου στήριζαν τη «νομιμότητά» τους, δηλαδή τον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης, είναι εξαιρετικά ασθενή δημοκρατικά καθεστώτα, που δεν τολμούν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα κοινωνικής μεταρρύθμισης, τα οποία στην περίπτωση λ.χ. της Βραζιλίας είναι γιγαντιαίων διαστάσεων. Η επιδείνωση της κατάστασης κινδυνεύει να θέσει τα προβλήματα με όρους βίαιων επιλογών, που έχουν προς το παρόν αμβλυνθεί λόγω της λειτουργίας των δημοκρατιών αυτών. Οι επιλογές αυτές θα ήταν είτε μια σειρά βαθύτατων κοινωνικών μεταρρυθμίσεων —όχι αναγκαστικά σοσιαλιστικών— όπως η αγροτική μεταρρύθμιση, όπως η ανάπτυξη του συνδικαλισμού και της συμμετοχής των εργαζομένων στην εξουσία, όπως ο έλεγχος των εξωτερικών σχέσεων και οι εθνικοποιήσεις, δηλαδή μια πολιτική εθνική και λαϊκή είτε, αντίθετα, να βρεθούμε με δεξιά λαϊκιστικά καθεστώτα, με στρατιωτικά πραξικοπήματα κλπ.

■ **Ας ξανάρθουμε λίγο στην αρχή της συζήτησης. Ποιοι είναι οι μηχανισμοί με τους οποίους μεταδίδεται η κρίση στον Τρίτο Κόσμο;**

— Το φαινόμενο αυτό είναι σχετικά απλό. Η κρίση είναι πριν απ' όλα η κατάρρευση των επενδύσεων και άρα της ανάπτυξης και άρα η κατάρρευση του κοινωνικού CONSENSUS της ευημερίας και της κατανομής των αυξήσεων της παραγωγικότητας μεταξύ των διάφορων κοινωνικών τάξεων.

Πρόκειται επομένως τώρα για την κατανομή των απωλειών μεταξύ των εργαζομένων και της αστικής τάξης, μεταξύ των διάφορων τομέων της αστικής τάξης. Το κοινωνικό και πολιτικό CONSENSUS με το οποίο λειτουργεί η αστική δημοκρατία στις δυτικές χώρες κάνει ώστε, με ένα είδος αυτόματης αντίδρασης, προσπαθούν αρχικά να φορτώσουν το μεγαλύτερο δυνατό μέρος της κρίσης στους πιο αδύνατους, δηλαδή στον καπιταλιστικό Τρίτο Κόσμο.

■ **Όπως με το πετρέλαιο...**

— Ναι, είχαμε την κατάρρευση των τιμών του πετρελαίου και πριν είχαμε την κατάρρευση των τιμών των πρώτων υλών. Το χρέος, δηλαδή η εξυπηρέτηση του χρέους, σε συνδυασμό με τη μείωση της ζήτησης για τα προϊόντα του Τρίτου Κόσμου, οδήγησαν σε πλήρη ασφυξία την καπιταλιστική ανά-

πτυξη. Η κατάσταση αυτή έχει φυσικά επιπτώσεις για τις εγχώριες δημόσιες δαπάνες, τις ελάχιστες κοινωνικές δαπάνες και μπορεί να φτάσουμε σε καταστάσεις ακυβερνησίας.

Αλλά ο καπιταλισμός σκέφτεται πάντα βραχυπρόθεσμα. Χρησιμοποιεί το χρέος του Τρίτου Κόσμου ως μέσο πίεσης. Οι οικονομολόγοι και οι πολιτικοί ακόμα είναι ρεαλιστές και ξέρουν πολύ καλά ότι αργά ή γρήγορα το χρέος αυτό θα περικοπεί ή δε θα πληρωθεί. Δεν τους συμφέρει όμως να το κάνουν εν ψυχρώ. Αυτό που τους συμφέρει είναι να το αξιοποιήσουν ως το τέλος, ως μέσο πίεσης, για να προσπαθήσουν να υποτάξουν — να ξανακάνουν «μεταπρατικές» — τις αστικές τάξεις του Τρίτου Κόσμου και να καταπνίξουν όλες τις διττές απόπειρες μιας αυτόνομης ανάπτυξης που εγγράφεται στο παγκόσμιο καπι-

ταλιστικό σύστημα. Και νομίζω ότι θα συνεχίσουν προς την ίδια κατεύθυνση. Θα χρησιμοποιούν αυτό το μέσο πίεσης ως τη στιγμή που θα σημειωθεί μια έκρηξη...

■ **Η κρίση προκαλεί μια γενική τάση απομόνωσης των οικονομικών μπλοκ!**

— Υπάρχουν νομίζω δυο πλευρές της κρίσης που δεν έχουν την ίδια σημασία. Έχουμε την κρίση στις σχέσεις Βορρά - Βορρά, δηλαδή στις σχέσεις των ΗΠΑ, Ιαπωνίας και Ευρώπης, και έχουμε την κρίση Βορρά - Νότου, στις σχέσεις του συνόλου των χωρών του Βορρά με τον Τρίτο Κόσμο. Η πρώτη είναι ίσως σημαντικότερη με οικονομικούς όρους, διότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των τριών είναι οξύτατος και θα οξυνθεί. Αλλά η αντίθεση Βορρά - Νότου είναι φορέας μεγαλύτερων πολιτικών αλλαγών, διότι, όποιες και να 'ναι οι μελλοντικές ισορροπίες μεταξύ

των τριών μερών του κέντρου, είναι πολύ λίγο πιθανό να οδηγήσουν σε βαθιές κοινωνικές αλλαγές. Ενώ η συνολική πίεση του Βορρά σε βάρος του Νότου θα φέρει αντιδράσεις που από τη φύση τους θα μεταβάλουν το σύστημα.

■ **Μπορούμε να πούμε ότι λόγω αυτής της πίεσης θα υπάρξει μια χαλάρωση των σχέσεων μεταξύ Βορρά και Νότου;**

— Υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάλογα με τις περιοχές. Έχουμε λ.χ. ζώνες, όπως η Μαύρη Αφρική, που μπορεί να αποσυνδεθούν από το παγκόσμιο σύστημα χωρίς να το επιδιώξουν και χωρίς να προετοιμαστούν. Δηλαδή, να τεθούν στο περιθώριο από το ίδιο το σύστημα, να «εγκαταλειφθούν», αν και όχι στον πολιτικό τομέα για γεωπολιτικούς λόγους: η Δύση και ειδικότερα η Ευρώπη θα θελήσουν να κυριαρχούν πάνω στο πολιτικό παιχνίδι. Να εγκαταλειφθούν όμως με όρους οικονομικούς, με κάποια φιλανθρωπική βοήθεια και με την ενίσχυση των μικρών στρατιωτικών δικτατοριών που υπάρχουν ήδη. Και είναι πιθανό ότι στις αδύνατες οικονομικά περιοχές, όπου η αποδέσμευση δεν αντιστοιχεί σε μια εσωτερική αντίδραση της κοινωνίας που την υιοθετεί ως θετική εναλλακτική λύση, να εκδηλωθεί με την καθαρά αρνητική της μορφή: με στασιμότητα, επιδείνωση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών, χωρίς βίαιες αντιδράσεις, εκτός τοπικών εκρήξεων.

Αλλά, υπάρχουν περιοχές όπου μια τέτοια εξέλιξη είναι πολύ λίγο πιθανή: όπου απέναντι στην αποδέσμευση που μπορεί και να επιβληθεί από την εξέλιξη του παγκόσμιου συστήματος, θα θέσει τις κοινωνίες αυτές μπροστά σε διλήμματα που θα προκαλέσουν αντιδράσεις. Οι κοινωνίες αυτές μπορεί να αντιδράσουν θετικά, μετατρέποντας αυτή τη συγκυριακή αποδέσμευση σε σταθερό χαρακτηριστικό μιας αυτόνομης στρατηγικής.

■ **Η περιοχή με τις μεγαλύτερες δυνατότητες σ' αυτό τον τομέα φαίνεται να είναι η Λατινική Αμερική.**

— Δεν είμαι σίγουρος γι' αυτό. Υπάρχουν βέβαια επιχειρήματα που στηρίζουν μια θετική απάντηση και που αφορούν την οικονομική δομή της Λ. Αμερικής, την εκβιομηχάνιση και τη συνοχή των κρατικών μηχανισμών. Αλλά το ζήτημα αυτό είναι κυρίως πολιτικό. Και είναι πιθανό σε χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ασίας να έχουμε πιο έντονες αντιδράσεις απ' ό,τι στη Λ. Αμερική.

Πάνος Γεωργίου

ΕΚΤΟΣ ΕΟΚ... ΤΟ 1992;

■ Στη συζήτηση που διοργάνωσε στη Θεσσαλονίκη η «Ελληνική Αριστερά» για το «1992», ένας από τους ομιλητές διατύπωσε την άποψη ότι «καθώς θα συνειδητοποιείται όλο και περισσότερο πόσο μεγάλη αναδιάρθρωση πρέπει να γίνει, είναι πιθανό ότι θα ξαναφουντώσουν οι φωνές για έξοδο από την ΕΟΚ. Μια τέτοια προοπτική είναι αποπροσανατολιστική και επικίνδυνη». (Αυγή 13-12-87). Όταν όμως προσπαθεί κανείς να αξιολογήσει σοβαρά τις οικονομικές εξελίξεις στο ορατό μέλλον, οδηγείται στο συμπέρασμα ότι αυτή η προσωπικότητα των «ευρωπαϊστών» μας είναι και αποπροσανατολιστική αλλά και ξεπερασμένη: η «έξοδος από την ΕΟΚ» έχει πάψει να αποτελεί απλώς μια θέση ή πρόταση για να γίνει ένα ενδεχόμενο, το οποίο θα προκύψει από την αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να ισορροπήσει στο εσωτερικό της ενιαίας αγοράς. Είναι σήμερα κοινό μυστικό ότι η έκθεση PADOA - SCHIOPPA(*) για την «εξέλιξη του οικονομικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας» αναφέρει τα προεκτικά αλλά σαφώς σε έναν τέτοιο κίνδυνο.

Είναι βέβαια πρόωρο να διατυπώσει κανείς προβλέψεις σχετικά με αυτή την αναγκαστική έξοδο από

την Κοινή Αγορά. Δεν είναι όμως καθόλου δύσκολο, πλέον, να προβλέψουμε ότι ως το πλήρες άνοιγμα της εσωτερικής αγοράς, ως το 1992 δηλαδή, δε θα έχει ανατραπεί η δυσμενής σχέση και δυναμική που συνδέει σήμερα την ελληνική οικονομία και την κοινοτική: υποστηρικτές αυτής της άποψης υπάρχουν και μεταξύ των ομιλητών της Θεσσαλονίκης. Και οι διαπιστώσεις αυτές ξεπερνούν φυσικά τη συνεχιζόμενη φιλολογία για «προετοιμασία εν όψει του 1992», ή για τις «ευθύνες του ΠΑΣΟΚ»: δεν υπάρχει στην Ελλάδα κανένα μέρος ή μερίδιο της άρχουσας τάξης, κανένα κέντρο οικονομικής και ταξικής εξουσίας, που να επιδιώκει την παραμικρή «διαρθρωτική» μεταβολή στην παραγωγική δομή, προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης σύγκλισης με τις ευρωπαϊκές οικονομίες.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις συνθέτουν το μεσοπρόθεσμο πλαίσιο στο οποίο πρέπει να αξιολογηθούν τα μέτρα οικονομικής πολιτικής για το 1988, όπως και οι αντιφατικοί χειρισμοί που οδήγησαν στην τελική διαμόρφωσή τους. Η δημοφιλής — και στην Αριστερά — παρουσίαση των ενδοκυβερνητικών διαφορών ως μια σύγκρουση ανάμεσα στο Σημίτη — υποστηρικτή μιας «συνεπούς

λιτότητας» — και στον Κουτσόγιωργα — υποστηρικτή των παροχών (και των ελλειμμάτων) — μικρή σχέση έχει με το σύνολο των εναλλακτικών δυνατοτήτων. Η διετία της λιτότητας οδήγησε σε αδιέξοδο διότι δεν κατόρθωσε να ανατρέψει τη δυναμική της επιδείνωσης της ελληνικής θέσης στο εσωτερικό της ΕΟΚ. Και πίσω από τις συζητήσεις που άρχισαν από το καλοκαίρι, με τη βοήθεια των — απαισιόδοξων — ειδικών εκθέσεων για την Ελλάδα του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και πίσω από τις ανασφάλειες του Σημίτη, βρισκόταν αυτό το πρόβλημα με τις κοινωνικές του διαστάσεις φυσικά: η επιδείνωση της λιτότητας — ή η διατήρηση του σφυξίματος εν όψει μιας αναγκαίας επιδείνωσης — δεν ενθουσίαζε κανέναν από τη στιγμή που θα ήταν απλώς μια νέα προσαρμογή προς τα κάτω και από τη στιγμή επίσης που από την πλευρά των βιομηχάνων άρχισε να γίνεται αισθητό το κόστος της αποτυχίας του εξαγωγικού προσανατολισμού. Ο Ανδρέας Παπανδρέου έκανε πολύ μεγάλη χάρη στο Σημίτη, οδηγώντας τον σε παραίτηση, απαλλάσσοντάς τον έτσι από την ανάγκη να υποστηρίξει «με συνέπεια» τον προσανατολισμό που εκ των πραγμάτων επωμίστηκε.

Το παράδοξο είναι ότι εδώ και έξι μήνες — ή παραπάνω — οι διεθνείς οργανισμοί, που παρακολουθούν από κοντά τις οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα, παρουσίαζαν μια αντιφατική — και αυτοί! — συμπεριφορά: από τη μια εξέθεταν όλα τα μακροπρόθεσμα προβλήματα ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, και από την άλλη όμως προέβλεπαν την άμβλυνση της πολιτικής λιτότητας το 1988: ετήσια έκθεση για την Ελλάδα του ΟΟΣΑ προέβλεπε τον Ιούλιο του 1987, για το 1988, μια ελαφρά θετική εξέλιξη του πραγματικού κόστους εργασίας (έναντι μείωσης κατά 1,75% το 1987) και αύξηση κατά 1,25% του ΑΕΠ (έναντι 0,75% το 1987). Έπεφτε όμως έξω στον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής, προβλέποντας αύξηση κατά 0,75% το 1987, όταν οι σημερινές εκτιμήσεις αναφέρουν μείωση κατά 2%. Οι σημερινοί στόχοι της κυβέρνησης έχουν διπλασιάσει το ποσοστό του ΑΕΠ για το 1988, πράγμα που δεν είναι άσχετο με τις κακές επιδόσεις της βιομηχανίας. Και η αναπροσαρμογή αυτή συνδυάζεται επίσης με τις γενικότερες προσπάθειες για ελαφρά αναθεώρηση της ευρωπαϊκής οικονομίας, μετά τις πτωτικές τάσεις που ακολούθησαν το «κράχ» του Οκτωβρίου στα διεθνή χρηματιστήρια.

Για να δούμε πόσο «φυσιολογική» είναι η στροφή της οικονομικής πολιτικής για το 1988 και πόσο άσχετη είναι η παρουσίασή της ως μια «αλόγιστη πολιτική παροχών και αύξησης των ελλειμμάτων», πρέπει να καταλάβουμε ότι η πολιτική λιτότη-

τας απέτυχε ως αναπτυξιακή πολιτική, αλλά πέτυχε ως πολιτική αναδιανομής του εισοδήματος και τόνωσης των μηχανισμών παραγωγής κέρδους. Για τις κερδοφόρες βιομηχανίες, που δεν είναι εξαγωγικές, για τις τράπεζες, για το εισαγωγικό εμπόριο, τα δύο χρόνια λιτότητας ήταν μια Άνοιξη που χαρακτηριστική της εκδήλωση υπήρξε η άνοδος του χρηματιστηρίου. Και ακριβώς επειδή οι μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες εξελίξεις είναι αβέβαιες ως πολύ δυσάρεστες, οι πιέσεις για κέρδη τώρα δεν μπορεί παρά να είναι έντονες και... πιεστικές. Η επιμονή στην τόνωση του χρηματιστηρίου, όταν αναμένονται διάφορα κραχ ανά τον κόσμο και οι προβλέψεις για την πραγματική οικονομία είναι πολύ κακές, αποτελεί ίσως το καλύτερο παράδειγμα. Η παραχώρηση νέων κινήτρων στις εξαγωγικές επιχειρήσεις, όταν δεν έχει προοδεύσει η ανταγωνιστικότητα στο ελάχιστο, είναι ένα άλλο παράδειγμα. Η ιστορία των φτηνότερων αυτοκινήτων υψηλού κυβισμού, που επιδιώκουν να επιβάλουν μέσω των κοινοτικών θεσμών οι ευρωπαϊκές βιομηχανίες αυτοκινήτων, είναι ένα τρίτο μεμονωμένο παράδειγμα: το γεγονός ότι η σχετική απόφαση δεν υιοθετήθηκε δε σημαίνει ότι η μάχη για την «ελευθερία του εμπορίου» έχει χαθεί.

Αυτό που οι ευρωπαίους μας δε φαίνεται να κατανοούν ή δε θέλουν να παραδεχτούν είναι ότι αυτή αποτελεί σήμερα την πολιτική «εν όψει του 1992» και ότι η κυβέρνηση δεν έχει προφανώς καμιά ουσιαστική διαφωνία. Το να ισχυρίζεται κανείς ότι η πολιτική αυτή είναι «αλλοπρόσαλλη» επειδή θα οδηγήσει — ή καλύτερα θα στηριχτεί — σε μια αύξηση του δημόσιου ελλείμματος, και ότι κινδυνεύει πάρα πολύ να τινάξει στον αέρα το ισοζύγιο, σημαίνει πως δεν κατανοεί πόσο βραχυπρόθεσμη μπορεί να είναι μια συνεπής ταξική πολιτική, σε περιόδους κρίσης. Και το παραμύθι της «προετοιμασίας για το 1992 πριν είναι πολύ αργά» δε χρησιμεύει πλέον παρά για να διατηρείται σε ζωή ένας ιδεολογικός λόγος κάποιου Αριστεράς, που κινδυνεύει να επαναλαμβάνεται ως το Δεκέμβριο του 1991.

Αν υπάρχει μια αναγκαία προετοιμασία σήμερα, είναι αυτή των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων που, έχοντας κατανοήσει το χαρακτήρα της σημερινής περιόδου και το πλαίσιο των αναμενόμενων εξελίξεων, θα επιδιώξουν την υπεράσπιση, χωρίς πολιτικές προκαταλήψεις και ιδεολογικούς εφουςχασμούς, των συμφερόντων και των δικαιωμάτων αυτών που παράγουν και εργάζονται.

Π. Ανθόπουλος-Ρυλμόν

(*) EFFICIENCY, STABILITY AND EQUITY. «A strategy for the Evolution of the Economic System of the European Community». Απρίλιος 1987.

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Οι συμπληγάδες του διανοούμενου:

Πολιτισμός και Πολιτική

■ Η εχθρική στάση του κράτους απέναντι στην κοινωνική ομάδα των διανοουμένων — αποτέλεσμα του αποκλεισμού της Αριστεράς μετά τον εμφύλιο — είχε δημιουργήσει μια αυθόρμητη αντίστασή τους και συμπίεση του μεγαλύτερου μέρους τους με την Αριστερά.

Μετά το '74, και ιδίως μετά τις εκλογές του '81, δόθηκε η δυνατότητα σε μια μεγάλη μερίδα τους να καταλάβει κυβερνητικές θέσεις και υπεύθυνα αξιώματα, που — μέσα στην ευφορία της μεταπολίτευσης και τις επαγγελίες της «αλλαγής» — αντιμετωπίστηκαν σαν κατακτήσεις.

Αρκετά χρόνια μετά, καλούμαστε να αποτιμήσουμε τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας, εφόσον όχι μόνο δεν έχει εμποτιστεί το κράτος με το προοδευτικό πνεύμα, αλλά, αντίθετα, αμφισβητούνται σήμερα ανοιχτά σημαντικές δημοκρατικές κατακτήσεις. Και μάλιστα με συνεπικούς πολλούς επώνυμους προοδευτικούς διανοούμενους.

Πώς σχολιάζετε αυτή τη διαδρομή; Πόσο επηρέασε την κριτική σκέψη η εμπλοκή με τους κρατικούς μηχανισμούς;

Σ. Η πρώτη παράγραφος του ερωτηματολογίου εμφανίζει, τουλάχιστον ως προς τα περιγραφικά της στοιχεία, ορισμένα κενά και κάποιες ασάφειες, που ενδέχεται να δημιουργήσουν προκαταβολική σύγχυση. Λόγου χάριν:

1. Αναφέρεστε σε μια προηγούμενη, μακρά περίοδο, δίχως να ορίζετε την αφετηρία της και να προτείνετε τις υποθετικές ή και υποχρεωτικές της υποδιαιρέσεις. Γιατί όσο κι αν οι κατανομές και οι επιλογές των διανοουμένων δοκιμάζονται εκ νέου στη μετεμφυλιακή περίοδο, δεν εξηγούνται, αν δε ληφθεί υπόψη και η «αρχαιολογία» του θέματος. Στο βαθμό μάλιστα που ο κρίσιμος δείκτης θα ήταν, όπως προτείνετε, η Αριστερά (και οι σχέσεις των διανοουμένων μαζί της), τότε φαίνεται υποχρεωτική σχεδόν η αναδρομή ως την πρώτη δεκαετία του αιώνα και τον Σκληρό.

2. Η μεσοπολεμική πάντως περίοδος (ας πούμε: η εικοσαετία 1920-1940) δε χαρακτηρίζεται μόνο από μερικό ή ολικό «αποκλεισμό» των προοδευτικών διανοουμένων, όπως λίγο πολύ συμβαίνει και κατά την πρώτη μετεμφυλιακή δεκαετία, αλλά και από άλλα φαινόμενα, που λειτουργούν ως προκαταβολές της σημερινής κρίσης. Θυμίζω π.χ. την αρχική συσπείρωση των φιλελεύθερων και των αριστερών διανοουμένων γύρω από τον Βενιζέλο και το δημοτικισμό, και το μεταγενέστερο διαχωρισμό τους, όταν το Κομμουνιστικό Κόμμα ιδρύεται επισήμως και σχηματίζει τη δική του πολιτική και πολιτιστική πλατφόρμα.

3. Ανάλογη εξάλλου συμπαράταξη φιλελεύθερων και αριστερών διανοουμένων έχουμε και κατά την εποχή της κατοχικής αντίστασης στο πλαίσιο του ΕΑΜ, όπως και κατά την πρόσφατη σχετικώς επταετία της στρατιωτικής χούντας. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, και για διαφορετικούς κάθε φορά λόγους, η συμπαράταξη αυτή αποδειχνεται εύθραυστη και καταλήγει σε μερική ή ολική αντιπαράθεση.

4. Παρά ταύτα, θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι μέχρι το 1974 ισχύει ακόμη, με τον έναν

ή τον άλλο τρόπο, η διάκριση μεταξύ συντηρητικών και προοδευτικών διανοουμένων: οι πρώτοι νέμονται κατά κανόνα την εξουσία, οι δεύτεροι βρίσκονται στο περιθώριό της, όταν δε διώκονται εμφανώς. Το κοινό και κύριο πολιτιστικό έμβλημα των προοδευτικών διανοουμένων παραμένει η δημοτική γλώσσα, ενώ στο καθαρά πολιτικό πεδίο εμφανίζονται, πλάι στις παραδοσιακές, και άλλες νεότερες και νεωτερικές διαφορές, οι περισσότερες των οποίων σχετίζονται με τη διάσπαση του Κομμουνιστικού Κόμματος.

5. Από το 1974 ως το 1981 η εικόνα της νεοελληνικής διανοήσης αλλάζει δραστικά, καθώς μετασχηματίζεται τόσο το πολιτικό όσο και το πολιτιστικό μας σκηνικό. Θυμίζω τους κυριότερους συντελεστές της δραστηριότητας αυτής αλλαγής:

α) Με την καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας, της εκπαίδευσης πρώτα και της διοίκησης ύστερα, η γλωσσική διάκριση συντηρητικών και προοδευτικών διανοουμένων υποτονίζεται ή, κατά περίπτωση, και μηδενίζεται.

β) Το πολιτικό και πολιτιστικό προφίλ της Δεξιάς στο μεταξύ εξελίσσεται και γίνεται σαφώς μετριοπαθέστερο και ανεκτικότερο απέναντι στους αντιπάλους της.

γ) Οι πολιτιστικές τουλάχιστον επιλογές διαφοροποιούνται τώρα εμφανέστερα στο εσωτερικό της νόμιμης πια κομμουνιστικής Αριστεράς, με αποτέλεσμα να διχάσουν και τους αριστερούς διανοούμενους: σε «δογματικούς» και «ανανεωτές». Ο ανανεωτικός μάλιστα κλάδος, προτείνοντας, για γνωστούς και ευεξήγητους λόγους, τον πολιτιστικό πλουραλισμό, παραιτείται από κάθε έλεγχο της πολιτιστικής ζωής και περιορίζεται σ' έναν τύπο χαλαρής παρέμβασης που επιτρέπει ακόμη και την πολιτιστική αυθαιρεσία, στο όνομα της πνευματικής πολυφωνίας, την οποία θεωρεί τον κατεξοχήν δείκτη πολιτικού αντιδογματισμού. Οι ελευθεριές αυτές που προσφέρει στον πολιτιστικό τομέα η Ανανεωτική Αριστερά, αυξάνουν ίσως την κομματική της πελατεία με αδέσμευτους «εργάτες του πνεύματος», δημιουργούν όμως σύγχυση στον ευρύθιμο κύκλο των αριστερών διανοουμένων, οι οποίοι αισθάνονται ότι έτσι προσβάλλονται και οι εντελώς απαραίτητες, αμοιβαίες υποχρεώσεις πολιτικής και πολιτισμού.

δ) Στο μεταξύ η συνεχής άνοδος του ΠΑΣΟΚ στον αντιπολιτευτικό χώρο, με πολιτικά και πολιτιστικά συνθήματα που αντιγράφουν ανώδυνα σχετικές οδυνήρες προεγγράφες και εγγράφες της νεοελληνικής Αριστεράς, επιτείνουν τη σύγχυση και ως προς τις κατανομές και επιλογές των διανοουμένων: ορισμένοι τουλάχιστον από τους γνωστούς αριστερούς διανοούμενους, καθώς προυπολογίζουν τη μελλοντική άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, πιστεύουν ότι επιβάλλεται η πολιτιστική συνεργασία ή και η ένταξή τους ακόμη στον πολιτιστικό κορμό του ΠΑΣΟΚ, το οποίο μέχρι εκείνης της στιγμής παρουσιάζει στο κεφάλαιο τούτο ενδεικτική λειψανδρία.

6. Η μεγαλύτερη πάντως απορρόφηση αριστερών διανοουμένων εκμέρους του ΠΑΣΟΚ συντελείται μετά την εκλογική επιτυχία του στα 1981 και κατά την πρώτη τετραετία της εξουσίας του. Τούτο οφείλεται, εκτός των άλλων, και στο γεγονός ότι τόσο το ΚΚΕ όσο και το ΚΚΕ εσωτ. υποστηρίζουν την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ γενικότερα, ασκώντας ελαφράς και ρητορικής μόνον μορφής

αντιπολίτευση, με την ελπίδα ότι έτσι προωθούν το μερικό έστω μετασχηματισμό της ελληνικής κοινωνίας σε σοσιαλιστική κατεύθυνση. Η πολιτική αυτή υποστήριξη ευνόησε την πολιτιστική σύμπραξη με το ΠΑΣΟΚ κάποιων αξιόλογων διανοουμένων της Αριστεράς, σε κρίσιμους μάλιστα χώρους: αφενός στην Ανώτατη Παιδεία και τα συναφή Ερευνητικά Ιδρύματα, αφετέρου στο πλαίσιο των Υπουργείων Παιδείας, Πολιτισμού και Νέας Γενιάς.

7. Η υποψία ότι το ΠΑΣΟΚ καθ' οδόν νόθευε ή και ματαίωνε τις πολιτικές και πολιτιστικές του εξαγγελίες, άργησε να φανεί στο χώρο της Αριστεράς. Δημοσίως εκφράστηκε μόλις κατά τη δεύτερη τετραετία της κυβερνητικής του εξουσίας και εντελώς πρόσφατα πήρε τη μορφή έντονης καταγγελίας, η οποία αφήνει πια έκθετους όσους διανοούμενους επιμένουν ακόμη στην τακτική της άμεσης ή έμμεσης συνεργασίας με τον κυβερνητικό μηχανισμό.

Θεωρώ το ιστορικό αυτό ιχνογράφημα (συμπληρωμένο και διορθωμένο) απολύτως απαραίτητο, προκειμένου να εκτιμηθούν με νηφαλιότητα και δικαιοσύνη οι επιλογές και οι εμπλοκές των διανοουμένων τα τελευταία έξι χρόνια. Γιατί φοβάμαι ότι, αν είναι να καταμετρηθούν οι περιπτώσεις διανοουμένων που εξαρχής δεν ερωτοτρόπησαν με τον πολιτικό και πολιτιστικό σοσιαλισμό του ΠΑΣΟΚ, το θρόισμά τους θα αποδειχτεί εξαιρετικά μικρό. Και ακόμη μικρότερο θα φανεί, αν η καταμέτρηση προχωρήσει στον προοδευτικό περιοδικό τύπο.

Με τους όρους αυτούς, η προσωπική μου απάντηση στα υπόλοιπα ερωτήματα του ερωτηματολογίου σας θα ήταν μάλλον πρόχειρη και ίσως και πρόωγη. Στο μεταξύ πρώιμες σχετικές προτάσεις μου έχουν δημοσιευτεί ήδη, και δεν κρίνω σκόπιμο να τις επαναλάβω και εδώ, αφού βρίσκονται ήδη συγκεντρωμένες σε βιβλία. Θα κλείσω λοιπόν αυτή μου την «επίσκεψη» στο περιοδικό σας με κάποια πολύ γενικά ερωτήματα:

1. Ως τότε θα εξακολουθούμε να ονομάζουμε διανοούμενους όσους επαγγέλλονται απλώς την επιστήμη τους και την τέχνη τους, συνάπτοντας χρήσιμες σχέσεις και ευκαιριακές με τα κόμματα και τους διαφημιστικούς των μηχανισμούς;

2. Αν ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της διανοούμενης συμπεριφοράς είναι η ανάπτυξη κριτικού και αυτοκριτικού λόγου για τις λανθάνουσες ή και άδηλες σχέσεις πολιτισμού και πολιτικής, υπάρχει σήμερα χώρος διαθέσιμος για μια τέτοια καλλιέργεια; Και δεν εννοώ στο γήπεδο του ΠΑΣΟΚ, το οποίο πια έχει αποκαλύψει την αποστροφή του για τη γνήσια διανοούμενη έκφραση, αλλά και στην περιοχή της Αριστεράς μαζί με τις παρυφές της.

3. Αν, όπως προσωπικά το πιστεύω, οι ελάχιστοι ώριμοι διανοούμενοι που μας απέμειναν αναγκάστηκαν εκ των πραγμάτων να υποχωρήσουν στον κλοιό της κωμικής ή δραματικής μοναξιάς τους, τι γίνεται με τους νεότερους και τους νέους; Προετοιμάζονται να τους αντικαταστήσουν εν γνώσει των δυσκολιών συνθηκών; η μήπως ολισθαίνουν ήδη προς τη γνωστή πια κατεύθυνση της κοινωνικά ισχυρής και κοσμικά απολαυστικής διανοητικής αυταρέσκειας;

Δ. Ν. Μαρωνίτης

Από κομπάρσος πρωταγωνίστρια ή πώς αλλιάζει το πολιτικό σκηνικό στην ΕΣΣΔ

■ Δε χρειάζεται ούτε πολλή σκέψη ούτε πολύ ψάξιμο: το 1987 ανήκε εξ ολοκλήρου στον κόσμο του υπαρκτού σοσιαλισμού! Το φαινόμενο είναι ήδη αρκετά ενδιαφέρον αν αναλογιστούμε πως για πάρα πολλές δεκαετίες, αυτός ακριβώς ο κόσμος μονοπωλούσε την πιο απεχθή ρουτίνα χωρίς ίχνος δυναμισμού.

Το κακό όμως με την παραπάνω διαπίστωση δεν είναι μόνο ότι έχει γίνει εξαιρετικά κοινότοπη. Είναι κι ότι δε λύνει κανένα από τα πάμπολλα καυτά διλήμματα που δημιουργεί. Για να κατανοήσουμε τι κάνει σήμερα τη Σοβιετική Ένωση και τις άλλες ομοειδείς χώρες σουπερ-στάρ της επικαιρότητας, θα πρέπει να ψάξουμε βαθύτερα, στις μέχρι χτες δυσπρόσιτες και τώρα πια ορατές κοινωνικές τους πραγματικότητες, στις εκρηκτικές ιδιομορφίες τους.

Με άλλα λόγια, αυτό που έφερε απότομα στο προσκήνιο τον υπαρκτό σοσιαλισμό ήταν ότι ξεσκίστηκε το πέπλο μυστηρίου που τον περιέβαλε. Το σοκ ήταν μεγάλο για όλους, τόσο τους ορκισμένους εχθρούς, όσο και τους ασυμβίβαστους φίλους. Τι όμως, αποκαλύφθηκε;

Κατ' αρχήν, ότι αυτές οι χώρες δεν είναι ούτε παράδεισος ούτε κόλαση. Ότι τα καθεστώτα τους δεν είναι (από τη φύση τους) παντελώς αδιάφορα στις υπόγειες διεργασίες που σημειώνονται στη βάση τους. Ότι οι κοινωνίες τους διαθέτουν αρκετό δυναμισμό για να μη θεωρούνται καταδικασμένες στην αιώνια πάθητικότητα! Δηλαδή ότι... κινούνται και μπορούν να κινηθούν ίσως ακόμα πιο γρήγορα από ό,τι ακόμα και οι «κατ' εξοχήν» δυναμικές δυτικές μας κοινωνίες...

Στην πραγματικότητα, η αιφνίδια τερράση «δημοτικότητας» της Ανατολικής Ευρώπης οφείλεται στο ασπένς που προκαλούν σε όλο τον κόσμο οι εξελίξεις της. Ακόμα κι αν μερικοί καταφέρνουν να διακρίνουν τις γενικές γραμμές των τεκταινόμενων, κανείς πάντως δε γνωρίζει πού μπορεί να οδηγήσουν. Όλοι όμως αισθάνονται βαθιά πως εκεί πέρα συμβαίνει κάτι πολύ σημαντικό. Κάτι που μπορεί να επηρεάσει ακόμα και τη δικιά τους καθημερινή ζωή. Μετά από 70 χρόνια, η Μόσχα ξανάγινε ελκυστική ή τουλάχιστον αξιοπερίεργη για την πλειοψηφία των κατοίκων του πλανήτη μας.

Αυτή η εντύπωση της ρευστότητας των εξελίξεων και του «ασπένς» ενισχύθηκε φέτος εξαιρετι-

κά από την εμφάνιση στο προσκήνιο νέων κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, που άρχισαν να ροκανίζουν την παντοδυναμία της γραφειοκρατίας. Κάνοντας έναν πρώτο πρόχειρο απολογισμό της χρονιάς, διαπιστώνουμε πως κατέρρευσε εντελώς η εικόνα της μονολιθικής και αδιάφορης σοβιετικής κοινωνίας και πως τη θέση της πήρε μια νέα, πλούσια σε εμπειρίες πραγματικότητα. Όπως ήταν φυσικό, ο πρώτος χώρος που ριζοσπαστικοποιήθηκε ήταν εκείνος των προνομιούχων (ειδικά εξαιτίας της γκλάσνοστ) διανοούμενων. Ωστόσο, δεν ήταν ο μόνος. Πολύ γρήγορα έκαναν την εμφάνισή τους οι διάφορες εθνικές μειονότητες. Από τις χώρες της Βαλτικής (Εσθονία, Λεττονία και Λιθουανία) έως τις ασιατικές δημοκρατίες και από τους Τάταρους μέχρι τους Αρμένιους, δεκάδες εθνότητες και καταπιεσμένες μειονότητες κατέβηκαν στους δρόμους (ακόμα και στην Κόκκινη Πλατεία) και κατέκτησαν στην πράξη το δικαίωμα να διεκδικούν αγωνιστικά τα δικαιώματά τους! Οι πολυάριθμες μαζικές κινητοποιήσεις τους αποκάλυψαν πόσο έντονος εξακολουθεί να είναι ο μεγαλωρωσικός σωβινισμός και σε αρκετές περιπτώσεις (π.χ. των Τατάρων) συνέδεσαν άμεσα την επίλυση του προβλήματός τους με την επιστροφή στην προσταλινική περίοδο της επανάστασης.

Μια τρίτη κοινωνική κατηγορία που εμφανίστηκε στο προσκήνιο ήταν η νεολαία. Είτε με την ιδιότητά τους των παλαιών πολεμιστών του Αφγανιστάν είτε σαν φοιτητές είτε (τελευταία) σαν εργαζόμενοι, οι νέοι δεν περιορίστηκαν να προβάλουν μόνον τις νεολαιίστικες διεκδικήσεις τους. Από την Άνοιξη και μετά,

συσπειρώθηκαν σε δεκάδες χιλιάδες(!) οικολογικές, πολιτιστικές, συνδικαλιστικές, ακόμα και καθαρά πολιτικές οργανώσεις, μεταβάλλοντας έτσι δραστικά το πολιτικό τοπίο της χώρας. Περνώντας σε ένα ανώτερο επίπεδο οργάνωσης, οι χιλιάδες ομάδες, λέσχες και «κόμματα» τους μπόρεσαν το καλοκαίρι να εκλέξουν μόνιμα συντονιστικά όργανα, ενώ παράλληλα προσπαθούσαν να αναπτύξουν και τον εναλλακτικό Τύπο τους!

Τέλος, έστω και δειλά, ξέσπασαν και οι πρώτες απεργίες. Παρ' όλο που η εργατική τάξη προτιμά προς το παρόν να κρατάει επιφυλακτική στάση, δείχνει όλο και περισσότερο να θέλει να συνδυάσει την υπεράσπιση των (στοιχειωδών) κατακτήσεών της με καθαρά πολιτικά αιτήματα. Έτσι, είδαμε δεκάδες εργοστασιακά συμβούλια της περιοχής της Μόσχας, καθώς και τομεακές εργατικές οργανώσεις της Κοσμομόλ, να απαιτούν με ψηφίσματα την αποκατάσταση του Μπουχάριν και άλλων δολοφονημένων μπολσεβίκων της παλιάς φρουράς ή να παρεμβαίνουν ενεργά στις ενδογεντικές διαφορές ζητώντας τη δημοσίευση του λόγου του Μπ. Γιέλτσιν στην Ολομέλεια της Κ.Ε. της 21ης Οκτωβρίου!

Αν σ' όλα αυτά προσθέσουμε τις κινητοποιήσεις διάφορων κοινωνικών μειοψηφιών, τότε έχουμε μπροστά μας την εικόνα μιας σοβιετικής κοινωνίας που όχι μόνο δεν ανταποκρίνεται στα γνωστά κλισέ της παχύδερμης παθητικότητας, αλλά και δίνει την εντύπωση μιας εκρηκτικής πραγματικότητας σε διαρκή κίνηση!

Τι κάνει όμως τους Σοβιετικούς πολίτες να αρχίζουν να δραστηριο-

ποιούνται; Μα, οι ίδιες οι αντιφάσεις του συστήματος και, πιο συγκεκριμένα, της μεταρρυθμιστικής πολιτικής του Γκορμπατσόφ. Ενώ η περεστρόικα δεν έχει γίνει ακόμα τόσο αισθητή στην πράξη για να προκαλέσει τις έντονες αντιδράσεις των εργαζομένων, αντίθετα η γκλάσνοστ δημιουργεί ήδη ρήγματα στο σταλινικό οικοδόμημα. Παίρνοντας τοις μετρητοίς τις υποσχέσεις της ηγεσίας περί «εκδημοκρατισμού», όλοι οι καταπιεσμένοι της σοβιετικής κοινωνίας άρχισαν κιόλας να ζητούν την εξόφληση των παλιών και πάντα ανοιχτών λογαριασμών τους. Και εντελώς «φυσιολογικά», όλος αυτός ο χειμάρρος των επί μέρους διεκδικήσεων κατέληξε πολύ γρήγορα να συναντήσει στο δρόμο του το μέγα ζήτημα της σταλινικής βαρβαρότητας. Έτσι, δεν είναι διόλου τυχαίο ότι η επανεξέταση του παρελθόντος και η υπόθεση της αποκατάστασης των θυμάτων του σταλινισμού μετεξελίχθηκαν μέσα σε ελάχιστους μήνες σε κεντρικό άξονα της αντιπαράθεσης του παλιού με το καινούργιο, της εξουσίας με την κοινωνία! Πρόκειται αναμφίβολα για μια εκπληκτική εξέλιξη που θα φαινόταν απίθανη πριν από ένα χρόνο, αλλά που είναι τώρα τόσο αληθινή ώστε να συνιστά τον πυρήνα των σύγχρονων σοβιετικών προβληματισμών...

Όπως βλέπουμε, η σημερινή Σοβιετική Ένωση δεν μπορεί για κανένα λόγο να συνοψιστεί στις ενδογεντικές αντιπαράθεσεις των μεταρρυθμιστών με τους παλαιοσταλινικούς ή στις διάφορες πρωτοβουλίες του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ. Εξάλλου, οποιαδήποτε υποτίμηση ή άρνηση της «άλλης» πραγματικότητάς της αφήνει μετώρες και δυσεξηγήτες τις (συχνά) αντιφατικές επιλογές της ηγεσίας, που επηρεάζονται πια άμεσα από την ύπαρξη ενός λαϊκού κινήματος σε πλήρη εξέλιξη. Σε τελευταία ανάλυση, το μεγάλο δίλημμα της χρονιάς που τελειώνει είναι ότι οι πρωταγωνιστές της σοβιετικής ιστορίας δεν είναι πια μόνο ο Γενικός Γραμματέας, το Πολιτικό Γραφείο και η νομενκλατούρα. Σ' αυτούς προστέθηκε πια και η αυτόνομη δράση της κοινωνίας, που δε διατάζει να διεκδικεί... τα πάντα. Από εδώ και πέρα, το ζητούμενο στη Σοβιετική Ένωση δεν είναι μόνο η πορεία που θα ακολουθήσει η περεστρόικα. Στην ημερήσια διάταξη είναι και κάτι παραπάνω: η επανάσταση που αρχίζει εκεί που τελειώνει η μεταρρύθμιση!...

Γιώργος Μητραλιάς

Η επιστροφή και η δημοκρατία

Οι γ.γ. του Τ.Κ.Κ. και Τ.Ε.Κ. σπώνουν το φέρετρο της ηγέτιδας του Τ.Ε.Κ. που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ενοποίηση των 2 κομμάτων

Όταν οι τουρκικές αρχές επέτρεψαν να έρθει η σωρός της αρχηγού του ΤΕΚ (Τουρκικού Εργατικού Κ.) Μπιχτιζέ Μποράν η οποία πέθανε στις 10 Οκτώβρη κι ενταφιάστηκε μάλιστα με τελετή που έγινε μπροστά στην Τουρκική Βουλή, πολλοί τότε άρχισαν ν' αναρωτιούνται αν άνοιξε ο δρόμος για την επιστροφή των κομμουνιστών κι όλων όσων κατέφυγαν στο εξωτερικό μετά το πραξικόπημα του '80. Μήπως αποφάσισε το καθεστώς να φανεί περισσότερο ανεκτικό μαζί τους;

Η δήλωση του Χαϊντάρ Κουτλού γ.γ. του Τ.Κ.Κ. και του Νιχάτ Σαργκίν γ.γ. του ΤΕΚ που βρίσκονται στην τελική ευθεία της ενοποίησης των κομμάτων τους, να επιστρέψουν στην Τουρκία λίγο πριν τις εκλογές προκάλεσε στη χώρα σύγχυση και διάφορες αντιδράσεις.

Καλός οiwνός για τους δυο κομμουνιστές ηγέτες ήταν η επίσκεψη χωρίς διώξη, με αφορμή την κηδεία της Μπιχτιζέ Μποράν, του προέδρου της FİDEF (Συνμοσπονδία Τουρκικών Εργατικών Συλλόγων της Ομοσπονδιακής Γερμανίας) Χασάν Οζτζάν και του γ.γ. της DİBAF (Συνμοσπονδία Τούρκων Εργατών στην Ευρώπη Ενωμένων για Δημοκρατία) Ερόλ Ποϊράζ. Η πρώτη θεωρείται σαν η νόμιμη προέκταση του Τ.Κ.Κ. (η τουρκική κυβέρνηση έχει στερήσει τα διαβατήρια 40 και πλέον στελεχών της) και η δεύτερη έχει υιοθετήσει δημόσια την πολιτική και τό πρόγραμμα του ΤΕΚ. Παράλληλα με τις διαδικασίες ενοποίησης των δυο κομμάτων και οι δυο συνομοσπονδίες βρίσκονται στην τελική ευθεία της ενοποίησης.

Την είδηση της επιστροφής των δυο ηγετών ακολούθησαν διάφορες βομβιστικές ενέργειες στα γραφεία του ΑΝΑΡ (Κόμμα Μητέρα Πατρίδα) προφανώς για να υποχωρήσουν οι απόψεις όπως «τι θα γίνει, ας έρθουν» και να υπερισχύσει η καταστροφολογία.

Από την άλλη η πλειοψηφία της αριστεράς, εκτός φυσικά από το

ΤΚΚ και το ΤΕΚ πιστεύει ότι η επιστροφή αυτή κρύβει κάποια συμφωνία, κάποιο παζάρεμα με το τουρκικό καθεστώς. Αυτός ο ισχυρισμός ενισχύθηκε και από τα λεγόμενα του Χαϊντούρ Κουτλού «Δεν έχουμε κανένα λόγο ν' αποφύγουμε οποιαδήποτε επαφή με την κυβέρνηση. Το βήμα που κάνουμε είναι πολιτικό και θάταν παιδιάστικη συμπεριφορά ν' αποφύγουμε την επαφή με τα ενδιαφερόμενα μέρη». Εξάλλου μέσα σ' αυτό το πνεύμα μπορεί να κατανοηθεί η άμβλυνση του προγράμματος των κομμουνιστών με την απάλειψη της Δικτατορίας του Προλεταριάτου και την υιοθέτηση θέσεων υπέρ της ΕΟΚ και του ΝΑΤΟ.

Ωστόσο ο Οζάλ έχοντας υπόψη ότι η ύπαρξη ενός νόμιμου ΚΚ στην Τουρκία αποτελεί πειστήριο για τον εκδημοκρατισμό της χώρας και συνενπώς την ένταξη της στην ΕΟΚ προτίμησε να δώσει αόριστες απαντήσεις: «Άλλο ο ερχομός τους, άλλο η νομιμοποίηση του Κ.Κ. Δεν είναι γνωστό πότε θ' αλλάξει ο τουρκικός Ποινικός Κώδικας (σύμφωνα με τον οποίο απαγορεύεται η ίδρυση Κ.Κ.), η νομιμοποίηση του Κ.Κ. συνεπάγεται και τη νομιμοποίηση των ισλαμιστών».

Εξάλλου η άποψη ότι ένα νόμιμο Κ.Κ. ελέγχεται και παρακολουθείται ευκολότερα από ένα παράνομο ενισχύει τις προσπάθειες «εκδημοκρατισμού».

Κι ενώ οι συζητήσεις για την επιστροφή των δυο ηγετών συνεχίζονται, η άφιξή τους στην Άγκυρα στις 16.11.87 και η επιτόπου σύλληψή τους, η παράταση του χρόνου προανάκρισης για να οδηγηθούν στο δικαστήριο μετά τις εκλογές, ο βασιανισμός τους κ.λ.π. έδινε περισσότερο τη συζήτηση για τον «εκδημοκρατισμό» της Τουρκίας.

Η συμπάρσταση στους Χ. Κουτλού και Ν. Σαργκίν και οι διαμαρτυρίες προς το καθεστώς της Τουρκίας των σοσιαλιστών και κομμουνιστών ευρωβουλευτών δεν είχαν

κανένα στην ουσία αντίκτυπο και οι δυο ηγέτες μετά τις εκλογές οδηγήθηκαν στο δικαστήριο όπου ο εισαγγελέας έχει ζητήσει την ποινή φυλάκισης 70 χρόνων και 3 μηνών για δυσφήμιση της χώρας στο εξωτερικό, για σύσταση παράνομης οργάνωσης, για προσπάθεια ανατροπής της καθεστωτικής τάξεως, για διάδοση ψευδών ειδήσεων σε βάρος της χώρας, για εξύβριση και προσβολή του Π.τ.Δ., της Τουρκικής Δημοκρατίας, του τουρκικού κοινοβουλίου κ.λπ.

Το ζήτημα που προέκυψε με την επάνοδο των δυο ηγετών φαίνεται ότι θα έχει συνέχεια. Και η ποινή που θα τους επιβληθεί θ' αποτελεί βαρόμετρο για τις διαθέσεις του συστήματος.

Αν και το θέμα παραμένει ανοιχτό ζητήσαμε από διάφορους Τούρκους και Κούρδους που ζουν στην Ελλάδα σαν πολιτικοί πρόσφυγες να μας πουν πώς εκτιμούν το ζήτημα που γεννήθηκε με την επιστροφή των δυο ηγετών στην Τουρκία κι αν σκοπεύουν ν' ακολουθήσουν το παράδειγμά τους.

Καντίο

(Οπαδός του Δρόμου Ενότητας)

Γενικά δεν είμαστε κατά της επιστροφής στην Τουρκία. Για μας η επιστροφή στην Τουρκία δεν είναι καινούργιο γεγονός. Ο σωστός όμως τρόπος να επιστρέψει κανείς είναι ο παράνομος και όχι αυτός που διάλεξαν ο Χ.Κ. και ο Ν.Σ.

Χιουσεγίν Καράογλου

(Κουρτουλούς)

Δεν μπορώ να πω τίποτα συγκεκριμένο γιατί δεν γνωρίζω τα διμερή παζάρεμα. Φυσικά είναι δυνατό να ιδρύσει κανείς νόμιμο κόμμα και να αγωνιστεί για δημοκρατία. Όμως τα προβλήματα της επανάστασης στην Τουρκία δεν θα έχουν απήχηση στο κόμμα αυτό. Αυτό που έκαναν κατά τη γνώμη μου ο Χ.Κ. και ο Ν.Σ. ήταν παρατραβηγμένος ηρωισμός. Αν το πρόβλημα ήταν πρόβλημα ηρωισμού τότε χρειαζόταν στις 12 Σεπτέμβρη του 1980.

Πάντα είναι σωστή η επιστροφή στην Τουρκία. Όμως χωρίς την άδεια της μπουρζουαζίας και της αστυνομίας εμείς θα δημιουργήσουμε τις συνθήκες της επιστροφής μας.

Μεσουύτ Καρατζά

(Ντέβ-Γιόλ)

Δεν ήταν σοβαρή απόφαση. Ο ταξι-

κός αγώνας στην Τουρκία δεν οδηγείται πουθενά με συμβιβασμούς... Μόνοι τους πήγαν και παραδόθηκαν στον εχθρό. Τώρα κλαίει... Αν νομιμοποιείτο το Τ.Κ.Κ. όπως υπολόγιζαν να γίνει, η υπόλοιπη αριστερά αυτόματα θα ανακηρύσσονταν «τρομοκράτες» και μάλιστα αυτό θα γινόταν και με τη συγκατάβαση του Τ.Κ.Ρ.

Χεθάλ

(ΡΙΖΓΚΑΡΙ)

Το Ε.Κ.Κ.Τ. (Ενιαίο Κ.Κ.Τ.) θέλει να εργαστεί για τον κομμουνισμό μέσα στα νόμιμα πλαίσια που έχει χαράξει η αστική τάξη. Ακολουθεί σοσιαλδημοκρατική πολιτική και τείνει να γίνει κομμάτι του συστήματος. Έχει προγραμματίσει την παραμονή στο ΝΑΤΟ και έχει υποχωρήσει στο θέμα του Κουρδιστάν υιοθετώντας λύση στα πλαίσια της μπουρζουαζίας. Δημοκρατία στην Τουρκία δεν είναι μονάχα η νομιμοποίηση του Κ.Κ.

Γκιουλτεκίν Αϊντίν

(Τ.Κ.Κ./Μ.Λ.)

Δεν λέμε σε κανένα να μην επιστρέψει στην Τουρκία. Αντίθετα πρέπει να δίνεται κι εκεί αγώνας. Δεν ήταν όμως σωστός ο εντυπωσιακός τρόπος που γύρισαν ο Χ.Κ. και ο Ν.Σ. Πιστεύω ότι με την επιστροφή τους πριμοδότησαν τον Οζάλ και τον Ε-βρέν. Γιατί δεν πιστεύω ότι θα τους επιβληθεί τόσο μεγάλη ποινή και σύντομα θα είναι ελεύθεροι. Έτσι θα δικαιωθεί ο Οζάλ που λέει «εκδημοκρατιζόμαστε». Αν νομιμοποιηθεί το Τ.Κ.Κ. σίγουρα θα επιτεθεί στην υπόλοιπη αριστερά. Προϋποθέσεις για τη δημοκρατία στην Τουρκία είναι κυρίως τρεις:

— Αγροτικό ζήτημα (αγροτική επανάσταση).

— Αναγνώριση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης του Κουρδικού λαού.

— Εθνική ανεξαρτησία.

Χασάν Καλέ

Σίγουρα στόχος μας είναι η επιστροφή στην Τουρκία αλλά όχι με τον τρόπο αυτό. Η απόφασή τους κρύβει κάποια συμφωνία τους με το καθεστώς. Η δημοκρατία στην Τουρκία δεν θα υλοποιηθεί με τη νομιμοποίηση του Τ.Κ.Κ. Υπάρχουν δημοκρατικοί φορείς όπως η ΔΙΣΚ που θεωρούνται παράνομοι. Η μπουρζουαζία έχει ανάγκη (και κυρίως λόγω ΕΟΚ) το Τ.Κ.Κ. Παρ' όλο που τώρα κάνει έκκληση σ' όλες τις οργανώσεις για πλατύ αγωνιστικό μέτωπο αν νομιμοποιηθεί δεν θα διστάσει να τους χαρακτηρίσει τρομοκράτες. Πρόβλημα δεν είναι η απελευθέρωση των δυο ηγετών αλλά η συμπάρσταση σ' όλους τους πολιτικούς κρατούμενους.

Ιλχάν Μ. Αϊντίν

27-28

The Creeps-Last Drive

29-3-5-28

NICK GRAVENITES
JOHN CIPOLLINA

THE GRAVENITES
CIPOLLINA BAND

* 3

»»»

ANEEEAEETKTES KATASTASEIS
KANANANT PULLON PARTY!

5

NEYKH SYMBOZONIA & SUPPORT

DOUGLAS-LEVEE

МАРНИ 24

5247427

ПОПРАММА

2-9-4
2-2-2

БОТАНОВА

A N O T H E R P A Z I A L A

АМА МАНТАНТА-ОНЕ БУ ОНЕ
МΗΤΣΟΣ & ΑΜΑ ΑΛΕΞΙΟΤΑ ΣΚΥΝΑ

25-26

ΚΙΤΡΙΝΟΣ

Σχολιαστής

ΓΙΝΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ

ή ΚΑΝΕ ΔΩΡΟ ΜΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ

Ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ, με την ευκαιρία της δεκαπενθήμερης κυκλοφορίας του, προσφέρει στους αναγνώστες του ειδική τιμή-προσφορά συνδρομής για το πρώτο τρίμηνο (μέχρι τέλη Μάρτη). Σπεύσατε.

		κανονική	προσφοράς
Εσωτερικό:	ετήσια	4.800	3.800
	εξάμηνη	2.400	1.900
Ευρώπη:	ετήσια	6.000	5.000
	εξάμηνη	3.000	2.500
Αμερική-Αυστραλία- Ασία-Αφρική:	ετήσια	6.800	5.800
	εξάμηνη	3.400	2.900

Η τιμή-προσφορά ισχύει και για την ανανέωση των υπαρχουσών συνδρομών μόλις λήξουν.

Δεκάξι καινούργιες κρίσεις σε τίτλους...
Η περισσότερα που σας είχαμε υποσχεθεί ή θα ήταν ευνοϊκή ή δεν θα υπήρχε καθόλου. Η διαφορετικά, γιατί τους διαφερόμεν με τη βάση, ένα ένδοξο φαινόμενο με μια παλιότερη συνταγή αφησις εκαστο βουλοβόια γ' αυτίσουν...

Ένα ξεχωριστό τμήμα του περιοδικού, λοιπόν, που θα περιλαμβάνει κάθε φορά παρουσίαση διαφόρων επιλεγμένων εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων. Ένας οδηγός-πρόγραμμα για το πολιτιστικό, πολιτικό και βυζαντινικό γεγονός της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της υπόλοιπης Ελλάδας.

Ο ΚΙΤΡΙΝΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ κρατάει και επανεκδόσεις το συμμετοχή σας. Γράψτε μας ή τηλεφωνήστε μας για... οποιαδήποτε εκδήλωση προγραμματίζεται οι ίδιοι ή μαθαίνετε ότι θα διοργανωθεί.

Περιμένουμε τη συμμετοχή, τη γκρίνια και την κριτική σας. Ψηφίστε ή ανεξαρτητοποιημένοι μαρτυρημένοι υποβάλλεται.

Στον «ΚΙΤΡΙΝΟ Σχολιαστή»
συνεργάστηκαν
Άγης Κελέκης
Χρήστος Μόσιαλος
Γιώργος Μακρής
Βασίλης Τζαβάρας
Ιουλία Παλλίδη
Ανδρέας Ρουμελιώτης
Και για τη Θεσσαλονίκη
Γιώργος Ρουμελιώτης
Βαγγέλης Γκαζός
Στέλιος Βαζανός

ΔΗΜ. ΠΟΥΛΙΚΑΚΟΣ: ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ!

Ο μπαμπάς του ελληνικού Rock ή Roll επανέρχεται δριμύτατος. Δύο λόγια για την επιστροφή του: Σχολιαστής: Τι ετοιμάζεις για το νέο έτος; Δ. Πουλικάκος: Θα ολοκληρώσω τις ηχογραφήσεις του νέου μου δίσκου, που θα 'ναι διπλός, σε ανεξάρτητη παραγωγή στην εταιρία *Ιπτάμενοι Δίσκοι*. Ελπίζω να βγει γύρω στο Φλεβάρη.

Σχ.: Πες μου για τα τραγούδια του.

Δ.Π.: Θα είναι όλα καινούργια εκτός από δύο, το «Σκόνη, πέτρες, λάσπη» (σε νέα εκτέλεση) και, επιτέλους, το «Υπάρχω».

Τα περισσότερα θα έχουν ελληνικούς στίχους, μερικά θα έχουν αγγλικούς, ενώ ένα, το «*Pericleto ritorno a mama*», θα είναι στα ιταλικά.

Σχ.: Με ποιους συνεργάζεσαι;

Δ.Π.: Παίζω με τα «*Αδέσποστα σκυλιά*» και διάφορους άλλους «αδέσποτους»!

CREEPS

Ποιός θα φανταζόταν ότι μία από τις πιο καλές προσπάθειες για αμιγές ροκ εντ ρολ θα ξεκινούσε σχετικά πρόσφατα στη Σουηδία; Μια τέτοια προσπάθεια θα έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν όσοι ενδιαφέρονται στο «*Ρόδον*», Μάρνης 24, στις 27 και 28 του Δεκεμβρίου και στη Θεσσαλονίκη στις 29, όπου η επιστροφή στις ρίζες γίνεται από το τετραμελές σχήμα των CREEPS (Robert Jelinek κιθάρα, φωνή: Anders Johansson, μπάσο: Hans Ingemansson όργανο, Patrick Olsson ντραμς) με κομμάτια που ανταγωνίζονται επάξια τα οποιαδήποτε γνωστά αγγλόφωνα γκρουπ με το γνωστό ανεπεξέργαστο, ωμό ήχο.

Τα πιο γνωστά τους κομμάτια το «*Enjoy the Creeps*» και ιδιαίτερα το «*She is gone*» με τον ήχο τους, αλλά και με την παρουσία του γκρουπ, μας θυμίζουν πολύ τη δεκαετία του '60.

NICK GRAVENITES

29, 30, 31 Δεκεμβρίου και 2 Ιανουαρίου

Γεννημένος στο Σικάγο από Έλληνες μετανάστες γονείς, ο Γκραβενίτης σπούδασε λογοτεχνία στο τοπικό πανεπιστήμιο, μα γρήγορα στράφηκε στο τραγούδι, εντυπωσιασμένος από την ισχυρή μπλουζ σκηνή του Σικάγο στη δεκαετία του '50. Αυτός μάλιστα πήρε στο μπλουζ τους φίλους του, Πολ Μπάτερφιλντ, Μάικλ Μπλούμφιλντ και Έλβιν Μπίσσοπ, που έμελλε να γίνουν από τους σπουδαιότερους μουσικούς του λεγόμενου λευκού μπλουζ.

Μαζί τους στα μέσα της δεκαετίας του '60, κατηφορίζει στη Νέα Υόρκη αρχικά και τελικά στο Σαν Φρανσίσκο. Εκεί δισκογραφείται το κλασικό «*BORN IN CHICAGO*», από το Μπάτερφιλντ και αμέσως μετά το «επαναστατικό» για την εποχή του κομμάτι «*EAST-WEST*».

Στις αρχές της δεκαετίας του '70 κυκλοφόρησε το πρώτο προσωπικό του άλμπουμ «*MY LABORS*» και έκανε την παραγωγή ή και συμμετέχε σε δίσκους καλλιτεχνών όπως οι Μάικλ Μπλούμφιλντ, Ότις Ρας, Τζέιμς Κότον, Ρόι Μπιουκάναν, Quicksilver Messenger Service, κ.ά.

Μαζί του έρχεται και ένας άλλος μουσικός με ιστορία, ο κιθαρίστας JOHN CIPOLLINA που συνεργάζεται με το Γκραβενίτη σε δίσκους και συναυλίες εδώ και οκτώ χρόνια. Από τους μεγάλους δεξιότεχνες της ηλεκτρικής κιθάρας, ο μακρυμάλλης Τοιπολίνα έγινε γνωστός στα τέλη της δεκαετίας του '60, όταν ηγήθηκε του συγκροτήματος «*QUICKSILVER MESSENGER SERVICE*». Παραγωγός του πρώτου δίσκου τους ήταν ο Γκραβενίτης. Ξανασυναντήθηκαν το '80 και παίζουν έκτοτε με την επωνυμία «*THE GRAVENITES/CIPOLLINA BAND*». Το συγκρότημα συμπληρώνεται από το ντράμπερ ROY BLUMENTHAL (έπαιζε στα συγκροτήματα BLUES PROJECT και SEATRAN) και το μπασίστα DOUG KILMER (που έπαιζε με τον Μπλούμφιλντ).

Οι συναυλίες τους θ' αρχίζουν στις 10:00 εκτός από αυτήν της παραμονής Πρωτοχρονιάς, που θ' αρχίσει μετά την αλλαγή του χρόνου και πιθανότατα θα ηχογραφηθεί ζωντανά για δίσκο.

■ ΤΖΑΖ-ΧΟΡΟΣ

Μια καλή ευκαιρία για γεύση από τζαζ σας δίνεται στο Εργαστήρι Χορού (Σόλωνος 34). Ο Αλαβίν Μίσιγκαν ήρθε από το Παρίσι στην Ελλάδα και δίνει σεμινάρια χορού για δυο μήνες. Από 23/12 έως 6/1 θα διδάσκει κάθε μέρα 12.30' με 2 μ.μ., και μερικά απογεύματα 7.00 έως 3.30'. Αφήστε λοιπόν τα μελομακάρονα και πηγαίνετε για χορό.

ΤΕΤΑΡΤΗ 23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• CLUB VITRAUX
Mr Hyde is Bleeding

• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Τσικο και Αηγής
(Μέλη των Αδέσποτων Σκυλιών)

• ΡΟΔΟΝ
Bota Nova
(Εξαμελές Βραζιλιάνικο συγκρότημα)

• 127 db
General Van Gogh
(Με δύο πρώην μέλη των Moist Device)

• TRACKS
Purple Overdose

Σπιούαρτ. Το ανάλαφρο, χαριτωμένο ύφος του Τζωρτζ Κιούκορ στις πιο μεστές στιγμές του (ET-2).

ΣΙΝΕΜΑ

Γιορτές και ενδιαφέρουσες ταινίες ποτέ δεν έχουν συνεργαστεί. Οι καθιερωμένοι κατάσκοποι, σαν τον Τζέιμς Μποντ, τα κινούμενα σχέδια με παιδικές ιστορίες και οι θεαματικές, διαστημικές περιπέτειες μονοπωλούν εδώ και χρόνια τις αίθουσες, τούτη την περίοδο.

Όπως πάντα, υπάρχουν και οι εξαιρέσεις. Δύο ικανά παραδείγματα κάνουν πρεμιέρα Χριστουγεννιάτικα.

• «*Γράμματα ενός νεκρού ανθρώπου*», πρώτη ταινία του Κωνσταντίνου Λοπουσάνσκι, ελπίδας κιάλας του σινεμά της περσεστρόικα. Μαθητής και βοηθός του Ταρκόφσκι, ο Ουκρανός σκηνοθέτης οδηγεί ξανά την επιστημονική φαντασία στην υπηρεσία του ουμανισμού. Μετά το πυρηνικό ολοκαύτωμα, οι επιζήσαντες αναφέρονται στο παρελθόν για να προβάλουν τον εφιάλτη στο μέλλον. Και να προλάβουν τους καινούργιους νεκρούς. Πλαστικότητα, μονοχρωμίες, ατμόσφαιρα υποβλητική, κραυγή που προειδοποιεί τη στιγμή που εξακολουθεί να ελπίζει (Αλκυονίδα).

• «*Θάβεται νάσουν εδώ*», από τον επίσης πρωτοεμφανιζόμενο Ντέιβιντ Λήλαντ, σεναριογράφος της «*Μόνα Λίζα*». Έργα και ημέρες μιας ιδιόρρυθμης 17χρονης, ανάμεσα στον πουρτανισμό της επαρχίας και τους πειρασμούς της εφηβείας. Χιούμορ, συγκίνηση, η κοινωνία της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου και μια ακόμα διαδρομή στο δροσερό τοπίο του νέου αγγλικού κινηματογράφου που τρέφεται από το φρησίνεμα (Αττίκόν, Δαναός, Πτι Παλαί, Στούντιο).

A.T.

Στη Θεσσαλονίκη

• *Master of the universe*: Μια ενδογαλαξιακή σύγκρουση μεταφέρεται στη γη όπου το καλό και το κακό αναμετρούνται με νέους όρους (Εγνατία, Κάτια, Κλοιά, Κολοσσαίο).

• *Τα φτερά του Έρωτα*: του Βιμ Βέντερς. (Ράδιο Σι-τυ).

ΠΕΜΠΤΗ 24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• CLUB VITRAUX
Skies

• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Άλλα Μαντάτα

• ΡΟΔΟΝ
Bota Nova

• 127 db
Last Drive και *Scoria*
(Πρώτη εμφάνιση μετά από πολύ καιρό)

• TRACKS
Yeah

• ΤΗΝΕΛΛΑ (Θεσσαλονίκη)
Νίκος Παπαζογλου μαζί με τους *Nwe*

• ΠΑΡΑΡΔΑΜΑ (Θεσσαλονίκη)
Apriori
(Δημήτρης Γουμπέρτης - μπάσο, Γιώργος Κωνσταντινίδης - κιθάρα, Σ. Αναδολής - τύμπανα, Ντάνης Τραγόπουλος - πλήκτρα)

T.V.

• «*Φιλαδέλφεια Στόρυ*» (1940) ασπρόμαυρη κομεντί, με τους Κάρυ Γκραντ, Κάθριν Χέμπορν, Τζέιμς

ΔΙΣΚΟΙ

YARDBIRDS: Little games (1967)

J. Page κιθάρα, Jim Mc Carty ντραμς, Keith Relf τραγούδι, Chris Dreja μπάσο.

Άλμπουμ του 1967, δεύτερο και τελευταίο των δημιουργικών Yardbirds. Από το γκρουπ που ξεκίνησε το 1963 πέρασαν ο Eric Clapton, ο Jeff Beck και εδώ, ο Jimmy Page.

Εμπνεασμένοι από τους μεγάλους μπλουζιστές των προηγούμενων δεκαετιών απ' όπου και το «Drinking Muddy Water» αλλά και το σπιντάτο «Smile on me...» με τον Jimmy Page σ' ένα υπέροχο αρχιψυχεδελικό (με τσίπ-πλά) σόλο ακουστικής κιθάρας «White Summer» αλλά και στο σβουριχτό γκαράζ «Think About it», πηγή του καλύτερου ροκ που έμελλε να γεννηθεί. Ένα σωρό επιρροές και τάσεις συγχωνεύονται σ' αυτόν το δίσκο, όπου κάθε κομμάτι του είναι τελείως διαφορετικό από τ' άλλα. — A.K.

THE RESIDENTS ESKIMO

Βόρεια της Γροιλανδίας στην παγωμένη πλωτή Ήπειρο που περιβάλλει τον Β. Πόλο έζησε μια νομαδική φυλή μογκόλικης προέλευσης, γνωστοί σαν Εσκιμώοι. Η παράδοσή τους επέζησε μέσα από ιστορίες περιπέτειας και τελετουργικής μουσικής. Άλμπουμ που προκάλεσε γενική αναστάτωση στην πρώτη του έκδοση πριν 10 χρόνια επανεκδίδεται σήμερα μόνο στην Ελλάδα από την Virgin. Πρόκειται για δίσκο αριστοτέλει. Οι πάντες αγνοούν τον τρόπο που έγινε. Υπάρχουν ταινίες από αυθεντικές ηχογραφήσεις αυτής της φυλής ή οι ίδιοι οι εσκιμώοι κατάλαβαν το στούντιο, μήπως όλα είναι μια στιγμή αχαλίνωτης δικής σου φαντασίας; Μια αρχή της ιστορίας από το μέλλον; Τελικά κανείς δε θέλει να ξέρει γιατί δεν έχει και δυνάμεις να σκεφτεί ακούγοντας αυτό το δίσκο. Απλώς παραδίδεσαι και αρχίζεις να ζεις με δέος τους μύθους των μακρινών προγόνων σου. Αν ποτέ γυρίσεις πίσω, ίσως καταφέρεις να κλείσεις τον ενισχυτή. — A.K.

BRUCE SPRINGSTEEN: Tunnel of love

Και κάποτε έρχεται ο καιρός που οι «ηρωικές» μέρες τελειώνουν. Τελειώνουν οι περιπέτειες, τα φλας, οι φωνές, τα μεγάλα γήπεδα. Φτάνει η εποχή που ανακαλύπτεις ότι πλησιάζεις τα 40. Και πώς να τραγουδάς και να χορεύεις πια σαν δεκαπεντάχρονος; Ήταν μια μεγάλη καριέρα αυτή που πέρασε κι αν θέλεις να 'ρθει μια ακόμη μεγαλύτερη, πρέπει ν' αλλάξεις. Ο Bruce το 'κανε με αξιοπρέπεια και σεμνότητα, αποχαιρετώντας το παρελθόν και καλωσορίζοντας ένα νέο πιο μελωδικό και ήσυχο μέλλον. Θα γίνει άραγε ο Frank Sinatra των baby boomers; — X.M.

JOE COCKER: Uncertain my heart

Τι γίνεται λοιπόν, όταν ο βασιλιάς εγκαταλείπει το θρόνο του; Οι διάδοχοι φάζονται μεταξύ τους. Δίπλα στους (νεαρούς σχετικά) John Mellencamp και Bryan Adams προβάλλει τώρα και ο Joe Cocker. Αν είναι δυνατόν, αν είναι ποτέ δυνατόν! Ο πρώην βασιλιάς του λευκού rhythm and blues να αρκείται στο stadium-rock. Αγαπήστε τον για τη φωνή του και μην τον παρεξηγείτε πολύ. (Εκπληξη εδώ η συμμετοχή της σπουδαίας Tawatha σε δεύτερα φωνητικά). — X.M.

Κυκλοφόρησε ο πρώτος δίσκος των ΝΩΕ, με τίτλο το όνομα του συγκροτήματος στην ανεξάρτητη ΑΝΟ ΚΑΤΟ RECORDS. Γκρουπ που συνδυάζει τον ελληνικό στίχο με ήχο ηλεκτρικό και αρκετά στοιχεία φανκ και ρέγγε. — Γ.Ρ.

CHRIS REA: Dancing with Strangers (LP)

CHRIS REA: Let's Dance (Maxi Single)

Και στους δυο δίσκους, ιδιαίτερα στο Maxi Single απ' ό,τι καταλάβατε, προέχει ο χορευτικός ρυθμός. (Δεν εννοούμε δίσκο για όσους μπερδεύουν ακόμα τις δυο έννοιες). Απλώς και μόνο ρυθμός που συγγενεύει με τα μέτρα του παλιού κλασικού ροκ. Αλλά για πολλούς εκείνο που έχει σημασία είναι η ζεστή και φιλική φωνή του Chris Rea. — A.K.

THE LEGENDARY PINK DOTS Island of Jewels

Ο λεπτολόγος νους ενός οραματιστή που λέγεται Edward Ka-Spell, ένα όχημά του, οι Legendary Pink Dots, όπου αναδιπλώνονται με τα τέμπ, το βιολί και με μια ιδιότυπη προσωπική ποίηση οι μελωδίες τους. Σε μια γλώσσα μουσική που δεν περιορίζεται και δε μεταφράζεται σε ένα στυλ, το «Νησί των Κοσμημάτων» είναι ένα αμάλγαμα εμπνεύσεως αντλημένης απ' την Αναγέννηση, κάποιων κλασικών απόχτων κι ενός ηλεκτρονικού πειραματισμού από τους πιο άρτιους του είδους. — I.P.

SEEDS: Pop, Art, Rock

Ποιο καλό παιδί είχε την ιδέα γι' αυτές εδώ τις συλλογές; Πρώιμα σινγκλς, συγκροτημάτων που δεν τα κατάφεραν και πολύ στον εμπορικό τομέα, ωστόσο έγραψαν μια δικιά τους διαφορετική ιστορία, πέρα από επιταγές της αγοράς, των τσαρς, των χιτς και όλων αυτών των «δυσκολοχώνευτων» καταστάσεων. Τα ονόματα δεν παίζουν μεγάλο ρόλο εδώ, η συνολική εμπειρία είναι που μετράει. Ήταν μια εποχή που θα ζει για πάντα, καθώς δε θα σταματήσουν ποτέ να υπάρχουν νέα γκρουπ με αγάπη για το Rock 'n' Roll και τη ζωή. Απαίσιος εξώφυλλο, δυνατή μουσική και κάποια λύπη για τα γκρουπ που δεν έφτασαν εκεί που έπρεπε, αλλά η ορμή τους κόπηκε στη μέση του δρόμου. — X.M.

THE WEATHERMEN — ten deadly kisses

Οι Weathermen ήταν μια από τις μετρημένες στα δάχτυλα του ενός χεριού ομάδες που έδωσαν το στίγμα της τρομοκρατίας στην Αμερική στα τέλη της δεκαετίας του '60. Και μπορεί η δράση της να τελείωσε με το διαμελισμό της σημαντικότερης γυναίκας μέλους της από λάθος πυροδότηση μηχανισμού για την ανατίναξη κάποιου κτιρίου, να όμως που την υποθήκη της δεν την άφησε μόνο στη ρίζο-σπαστικότερη ίσως ομάδα «Επαναστατικό Νεολαιιστικό Κίνημα» (RYM), αλλά και σε ένα άγνωστον εντελώς στοιχείων συγκρότημα από το Μπιγκ Σερ της Καλιφόρνια, που μια δεκαπενταετία σχεδόν αργότερα διαλέγει το όνομα, προφανώς σαν απότιση φόρου τιμής και σαν φυσική συνέχεια σε διαφορετικό χώρο. Στα δέκα κομμάτια του ten deadly kisses (κάθε κομμάτι κι ένα θανατηφόρο φιλή «μια και φτάσαμε σ' αυτό το σημείο» σύμφωνα με το ομότιτλο κομμάτι) οι μουσικοί επίγονοι Weathermen χρησιμοποιώντας συνθεσάιζερ αντί για όπλα εκτοξεύουν συμβολικές ριπές για να τελειώνουμε πια με την απάτη που λεγόταν αμερικάνικο όνειρο. Μέσα από ένα σοφό κράμα μελωδικής και δυσοίωνης ποπ (foreigners to paradise, d and d) αυθεντικών κολάζ πολιτικών λόγων (Berlin), αναφορών-κλισέ στον κομμουνισμό (Micky), φρενιτιδίας, κοφτού ρυθμού και καγχασμού της φωνής (tonight and every night), οι Weathermen της δεκαετίας του '80 υπενθυμίζουν μέσα σε μια οργανωμένη ηχητική απειλή ότι η ανωνυμία τους δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη. — I.P.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

25

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

- CLUB VITRAUX
Πάρτυ με τους Εκών 'Ακων και τους Jack of all Trades
- ΡΟΔΟΝ
Πάρτυ με τον Δημήτρη Πουλικάκο και τα «Αδέσποτα Σκυλιά - γενι-κώς». Συμμετέχουν ακόμα τα «Άλλα Μαντάτα» και οι «One By One».
- 127 db
More! και πάρτυ με jamming από διάφορους μουσικούς.

ΘΕΑΤΡΟ

- ΙΛΙΣΙΑ, «ΣΤΟΥΝΤΙΟ»
Πρεμιέρα 9μ.μ.: «Στρίντ-μπεργκ - Στρίντμπεργκ».

ΣΙΝΕΜΑ

Μεταμεσονύκτια προβολή: ΑΛΦΑΒΙΑ (6460521), 01.15'

ΣΑΒΒΑΤΟ

26

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

- CLUB VITRAUX
Ανυπόταχτοι
- ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
South of no North (Art Rock)
- ΡΟΔΟΝ
Πάρτυ με τον Δημήτρη Πουλικάκο και τα «Αδέσποτα Σκυλιά - γενι-κώς». Συμμετέχουν τα «Άλλα Μαντάτα» και οι «One By One».
- 127 db
Yeah!
(γερό σπηντάτο ροκ)

ΣΙΝΕΜΑ

Μεταμεσονύχτιες προβολές: ΑΛΦΑΒΙΑ (6460521) στις 1.15' ANTZEΛΑ (2282121) στις 1.00' ΠΛΑΖΑ (6917722) στις 1.10' ΙΛΙΣΙΑ (Στη Θεσσαλονίκη)

ΚΥΡΙΑΚΗ

27

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

- CLUB VITRAUX
Φετιχ
- ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Irie
- ΡΟΔΟΝ
Το σουηδικό ροκ συγκρότημα Creeps μαζί τους οι Last Drive
- 127 db
Montelo 63 και Kosmas goes to Corfu... και όχι στο Χόλυγουντ. (Καινούργια φετινά γκρουπ).

T.V.

- Η πρώτη σελίδα του Μπ. Γουάιντερ με τους Τζακ Λέμον και Γουόλτερ Ματάνου (1974). Σικάγο 1929, δημοσιογράφοι, αστυνομικοί, εκτέλεση στην αγχόννη, υπερδέματα και μεγάλα γέλια. (ET-1, 22.55')

ΣΙΝΕΜΑ

Πρώινη προβολή 11 π.μ. ANTZEΛΑ (2282121) Μπεστ σέλερ: Θρίλερ του 1987 με τον Τζ. Γουντς και τη Βικτόρια Τέναντ

ΔΕΥΤΕΡΑ

28

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

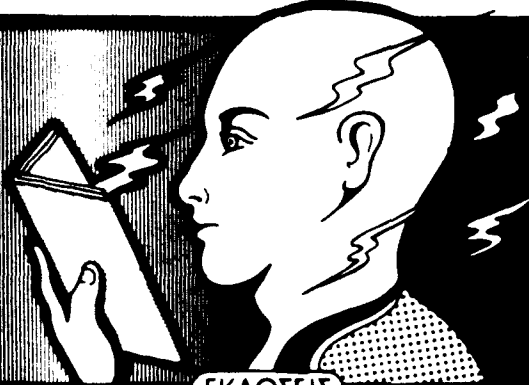
- ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Irie
- ΡΟΔΟΝ
Creeps μαζί και οι Last Drive
- 127 db
Mr Hyde is bleeding (με πρώην μέλη των Venerica Bolest) και Εκών 'Ακων

ελεύθερος τύπος

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ - ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ

Ζωοδόχου Πηγής 17, Αθήνα 106 81 Τηλ. 3639980 3602040

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1. ΒΙΛΛΥ ΒΕΡΚΑΟΥΦ
Νταντά: Η μονογραφία ενός κινήματος
2. ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΕΡΝ
Η Πράσινη Αχτίδα
3. ΓΚΙΟΡΓΚΙ ΝΤΑΛΟΣ
1985: η συνέχεια του "1984" του Όργουελ
4. ΝΤ. ΚΟΥΠΕΡ
Η Γλώσσα της Τρέλας
5. ΟΥΙΛΙΑΜ ΜΠΑΡΟΥΖ
Ο Απολυμαντής
6. ΟΥΙΛΙΑΜ ΜΠΑΡΟΥΖ
Η Βίβλος των Ασσανπνοών

ΠΑΡΑΦΥΛΛΑ

Ανέκδοτα κείμενα
πεζογράφων της Θεσσαλονίκης

Επιμέλεια Περικλή Σφυρίδη Θεσσαλονίκη 1987.

- ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ
- ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
- ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΣΦΥΡΙΔΗΣ
- ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ
- ΠΕΤΡΟΣ ΜΕΣΚΟΣ
- ΚΩΣΤΑΣ ΞΑΛΑΣ
- ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ
- ΣΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
- ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΟΣ
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΗΚΑΣ
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΣΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛΜΠΕΡΤΟΣ ΝΑΡ
- ΜΑΝΟΛΗΣ ΣΕΛΑΚΗΣ
- ΤΑΣΟΣ ΚΛΑΟΥΤΣΑΣ
- ΝΑΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ
- ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΣΩΝΗ
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΦΗΠΑΡΩΝΗΣ
- ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΙΜΟΣ
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΔΑΜΙΔΗΣ
- ΟΛΙΑ ΔΑΣΙΟΥ
- ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
- ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΛΑΜΠΙΔΑΡΙΟΣ

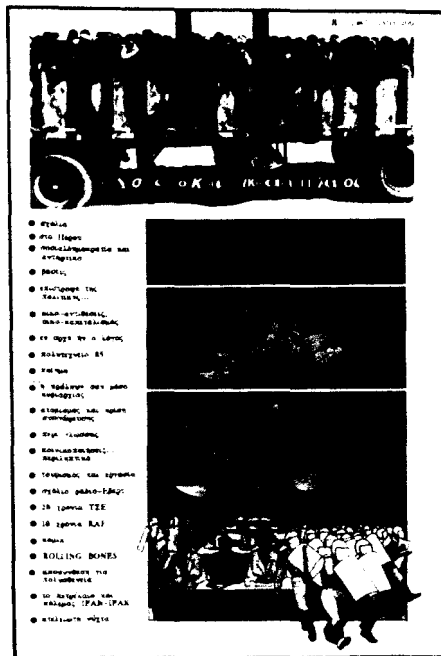
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΑΝΟΣ

3

Καλλιγραφία επιμέλεια Κωνσταντίνου Τσιούρα

ΙΑΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ

■ Σε δυο καλαίσθητα άλμπουμ που εξέδωσε ο «ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ», είναι συγκεντρωμένη η καλύτερη ετήσια δουλειά για το '87 του — και δικού μας — Γιάννη Ιωάννου.

Για όσους γνωρίζουν τον σκιτσογράφο, δεν υπάρχει λόγος συστάσεων και επαίνων. Για τους υπόλοιπους — αν υπάρχουν βεβαίως — ο «Τρίτος δρόμος: αυστηρώς ακατάλληλο» και το «ΚΑΛΠΗ Co», είναι μια πρώτης τάξεως ευκαιρία να γνωρίσουν επιτέλους... τις πραγματικές πλευρές της πολιτικής μας ζωής.

■ Στη σειρά «Κριτική Σκέψη» των Εκδόσεων ΚΡΙΤΙΚΗ, κυκλοφόρησε το βιβλίο του γνωστότερου εκπροσώπου της Σχολής της Φραγκφούρτης, Μαξ Χόρκχαϊμερ, «Η έκλειψη του Λόγου». Στο βιβλίο αυτό ο Χόρκχαϊμερ ασκεί οξεία κριτική στον εργαλειώδη υποκειμενικό ορθολογισμό των αστικών-βιομηχανικών κοινωνιών και στο θετικισμό της σύγχρονης κρατικά διαχειριζόμενης επιστήμης. Ο υποκειμενικός ορθολογισμός αποδέχεται τους σκοπούς που θέτει η κρατούσα κατάσταση πραγμάτων και εξαντλείται στην επιλογή των πλέον αποτελεσματικών μέσων για την επίτευξη αυτών των σκοπών. Οι σκοποί δεν υπόκεινται γι' αυτόν στην κρίση του ορθού Λόγου. Και ο θετικισμός των σύγχρονων κοινωνικών επιστημών, σύμφωνα με την οποία η μέθοδος των θετικών επιστημών είναι η μόνη επιστημονική, αρνείται το δικαίωμα της κοινωνικής επιστήμης να εκφέρει επιστημονικές κρίσεις για κοινωνικές σχέσεις και καταστάσεις.

Σημείο των καιρών είναι, ότι ο υποκειμενικός ορθολογισμός αντιπαράτεθηκε πριν από λίγο καιρό ως προοδευτική-αριστερή άποψη στο νεοορθόδοξο θρησκευτικό ρομαντισμό και ο θετικισμός προάγεται σήμερα από τα κάθε λογής ερευνητικά προγράμματα ελληνικών και διεθνών οργανισμών. Γι' αυτό η κριτική του Χόρκχαϊμερ είναι σήμερα εξαιρετικά επίκαιρη.

■ Η γιορταστική ατμόσφαιρα των ημερών με τις σχεδόν επιβεβλημένες υπερβολές της, δε θα απέκλειε ποτέ το ποιό. Ο φιλόδομος ευκαιριακός πότης μπορεί, τώρα, να εμβαθύνει θεωρητικά, πάνω στο θέμα αυτό του οποίου ακριβώς τη βίωση προσπαθεί κατά κανόνα να αποφύγει.

Ήδη ο κλασικά λιτός τίτλος του βιβλίου, *Περί μέθης* του φιλόσοφου Κωστή Παπαγιώργη (εκδ. Ροές), φανερώνει την έλλειψη ανάλογου έργου στα γράμματά μας. «Ίδου ένα βιβλίο, ή κάτι παρεμφερές, αφιερωμένο ολόκληρο στα συμπτώματα μιας δηλητηρίασης... πέρα για πέρα σκόπιμης», αναφέρεται στην εισαγωγή. Στο βιβλίο επιχειρείται μια αναδρομή, της μέθης, γίνεται λόγος για το υψηλό και άδοξο έπος της, από τον Όμηρο ως τον Λόουρι, τον Μπάροουζ και άλλους. Το θέμα αυτό της απώλειας και του θανάτου φωτίζεται και με παρεκβάσεις σε άλλα είδη μέθης και νάρκωσης, εκτός της αλκοολικής, για να επιστρέψει όμως στο τέλος σ' αυτή.

ΕΝΤΥΠΑ

■ Στο 2ο *Lege Artis* της Ανεξάρτητης Κίνησης Γιατρών υπάρχουν πολλά άρθρα για το δημόσιο τομέα της περίθαλψης, το ΕΣΥ, τα ταμεία, τα εργασιακά και συνδικαλιστικά των υγειονομικών. Ανάμεσα στα άλλα ενδιαφέροντα θέματα — και όχι μόνο για γιατρούς — μια εκτεταμένη συζήτηση γύρω από την αντιμετώπιση του πόνου από την ιατρική και την κλινική πόνου του Γεν. Νοσ. Πατησίων. Ακόμα, για την αρχαία ελληνική ιατρική παράδοση και για τις γυναίκες και την εμφάνιση του ιατρικού επαγγέλματος στην Αμερική.

Σχετικά με τη δήλωση του νέου υπουργού Υγείας ότι «δεν έχει μελετήσει το θέμα» της απασχόλησης των γιατρών του ΕΣΥ, το περιοδικό αναρωτιέται τι έκανε ο κ. Φλώρος ως υφυπουργός του ίδιου υπουργείου και στέλεχος του ΠΑΣΟΚ. «Με άλλα λόγια, πόσο κουτόχορτο πρέπει να φάμε για να πιστεύουμε την ειλικρίνεια των δηλώσεων του νέου υπουργού;» Σε άλλο σχόλιο προτείνεται σχετικά η ένταξη της εκκλησίας στο ΕΣΥ (Ψυχών τε και Σωμάτων) με καθιέρωση του θεσμού Παπάδων Πλήρους και Αποκλειστικής Απασχόλησης, αύξηση βοηθητικού προσωπικού (καντηλανάφτες, κωδωνοκρούστες κλπ.).

■ ΜΑΤΣΑΚΟΝΙ

Το 8ο τεύχος του κυκλοφόρησε το «ΜΑΤΣΑΚΟΝΙ», μια έκδοση της φοιτητικής παράταξης ΣΣΑΚ. Το περιοδικό, που ξεκίνησε σαν δελτίο ενημέρωσης όσων είχαν αποχωρήσει απ' τη σπουδάζουσα του ΠΑΣΟΚ, διανύει ήδη τον τρίτο χρόνο του φιλοδοξώντας «να καθιερωθεί σαν έντυπο ενός διευρυμένου πολιτικού χώρου».

Σ' αυτό το τεύχος υπάρχουν άρθρα για τις φοιτητικές κινητοποιήσεις, το διάλογο που αναπτύσσεται στην αριστερά, τη συνάντηση νεολαίας στη Χαλκιδική, το στρατό κ.α. Στο εξώφυλλο, το άγαλμα του Τρούμαν με τον υπέρτιτλο «Ως τότε...».

■ Απόπειρα: για την αυτονομία και την αυτοοργάνωση των μαθητών.

Μαθητική απόπειρα (αυτή τη φορά από τη Θεσσαλονίκη) τεύχος 3, Νοέμβρης '87. Διαβάζουμε στα περιεχόμενα: «Η επαναφορά των Αρχαίων μας την σπάει, παρουσίαση του ελληνικού μαθητικού κινήματος, αυτοδιαχειριζόμενα σχολεία, είναι πολυτέλεια να ζεις;»

Ακόμα για το νομοσχέδιο για τα ναρκωτικά, τον εθνικό διάλογο για την παιδεία, την ψυχεδελική παράδοση του Ροκ και τα ροκ δρώμενα στη Θεσσαλονίκη. Θρησκευτικά ή θρησκευσιολογία;

■ ΟΘΟΝΗ: Κυκλοφόρησε το τεύχος του Δεκεμβρίου του κινηματογραφικού περιοδικού ΟΘΟΝΗ που αναμενόταν με ενδιαφέρον λόγω του φεστιβάλ. Φυσικά έχει αφιέρωμα στο 28ο φεστιβάλ κινηματογράφου με συνεντεύξεις από τους Νικολαΐδη, Βερνίτση, Βρετάκο, Θεό, Παπαστάθη, Βαφέα.

Επίσης έχει αφιέρωμα στα «Είδη του Κινηματογράφου» και συμπληρώνεται από κινηματογραφικές κριτικές.

■ CONVOY

Ενα πολύ ενδιαφέρον οδοιπορικό στο Περού μπορείτε να διαβάσετε στο καινούργιο τεύχος του «CONVOY» που κυκλοφόρησε πρόσφατα. Μια ομάδα συνεργατών του περιοδικού, που ταξίδεψε στη Λατινική Αμερική, μεταφέρει τις εμπειρίες της από «μια χώρα γεμάτη αντιθέσεις και ιδιομορφίες». Στο CONVOY προσέξαμε ακόμα το άρθρο για τον «τουρισμό και την εργασία», το κείμενο του Pino Tripodi για την οικολογία, καθώς και τα αποσπάσματα των κειμένων του Τσε Γκεβέρα που δημοσιεύονται με την ευκαιρία της συμπλήρωσης είκοσι χρόνων από το θάνατό του.

■ Το φάσμα του κοινωνικού ανταγωνισμού με αναφορές στην Οκτωβριανή Επανάσταση (Μ.Ν. Ράπτης, Δ. Λιβιεράτος, Γ. Καραμπελιάς, Β. Καραπλής, Γ. Γαλανόπουλος), αφιέρωμα στις φοιτητικές αγωνιστικές κινητοποιήσεις. Ακόμα, συνέντευξη για τις αντιθέσεις μέσα στους Πράσινους της Δυτ. Γερμανίας. Τα κοινωνικά κινήματα μετά από τις εκλογές στη Δυτ. Ευρώπη, άλλα διεθνή θέματα κλπ.

FUNZINES

■ TRANSPORT No 17

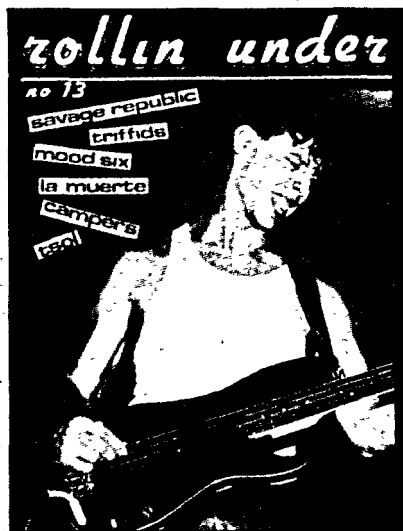
Μετά τα νεότερα του Διαβόλου ακολουθεί πλούσια δισκοκριτική αυτή τη φορά και ανασκόπηση των διεθνών πιο ακατάλληλων ειδήσεων της χρονιάς.

Το Τράνσπορτ κυκλοφόρησε μια νέα κασέτα των πειραματιστών ΓΚΟΜΠΙΝΤΙΜΠΟΥ - Διάθεση στα βιβλιοπωλεία που υπάρχει το Transport. Εντυπώσεις στο προσεχές τεύχος.

■ ROLLIN UNDER No 13

Με εξώφυλλο του THOM FUHRMANN των Savage Republic ξαναβγήκε το αριστοτεχνικό αυτό ροκ φανζίν της Θεσσαλονίκης. Με πολλές φωτογραφίες, καλύτερο χαρτί και τρομερά πλούσιο υλικό. Και πρώτα ευχαριστούμε για την παρουσίαση και τις φωτογραφίες των Savage Republic, του συγκροτήματος που έδωσε τις καλύτερες δονήσεις της χρονιάς. Μαζί και μετά απ' αυτούς δεκάδες άλλα ενδιαφέροντα πράγματα της ροκ με αρκετό κέφι και χιούμορ γραμμένα. Επισημαίνουμε ορισμένα:

Moode Six νεο ψυχεδελιστές; Jaywalkers. The rise and TSOL (ροκ εν ρολ για παιδιά) Blue Jeans (οργανιστική συνέντευξη), Camper Van Beethoven La Muerte, Human Grape (Συνέντευξη) Villa 21, Flowers of Romance, Film Noir, Coil, Triffids (συνέντευξη), Δισκοκριτική, Δικαίωμα Διάβασης, False Prophets (συνέντευξη) Nic Cave, και οι υπόλοιπες συναυλίες του Σεπτεμβρίου, Οκτώβρη. Συνέντευξη με τον Ν. Νικολαΐδη — ΚΟΜΙΚ, Λογοτεχνία.

T.V.

● **Αρέθα Φράνκλιν** Η βασίλισσα της σόουλ μουσικής σε φρέσκια (87) συναυλία από το μαύρο Ντιτρόιτ. (ΕΤ-1, 20.05')

ΤΡΙΤΗ

29

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

● **ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ** Φετίχ (Ελληνικό ροκ)

● **ΡΟΔΟΝ** Nick Gravenites και J. Cippolina με το πενταμελές συγκρότημά τους.

● 127 db Πανδαιμόνιο και Σκιές

● **ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ** Creeps (Το πού θα παίξουν είναι ακόμα άγνωστο. Θα το βρείτε από τις αφίσες)

ΤΕΤΑΡΤΗ

30

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

● **CLUB VITRAUX** Βαβέλ 69

● **ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ** Unicorn μαζί με τους Cold and Grey.

● **ΡΟΔΟΝ** Nick Gravenites και J. Cippolina

● 127 db Φετίχ και Ανδρομέδα

● **TRACKS** Blues Mobile

ΠΕΜΠΤΗ

31

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

● **ΡΟΔΟΝ** Nick Gravenites και J. Cippolina.

● 127 db Πάρτυ με χορό απ' τους Blues Mobile (μπλουζ φυσικά) και του Irie (που παίζουν ρέγκε)

T.V.

● **Ο άνθρωπος με το μεταξωτό καπέλο**, ανθολογία από ταινίες βωβού κινηματογράφου του γάλλου κωμικού Μαξ Λίντερ, φτιαγμένο από την κόρη του. (ΕΤ-1, 12.25)

● **«Τύχη βουνό»** αμερικανική κωμωδία του 1943 με τον καταπληκτικό W.C. Fields στο ρόλο του καταπιεσμένου νοικοκυράκου που επιμένει να έχει μεγάλα όνειρα. (ΕΤ-1, 18.50')

● **«Ζάρια, πόκερ και κάτι άλλο»**, του Ρόμπερτ Όλτμαν (1974), με τον Έλιот Γκουλντ και τον Τζορτζ Σίγκαλ. Πολύ χαλαρά ταινία για όσους ηδονοβλεψίες μαζοχιστές δεν τζογάρουν απόψε.

ΣΙΝΕΜΑ

● **«Ο τελευταίος αυτοκράτορας»** προβάλλεται επιτέλους. Τρίωρο, εξωτικό, πανάκριβο, το φιλμ του Μπερνάρντο Μπερτολούτσι παραμένει, όπως και να το κάνουμε, πολλά υποσχόμενο. Η συνέχεια επί της οθόνης.

● **«ROBOCOP»**, δηλαδή μισός άνθρωπος, μισός ρομπότ, μα ολόκληρος πάτσος. Ο Ολλανδός Πωλ Βερχόφεν, μετά τον «Τέταρτο άνθρωπο» και το «Σάρκα και αίμα», συνδυάζει αποτελεσματικά τη βίαιη δράση, το κόμικ, την πολιτική φαντασία και την αστυνομική περιπέτεια. Ο πρωταγωνιστής του δεν είναι η μηχανή που σκοτώνει μόνο, αν και η ταινία ανήκει στη σειρά εκείνων που κόβουν εισιτήρια.

A.T.

■ Ποιος θυμάται σήμερα εκείνο το ερώτημα που μας βασάνιζε κατάβαθα το φθινόπωρο του 81; *Μήπως είσαι ΚΟΔΗΣΟ*; — αντηχούσε στ' αυτιά του υπεύθυνου πολίτη το προεκλογικό πρόκριμα που τον εγκαλούσε να δώσει υλική υπόσταση στη φιλοσοφική απορία. Τελικά, δεν ήταν. Προτίμησε την πόλωση, τα αδιέξοδα του δικοματισμού, τον λαϊκισμό. Κακό της κεφαλής του.

Παρά τη συνεχιζόμενη σκολιά πορεία των πολιτικών μας πραγμάτων, υπάρχουν ωστόσο άλλα, σημαντικότερα, καίρια ζητήματα που απαιτούν την ξεκάθαρη τοποθέτησή μας. Είναι —πάνω απ' όλα— ένα ύψιστο πρόβλημα ηθικής που δεν επιδέχεται τους συμβιβασμούς και τις αμφισημίες της καθημερινότητας. Είναι η πυξίδα που ορίζει τη στάση μας μπροστά στη ζωή κάθε μέρα και ώρα, κάθε στιγμή, σε κάθε μας απόφαση, συνεχώς και αδιαλείπτως. Το ερώτημα υψώνεται απαιτητικά στον καθένα μας, δεν μπορεί να περιμένει: (ιδιαίτερα αυτές τις μέρες τις γιορτινές, έστω και με λιτότητα και με αυταρχισμό, ο Έλληνας απορεί κι αναρωτιέται: *Μήπως είμαι χριστιανός*; Είναι αναπόδραστο, σ' όποια μορφή και να τεθεί: Ακόμα; πάλι; τώρα; παρόλα αυτά; ξανά;

Απαντήστε παρακάτω τις δικές μας ερωτήσεις για να βρεθείτε λίγο πιο κοντά στην απάντηση του υπαρξιακού σας ερωτήματος. Απαντήστε κατά συνείδηση (που αποτελεί κιόλας ένα στοιχείο για τον εντοπισμό σας, δεδομένου ότι πρόκειται για χριστιανική επινόηση). Ή, αν προτιμάτε, απαντήστε ψευδόμενοι ασύστολα και ανευθρίαστα. Στο τέλος της γραφής δεν θα αποφύγετε την αλήθεια!...

Ερώτηση 1η: Παραμονή Χριστουγέννων και, παρά την απεργία, στο γραμματοκιβώτιο βρίσκετε μια ντουζίνα καρτών ζωγραφισμένων με το στόμα και μια ταχυδρομική επιταγή που σας προσφέρουν να αγοράσετε ο πανελλήνιος σύλλογος δανεικής οδοντοστοιχίας, ο Αη Μασέλας. Τι τα κάνετε;

Α. Αποφασίζετε πως σήμερα είναι ημέρα της γενναιοδωρίας. Υπολογίζετε τιμή εμπορίου 15 δρχ. για κάθε κάρτα και στέλνετε το συνολικό ποσό των 180 δρχ. στον αποστολέα, σημειώνοντας τον κωδικό «φαφούτης».

Β. Επιστρέφετε αμέσως και συστημένα τις κάρτες ως απαράδεκτες και επισυνάπτετε δήλωση με την οποία εξηγείτε για ποιους λόγους καταγγέλλετε τη θεσμοποιημένη αυτή μορφή φιλανθρωπίας και πώς ενδυναμώνετε την πεποίθησή σας ότι παρόμοιες ενέργειες ενισχύουν την γκετοποίηση οριακών μειονοτήτων και ομάδων κ.λπ.

Γ. Συμπληρώνετε χωρίς δισταγμούς την ταχυδρομική επιταγή σε ύψος 1.000.000 δρχ.: Την υπογράφετε και σεις με το στόμα και με το όνομα του εργοδότη σας.

Ερώτηση 2η: Ο οικογενειακός στολισμός του χριστουγεννιάτικου δέντρου έχει βρεθεί σε αδιέξοδο: Είναι η φάνη των ζώων αναπόσπαστο τμήμα του; Ρωτούν τη γνώμη σας.

Α. Αποφεύγετε να τοποθετηθείτε θετικά ή απορριπτικά. Τονίζετε τη σημασία που έχει στην εποχή μας το γούστο. Προτιμάτε, τελικά, μια φάνη καλόγουστη από μια καρακίτσαρία.

Β. Καταγγέλλετε την κοπή των ελάτων ως θεοσβετημένο αντιοικολογικό κανιβαλισμό στο

φαντασικό επίπεδο με αναφορά στο πρόσφατο νόμο περί βοσκοτόπων. Ολοκληρώνετε με μια σύντομη αλλά συνεκτική παρουσίαση του ζητήματος σε συγχρονική και διαχρονική τομή, χωρίς να σας ξεφύγει η επιχειρούμενη διασύνδεση λατρευτικού και επετειακού-διακοσμητικού, στο βαθμό και το μέτρο που είναι δόκιμο και θεμιτό, πάντα.

Γ. Καγχάζετε για το αντικείμενο της διαμάχης. Τους αφήνετε να κουραστούν και παρουσιάζετε μετά τη λύση σας: ένα ωραιότατο γνήσιο παραδοσιακό χριστουγεννιάτικο καράβι!

Ερώτηση 3η: Για να συμβάλλετε στο κατάλληλο χριστουγεννιάτικο γιορταστικό κλίμα αναζητάτε σ' ένα δισκάδικο τον ανάλογο δίσκο. Τι διαλέγετε;

Α. Το LP «τραλαρά, ζεστασιά κι ανθρωπιά» με διάφορες επιτυχίες: Ω έλατο σε ρέγγε διασκευή με τη χορωδία των συνεργατών του 984, Τα αγαπημένα μας χριστουγεννιάτικα (διαφημιστικά σποτς), For Evert and Evert κ.λπ.

Β. Τη σινγκλ επιτυχία του Μοσκόφ, *Στρώσε το σώμα σου για δυο* με φλιπ-σάιντ το *bala bala* με το Ζουράρη ή, εναλλακτικά, το δίσκο με την κοπτική λειτουργία σε φυλές της κεντροδυτικής Αφρικής με συμμετοχή λευκών καστράτων (πρώην ιεραποστόλων).

Γ. Τα εμβατήρια του Κόκκινου Στρατού, από τη μεγάλη ορχήστρα και χορωδία με μαέστρο το στρατάρχη Αλεξαντρόφ: *Η διεθνής, Πέσατε θύμα, Καλίνκα* κ.λπ.

Ερώτηση 4η: Η χριστουγεννιάτικη βραδιά

είναι ακόμα στην αρχή της. Ανοίγετε την τηλεόραση για να ρίξετε μια ματιά. Τι μπορούμε να δούμε;

Α. Για να θυμούνται οι παλιοί και να μαθαίνουν οι νέοι: τα καλύτερά μου Χριστούγεννα, με πολιτικούς και καλλιτέχνες.

Β. Επανάληψη των κυριότερων προσφωνήσεων αρχηγών κρατών από την Προεδρία της Δημοκρατίας.

Γ. Προτιμάτε να παραμείνετε για λίγη ώρα ακόμη στον πάγκο του μπαρ που διημερεύει στη γειτονιά σας κοιτάζοντας με νόημα τα μπουκάλια μπροστά σας.

Ερώτηση 5η: Στο βίντεο που μόλις σας χάρισαν ή αγοράσατε, βάζετε την κασέτα της κοινής λειτουργίας Πάπα και Πατριάρχη στο Βατικανό και την ξαναβλέπετε, παρέα με τα παιδιά. Πώς αντιδράτε;

Α. Δε μπορείτε να κρύψετε πατριωτικά αισθήματα χαράς για τη νίκη της εθνικής μας, που υποχρέωσε τον Πάπα μέσα στην έδρα του να διαβάσει ολόκληρο το *Πιστεύω* στη δική μας εκδοχή, παρά τις δογματικές διαφωνίες του ως προς τη φύση και εκπόρευση του Αγ. Πνεύματος.

Β. Εκφράζετε την αγανάκτησή σας για την άφρονα επίδειξη πλούτου και πολυτέλειας εκμέρους της δυτικής εκκλησίας ενώ στον κόσμο υπάρχει ακόμα πείνα και λιμός. Πρόκειται για μια κατεξοχήν αλλοτριωτική λειτουργία κάθε γνήσιας θρησκευτικής έκφρασης, εσείς πάντως σαν παρατηρητής μιλάτε. Αναρρωτιέστε αν η εικονομαχία ήταν τελικά δικαιωμένη.

αυτογνωσίας

Χριστιανός;

Γ. Χαζεύετε τα ωραία μωβ και πορφυρά άμφια, τα ρούχα των πιστών στα κλοζ-απ του φακού και πιάνετε τον εαυτό σας να σιγομουρμουρίζει στις νότες του αρμόνιου.

Ερώτηση 6η: Ήρθε η ώρα της πατροπαράδοτης ανταλλαγής των δώρων και σεις είστε ο μόνος/η μόνη που δεν έχει φέρει δώρα να μοιράσει. Γιατί, παρακαλώ;

A. Απορρίπτετε το ερώτημα — «δεν δικαιούσθε δια να ερωτάτε», τονίζετε: Έτσι κι αλλιώς όλα είναι πληρωμένα από την τσέπη σας! (ή —όπερ και το αυτόν— το γλιόχρο χαρτζηλίκι σας ούτε για δώρα-στον εαυτό σας δε φτάνει!)

B. Βγάζετε από την τσέπη σας και προσφέρετε στους δικούς σας μια ωραιότατη αλυσίδα επιχειρημάτων κι ένα παραδοσιακό κομπολόι ισχυρισμών με χάντρες του τύπου: η ανταλλαγή δώρων έχει παρεκκλίνει από τον πρωτογενή χαρακτήρα της και κατέληξε σε διαστροφή του χριστουγεννιάτικου μυνήματος. Η έκπτωση αυτή στο επίπεδο ενός άκρατου καταναλωτισμού και αποχαλινωμένου ηδονισμού...

Γ. Με τη γκρίνια τους θυμηθήκατε πως φέρατε από το μπαρ της γειτονιάς έξι κονσέρβες μπίρας σε πλαστική συσκευασία, τις οποίες και μοιράζετε απλόχερα.

Ερώτηση 7η: Η χριστουγεννιάτικη βραδιά γύρω απ' το δέντρο τελειώνει άσχημα με τσακωμό. Οι σύζυγός σας χειροδικεί πάνω σας.

A. Κάνετε νόημα στο δικηγόρο σας να ξεπροβά-

λει πίσω από τα γκι και τα ου και του υπαγορεύετε με ατάραχη φωνή τις βασικές αρχές ενός ιδιωτικού συμφωνητικού για διαζύγιο κοινή συναινέσει.

B. Στρέφετε και το άλλο μάγουλο, αφού φυσικά του/της τονίσετε την έντονη αποδοκιμασία σας για τα δρώμενα. Υπενθυμίζετε ότι η συμπεριφορά του/της βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με το πνεύμα αλληλοκατανόησης μετά την πρόσφατη συμφωνία για την απομάκρυνση των πυρηνικών όπλων μέσου βεληνεκούς, τις δραστηριότητες της ομάδας των έξι, αλλά και το πνεύμα των Ελσίνκι και Γοργοπόταμου αντίστοιχα.

Γ. Δεν αφήνετε να πάει χαμένη η μοναδική ευκαιρία να απελευθερώσετε τον/την σύζυγο από τους αντιαισθητικούς του/της κυνόδοντες.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΕΣΤ

Περισσότερες απαντήσεις A: Μην πανικοβάλλεστε — και βέβαια είσατε ακόμα χριστιανός. Μπορεί να φαίνεται απίθανο για έναν εύπορο αμαρτωλό σαν κι εσάς να πάει στον παράδεισο, αλλά ο θεός είναι παντοδύναμος και μπορεί ακόμα και τις αμαρτίες σας να συγχωρήσει: Δηλαδή, τι αμαρτίες; Αυτό που για τον έναν είναι ματζιριά και υπολογισμός, για τον άλλο είναι στάθμιση κόστους-ωφέλειας, για τον έναν είναι σκληρόκαρδος, για τον άλλο έχει ετοιμότητα πνεύματος. Άλλος σε λέει απλό, άλλος κακόγουστο κλπ. Όλα είναι ζήτημα σκοπιάς στον κόσμο αυτό και η δική σας είναι χριστιανική: και λοιπόν;

Περισσότερες απαντήσεις B: Όποτε θα θέλατε να ξέρατε αν είσατε χριστιανός ή όχι; Και θα προτιμούσατε να σας το λέγαμε με μπόλικες κουβέντες, ίσως και με κάποια παραβολή; Ε, λοιπόν θα σας το πούμε κοφτά και απερίφραστα: Δεν πρόκειται να μας μεπιδέψετε, εσείς, φτάνει! Αποτελείτε ιδεολογική μόλυνση και αισθητική ρύπανση για όλα τα περιβάλλοντα εκτός απ' το δικό σας. Να παραμείνετε λοιπόν εκεί και να μην πολυμιλάτε σε ανοιχτούς χώρους. Κατά τα λοιπά, και βέβαια είσατε χριστιανός.

Περισσότερες απαντήσεις Γ: Όποτε πιστεύετε ότι το έχετε ξεπεράσει, ε; Ότι έχετε θεραπευτεί... Τέρμα με το χτικίο της συνειδησης, την υποκριτική λατρεία, με πλήρη ανοσία κατά του ιού της Ναζαρέτ. Έλα, όμως, που δε σας πιστεύουμε... Σας πρόδωσε μια λεπτομέρεια! Ας μην τραγουδούσατε την Άγια Νύχτα φεύγοντας απ' το μπαρ. Ο θεός όλα τ' ακούει, οι τοίχοι έχουν αυτιά κι εμείς δεν καθόμαστε να χαζεύουμε. Το ξέρουμε, λοιπόν: μάθετε το κι εσείς: Είσατε κρυπτοχριστιανός.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΑΛΗ 1 ΧΡΟΝΙΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• **CLUB VITRAUX**
Ο Δημήτρης Παναγόπουλος παρουσιάζει τον καινούργιο του δίσκο: *Ασταθής Ισορροπία* (Ο Δ. Παναγόπουλος πήρε το 3ο βραβείο στο Φεστιβάλ Τραγουδιού Θεσσαλονίκης το 1985).

• **ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ**
Αλλιότορες
(Ελληνικό και μη ροκ)

• 127 db
Breakdown

ΣΙΝΕΜΑ

Μεταμεσονύκτιες προβολές:
ΑΛΦΑΒΙΛ (6460521) 01.15'
INTEAL (3626720) 01.00'
δύο ταινίες
ΡΙΑΛΤΟ (8827000) 01.05'

ΣΑΒΒΑΤΟ

2
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• **CLUB VITRAUX**
Βαβέλ 69

• **ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ**
Bijoux

• **ΡΟΔΟΝ**
Nick Gravenites και J. Cippolina

• 127 db
No Man's Land
(Καινούργιο γκρουπ της Ελληνικής σκηνής)

• **TRACKS**
Brush

T.V.

• «*Κάπταιν Μπλαντ*», του Μάικλ Κέρτις (1935). Ναυτική περιπέτεια, όπου την αδικία ακολουθεί η εξέγερση και η πειρατική παλικουριά. Με τον κατάλληλο παίδαρο του μεσοπολέμου Έρολ Φλυν και την ανάλογα κλασική Ολίβια ντε Χάβιλαντ. Για πληρέστερη κάλυψη του θέματος, δες και την Τρίτη 5.1. (ET-2, 19.30).

• «*Ο ταχυδρόμος χτυπάει πάντα δυο φορές*», του Μπομπ Ράφελσον (1981). Ο αισθησιασμός της Τζέσικα Λανγκ στη θέση της λάμπης της Λάνα Τάρνερ, κι η βιαιότητα του Τζακ Νικόλσον αντί της ευαισθησίας του Τζων Γκάρφιλντ. Τρεις δεκαετίες μετά, το φιλμ νουάρ έχει χάσει σ' αθωότητα, κερδίζει όμως αλλού: στη δύναμη του ρεαλισμού και τον κοινωνικό σχολιασμό. (ET-2, 00.10).

ΣΙΝΕΜΑ

Μεταμεσονύκτιες προβολές:
ΑΛΦΑΒΙΛ (6460521) 01.15'
ΑΝΤΖΕΛΑ (2282121), 01.00'
INTEAL (3626720), 01.00'
δύο ταινίες
ΡΙΑΛΤΟ (8827000), 01.05'
ΠΛΑΖΑ (6917722), 01.10'

ΚΥΡΙΑΚΗ

3
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• **CLUB VITRAUX**
Εκών Άκων

• **ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ**
Blues Mobile

• **ΡΟΔΟΝ**
Πάρτυ που διοργανώνει το Κανάλι 1 του ραδιοφωνικού σταθμού του Πειραιά με τη ζωντανή εμφάνιση των *Last drive*.

• 127 db
Rilili και Emil and the Others.

ΣΙΝΕΜΑ (Θεσσαλονίκη) Πρεμιέρα

• «*ishlar*» της Ελέν Μαιν. Δύο αποτυχημένοι μουσικοί (Ο Ντάστιν Χόφμαν και ο Γουόρεν Μπήτυ) εμπλέκονται σε μια κατασκοπική ιστορία στην Αφρική και παρασύρονται σε μια κωμική περιπέτεια. Ατού της ταινίας η παρουσία της Ιζαμπέλ Ατζανί. (Εγνατία, Κάτια).

ΔΕΥΤΕΡΑ

4
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• **ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ**
Irie

ΘΕΑΤΡΟ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΘΕΑΤΡΟΥ «ΠΡΑΞΗ»

(οδός Κεφαλληνίας, τηλ: 8838727).

Ράινερ Βέρνερ Φασμπίντερ, «Τα καφτά δάκρυα της Πέτρα Φον Καντ».

Πρόκειται για το έργο του Γερμανού σκηνοθέτη που έγινε γνωστό στη χώρα μας από την ταινία με τον ίδιο τίτλο, που γύρισε ο δημιουργός του.

Είναι η ιστορία μιας πετυχημένης μοντελίστ που γνωρίζει το ερωτικό πάθος για μια νέα κοπέλα, δοσμένη από το Φασμπίντερ σαν ένα τυπικό «μελό» (γνωστή είναι η αγάπη του κι η επιρροή του από τον σκηνοθέτη χολιγουντιανών μελό ταινιών Ντάγκλας Σερκ).

Είναι ένα πρόσχημα για να μιλήσει ο συγγραφέας για τη μοναξιά και την ερημιά που μπορεί να οδηγήσει στις ακραίες καταστάσεις ενός πάθους. Το θεατρικό έργο έχει πολλά κοινά σημεία με τη ζωή του δημιουργού του, που πέθανε το 1982.

Η σκηνοθεσία της παράστασης είναι της Ρούλας Πατεράκη.

«Εφήμερο Θέατρο»

(Θέατρο ΑΜΟΡΕ - Πριγκηπωνήσων 10, τηλ: 6468009)

«Περιπέτειες του έρωτα στη χώρα των φαντασμάτων»

Είναι ένα σατιρικό θέαμα που παρακολουθεί την ερωτική διαπαιδαγώγηση, την ερωτική σχέση, το γάμο, τη νοσταλγία των μη-πραγματοποιημένων ερώτων μέσα από κάποιες, ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις. Όλα όμως αυτά συμβαίνουν στη συγκεκριμένη Νεοελληνική κοινωνία με τα συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα, τα ήθη, τις συνήθειες και τη συγκεκριμένη πολιτική ζωή, γι' αυτό και οι αναφορές σ' αυτά είναι συνεχείς.

Η παράσταση περιλαμβάνει, εκτός από τα σύγχρονα κείμενα, και αποσπάσματα από:

— το μυθιστόρημα «Ποιμενικά ή κατά Δάφνιν και Χλόην» του Λόγγου.

— κείμενα του Ροϊδη

— τη λαϊκή φυλλάδα «Γενοβέφα»

Και ακριβώς με τη βοήθεια ενός σπαρταριστού κειμένου του Ροϊδη, που μιλάει για τον ιδιόρρυθμο έρωτα ενός «πολιτικού ανδρός», μεταβαίνουμε στη διαστροφή του έρωτα και την κατάχρηση της ίδιας της λέξης ΕΡΩΤΑΣ. Φαινόμενα διαχρονικά της Νεοελληνικής κοινωνίας που, ίσως, μπορούμε να πούμε πως σήμερα έχουν πάρει ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις. (Ο έρωτας για το χρήμα, για την επιτυχία, για την εξουσία, και η αδιάτακτη επιδίωξή τους, πέρα από κάθε έννοια ηθικής, ουμανισμού, ή έστω κάποιου συναισθηματισμού).

Κείμενα - Σκηνοθεσία: Πλούταρχος Καϊτατζής

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

— Συνεχίζονται στο Θέατρο «Αυλαία», σ' όλη τη διάρκεια των γιορτών οι παραστάσεις του έργου του Μολιέρου «Γιατρός με το στανιό» που ανεβάσει η θεατρική ομάδα «Παράγκα» του Στέλιου Αμανατίδη.

ΣΤΑΘΜΟΙ

Το Μάρτη ετοιμάζονται να εκπέμψουν οι Δήμοι της Β' Περιφέρειας: Πέραμα, Νίκαια, Κορυδαλλός, Κερατσίνι, Δραπετσώνα.

Ο σταθμός αυτός θα εκπέμπει υπό την αιγίδα του «Κέντρου Επικοινωνίας και Πολιτισμού», μιας πολιτιστικής εταιρείας δηλαδή που θα οργανώνει κι άλλες πέραν του ραδιοφώνου-εκδηλώσεις.

(Λεβεντάκος Διαμάντης, τηλ. 8222665).

Ακόμη στην Αργυρούπολη, μετά την παραίτηση της υπεύθυνης του σταθμού Ελένης Κασμάτη (επειδή η δημοτική Αρχή επιβουλεύεται την αυτονομία του), η κατάσταση επαναπροσδιορίζεται. Στη Θήβα, αφού έγιναν κάποιες πειραματικές εκπομπές, ξανάρχισαν οι διαβουλεύσεις. Στο δήμο Υψητού ετοιμάζονται, ενώ στη Σύρο το θέμα ακόμη... συζητείται.

Ο σταθμός που εξέπεμψε (στη διάρκεια των κινητοποιήσεων για την Παιδαγωγική Ακαδημία) στη Μυτιλήνη (παρατίσχε) δεν ξαναλειτούργησε.

Το Ράδιο Κορυδαλλός (απ' το οποίο εκπέμπει η Αυτόνομη Κίνηση Κορυδαλλού) ξαναβγαίνει στον αέρα. Ελπίζουμε αυτή τη φορά να μην ξαναεμφανιστούν τα περιπολικά έξω από το στέκι της κίνησης.

(Τζιμης, τηλ. 4320758, 5-8 μμ).

Ο Τυφλοπόντικας των FM (κέντρο Εναλλακτικών Κινήσεων, Σκιάθου 135, Πατήσια) σκοπεύει να ξαναεμφανιστεί στα FM πλαισιωμένος από ομάδες, κινήσεις και παρέες του ευρύτερου ριζοσπαστικού εναλλακτικού χώρου.

Το «Ράδιο Επικοινωνία» συνεχίζει να εκπέμπει στους 105,5 FMst (Γιώργος Ανδρέου, 0752/23641 και Μιχάλης Σαρδής, 0752/24200) από το Άργος.

Οι πειρατικοί των φοιτητικών καταλήψεων της Αθήνας (Αρχιτεκτονική, Οικονομικό, Γραφικών Τεχνών και Καλλιτεχνικών Σπουδών ΤΕΙ) είναι πιθανό να αποτελέσουν ερέθισμα για συνεχιζόμενη παρουσία στα ερτζιανά.

Στη Θεσσαλονίκη τέλος ξαναεκπέμπει το «Ράδιο Θεσσαλονίκη», ενώ πολύωρο μουσικό πρόγραμμα με λόγο και ριζοσπαστική κριτική ετοιμάζει και το Ράδιο Κιβωτός που βγαίνει όπου να 'ναι στους 94,7 FM.

Σταθμό ετοιμάζει ακόμη η ΤΕΔΚ Θεσσαλονίκης, προσηλωμένη να εκφράσει το εκτός Κούβελα ακροατήριο.

Βέβαια ετοιμάζονται και κάποιοι μεγαλοκαρχαρίες, αλλά η Θεσσαλονίκη, εκτός από τον Κωφίδη, πιθανόν να εκδηλώσει κι άλλες αντιστάσεις στις εντυπωσιακές μεταγραφές.

Αυτά προς το παρόν. — Ανδρέας Ρουμελιώτης

T.V.

• Στο χώρο της ιστορίας, ελληνική σειρά ντοκυμαντέρ. Σήμερα, η δεκαετία του 1880. Χτίζεται το σιδηροδρομικό δίκτυο επί Τρικούπη και οι σχετικές πολιτικές συγκρούσεις. (ΕΤ-2, 19.50').

• Άνθρωποι και μουσική 2η εκπομπή της σειράς. Θέμα της η μουσική στην αύλη του Λουδοβίκου-του 14ου στις Βερσαλλίες (1661-1715) (ΕΤ-2, 23.00').

ΠΕΜΠΤΗ

7

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Άλλα Μαντάτα
(κάθε Πέμπτη)

T.V.

• Ιστορία της φωτογραφίας νέα γερμανική σειρά ντοκυμαντέρ σε έξι ωριαίες εκπομπές, που παρουσιάζει τη φωτογραφία από τις αρχές της μέχρι σήμερα.

ΤΡΙΤΗ

5

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Φετίχ

• ΡΟΔΟΝ
Λευκή Συμφωνία

• TRACKS
Low Noise

T.V.

• «Ο αετός των επτά θαλάσσων», του Μάικλ Κέρτιζ (1940) και πάλι με το ανδρικό πρότυπο μιας άλλης εποχής, τον Έρολ Φλυν. Μεσοπολεμικό sex και politics. Κουρσέυει τους Ισπανούς για το καλό του θησαυροφυλάκιου της βασιλισσας Ελισάβετ και εργάστηκε την αιχμάλωτή του. (ΕΤ-2, 22.05').

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

8

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Αλλιγάτορες
(κάθε Παρασκευή)

• TRACKS
Next to nothing και
Melling Ashes

ΘΕΑΤΡΟ

ΙΛΙΣΙΑ, «ΣΤΟΥΝΤΙΟ»

Μεταμεσονύχτια Παράστα-

ση 24.00

Στρίντμπεργκ - Στρίντμπεργκ

T.V.

• «Ιουλιέτα του πνεύματος», είναι η Τζουλιέτα Μαρίνα στην ταινία του Φεντερίκο Φελίνι (1965) (ΕΤ-2, 00.15)

ΤΕΤΑΡΤΗ

6

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
B.D.R.
(κάθε Τετάρτη)
(ρέγγε μουσική)

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

• CLUB VITRAUX
Λ. Γαλατσίου 41
Άνω Πατήσια
τηλ.: 2013355
Ανοιχτά κάθε μέρα
εκτός Τρίτης
από 8 μ.μ. έως 2 π.μ.

• ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ
Μοσχονησιών και
Αγίου Μελετίου
τηλ. 8675340

• ΡΟΔΟΝ
Μάρνης 24
τηλ. 5247427

• 127 db
Οικονόμου 4,
Πλ. Εξαρχείων

• TRACKS
Λεωφ. Συγγρού 49
τηλ. 9226694

Σχολιαστής

Δεκαπενθήμερο
περιοδικό

Τιμολογόντος Φιλήμονος 13

Αθήνα 115 21

Τηλ.: 6469827-6461380

κυκλοφορεί

κάθε δεύτερη Παρασκευή

Β' Περίοδος

τ. 57, 23 Δεκεμβρίου 1987

Δρχ. 200

Εκδίδεται από τους:

Κ. Βουρνά

Π. Παναγιώτου

Γ. Πιτουρόπουλο

Δ. Ψαρρά

Φωτοσύνθεση

Βιβλιοσυνεργατική Συν.Π.Ε.

Φειδίου 18

Φωτολитоγραφική

αναπαραγωγή

RAY ΕΠΕ, Διδότου 26

Εκτύπωση

ΛΙΘΟΘΥΣΕΤ ΕΛΛΑΣ

Ακαδημίου 13 - Αθήνα

Υπεύθυνος έκδοσης:

Γ. Πιτουρόπουλος

Διευθυντής:

Δ. Ψαρράς

Σύνταξη:

Τ. Κατιντσόρος

Γ. Κόκκινος

Χ. Μαχαιράς

Π. Λινάρδος - Ρυλμόν

Δ. Τρίμης

Σελιδοποίηση:

Σ. Παντελάκης

Τακτικοί συνεργάτες:

Ν. Βαλαωρίτης

Γ. Βότσης

Α. Κελπέκης

Π. Κοροβέσης

Δ. Κούρτοβικ

Τ. Κωστόπουλος

Γ. Μακρής

Γ. Μητράλιος

Χ. Μόσιαλος

Δ. Οικονομάκης

Η. Πετρόπουλος

Θ. Πλατής

Ρ. Πόλε

Ι. Ραλλίδης

Μ.Ν. Ράπτης

Α. Ρουμελιώτης

Χ. Σακελλαρόπουλος

Β. Τζαβάρας

Α. Τύρος

Γελοιογραφία:

Γ. Ιωάννου

Κόμικς:

Αρκάς

Σκίτσος:

Γ. Χατζάκος

Συνδρομές:

Εσωτερικού:

ετήσια: 4.800

εξάμηνη: 2.400

Ευρώπη:

ετήσια: 6.000

εξάμηνη: 3.000

Άλλες ήπειροι

ετήσια: 6.800

εξάμηνη: 3.400

Δημ. οργανισμοί:

ετήσια: 12.000

Εμβόματα-Επιταγές:

Γιώργος Πιτουρόπουλος

Σχολιαστής των αναγνωστών

ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Αγαπητέ «Σχολιαστή»,

Διάβασα με ευχάριστη έκπληξη στο τεύχος 56, τη βιβλιοκρισία του μόνιμου κριτικού σου για το βιβλίο του Γιώργου Συμπάρδη «Μέντιουμ». Και λέω «ευχάριστη» γιατί για μια ακόμη φορά διαπίστωσα τη διορατικότητα του. Αυτή τη φορά αφορούσε λιγότερο την αξία του κρινόμενου έργου και περισσότερο το φιλολογικό του παρασκήνιο.

Πράγματι, σωστά μάντεψε, πίσω από το βιβλίο αυτό υπάρχουν «ονόματα του λογοτεχνικού μας χώρου που το προωθούν». Παραλείπω το επίθετο «τρανταχτά», γιατί συμβαίνει να είμαι κι εγώ ανάμεσά τους. Εγώ ο ίδιος έπεισα τον «Κέδρο» να το εκδώσει, με μεγάλη δυσκολία οφείλω να πω, αφού κι ο Γιάννης Κοντός μου είπε χαρακτηριστικά, «έλα τώρα, μη μας μπλέκεις με ψώνια!». Με ακόμη μεγαλύτερη δυσκολία κατάφερα να πείσω από τηλεφώνου τον Αλέξανδρο Κοτζιά να εκφραστεί, στη σχετική έρευνα του περιοδικού «Ένα», κολακευτικά για το βιβλίο. Τον παρακάλεσα, μάλιστα, να το αναφέρει πρώτο. (Η μαγνητοταινία της συζήτησης, σύμφωνα με τα έθιμα της εποχής, έχει κρατηθεί). Την ίδια δυσκολία, αν όχι και μεγαλύτερη, συνάντησα στο πρόσωπο του Σπύρου Τσακνιά, να του αφιερώσει μια μνημική κριτική στη «Λέξη». «Το κάνω για το χατίρι σου», μου είπε. Τι εννοούσε, δεν ξέρω. Μα και στο έγκριτο φύλλο της «Καθημερινής», κατάφερα να διαβρώσω τη νέα και ταλαντούχο κριτικό Ελισάβετ Κοτζιά. Η διάθεσή μου να προβληθεί το βιβλίο του πρωτοεμφανιζόμενου Συμπάρδη (τα ελαττήρια τα αφήνω στη μνημική ικανότητα του κριτικού σου) έφτασε ως το σημείο να διαφθείρω κι ένα νεολαίο, συνεργάτη στο περιοδικό «Θούριος». Παρόλη την αγνότητα της ηλικίας του κ. Χαλδαίου, τα κατάφερα κι εκεί. Θ' ακολουθούσαν, είμαι βέβαιος, και άλλες παρουσιάσεις του βιβλίου — όπως σωστά το προμαντεύει ο κριτικός σου — αλλά με το σάλο που αυτός ξεσήκωσε, αμφιβάλλω πια αν οι συντάκτες θα θελήσουν να προχωρήσουν.

Η ενοχλητική αυτή συνωμοσία («στα σαλόνια, τις δεξιώσεις και τους προθαλάμους των υπουργείων που έχουν αναδειχτεί πια σε χρηματιστήριο των λογοτεχνικών αξιών») ήταν ένα ακόμη δείγμα της δραστηριότητας της γνωστής κλίμακας στην οποία ανήκω κι εγώ και για την οποία επανειλημμένα έχει μιλήσει σε άλλο έντυπο και ο κ. Θ. Φραγκόπουλος, ειδικευμένο μέντιουμ του λογοτεχνικού χώρου. Γι' αυτό και μου προξενεί ιδιαίτερη εντύπωση η γνώση των λογοτεχνικών πραγμάτων που έχει ο κριτικός σου, τον οποίο μέχρι στιγμής υποτιμούσα, θεωρώντας τον σχετικά νέο και αγνό. Μολονότι, τώρα που το σκέφτομαι, το μάτι μου τον έχει συλλάβει κι αυτόν επανειλημμένα στα γραφεία του «Κέδρου».

Σε μια ελάχιστη εξιλέωση όλων αυτών, αλλά και για το χατίρι της «φιλίας τρισεπίμ-

σι χρόνων» με τον Δημοσθένη Κούρτοβικ (για να μην παραλείψω πάλι το όνομά του και παρεξηγηθώ) προσφέρομαι να συνηγορήσω υπέρ της έκδοσης του επόμενου λογοτεχνικού βιβλίου του. Βεβαίως, δεν το κρύβω, θ' αντιμετωπίσω μια σοβαρή δυσκολία: την τρομερή προθυμία των εκδοτών του «Κέδρου» να του βγάλει μυθιστόρημα, για να σπάσει, επιτέλους, αυτός ο τρομερός «κλοιός της σιωπής», που περιβάλλει το λογοτεχνικό του έργο. Θα ήταν ένας τρόπος κι αυτός να τον εξευμενίσω, μιας και κατά τη γνώμη του απέτυχα στο τελευταίο μου βιβλίο, κερδίζοντας έτσι την επείκειά του μελλοντικά — αυτήν που αρνείται στα τρανταχτά ονόματα, χαρίζοντας την απλόχερα σε πρωτοεμφανιζόμενους συγγραφείς.

Ζητώντας συγγνώμη για την κατάχρηση του χώρου σου, ελπίζω τουλάχιστον η επιστολή μου να μην περιέχει τυχόν «αγγλισμούς», κι ότι διαφαίνεται σε αυτήν ο ρεαλισμός «α λα Κουμανταρέα». Τέλος, εύχομαι η αυτοκριτική που περιέχει να είναι αρεστή στη στήλη σου, «Βιβλιοφιλία-Βιβλιογνωσία-Βιβλιοφαγία». Προτείνω, μάλιστα, η στήλη αυτή να κρατήσει μόνο τον τελευταίο χαρακτηρισμό.

Με θερμούς χαιρετισμούς,

Μένης Κουμανταρέας

Και η απάντηση του συνεργάτη μας:

Το ίδιο το γεγονός ότι ο Μένης Κουμανταρέας αποφάσισε, απρόκλητα και αυτόκλητα, να παρέμβει υπέρ του Γιώργου Συμπάρδη είναι εύλογη και αποκαλυπτική. Κανονικά, λοιπόν, τα δικά μου σχόλια θα έπρεπε να περριτεύουν, αφού μάλιστα ο εκλεκτός συγγραφέας δεν γράφει για να προστατέψει τις λογοτεχνικές αρετές του «Μέντιουμ» από τις επιθέσεις ενός κακόβουλου κριτικού, παρά για να τοποθετήσει τόσο τον εαυτό του όσο και την κριτική μου σ' ένα «φιλολογικό παρασκήνιο» που εγώ αγνοούσα το βάθος του... Υπάρχουν, όμως, στο γράμμα του μερικά σημεία, στα οποία αξίζει να σταθώ.

Ο Μένης Κουμανταρέας επικαλείται, αντί για οποιοδήποτε άλλο επιχείρημα, τις κολακευτικές ή και μνημικές κριτικές που γράφτηκαν για το «Μέντιουμ». Αλλά προς το τέλος της επιστολής του με κατηγορεί, έμμεσα, ότι δεν χάρισα την επείκειά μου σ' έναν πρωτοεμφανιζόμενο συγγραφέα. Αν ο Συμπάρδης έχει ανάγκη από την επείκειά της κριτικής και αν δεν πέφτω έξω πιστεύοντας ότι υπάρχει κάποια απόσταση από την επείκειά ως τις «κολακείες» ή τους «ύμνους», πολύ θα ήθελα να ξέρω με ποια μέσο διανύθηκε αυτή η απόσταση... Γιατί τα όσα καταλογίζω στο «Μέντιουμ» (και στα οποία δεν απαντά ο Μ.Κ.) πολύ δύσκολα θα μπορούσαν να παρακαμφθούν έστω και σε μια, συνολικά, θετική κριτική. Στο κάτω-κάτω, ο κριτικός που ενδιαφέρεται απροκάλυπτα για την εξέλιξη ενός νέου συγγραφέα έχει καθήκον να του επισημάνει τις αδυναμίες στα πρώτα του έργα.

Ο Μ.Κ. παραθέτει ένα κομμάτι από την κριτική μου για το βιβλίο της Λιής Ζωγράφου «Η Συβαρίσισσα», όπου λέω ότι τα σαλόνια, οι δεξιώσεις και οι προθαλάμους των

υπουργείων έχουν αναδειχτεί σε χρηματιστήριο των λογοτεχνικών αξιών στην Ελλάδα. Δεν ξέρω γιατί ο κορυφαίος πεζογράφος μας αναγνώρισε τον εαυτό του σ' ένα κείμενο εντελώς άσχετο μ' αυτόν και τα βιβλία του. Αφού, όμως, το έκανε, εμένα δεν μου πέφτει λόγος. Αυτός θα ξέρει καλύτερα...

Ο Μ.Κ. με θεωρούσε «μέχρι στιγμής» σχετικά νέο και αγνό. Το «μέχρι στιγμής», για να εξηγήμαστε, δεν αναφέρεται στην κριτική μου για τον Συμπάρδη, αλλά στην κριτική μου για τη «Φανέλα με το εννιά», που ο Μ.Κ. θεώρησε δυσμενή, σε σημείο μάλιστα που να λέει ότι έκρινε το βιβλίο του αποτυχημένο (κάτι που δεν έκανα). Από τη στιγμή εκείνη έπαυα να είμαι αγνός. Και τότε θυμήθηκε ότι το μάτι του μ' έχει συλλάβει κι εμένα επανειλημμένα στα γραφεία του «Κέδρου», φροντίζοντας να ξεχάσει ότι συνεργάζομαι με τον «Κέδρο» και ως μεταφραστής και ως συγγραφέας. Για τον Μ.Κ. είναι, προφανώς, αδιανόητο πώς μπορώ να συνεργάζομαι μ' έναν εκδοτικό οίκο και ταυτόχρονα να διατηρώ το δικαίωμα να επικρίνω μερικά από τα βιβλία αυτού του εκδοτικού οίκου. Σκέφτεται, λοιπόν, με νοοτροπία πολύ χαρακτηριστική για το «φιλολογικό παρασκήνιο» στην Ελλάδα, ότι κάποιο λάκκο έχει η φάβα. Και η απάντηση που του υπαγορεύει η «ρεαλιστική» φαντασία του είναι ότι ο Κούρτοβικ εκβιάζει για να εκδοθεί λογοτεχνικό έργο του στον «Κέδρο» και θα εξευμενιστεί αν ο Κουμανταρέας μεσολαβήσει υπέρ αυτού.

Τον καταλαβαίνω απόλυτα τον Μένη. Στους χώρους όπου κινείται είναι, πράγματι, πολύ λογικό να σκέφτεται έτσι. Το ότι ο Κούρτοβικ, στα 3 1/2 χρόνια που τον γνωρίζω προσωπικά, δεν τον ζήτησε ποτέ να υποστηρίξει την έκδοση κάποιου βιβλίου του, στον «Κέδρο» ή οπουδήποτε αλλού, το ότι μάλιστα δεν δέχτηκε παλιότερη (και πολύ ευγενική) προσφορά του Μ.Κ. να μεσολαβήσει για να γίνει μέλος της «Εταιρείας Συγγραφέων», θα πρέπει όντως να είναι όχι απλώς αδιανόητο, αλλά κυριολεκτικά διάστροφος για τον Μ.Κ. Αλλά τι να γίνει, υπάρχουν και πράγματα που ξεφεύγουν από τη «ρεαλιστική» σκέψη των κύκλων του Μ.Κ.

Ναι, Μένη, ο «ρεαλισμός α λα Κουμανταρέα» διαφαίνεται στην επιστολή σου. Μείνε ήσυχος γι' αυτό. Αλλά εγώ, προσωπικά, προτιμώ το ρεαλισμό των βιβλίων σου. Έστω και «αποτυχημένων»...

Δημοσθένης Κούρτοβικ

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ

Εμείς οι φαντάροι που υπηρετούμε στο ΚΕΥΠ Λαμίας καταγγέλλουμε τις απαράδεκτες συνθήκες διαβίωσης και το κλίμα τρομοκρατίας μέσα στο οποίο είμαστε αναγκασμένοι να επιβιώνουμε.

ΓΙΑ ΝΑ ΣΠΑΣΕΙ ΤΟ ΦΡΑΓΜΑ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ: κάνουμε έκκληση σ' όλους τους ελεύθερα σκεπτόμενους ανθρώπους. Πίσω απ' τους τοίχους των στρατοπέδων δολοφονούνται ανθρώπινες συνειδήσεις. Οι προσωπικότητές μας καθημερινά βιάζονται και εξευτελίζονται. Η μόνη λύση που μας υποδεικνύουν είναι το τρελόχαρτο και η αυτοκτονία. «...Αν δεν είστε άντρες ρε και δεν έχετε αρχίδια να αυτοκτονήσετε ή να τρελαθείτε... φωνάξτε ζητώ ο στρατός, ρε κωλόπαιδα...» (μόνιμος αξιωματικός σε φαντάρους ΚΕΥΠ 24/9/87).

Ομάδα Φαντάρων ΚΕΥΠ Λαμίας

Η Μαύρη Διεθνής

Το παράδειγμα της Ιταλίας

Εχεμύθεια
να μη μάθει κανείς — δεν κάνει
όσα λέμε μυστικά
σε σιωπή κι εμπιστοσύνη
ο ναός στέκει γερά.
Γ.Β. φον Γκαίτε, μασονικό ποίημα

Οι πολιτικές εξελίξεις στην Ιταλία που σημειώνονται από την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη περιλαμβάνουν συνήθως τις συχνές κυβερνητικές αλλαγές, τον Πάπα, την καλοοργανωμένη Μαφία, συνεχείς απεργίες κι ένα ισχυρό Κομμουνιστικό Κόμμα που όμως δεν τα 'χει καταφέρει μέχρι τώρα να φτάσει στην κυβέρνηση. Οι εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις που συμβαίνουν εκεί εξοραίζονται ως «ιταλικά φαινόμενα». Έτσι, το γεγονός της αποκάλυψης μιας μυστικής υπερ-υπηρεσίας στα μέσα του '81 δεν ξάφνιασε κανέναν — ο κόσμος το πήρε σαν ένα είδος μιας ιταλικής όπερας — μπούφα. Όλοι νόμιζαν ότι κάπου είχαν ξανακούσει κάτι για τη μασονική στοά Π-2 και ξεμπερδεύαν έτσι την εκκρεμότητά τους μ' αυτό το ιταλικό παράδοξο. Την πολιτική σημασία της μυστικής υπηρεσίας που αποκάλυφθηκε τότε με την Π-2 δεν έχει εκτιμήσει ακόμα η ιταλική και ευρωπαϊκή δημοκρατική κοινή γνώμη.

Οι μασονικές στοές υπήρξαν στο παρελθόν τόποι ανθρωπιστικής ανεξιθρησκείας και ανεκτικότητας. Έτσι αφορίστηκαν το 1783 από τον Πάπα, σαν εκκλησία του διαβόλου. Μετά από πλήθος μυστικών διαβουλεύσεων και επαφών, το Βατικανό επέτρεψε μόλις το 1983 την ταυτόχρονη ένταξη στην καθολική εκκλησία και τη μασονία.

Η Στοά Π-2

Η στοά Π-2 διέθετε παρ' όλα αυτά και πριν από το '83 πολιτικές και οικονομικές επαφές με το Βατικανό. Η

επιρροή της ήταν τόσο σημαντική, ώστε λόγω των ανατρεπτικών της δραστηριοτήτων, στις οποίες ήταν αναμειγμένοι ευάριθμοι ανώτεροι κρατικοί αξιωματούχοι, παραιτήθηκε το Μάη του '81 η 40η (χριστιανο-δημοκρατική) κυβέρνηση της Ιταλίας.

Σκοπός της Π-2 — όπου κυριαρχούσαν πολιτικοί, τραπεζίτες, φασίστες, άνθρωποι των μυστικών υπηρεσιών και επιχειρηματίες — ήταν η συνωμοσία κατά της ιταλικής συνταγματικής τάξης, η καθοδήγηση φασιστών τρομοκρατών για την αποσταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος στην Ιταλία. Στο πολιτικό επίπεδο επεδίωκαν να εμποδίσουν την κατά τη γνώμη τους απειλητική επιρροή του Κ.Κ. στην ιταλική εσωτερική πολιτική.

Η Π-2 συνεργαζόταν στενά με τις κρατικές μυστικές υπηρεσίες και είχε ελεύθερη πρόσβαση στα αρχεία τους. Με τον τρόπο αυτό μπορούσε εύκολα να διαφθείρει πολιτικούς και να τους εκβιάζει, αλλά και να χρησιμοποιεί πολιτικούς υπαλλήλους για τους δικούς της στόχους.

Μετά την αποκάλυψη της στοάς συστάθηκε μια ειδική εξεταστική επιτροπή του ιταλικού Κοινοβουλίου. Στο σχετικό φάκελο βρίσκονται τα ακόλουθα στοιχεία: «Υπάρχει σύνδεση του αρχηγού της στοάς Π-2, Λίτσιο Τζέλι, με τη Νότ. Αμερική, ιδίως με την Αργεντινή, το Περού, την Ουρουγουάη. Είναι αποδειγμένο ότι τα μέλη της Π-2 έκαναν λαθρεμπόριο όπλων, οργανωμένο από μέλη της στοάς που ανήκαν ταυτόχρονα στο στρατό. Κατέστη σαφές ότι οι οικονομικές δοσοληψίες της στοάς γίνονταν μέσω της ιδιωτικής τράπεζας Μπάνκο Αμπροζιάνο. Η στοά Π-2 είναι κέντρο επικοινωνίας μυστικών υπηρεσιών, ακροδεξιών, ηγετικών χριστιανοδημοκρατών και της Μαφίας».

Ο κατάλογος των μελών της στοάς που έχουν ως τώρα αποκαλυφθεί περιλαμβάνει υψηλόβαθμους στρατιωτικούς, όπως το συντονιστή των διάφορων ιταλικών μυστικών υπηρεσιών, τον αρχηγό της μυστικής υπηρεσίας των Καραμπινιέρι, έναν πρώην αρχηγό υπηρεσίας που απολύθηκε μετά από πολλά σκάνδαλα και έγινε το 1981 βουλευτής του νεοφασιστικού κόμματος MSI, τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου των ενόπλων δυνάμεων και άλλους στρατιωτικούς.

Στους πολιτικούς της στοάς περιλαμβάνονταν αρκετοί υφυπουργοί της τότε κυβέρνησης, άπειροι χριστιανοδημοκράτες πολιτικοί, ρεπουμπλικάνοι, φιλελεύθεροι: ο αρχηγός των σοσιαλδημοκρατών με μερικούς από το κόμμα του, ανάμεσά τους ο υφυπουργός Εξωτερικών, όπως και μέλη των νεοφασιστών του MSI.

Μερικοί από τους αδελφούς μασόνους διατηρούσαν άμεσες σχέσεις με τη δυτικογερμανική CIA, την BND του Μονάχου.

Το ότι τέτοιου είδους φοβερές σχέσεις δεν αποτελούν κάτι το νέο φανερώνει η περίπτωση του στρατηγού Ντε Λορέντσο. Στη δεκαετία του '60 συμπεριλαμβάνονταν στις λίστες αμοιβής της BIND.

Το ιταλικό περιοδικό **Εσπρέσο** αποκάλυψε το '74 ένα πραξικόπημα που ετοιμαζόταν για το καλοκαίρι.

Μετά την πτώση της κεντροαριστερής κυβέρνησης του Άλντο Μόρο, είχε προκύψει σοβαρή κυβερνητική κρίση. Μέσω του πραξικοπήματος θα εμποδιζόταν οποιαδήποτε κυβερνητική συμμετοχή των κομμουνιστών. Σύμφωνα με τις δημοσιεύσεις του **Εσπρέσο**, ο Ντε Λορέντσο είχε μυστικές συνομιλίες με κατώτερους του αξιωματικούς των κοραμπινιέρων, έχοντας ετοιμάσει και κατάλογο συλλήψεων, ενώ σχεδίαζε τη δημιουργία στρατοπέδου

συγκέντρωσης κοντά στη Μόντενα.

Μετά τις αποκαλύψεις περί πραξικοπήματος, ο Ντε Λορέντσο δήλωσε απλώς ότι ενεργούσε κατ' εντολήν.

Μαφία και πολιτική

«Τι έγκλημα είναι να είσαι ληστής τράπεζας, μπροστά στο έγκλημα του να είσαι διευθυντής της;» έλεγε ο Μπρεχτ στη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1929.

Η όλη αποκάλυψη των συνωμοσιών σχετίζεται μ' ένα μεγάλο τραπεζικό σκάνδαλο στην Ιταλία. Στις αρχές του '70 ο διαβόητος τραπεζίτης της ιταλικής και αμερικανικής Μαφίας **Μικέλε Σιντόνα** έκανε διάφορες παράνομες χρηματιστικές ενέργειες σε συνεργασία με τον Λίτσιο Τζέλι και τον τότε Αμερικανό καρδινάλιο και πρόεδρο της Τράπεζας του Βατικανού **Πωλ Μαρτσίνους**. Οι φάκελοι της εξεταστικής επιτροπής για τη στοά Π-2 λένε σχετικά:

«Είχαν από κοινού αναπτύξει ένα σύστημα που επέτρεπε τον αποτελεσματικό έλεγχο της Μπάνκο Αμπροζιάνο. Ήταν συνέταροι και είχαν από κοινού χρηματιστηριακές δραστηριότητες. Ο Κάλβι, τραπεζίτης της Π-2 και πρόεδρος της Μπάνκο Αμπροζιάνο, είχε πετύχει να ιδρύσει στο εξωτερικό χρηματιστικές εταιρίες που διέφευγαν τον έλεγχο των οικονομικών υπηρεσιών και εφοριών».

Το διεθνές κεφάλαιο είχε φυσικά κι αυτό βάλει τα χέρια του στο παιχνίδι. Η ιδιωτική Μπάνκο Αμπροζιάνο και η Τράπεζα του Βατικανού τοποθετούσαν από κοινού κεφάλαια για χρηματιστικές κερδοσκοπίες ή τα διέθεταν για αγορά μετοχών, π.χ. της ΙΤΤ ή της General Motors. Ο Κάλβι μεταβίβαζε χρήματα σε ελβετικούς λογαριασμούς με συνθηματικό

ονόματα για το σκοπό αυτόν.

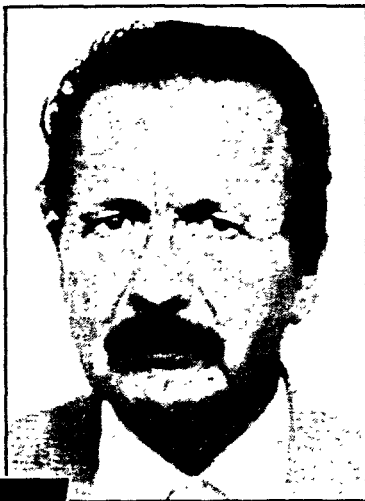
Η κυρίως υπόθεση της Μπάνκο Αμπροζιάνο ήταν ότι ξαφνικά χάθηκαν 1,4 δισ. δολάρια από την ευρωαγορά. Τα χρήματα αυτά τα είχε εισπράξει ο Κάλβι στο Μιλάνο μαζί με μια εταιρία Χόλντινγκ του Λουξεμβούργου με τη βοήθεια εγγυητικών της Τράπεζας του Βατικανού, της οποίας η καθαρή περιουσία το 1981 ανέρχεται σε 2 δισ. δολάρια.

Τα 1,4 δισ. συνέχισαν το δρόμο τους, μέσω νοτιοαμερικανικών θυγατρικών, προς εταιρίες-γραμματοκιβώτια στον Παναμά, το Λουξεμβούργο και το Λιχτενστάιν και χρησιμοποιήθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος τους για την αγορά μετοχών της Μπάνκο Αμπροζιάνο. Τελικά, εκατομμύρια δολάρια κατέληξαν σε ελβετικούς λογαριασμούς, πράγμα που οδήγησε στην κατάρρευση της τράπεζας, επειδή η κεφαλαιακή της κάλυψη κατάντησε διάτρητη. Οι Ιταλοί δημοσιογράφοι αναφέρονται σε ποσό περίπου 500 εκ. δολαρίων που ο Κάλβι μεταβίβασε λίγο πριν το θάνατό του σε ελβετικούς λογαριασμούς. Με την κατάρρευση της τράπεζας εξαφανίστηκε και ο Κάλβι, τον Ιούνιο του '82. Με τις χρηματιστικές του ταχυδακτυλουργίες είχε ήδη αποκτήσει αρκετούς εχθρούς, που κατά κακή του τύχη βρίσκονταν (και είναι ακόμα) σε υψηλές θέσεις.

Λίτσιο Τζέλι

Κατέφυγε στην Αυστρία, όπου έλαβε από άγνωστη πηγή 18 εκ. δολάρια, ακολούθως συναντήθηκε στην Ελβετία με τους γνωστούς και διαβόητους εμπόρους όπλων αδερφούς Κουντς, που νοίκιασαν για λογαριασμό του ένα ιδιωτικό αεροσκάφος για να τον πάει στο Λονδίνο. Ο Κάλβι ήθελε να επιστρέψει στην Ιταλία, έπρεπε όμως να λύσει το πρόβλημα των 500 εκ. δολαρίων, που οδήγησε στην κατάρρευση της τράπεζας του και που ζημίωσε όλους όσους είχαν συναλλαγές μαζί του: το Βατικανό και τη Μαφία. Για αυτούς όμως ήταν

πλέον άχρηστος — δεν τον βοήθησαν καθόλου.

Στη διάρκεια της ανόδου του, ο Κάλβι ήταν στενός φίλος του καρδινάλιου Μαρτσίνκου και της πολιτικής Μαφίας. Τώρα πια όμως δεν ήταν παρά ένας χαμένος. Η αντίδραση της Μαφίας ήταν κλασική: ο χαμένος δολοφονήθηκε — και σαν προειδοποίηση για τους άλλους τραπεζίτες.

Όταν βρέθηκε ο Κάλβι κρεμασμένος κάτω από τη γέφυρα Μπλάκφερς του Λονδίνου στις 18.6.82, η επίσημη γνωμάτευση ήταν αυτοκτο-

νία. Η χήρα του είχε όμως αντίθετη γνώμη: «Υπεύθυνοι για το θάνατο του άντρα μου είναι η στοά Π-2, η οργάνωση Όπους Ντέι και ηγετικοί χριστιανοδημοκράτες πολιτικοί».

Η προσωπική γραμματέας του Κάλβι, που θα μπορούσε κανονικά να πει όσα γνώριζε γύρω από το φόνο και τα αίτια του, είχε ήδη πέσει, στις 17.6., από παράθυρο του τρίτου ορόφου της Μπάνκο Αμπροζιάνο. Είχε κι αυτή αυτοκτονήσει, κατά την εκδοχή των Αρχών.

Ο αρχηγός της στοάς Π-2, ο Λ. Τζέλι, που διατηρούσε στενές σχέσεις με τον Κάλβι, φέρεται ως ο παρασκηνιακός οργανωτής που έφερνε σε πέρας τις πολιτικές υποθέσεις. Κατάφερε να διαφύγει στο εξωτερικό όταν αποκαλύφθηκε η μυστική στοά.

Ρολφ Πόλε

Πηγή: J. Roth, B. Ender: *Dunkelmänner der Macht — Politische Geheimzirkel und organisiertes Verbrechen*, Lamuv-Verlag, 1984.

Στο επόμενο τεύχος: η φυγή του Τζέλι από τις φυλακές της Γενεύης το 1983 — Διεθνή χρηματιστικά κατορθώματα του Βατικανού — Οι σχέσεις του Τζούλιο Αντρέotti. Για τη Μούρη Διεθνήδες και στα προηγούμενα τεύχη του Σχολιαστή: — Όπλα και ναρκωτικά 2: Κλάους Μπάμπε (42, Σεπτ. '86). — Διεθνής τρομοκρατία: Οι ταυτότητες της Ιντερπόλ (55-56, Οκτ.-Νοέ. '87).

ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Καλὰ Χριστούγεννα!

Έπί γῆς εἰρήνη καὶ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία!

■ Έγκαιρα, για τα Χριστούγεννα, ήρθε ο όμορφος, νέος κόσμος: «Λέγε με Μιχαήλ, Ρον!» ζητάει ο Γκορπατσόφ από τον Ρήγκαν, αφού υπέγραψε τη «συμφωνία αφοπλισμού του αιώνα».

Όλοι γνωρίζουμε πως στην πραγματικότητα πρόκειται στην καλύτερη περίπτωση για μια *συμφωνία αλλαγής εξοπλισμού*. Και οι απανταχού της γης ειρηνιστικές ψαλμωδίες εμποδίζουν τους λαούς να στρέψουν το βλέμμα στο γιγάντιο παγκόσμιο εξοπλισμό, τις «αγορές (όπλων) του αιώνα» — στο γεγονός ότι, με τις ευλογίες των εκκλησιών, μεταφέρεται ο πόλεμος στα άδρια των αδύτων τους, στον «οίκο των θεών», το διάστημα.

Το 1976, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας έκδοσής μου, είχα δηλώσει ότι ζούμε στον 3ο παγκόσμιο πόλεμο! Διορθώνοντας, λέω ότι ζούμε στον πρώτο διαστημικό πόλεμο.

Δεν έχουν όρια τα ψέματα με τα οποία μας αποκρύπτονται, σ' Ανατολή και Δύση, οι πραγματικές συνθήκες πάνω στη γη. Τα 5.000 παιδιά (ή μήπως έγιναν στο μεταξύ 10.000;) που πεθαίνουν καθημερινά από πείνα. Οι νεκροί του πολέμου κάθε μέρα (εκτός αν πρόκειται για κανέναν Αμερικανό ή Ευρωπαίο). Ποιος έφερε το Aids;

Οι ναζί ήταν οι πρώτοι που με τα νέα τότε μέσα, κυρίως το ραδιόφωνο και τις εφημερίδες, έκαναν συστηματική πλύση εγκεφάλου ώστε να παρουσιάσουν τον πόλεμο για ειρήνη, την επίθεση για άμυνα, τα θέματα της τρομοκρατίας για τρομοκράτες. Ας θυμηθούμε την παγκόσμια «γιορτή της Ειρήνης» στην Ολυμπιάδα του Βερολίνου το 1936 και τον επόμενο χρόνο την «ειρηνική» γιορτή για τα 700 χρόνια του Βερολίνου. Οι ναζί ήταν οι πρώτοι που κατέστρεψαν μια πόλη και κάθε ζωή σ' αυτή: τη βασική πόλη Γκερνικά, με τα αεροπλάνα της λεγεώνας Κόννερ, επειδή οι Βάσκοι από τότε αντιδρούσαν ισχυρά εναντίον του πρώτου εξαγωγικού αγαθού των ναζί, του φρανκικού φασισμού. Το περίφημο αριστούργημα, ο πίνακας του Πάμπλο Πικάσο, που τεκμηριώνει τη βομβιστική τρομοκρατία με τρομαχτικό τρόπο, εντάχθηκε από την προπαγάνδα του Γκαίμπελς στην κατηγορία «διεφθαρμένη τέχνη». Βομβιστική τρομοκρατία εννοούσε ο Γκαίμπελς μόνο τις επιθέσεις των αγγλικών και αμερικανικών αεροπλάνων εναντίον γερμανικών πόλεων.

«Από της 5.45 πρωινής ανταποδίδονται τα πυρά», ούρλιαζε ο Χίτλερ, παρουσιάζοντας την επίθεση κατά της Πολωνίας ως άμυνα. Τέλος, *τρομοκράτες* ήταν για τους Βάλντχάιμ τα θύματα της δικής τους τρομοκρατίας, π.χ. οι μαζικά δολοφονημένοι Έλληνες όμηροι σε αντίποινα για την αντίσταση του λαού. *Τρομοκράτες* ή *κομμουνιστές* που για τη ναζιστική προπαγάνδα ήταν υπεύθυνοι για κάθε λουτρό αίματος (ίσως και για τον ίδιο τους το θάνατο...)

Το σήμερα δεν είναι χτες. Σήμερα όμως, οι ίδιοι Αμερικανοί που από δεκαετίες αυτοπαρουσιάζονται παγκοσμίως σαν τους πιο αποφασιστικούς εχθρούς της τρομοκρατίας, εξαναγκάζουν τους Έλληνες να ξαναστήσουν τον ανδριάντα του Χάρυ Σ. Τρούμαν. Δηλαδή του άντρα που ανέλαβε την ευθύνη για τις μεγαλύτερες τρομοκρατικές επιθέσεις, τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι. Μετά την αναστήλωσή του το μνημείο αυτό φρουρείται από πενήντα (ή μήπως είναι εκατό;) στρατιωτικά εκπαιδευμένους αστυνομικούς των λεγόμενων «αντι-τρομοκρατικών» μονάδων.

Όσο παράλογο και να 'ναι αυτό, άλλο τόσο είναι και όλα όσα γίνονται στη Δύση (και προϋφόντως και την Ανατολή) κάτω από την επιγραφή *«καταπολέμηση της (διεθνούς) τρομοκρατίας»*, και — είναι χαρακτηριστικό — με προμάχους πάντα φιγούρες σαν τον Τρούμαν. Υλικό κατάλληλο για σάτιρα, όπως πράγματι η ταινία του Νίκου Περράκη, *Βίος και πολιτεία*, βρίσκεται πολύ κοντά στην πραγματικότητα.

Δεν αρκεί όμως μόνο η σάτιρα. Ο *Μαουρίσιο Φολίνι*, π.χ., κρατείται ανάμεσα ζωής και θανάτου. Κι όχι μόνο λόγω της απεργίας πείνας και δίψας. Αλλά επειδή, όπως όλοι οι πολιτικοί κρατούμενοι, είναι υποχρεωμένος να περιμένει τα πάντα στην περίπτωση που θα παραδοθεί στους διώκτες του. Και επαναλαμβάνω εδώ αυτά που είπα στη συνέντευξη Τύπου της 4.12.87 για τον Φολίνι, αναφερόμενος στο Βούλγαρο Τόνσο Ιβάν Γκάγκοφ που αυτοκτόνησε στις 23.8.75 στον Κορυδαλλό για να αποφύγει την έκδοσή του και θυμούμενος τη δική μου τρίμηνη κράτηση στις ίδιες φυλακές το 1976: για μένα, και μόνο η αναμονή αυτή είναι απάνθρωπη.

P.Π.

Οι καταλήψεις στη Θεσσαλονίκη

■ Ένα απ' τα πιο όμορφα και προνομιούχα (από άποψη θέσης και θέας στο θερμαϊκό) σπίτια της Θεσσαλονίκης βρίσκεται ήδη στον τρίτο χρόνο της νέας, πειραματικής προς πολλές κατευθύνσεις, χρήσης του. Στις 15 του περασμένου Νοεμβρίου το ιδιοκτησίας Α.Π.Θ. (Οδοντιατρική Σχολή) νεοκλασικό της Λεωφ. Νίκης 39 έκλεισε δυο χρόνια υπό καθεστώς κατάληψης. Φιλοξενώντας σε σταθερή βάση μερικές δεκάδες φοιτητών, σπουδαστών και άλλων νέων — που φυσικά εναλλάσσονται — το σπίτι αυτό δεν έχασε τίποτα από την αρχική ιδέα της κατάληψής του, που ήταν η έμπρακτη και παραδειγματική επέμβαση στο τεράστιο στεγαστικό πρόβλημα και ταυτόχρονα η προπαγάνδηση ενός αυτοδιαχειριζόμενου μοντέλου κοινότητας.

Και πράγματι μια επίσκεψη στο εν λόγω σπίτι θα σας πείσει: μια ματιά στο πλαίσιο λειτουργίας αυτής της «στεγαστικής κοινότητας» ικανοποιεί και την πιο διστακτική άποψη για τέτοιου είδους κινήσεις.

Το κτίριο της Λ. Νίκης δεν είναι μόνο μια σχετικά εύρυθμη στεγαστική νεανική κοινότητα, είναι ταυτόχρονα κέντρο επικοινωνίας και κοινωνικής κριτικής, ιδεολογικής ζύμωσης και ψυχαγωγίας.

Και ενώ η επιβίωση της κατάληψης στην παραλιακή Λεωφόρο Νίκης βρίσκεται σε καλό δρόμο και ήδη, παρά τα προβλήματα με τη ΔΕΗ και τη θέρμανση, εγγράφεται σαν ένα πολιτικό πλέον γεγονός, στο οποίο αναφέρονται θετικά ή έστω επιφυλακτικά όσοι καταπιάνονται με το στεγαστικό ζήτημα στη Θεσσαλονίκη, μια νέα κατάληψη κτιρίου στη διάρκεια των πρόσφατων φοιτητικών κινητοποιήσεων ήρθε να πιστοποιήσει πως έχουμε να κάνουμε με ένα πραγματικό κίνημα.

Ακριβώς την περίοδο που η επιτροπή κατάληψης της Λεωφόρου Νίκης υποχρέωσε τον πρύτανη Δ. Φατούρο και το Α.Π.Θ. να προχωρήσουν σε διάλογο και για την επανασύνδεση του ηλεκτρικού ρεύματος αλλά κυρίως για το ευρύτατο και ακανθώδες πρόβλημα της φοιτητικής στέγης και την τύχη του κατειλημμένου κτιρίου, έρχεται να προστεθεί και η νέα κατάληψη στην οδό Αρμενοπούλου 10 — κοντά στη Ροτόνα.

Και αυτή τη φορά η κίνηση δεν έρχεται σαν ριζοσπαστική πρωτοβου-

λία μεμονωμένων αστέγων, αλλά πρόκειται για πράξη στηριγμένη σε αποφάσεις φοιτητικών συνελεύσεων, σαν προέκταση δηλαδή των καταλήψεων των σχολών. Επιπλέον στην περίπτωση αυτή δεν επιλέγεται κάποιο από τα πολλά κλειστά ή αναξιόποιhta κτίρια του Δημοσίου, τραπεζών ή της Εκκλησίας, αλλά το ιδιόκτητο πλην, όμως, κλειστό και άδαιο για κερδοσκοπικούς ίσως λόγους τριώροφο ενός συγκεκριμένου ιδιώτη, του δικηγόρου κ. Γ. Σολωμού.

Στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν σύμφωνα με μια έκθεση του Δήμου επί δημαρχίας Μανασή περισσότερα από 800 άδεια σπίτια. Ένα μεγάλο μέρος απ' αυτά βρίσκεται σε καλή κατάσταση, αλλά είτε για γραφειοκρατικούς λόγους (εάν είναι κληροδότημα προς το δημόσιο π.χ.) είτε για εμπορικούς-κερδοσκοπικούς, παραμένουν κλειστά. Το πρόβλημα στέγης των 55.000 φοιτητών και σπουδαστών δεν αντιμετωπίζεται προφανώς ούτε από τις 1.600 θέσεις στα κλουβιά των Εστίων ούτε από τα πανάκριβα ενοικιαζόμενα δωμάτια — προσέξτε, δωμάτια, όχι σπίτια — που διατίθενται στην αγορά. Πολύ περισσότερο η γενικευμένη ανυποληψία που επιδεικνύουν προς τα «προγράμματα ανοικοδόμησης» οι ενδιαφερόμενοι, δεν αφήνει περι-

θώρια υπομονής ή αποδοχής «αντιπολιτευτικών» πολιτικών προτάσεων για το απώτερο μέλλον.

Βεβαίως το «κράτος των ιδιοκτητών» και η «αρχή της υποταγής» των υπηκόων του — στην περίπτωση μας: άστεγων φοιτητών, σπουδαστών, νέων, ανέργων κλπ. — δε θα μπορούσε να αποδεχτεί λύσεις σαν τις καταλήψεις κενών κτιρίων, αφού θα αυτοαναιρούσε τον εαυτό του και το ρόλο του να διευθύνει το ίδιο τη στεγαστική πολιτική.

Υπάρχει και συνέχεια...

«Ωστόσο δεν ενδιαφερόμαστε μόνο για την επίλυση του δικού μας άμεσου προβλήματος, αλλά η κίνησή μας εγγράφεται σε ένα συνολικό κίνημα για το στεγαστικό, γιατί πιστεύουμε ότι η ριζική λύση του προβλήματος βρίσκεται στη συλλογική μας δράση και όχι στη λογική του ατομικού βολέματος...»

Έτσι τοποθετούνται σε ανακρίνοσή τους, έναντι του αναφαίρετου κοινωνικού τους δικαιώματος, οι νέοι που ανέλαβαν την ευθύνη της νέας κατάληψης, διαμηνύοντας προς κάθε κατεύθυνση ότι έρχονται από τα φοιτητικά και σπουδαστικά αμφιθέατρα, αντλώντας δύναμη από την υποστήριξη τεράστιων μαζών της νεολαίας και έχοντας υποχρεώσει πολιτικές κινήσεις, κόμματα και πα-

ρατάξεις να υπερασπιστούν αυτή τους την πρωτοβουλία.

Και κανείς απ' την Επιτροπή Κατάληψης του κτιρίου της οδού Αρμενοπούλου 10 δεν αρνήθηκε να αναλάβει το βάρος της φροντίδας και της πληρωμής του ενοικίου προς τον ιδιοκτήτη του. Υπολόγισαν μάλιστα με το σύστημα του «αντικειμενικού προσδιορισμού» και ήδη οι 37.000 της μηνιαίας μίσθωσης θα κατατίθενται στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, όπως ακριβώς πληρώναν τη ΔΕΗ οι σύντροφοί τους στην παραλία έως ότου τους κόψει το ρεύμα ο κ. Φατούρος, ταχυδρομικός παραλήπτης ως ΑΠΘ των λογαριασμών της.

Όμως η ευθύτητα και οι βιώσιμες — ρεαλιστικές, θα λέγαμε — προτάσεις των καταληψιών ή η ευρύτητα των στόχων και η συμπάρσταση ακόμα και απ' τους γείτονες δεν εμποδίζουν την αστυνομία, η οποία τη δουλειά της κάνει, να κατηγορήσει 5 νέους «για διατάραξη οικιακής ειρήνης και αυτοδικίας(;)», και τη ΔΕΗ να διακόψει την ηλεκτροδότηση.

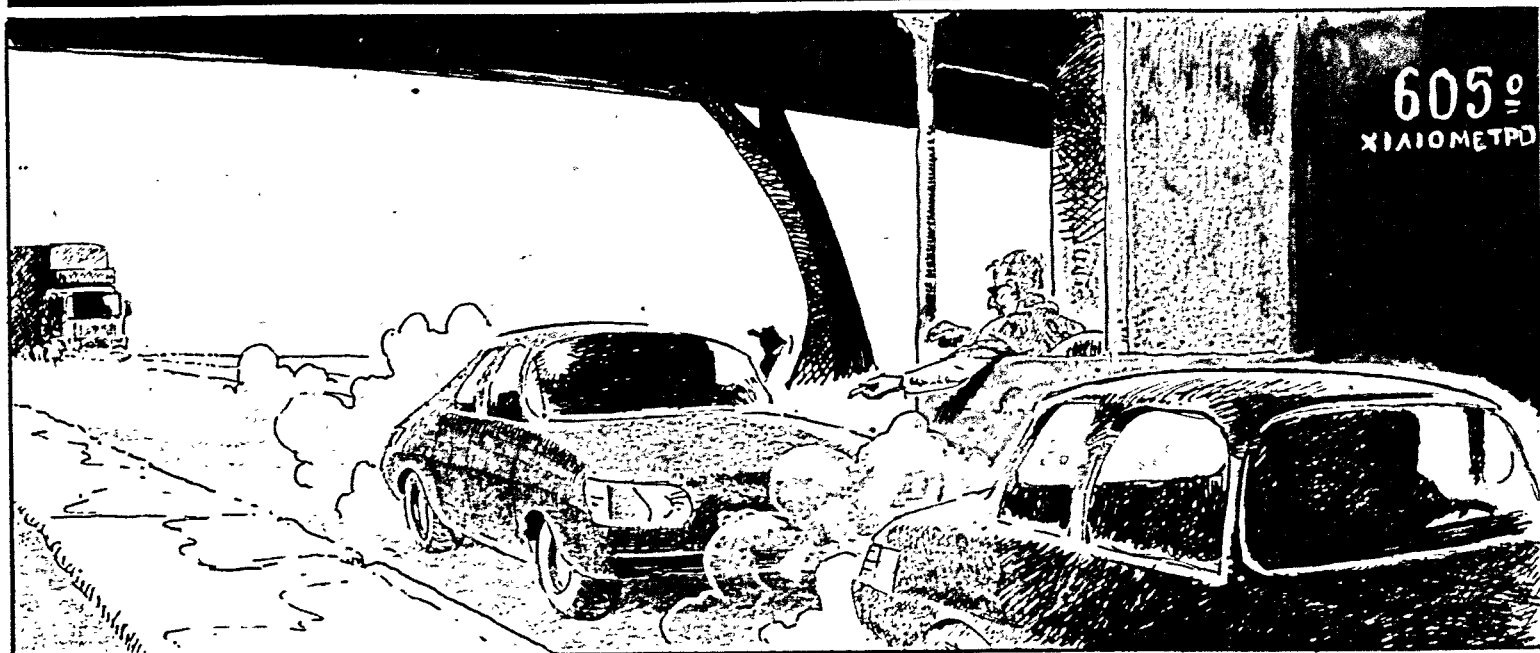
Αν μάλιστα προσθέσουμε το πως τα αστυνομικά όργανα του τοπικού 4ου αστυνομικού τμήματος έδρασαν στην πλησιέστερη λαϊκή αγορά προς απόσπασιν των στοιχείων των 5, θα αντιληφθούμε την «ωριμότητα» με την οποία οι Αρχές και οι αρμόδιοι χειρίζονται τα προβλήματα που θέτουν οι φοιτητικές και οι σπουδαστικές οργανώσεις και που η πολιτική ηγεσία τα αποδέχεται τουλάχιστον σαν υπαρκτά (πάλι καλά).

Έτσι παραμένουν τα πράγματα λίγο πριν το νέον έτος και όλα δείχνουν πως τίποτα δεν μπορεί να σταματήσει αυτή την τάση του κινήματος των νέων και των φοιτητών.

Με βεβαιότητα θα ισχυριζόμαστε πως οποιαδήποτε βιαιότητα αστυνομικού, δικαστικού ή πολιτικού χαρακτήρα έναντι αυτής της τάσης θα την ισχυροποιούσε ακόμα περισσότερο. Ποτέ μέχρι σήμερα ένα κίνημα άστεγων νέων δεν ήταν τόσο πολιτικό και ώριμο, ποτέ μέχρι την έκρηξη του νέου φοιτητικού κινήματος δεν υπήρξε τέτοια πλατιά πολιτική και κοινωνική συναίνεση για αυτού του είδους τις ριζοσπαστικές πρωτοβουλίες στη χώρα μας.

Οι τρεις καταλήψεις — υπάρχει και η αθηναϊκή της Χαρ. Τρικούπη 91 — ίσως στο '88 να πολλαπλασιαστούν. Ωστόσο, το λιγότερο που μπορούμε να κάνουμε είναι να τις υποστηρίξουμε. Αν όμως σας αρέσουν οι δυναμικότερες λύσεις, δε βρίσκετε σπίτι, αντέχετε σε δυνατές πολιτικές συγκινήσεις, αγαπάτε την αισθητική των παλιών κτιρίων, μπορείτε απλώς... να μπειτε στα άδεια σπίτια. Για το συντονισμό σας γράψτε στις γνωστές διευθύνσεις των πρωτοπόρων του είδους: τα ελληνικά ταχυδρομεία δεν έκοψαν την παροχή...

Δ. Τρίμης

... Η ΙΔΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΑΛΙ...
ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΠΑΛΑΒΟΙ ΘΛΕΠΟΥΝ
ΙΝΔΙΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΦΕΤΝΙΟ ΤΟΥΣ

Σ' ΑΛΛΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΣΟΥ... ΑΛΛΑ ΕΔΩ!....

ΣΧΟΛΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

■ Δε θα μπορούσε να ισχυριστει κανείς ότι οι τελευταίες φοιτητικές κινητοποιήσεις ήταν περισσότερο ευρηματικές από τις αντίστοιχες του '79. Είχαν, πάντως, κι αυτές ζωντάνια, αρκετά harpening και αξιόλογες συνθηματολογικές εμπνεύσεις. Ανάμεσά τους ξεχώρισαν τα «έβρεξε - έβρεξε - έβρεξε πολύ, έβρεξε και φύτρωσε η Πανσπουδαστική», «Πουλημένη ΕΦΕΕ - τιμημένη Ε-ΣΕΕ», «Αν δεν υπάρχουν λεφτά για την παιδεία, κώλο να στήσει η αστυνομία», «ο Ανδρέας τη Λιάνη κι εμείς το Δροσογιάννη» και άλλα πολλά...

■ Υπό τον τίτλο «Σφαίρες, Ξυλοδαρμοί και βόμβες» η περουβιανή εφημερίδα «LA REPUBLICA», που πρόσκειται στο κυβερνητικό κόμμα PAP του Άλαν Γκάρσια, στις 14/11 και δίπλα σε μια απ' τις γνωστές φωτογραφίες της σύγκρουσης στη Σταδίου (13/11) γράφει τα εξής: «— πρωτοσέλιδα:

«Αστυνομικές μονάδες αποκαταστάσεως τάξης συγκρούστηκαν με φοιτητές στο κέντρο της Αθήνας. Οι δυνάμεις της τάξης χρησιμοποίησαν τα ρόπαλά τους όταν οι φοιτητές προσπάθησαν να φτάσουν στην πλατεία, όπου γινόταν μια τελετή υποδοχής του οικουμενικού πατριάρχη» (REUTER).

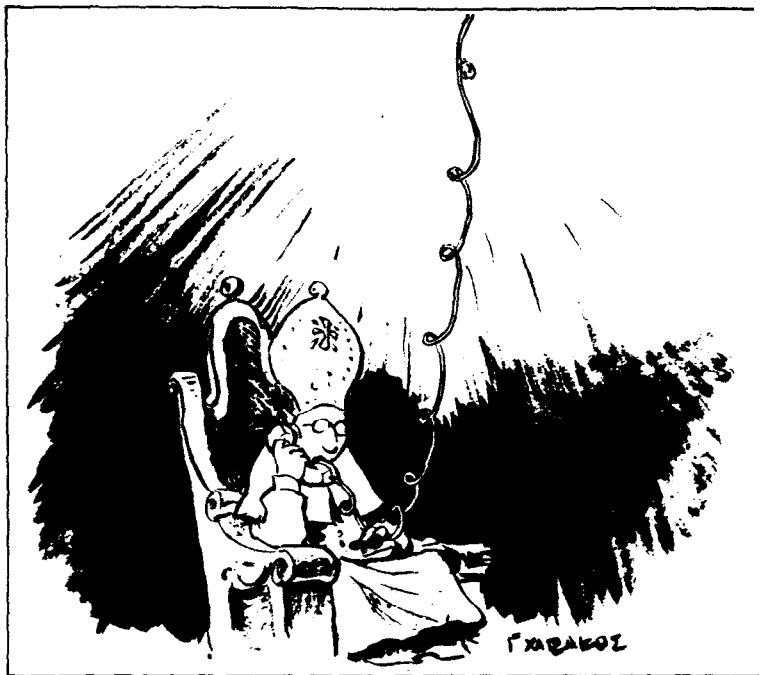
Δεν μπορούμε να ξέρουμε πόσο μεριδίο της ευθύνης ανήκει στο αμερικάνικο πρακτορείο ή στη σύνταξη της περουβιανής εφημερίδας, σημασία έχει πως ο αναγνώστης του Περού διαβάζει, όπως το «εγκυρότατο» διεθνές πρακτορείο REUTER τον ενημερώνει, ότι στην Αθήνα χύνεται αίμα για τη χριστιανική ορθοδοξία...

Φανταστείτε αντιστοίχως εκείνες οι ειδήσεις των 10 γραμμών του διεθνούς ρεπορτάζ, που καταφτάνουν μέσω παρόμοιων πρακτορείων στις ελληνικές εφημερίδες, πόσο «αντικειμενικές» και «ακριβείς» είναι.

■ Κόκκινο πανί για τους μπάτσους, ο γνωστός αγωνιστής του ακροασιστικού χώρου Γιάννης Φελέκης ξυλοκοπήθηκε αγρίως στις τελευταίες επιδρομές των ΜΑΤ στη γειτονιά του —τα Εξάρχεια— τις επόμενες του Πολυτεχνείου μέρες. «Έπεσε και χτύπησε κατά την εισαγωγή του στην Ασφάλεια» ήταν η επίσημη εκδοχή της αστυνομίας, παρά τις εμφανέστατες κακώσεις σ' όλο του το σώμα και τις αδιάψευστες μαρτυρίες περαστικών για τον ξυλοδαρμό του. «Είχε ένα μπιτονάκι από βενζίνη στο καλάθι της μοτοσυκλέτας του», έγραφαν οι συνεργάτες των μπάτσων σε εφημερίδες για να αποτελειώσουν την κτηνωδία σε βάρος του Φελέκη. Είτε το θέλει η κυβέρνηση είτε όχι, τα «μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι» είναι ζωντανό σύνθημα, είναι πεποίθηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού αυτής της πόλης.

■ Τα ΜΑΤ, τα ΜΕΑ και άλλες κατασταλτικές - δημοκρατικές δυνάμεις έδωσαν και κατά την τελευταία πορεία του Πολυτεχνείου τον τόνο τους. Έτσι κι αλλιώς στο «έπος του Νοέμβρη» συνέβαλλαν... αποφασιστικά και κάθε τόσο φροντίζουν να μας το θυμίζουν. Στην τελευταία λοιπόν πορεία και ενώ η αστυνομικές δυνάμεις και ο μηχανοκίνητος εξοπλισμός τους είχαν επιμελώς κρυφτεί στους παράλληλους δρόμους, στην αμερικάνικη πρεσβεία ακριβώς υπήρχε εντυπωσιακή-προκλητική παρουσία μερικών διμοιριών για άγνωστους λόγους... Και για να εξηγήσουμε: αν υπήρχε κάποιος χώρος που «κινδύνευε» από τους ζωηρούς και —πολυπληθείς αυτή τη φορά— αντιεξουσιαστές, αυτός δεν ήταν η πρεσβεία. Γιατί η θωράκιση της δεν «επιτρέπει» παρά μόνο επίθεση... με όπλους. Έτσι η παρουσία —φανερά προκλητική και άσκοπη— της αστυνομίας σε κείνον το χώρο υπήρξε μόνο και μόνο για να εφαρμοστεί ακολούθως το μεγαλειώδες σχέδιο του κ. Δροσογιάννη: «Θαράτε ό,τι κινείται απ' το Γουδί ως τα Εξάρχεια».

Το επόμενο ακριβώς βράδυ, μετά τη νύχτα της «σφαγής των αμάχων», κάποιοι «άγνωστοι» στο «πάρκο της ελευθερίας» —το πρώην ΕΑΤ-ΕΣΑ— γκρέμιζαν την προτομή του Σπ. Μουστακλή. Επειδή τα βράδια στο εν λόγω πάρκο οι μόνοι που κυκλοφορούν πλησίον είναι οι αστυνομικοί-φρουροί της αμερικάνικης πρεσβείας και επειδή υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι πολλές διμοιρίες πλέον είναι... οργανώσεις βάσεις της ΕΠΕΝ, ο ισχυρισμός του κ. Δροσογιάννη πως «οι αναρχικοί ξήλωσαν τον αδριάντα» και ετεροχρονισμένος είναι, αφού δεν έγινε την 17η αλλά την επομένη —όπως μαρτυρούν οι φύλακες του πάρκου— και ψευδής.

Συγχαρητήριο

Συγχαίρουμε ανεπιφύλακτα τους διηγητές κ.κ. Τάκη Παπά, Βασίλη Δημακόπουλο και Ηλία Αναγνωστόπουλο για την πρόσφατη εμφάνισή τους ως συνηγόρων υπεράσπισης σε υπόθεση βιασμού.

Στη δίκη αυτή —όπου εκδικάζονταν σε δεύτερο βαθμό σεξουαλική επίθεση που είχε τιμωρηθεί πρωτόδικα ως απόπειρα βιασμού με την ποινη των δύο ετών— οι εν λόγω συνήγοροι του κατηγορουμένου απέδειξαν για μια ακόμα φορά με την όλη επιχειρηματολογία τους ότι ο ΒΙΑΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟ. Θέση που δεν παρέλειψαν να επικαλεσθούν και οι ίδιοι, αρνούμενοι ταυτόχρονα την ουσία της, δηλαδή την κοινωνική ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ της ΑΝΔΡΙΚΗΣ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ και υιοθετώντας παράλληλα την κλασικότερη των μεθόδων απαλλαγής του δράστη από την ευθύνη της πράξης του: ΤΗ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΟ ΘΥΜΑ. Όχι όμως με τον παλιό, τετριμμένο τρόπο, αλλά με πραγματικά ΝΕΟΥΣ ΟΡΟΥΣ!

Σταχυολογώντας μερικά από τα σχετικά ιδεολογήματα —προϊόντα χωρίς άλλο επινοητικότητας και ριζοσπαστισμού— που ακούστηκαν ΔΗΜΟΣΙΑ στην αίθουσα του Δικαστηρίου, επισημαίνουμε:

— Τα περί «ανθεκτικότητας του θύματος στη δημοσιότητα» (προφανώς μιλάμε για την ανθεκτικότητα εκείνη που οδήγησε την κοπέλα στην απόφαση να φέρει την υπόθεση στη Δικαιοσύνη αντί να σιωπήσει ή να δεχτεί κατ' ιδίαν διακανονισμό).

— Τα περί «εκδικητικότητας»! Έτσι ορίστηκε, ούτε λίγο ούτε πολύ, η άσκηση του δικαιώματος μήνυσης και καταγγελίας για τα όσα υπέστη το θύμα ψυχική στάση που απο-

πνέει «μικροαστισμό», «ιστορικός διάδοχος του βιτριολισμού»! Συμπέρασμα (περίπου αυτονόητο): η περίπτωση «δεν χρήζει θωράκισης από την ανδρική βία»!

— Τις νεφελώδεις αναφορές στην «ψυχική ρίζα της διαπόμπευσης», όπως θαυμάσια συμπληρώθηκαν και με αντίστοιχες διαπιστεύσεις για τις φεμινιστικές ομάδες. Στο φως των αναλύσεων της υπεράσπισης, οι από πλευράς γυναικών ομάδων πρακτικές καταγγελίας και δημοσιοποίησης περιπτώσεων σεξουαλικών επιθέσεων σε βάρος γυναικών αξιολογήθηκαν σαν φαινόμενα «κρίσης» και «δυσπλασίας» ενός —τι άλλο;— «μικροαστικού χώρου». Ειλικρινά ευχαριστούμε για την εφεύρεση ιδεωδών για λογαριασμό μας και την υπόδειξη του ρόλου μας!

Θα έχουμε υπόψη μας από δω και στο εξής «ότι οι γυναίκες μελανιάζουν εύκολα» και θα θυμόμαστε πολύ καλά ότι αρκεί να επικαλεστεί κανείς ένα «εξυπνοοούμενο ερωτικό κλίμα», για να συσκοτιστεί ο εξευτελισμός και η ταπείνωση των γυναικών στην οποία αποσιωπεί η άσκηση σεξουαλικής βίας —σοβαρότατης πολλές φορές μορφής— σε βάρος τους.

Η νέα νομοθεσία για τα αδικήματα σεξουαλικής βίας (ο εξαναγκασμός σε σεξουαλική πράξη είναι πια κακούργημα), που ελάχιστα εφαρμόζεται μέχρι στιγμής, υποτίθεται ότι άνοιξε νέους δρόμους στην αντιμετώπιση των σχετικών εγκλημάτων.

Προς το παρόν πάντως, νομίζουμε ότι ανοίχθηκαν νέες προοπτικές για τους βιαστές και τους εκάστοτε συνηγόρους τους.

Αθήνα 7/12/87

• ΔΙΝΗ, ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
• ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΣΕΛΑΝΑ
• ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
• ΣΠΙΤΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Δίωξη καθηγητών

Ήδη διενεργείται ανάκριση, που διέταξε το υπουργείο Παιδείας, εναντίον ολόκληρου του συλλόγου διδασκόντων του ειδικού σχολείου Αγ. Αναργύρων.

Οι καθηγητές των μαθητών με ειδικές ανάγκες της Δυτικής Αττικής απείχαν από τα μαθήματά τους, για να διεκδικήσουν βοηθητικό προσωπικό, απαραίτητο για τη λειτουργία του σχολείου. Το υπουργείο Παιδείας, ενώ στην αρχή αρνιόταν την ανάγκη τέτοιου προσωπικού, στο τέλος αναγκάστηκε να φέρει τρεις (3) υπαλλήλους. Το θέμα όμως δεν μπορούσε να μείνει εκεί.

Διά χειρός Νικόδημου (υπεύθυνου Ειδικής Αγωγής) και υπογραφής Βουκουβαλιδή (ειδικού γραμματέα του υπ. Παιδείας) διατάσσεται να «διερευνηθούν οι λόγοι για τους οποίους το σχολείο αυτό βρίσκεται σε συνεχή αναστάτωση».

Ο ειδικός γραμματέας καταργεί διά μιας αράδας το δικαίωμα του συλλόγου καθηγητών να υπερασπίζονται στοιχειώδη ζητήματα λειτουργίας των σχολείων. «Ο σύλλο-

γος καθηγητών είναι εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό όργανο και όχι συνδικαλιστικό». Τα εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά καθήκοντα κατά την άποψη του κ. ειδικού δε συμβιβάζονται με εκπαιδευτικούς που έχουν άποψη για το σχολείο τους.

Από την άλλη ο υπεύθυνος Ειδικής Αγωγής θυμάται ξαφνικά ότι ο ρόλος των σχολείων αυτών είναι «λεπτός-πολύπτυχος-ευαίσθητος - δύσκολος και υπάρχει ανάγκη ηρεμίας, περίσκεψης και εξειδικευμένης βοήθειας», όταν ο ίδιος είχε περικόψει το βοηθητικό προσωπικό.

Κι όλα αυτά τα επίθετα στη σειρά τοποθετούνται για να καταδικάσει την πρωτοβουλία των καθηγητών που τόλμησαν να υπερασπιστούν την ύπαρξη ουσιαστικά του σχολείου αυτού, «πεδίο επιβολής προσωπικών επιλογών ανεύθυνης εκμετάλλευσης μαθητών και γονέων».

Παλιά η μέθοδος, γνωστό όμως το αποτέλεσμά της. Ήδη οι χιλιάδες υπογραφές διαμαρτυρίας και η ανακοίνωση της ΟΛΜΕ δίνουν μια πρώτη απάντηση.

Μ.Π.

Η επικινδυνότητα... του / Ιστιάριου

Κάτι επιτέλους αχνοφαίνεται να ταράζει την ηρεμία της Λομπροζοϊανής θετικής σχολής, που σαν φάντασμα κυριαρχεί χρόνια τώρα στην ουσία της εγκληματολογίας και κυρίως στο θεσμικό της μέρος και στην πρακτική επιμέτρησης των ποινών.

Στις 2 και 3 Δεκεμβρίου στην Κομοτηνή, στη διάρκεια Συμποσίου με θέμα «Ψυχιατρική Επικινδυνότητα, Δικαιοσύνη», κυριάρχησε ενός είδους πολεμική στην κρατούσα αντίληψη της προ-εγκληματικής επικινδυνότητας. Πράγματι αρκετοί ψυχίατροι συμφώνησαν πως δεν υπάρχει δυνατότητα πρόβλεψης της επικινδυνότητας κάποιου ασθενούς και επιπλέον έρευνες δείχνουν πως η εγκληματικότητα τόσο των «αρρώστων» όσο και των «φυσιολογικών» ατόμων κινείται στα ίδια επίπεδα. Επομένως στο συμπόσιο από αρκετούς νομικούς ετέθη θέμα για τη συνεχιζόμενη εφημερίδα — με τραγικές συνέπειες — του Διοικητικού Εγκλεισμού «ψυχοπαθών», επειδή κάποιοι το ζητούν, χωρίς να υπάρχει απ' την πλευρά του κρινόμενου εγκληματική πράξη!

Αφού επιστημονικά αμφισβητείται αυτή η θεωρία, τότε τι νόημα έχει η παρουσία του Ν.Δ. 104/1973 «Περί ψυχικής υγιεινής και περιθάλψεως των ψυχικώς πασχόντων», που στο άρθρο 5 επιτρέπει σε κάποιον εισαγγελέα να στείλει ανθρώπους σε άσυλα, επειδή το ζητούν οι συγγενείς

τους; Ολόκληρη λοιπόν αυτή η κρεατομηχανή: αίτηση εγκλεισμού, ψυχιατρική γνωμάτευση, εισαγγελική απόφαση, πέρα απ' την αντισυνταγματικότητά της (σύμφωνα με το άρθρο 5 του συντάγματος, κανείς δε στερείται την ελευθερία του χωρίς δικαστική απόφαση), είναι και ανυπόστατη, διότι βασίζεται στην πιθανότητα ενός ανθρώπου να διαγράψει αδικήματα!

Ταυτόχρονα και κάτω από την ίδια κριτική σκοπιά, τι περιεχόμενο μπορεί να έχει η ύπαρξη ενός άλλου φρικιαστικού Αναγκαστικού Νόμου (Α.Ν. 2724/1940) που δίνει το δικαίωμα να φαίνεται η «ηθική παρεκτροπή» του αηλίκου — επίσης χωρίς την εγκληματική του πράξη — απ' το υπουργείο Δικαιοσύνης (πάλι κατόπιν αιτήσεως ανθρώπων του περιβάλλοντός του) και ακολουθώντας να φυλακίζεται σε αναμορφωτήριο;

Κάθε θεωρία «πρόληπτικής καταστολής», κάθε θεσμός πειθαρχήσεως και εκφοβισμού προς τις κοινωνικές διαφορετικότητες ή τις συμπεριφορές κοινωνικών ομάδων πρέπει να ομολογείται ευθαρσώς και προς πάσα κατεύθυνση πως είναι μεροληπτική και ρατσιστική. Όπως ο κ. Lombroso, που πρωτοδιατύπωσε τέτοιες θεωρίες χάριν «επιστημονικού» εμπλουτισμού της κρατικής νομικής θεωράκισης, δεν έκρυψε καθόλου την πραγματική του ιδέα για τα ζητήματα της κοινωνικής αλλαγής.

Δ.Τ.

ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ Η νομική πλευρά

Ενώ ο Μιχάλης Μαραγκάκης εκτίει την 4χρονη ποινή του στις στρατιωτικές φυλακές της Αιτωλίας και οι «επόμενοι» τέσσερις αντιρρήσεις συνειδήσεως Σ. Ψύχας, Γ. Τσούκας, Γ. Παπαγιαννόπουλος και Γ. Σκούρος αναλαμβάνουν — με το μέγιστο προσωπικό κόστος — την υπόθεση της αναγνώρισης του δικαιώματός τους να μη στρατευτούν, η συζήτηση στο ιδεολογικό, πολιτικό και νομικό επίπεδο έχει ήδη ανοίξει. Όταν πριν 3 χρόνια ο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ ανέλαβε να υποστηρίξει το αίτημα της άρνησης στράτευσης, αναφερόμενος τότε κυρίως στους «θρησκευτικούς αντιρρησίες» που σάπιζαν στις φυλακές, προσέκρουσε και στους «συνταγματικούς περιορισμούς», όπως γνωμάτευσαν οι έγκυροι κύκλοι των συνταγματολόγων.

Σήμερα αποδεικνύεται πως το Σύνταγμα επιδέχεται κι άλλες ερμηνείες. Σαν απόδειξη παραθέτουμε την άποψη του καθηγητή συνταγματικού δικαίου της Νομικής Αθηνών Νικ. Αλιβιζάτου, που ανταποκρίθηκε σε σχετικό μας ερώτημα.

Δ.Τ.

Στο άρθρο 4 παρ. 6 το ισχύον σύνταγμα ορίζει: «Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της πατρίδας, σύμφωνα με τους όρους των νόμων». Η διάταξη αυτή πρωτοθεσπίσθηκε με την αναθεώρηση του 1911, εν όψει των βαλκανικών πολέμων. Ανάγγελλε την καθιέρωση της αυτοπρόσωπης, καθολικής και ίσης στρατιωτικής θητείας, την οποία ο κοινός νομοθέτης πρόβλεψε το 1914. Έκτοτε, τη διάταξη αυτή επαναλαμβάνουν όλα τα συντάγματά μας.

Έχει κατά καιρούς υποστηριχθεί ότι η συνταγματική αυτή διάταξη εμποδίζει τη διά νόμου καθιέρωση εναλλακτικής κοινωνικής θητείας για τους αντιρρησίες συνειδήσεως στον τόπο μας. Η άποψη αυτή δεν ευσταθεί, κατά τη γνώμη μου, για τους εξής λόγους:

1. Η «άμυνα της πατρίδας» — στην οποία, κατά την επίμαχη διάταξη, περιλαμβάνει μόνο τη «διά των όπλων» προάσπιση της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής ανεξαρτησίας. Δεν αφορά, δηλαδή, μόνο τη με τη στενή έννοια του όρου εθνική άμυνα, η υπεράσπιση της οποίας έχει ανατεθεί, κατά κύριο λόγο, στις ένοπλες δυνάμεις. Περιλαμβάνει επίσης ένα ευρύτετο φάσμα δραστηριοτήτων, οι οποίες «συντελούν» και αποβλέπουν στην υποστήριξη της στρατιωτικής ετοιμότητας της χώρας και τις οποίες διεξάγουν ή είναι δυνατόν να διεξάγουν και μη στρατιωτικοί. Τέτοιες δραστηριότητες είναι η κατασκευή και συντήρηση έργων, στρατιωτικών και μη, ζωτικής σημασίας για την εθνική άμυνα, η υγειονομική προπαρασκευή, η εν γένει διοικητική μέριμνα και, βέβαια, η οργάνωση της πολιτικής άμυνας. Μάλιστα, οι δραστηριότητες αυτές είναι τόσο πιο ευρείες, όσο εντονότερα προβλέπεται η συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου σε μια πολεμική αναμέτρηση («καθολικός πόλεμος», «παλλαϊκή άμυνα»).

2. Είναι αυτονόητο ότι πολλές, αν όχι όλες οι εν λόγω δραστηριότητες μπορούν να διεκπεραιωθούν και στο πλαίσιο μιας εναλλακτικής θητείας, την οποία θα πρέπει να μπορούν να επιλέξουν αντί της στρατιωτικής όσοι, για λόγους συνειδήσεως, αρνούνται όχι μόνον να φέρουν όπλα αλλά και να ενταχθούν στις ένοπλες δυνάμεις. Η ειλικρίνεια της σχετικής άρνησης μπορεί και στη χώρα μας να διαπιστώνεται με μία διαδικασία ανάλογη με αυτήν που προβλέπεται στις περισσότερες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Περιβλεπόμενη με όλες τις εγγυήσεις της διαφάνειας και της αμερόληπτης επισημοποίησης κρίσης, η διαδικασία αυτή δε θα πρέπει, ασφαλώς, εν ονόματι της αποτροπής καταχρήσεων και καταστρατηγήσεων, να συνιστά προσβολή των συνταγματικών δικαιωμάτων και της εν γένει αξιοπρέπειας των ενδιαφερομένων. Συνεπώς, κατά τη συζήτηση που αργά ή γρήγορα θα διεξαχθεί, είναι σκόπιμο, εκτός από τους περιορισμούς που σίγουρα επιβάλλουν τα εκκρεμή εθνικά θέματά μας, να ληφθούν υπ' όψη και οι γνώμες των ειδικών.

14 Δεκεμβρίου 1987

Νικ. Αλιβιζάτος

■ Όπως μας πληροφορεί, από τις στήλες περιοδικού ευρύτατης κατανόησης, «έγκυρος» αστυνομικός συντάκτης, ο κ. Δροσογιάννης ήταν και παραμένει ένας σκληρός λοκατζής. Αναφερόμενος δε στα βιογραφικά στοιχεία του υπουργού γράφει: «Μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε στο Ε' Σύνταγμα Στρατού για την αναδιοργάνωση του στρατού και στη συνέχεια ως εκπαιδευ-

της στη Σχολή Ευελπίδων ως το 1947. Από το 1947 ως το 1950 πήρε μέρος με τις δυνάμεις καταδρομών στον Εμφύλιο ως διοικητής του λόχου Τακτικού Επιτελείου και υποδιοικητής Μοίρας Καταδρομών».

Επειδή όλοι πάνω κάτω νιώθουμε την παρούσα «σκληράδα» του, μήπως πρέπει να ερευνηθεί και η κατά τον εμφύλιο παρελθούσα;

Η μπάντα του Δήμου και η ελεύθερη ραδιοφωνία

«Σαν θα 'ρθει η ώρα του φευγιού μου, φυλάξτε με από τους τηλεορατζήδες, τους εφημεριτζήδες και τους ακαδημαϊκούς, τους λέτσους! Η... γνώση τους ξεκινάει από την άγνοια και καταλήγει στη σύγχυση. Τους έχω σε υπόληψη τόσο —ο ταπεινά υποφαινόμενος κατά τε το αίμα και τον λόγο πληβείος— σ' όση έχω και τους προγαστορες και τις λιλιάφορούσες που συν-τσιμπουσιάζονται «υπέρ των απόρων της πόλεως» —τους δει ευγνώμονας να είναι για την χριστιανική ισοτιμία τους... Μπορεί να είναι αθώοι αμαρτωλοί κι ανεύθυνα υπεύθυνοι, όμως εμένα μου κάθονται στο στομάχι!»

Γιάννης Σκαρίμπας

Η πρόσφατη ανακοίνωση του Σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος για τη ραδιοφωνία τάρaxe τα ερτζιανά κύματα και, ταυτόχρονα, όσους διαγκωνίζονται στις ραδιοφωνικές συχνότητες. Κράτησε για μέρες περίοπτη θέση στα πρωτοσέλιδα του Τύπου και δημιούργησε μια πλούσια γκάμα αντιπαραθέσεων ανάμεσα σ' αυτούς που φιλοδοξούν να παρέμβουν στην καινούργια κατάσταση που σταδιακά διαμορφώνεται.

Ένα χρόνο μετά από εκείνη την πρωθυπουργική εξαγγελία που φάνηκε να σπάει το μονοπώλιο της κρατικής ενημέρωσης, οι νέοι επισκέπτες των FM «αυξάνονται και πληθύνονται». Παράλληλα, όμως, πολλαπλασιάζονται και τα ερωτηματικά γι' αυτή την κινητικότητα, μια και η προσφυγή στην «ιδέα» της ελεύθερης ραδιοφωνίας δεν είναι αρκετή για να επιλύσει όλα τα προβλήματα.

Έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που η εγκυμονούσα κοπέλα του ελευθεριακού σταθμού «Ο τυφλοπόντικας των FM» αναρωτιόταν στους τοίχους για τις κατευθύνσεις «που κυοφορεί» αυτή η ιστορία. Σήμερα, μετά από αρκετούς τοκετούς, η επικαιρότητα των ερωτημάτων που έθετε παραμένει. Το «νέο ραδιό-

φωνο» δεν προσδιόρισε αν θα είναι ανοιχτό στις κοινωνικές ομάδες ή αν θα εξαρτάται από την εξουσία· δεν απέδειξε ότι επιδιώκει την άμεση, ανοιχτή επικοινωνία και όχι την κατευθυνόμενη ενημέρωση· δε φάνηκε να προμοδοτεί την ερασιτεχνική ραδιοφωνία αντί να ενισχύει μόνο τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Ας προσπαθήσουμε, όμως, να δούμε ποια καινούργια στοιχεία προστίθενται στο σημερινό σκηνικό.

Λίγο πριν μπουν στο παιχνίδι τα μεγάλα ονόματα (ο Λαμπράκης, ο Κοσκωτάς και ο εφοπλιστής Κυριακού συντονίζουν ήδη τους πομπούς τους), η μάχη φαίνεται πως θα είναι άνιση. Τα κριτήρια δικτύωσης θα μπορούν να τα αντέξουν μόνο οι σοβαρές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, οι εμπορικοί σταθμοί μεγάλης εμβέλειας. Δύο τέτοιες προσπάθειες στην επαρχία έχουν δώσει ήδη «δείγματα γραφής». Το ενδιαφέρον μ' αυτούς είναι ότι ανέδειξαν κι άλλα προβλήματα, πέρα από την κατεύθυνση της ενημέρωσης που παρέχουν. Ο ένας απ' αυτούς, ο σταθμός της Ιεράπετρας, μολύνει τα ερτζιανά λίγες ώρες καθημερινά για την ώρα. Όταν δε συνδέεται με το «πρώτο» και «δεύτερο» της ΕΡ, πλασάρει

ένα πολύ κακό πρόγραμμα. Σαν τοπικές ειδήσεις διαβάζονται κατεβασμένα τοπικών εγκυκλίων και ανακοινώσεων, ενώ το μουσικό μέρος του «εμπνέεται» απευθείας από δισκογραφικές εταιρίες. Ο άλλος, ο σταθμός της Αμαλιάδας, είναι ακόμα πιο κακός. Η Μπέλα-Μπούλα έχει εδώ συνεχώς την τιμητική της.

Υπάρχουν, βέβαια, και χειρότερα. Όπως το Ράδιο-Μητροστάκης που συζητείται να δημιουργηθεί από καθαρόαιμους δεξιούς δημάρχους του Λεκανοπεδίου Αττικής. Κάτι σαν το σταθμό του Κούβελα, που δημιούργησε ήδη ραδιοφωνικό νέφος στη συμπρωτεύουσα.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τα προβλήματα της επικείμενης επιχειρηματικής εισβολής δεν αφήνουν ανεπηρέαστους και τους σταθμούς που ήδη εκπέμπουν. Στον «Αθήνα 9,84», τώρα που αποκρυσταλλώνεται το μοντέλο του, πιθανότατα να χαθεί η βασική του πεντάδα, η οποία αυτό τον καιρό διαπραγματεύεται τη μεταγραφή της — όχι κατ' ανάγκη στον Κοσκωτά. Αλλά και στο «Κανάλι 1» του Πειραιά, οι εσωτερικές αντιθέσεις και οι φημολογούμενες αποχωρήσεις βασικών συνεργατών δεν έχουν δημιουργήσει καλύτερο κλίμα.

Αριστερή πρόταση;

Αργοπορημένοι, μετά από μια περίοδο αμηχανίας, εμφανίζονται στο προσκήνιο και οι σταθμοί των «προοδευτικών Δήμων». Ο «Δίαυλος 10», που εκπέμπει ήδη με πομπό 3 KW, υπόσχεται μια κοινωνική πλουραλιστική ραδιοφωνία, ένα ανοιχτό επικοινωνιακό μέσο, επιχειρώντας να δώσει την αριστερή ραδιοφωνική απάντηση. Τη δική του επίσης αριστερή εκδοχή — με, αυστηρότατες προδιαγραφές — δίνει μόνος του και ο «αντάρτης των συχνοτήτων», ο δήμαρχος Άνω Λιοσίων κύριος Πανάγος.

Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι αυτές οι πρωτοβουλίες που καταλαμβάνουν τις συχνότητες του Λεκανοπεδίου, στενεύοντας επικίνδυνα την μπάντα, δεν έχουν ιστορικούς δεσμούς με τις απόπειρες που δοκίμασαν να αντιμετωπίσουν παλιότερα το ραδιόφωνο σαν επικοινωνιακό μέσο. Είναι έξω από τη λογική τους να αξιοποιήσουν την ευρωπαϊκή εμπειρία για το «κοινωνικό ραδιόφωνο» των δυο τελευταίων δεκαετιών. Τι το θέλει, λοιπόν, ο κ. Πανάγος το 1 KW; Μήπως η πρωτοβουλία του αποσκοπεί να προσφέρει στο δήμο Άνω Λιοσίων μια ντυντούκα νέου τύπου; Αν ισχύει αυτή η υπόθεση, η

Νέο Ηράκλειο Αττικής

«Πιστεύουμε σ' ένα τοπικό ραδιόφωνο μακριά από ένα αδιέξοδο ανταγωνισμό πληροφόρησης, σ' ένα μέσο επικοινωνίας χωρίς επαγγελματίες», μας λέει ο Κυριάκος Φιλίππιδης, υπεύθυνος του σταθμού, «σ' ένα ράδιο στηριγμένο στους ερασιτέχνες και στις παρέες των νέων της περιοχής, σ' ένα κίνημα επικοινωνίας».

Πενήντα νέοι βρίσκονται γύρω απ' το δημοτικό σταθμό. Έχουν γίνει αρκετές πειραματικές εκπομπές και τώρα περιμένουν ένα μηχανήμα 500 βατ απ' την Ιταλία. Στην κοινωνική ζώνη έχουν βγει αρκετά ριζοσπαστικές εκπομπές για τα ναρκωτικά, τους αντιρρησίες συνείδησης, τη νεολαία.

(Φιλίππιδης Κυριάκος, τηλ. 2817283).

Άνω Λιόσια

Ξεκίνησε στις αρχές Ιουλίου. Εκπέμπει 9 π.μ.—5 μ.μ. με μηχανήμα 1KW! Το ΔΣ αποτελείται από 50 προέδρους «μαζικών φορέων» που βγήκε από σύσκεψη.

Η εκτελεστική γραμματεία αποτελείται από το δήμαρχο (που είναι και διευθυντής του σταθμού), δύο της συμπολίτευσης και δύο της αντιπολίτευσης του ΔΣ.

Απασχολεί και αμείβει 10 άτομα.

Στην απογευματινή ζώνη 2-3 υπάρχει ειδική ζώνη για τη νεολαία, 2-5 την εκπομπή τη φτιάχνουν οι φορείς (και το «καλλιτεχνικό κίνημα» (!), ενώ υπάρχει ειδική εκπομπή για τους στρατευμένους νέους και την Τοπική Αυτοδιοίκηση (κάθε Κυριακή). Γιάννης Ηλιόπουλος, τηλ. 2474374.

Κατερίνη

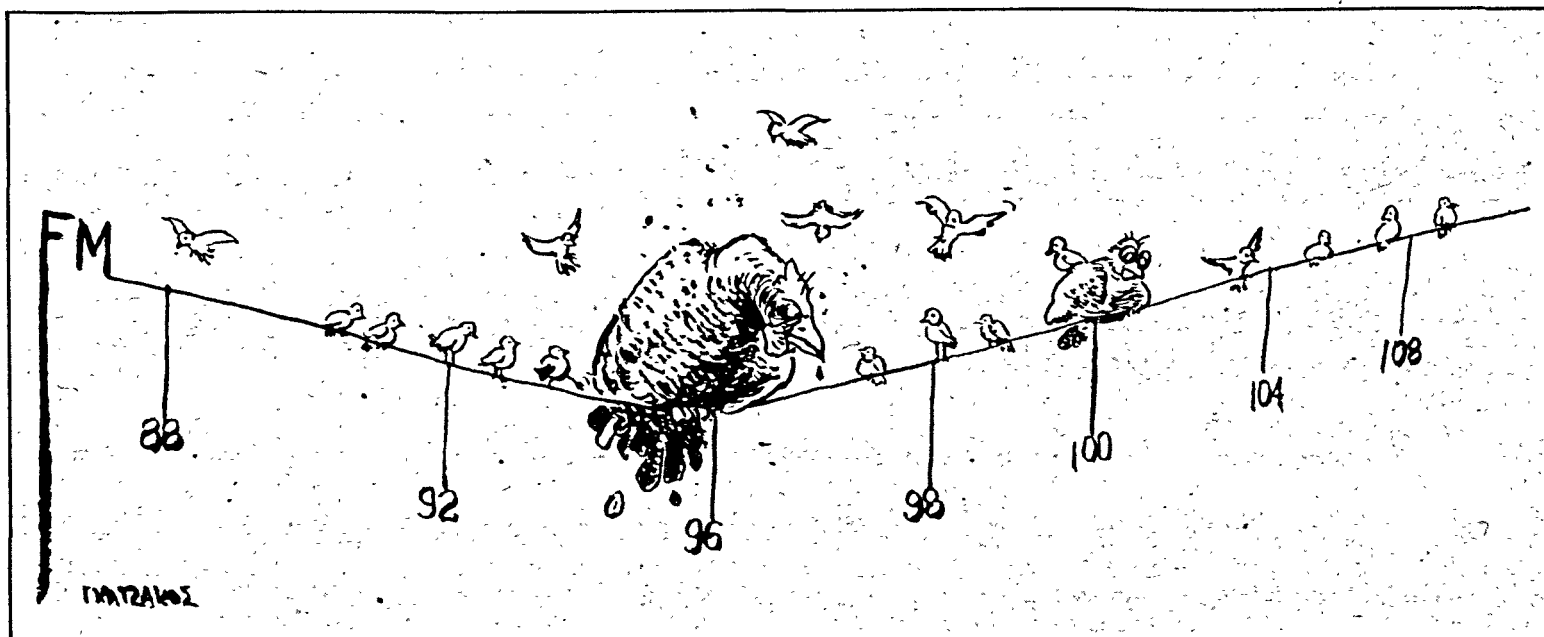
Ο Ραδιοσταθμός της Κατερίνης εκπέμπει απ' τις αρχές του χρόνου. Καλύπτει ολόκληρη την αυτονομία του. Διαθέτει συνεργείο εξωτερικών μεταδόσεων (αυτοκίνητο του δήμου) και μπανγκαλόου.

Έχουν ασχοληθεί με το σταθμό 30-40 νέοι, ανάμεσα τους αρκετοί ραδιοερασιτέχνες, και εκπέμπουν πολύωρο καθημερινό πρόγραμμα. Σήμερα δουλεύουν μόνιμα έξι άτομα.

Ο δήμος είχε ενισχύσει χρηματικά στο ξεκίνημα. Το συμβούλιο του σταθμού διατηρεί την αυτονομία του. Τελευταία όμως, παρουσιάζονται κάποια προβλήματα παρεμβάσεων από εκπροσώπους της δημοτικής Αρχής.

Συζητιέται ένα μοντέλο παραπλήσιο με το σουηδικό, δηλαδή σταθμός με επαγγελματικές προδιαγραφές σε νομαρχιακό επίπεδο. Τέλος παράλληλα γίνονται μαθήματα επιμόρφωσης.

(Κεφαλίδης Θέμης, τηλ. 0351/34000, 22000, 33000).

αριστερή ραδιοφωνική πρόταση δε θα μπορέσει να ανταγωνιστεί τους σταθμούς των μεγάλων δήμων και των εύρωστων οικονομικά επιχειρηματιών. Το «άλλο ραδιόφωνο» δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποτελέσει ένα πομπό συνθημάτων, ούτε βέβαια να αναπαράγει το μοντέλο μιας αριστερής ΕΡΤ.

Δημοτικό ή τοπικό ραδιόφωνο;

Πριν από ένα χρόνο περίπου, η «Ομάδα πρωτοβουλίας για ένα ραδιοφωνικό σταθμό στη Χαλκίδα» έβγαζε στον αέρα έναν πολιτικό σταθμό με τρία βασικά αιτήματα. Διεκδικούσε τη νομιμοποίηση χωρίς όρους των ραδιοερασιτεχνών, την απαγόρευση της δημιουργίας ιδιωτικών εμπορικών σταθμών και το άνοιγμα των κρατικών μέσων μαζικής ενημέρωσης. Σημειώνει ότι «η πληροφόρηση, η ενημέρωση και η επικοινωνία είναι αγαθά για δημόσια κοινωνική χρήση και όχι για το χρηματιστήριο» και φιλοδοξούσε να τονώσει μια κίνηση για τη δημιουργία αυτόνομων τοπικών σταθμών, ανεξάρτητων από τις δημοτικές Αρχές.

Οι σταθμοί των δημάρχων είναι μια ξεπερασμένη υπόθεση: ένας δρόμος που στην Ευρώπη έχει εγκαταλειφθεί από καιρό. Η διεθνής εμ-

πειρία πρέπει να αξιοποιηθεί και στην Ελλάδα. Το πρόβλημα δεν είναι ποιος θα πάρει την πρωτοβουλία, αλλά με ποια λογική θα προσδιορίσει την προσπάθειά του. Γιατί υπάρχουν και πρωτοβουλίες που ξεκίνησαν από «δημοτικούς άρχοντες», αλλά που κινήθηκαν σε κάποιες άλλες συχνότητες από τις καθιερωμένες. Κάποιοι ονόμασαν τους σταθμούς τους δημοτικούς για να αποσπάσουν την έγκριση της τοπικής Αρχής, κάποιοι άλλοι τους είπαν τοπικούς και κάποιοι τους διαφήμισαν, λίγο βαρύνδουπα, σαν «εναλλακτικούς». Άσχετα με τον τίτλο τους, πολλές αξιόλογες προσπάθειες εκπέμπουν εδώ και καιρό σε διάφορες περιοχές. Στη Χαλκίδα, στην Κατερίνη, στην Ιθάκη, στο Νέο Ηράκλειο και στον Κορυδαλλό, τα πιο ριζοσπαστικά κομμάτια των τοπικών κοινωνιών εκπαιδεύονται στα μικρόφωνα. Όσο κι αν ανάμεσα σ' αυτές τις προσπάθειες υπάρχουν πολλές φορές σημαντικές διαφωνίες, το πείραμα της ελεύθερης τοπικής ραδιοφωνίας αποκτά συνέχεια περισσότερους υποστηρικτές, που προσπαθούν μέσα από τα ερτζιανά να διαρρήξουν την καθημερινή τοπική συμβατικότητα της μεγαλούπολης ή της επαρχίας. Στη Χαλκίδα, μάλιστα, ιδρύθηκε πρόσφατα ο

«Πανευβοϊκός Σύλλογος Ραδιοερασιτεχνών», που προσπαθεί να συντονίσει τις πρωτοβουλίες που υπάρχουν ή που προγραμματίζεται να ξεκινήσουν στο νομό.

Για ένα αυτόνομο δίκτυο...

Μπορούμε, λοιπόν, να διερευνήσουμε και κάποια άλλη δυνατότητα από αυτή που προτείνουν οι σταθμοί πολιτικής εκμετάλλευσης και επιχειρηματικού κέρδους. Μπορούμε να βάσουμε στη θέση τους την πρόταση για ελεύθερους τοπικούς σταθμούς. Για πρωτοβουλίες που θα αναδεικνύουν τα τοπικά γεγονότα, που θα δίνουν διαφορετικό νόημα στη δημοσιότητα, την πληροφόρηση, την ψυχαγωγία και θα δοκιμάζουν να ανατρέπουν τις καθιερωμένες σχέσεις πομπού-δέκτη.

Τα ΜΜΕ ασκούν επιρροή, εξουσιάζουν, προκαλούν τις παραμορφώσεις που επιβάλλει ο ιδεολογικός ρόλος τους. Οι τοπικοί σταθμοί, αν θέλουν να υπάρξουν, θα πρέπει να αρνηθούν με τη λειτουργία τους αυτό το μοντέλο. Πρόκειται για μια κατεύθυνση που δεν μπορεί να υλοποιηθεί ούτε από μάντζερ ούτε από επιδοξους αναμορφωτές και σωτήρες χρειάζονται άνθρωποι και κινήσεις με φαντασία, ζωντάνια, αμεσώ-

τητα, πρόθυμοι να ανατρέψουν τον παραδοσιακό τρόπο πληροφόρησης και να αρνηθούν την εξουσία του μέσου.

Μια τέτοια κατεύθυνση δε θα δημιουργήσει απλώς ένα «καλύτερο ραδιόφωνο» που θα συντροφεύει τις μοναξιές μας. Θα πριμοδοτήσει νέες συλλογικότητες, θα αφυπνίσει, θα ενισχύσει το διάλογο και την επικοινωνία που αποκλείει η δομή και η λειτουργία της καπιταλιστικής πόλης. Σ' ένα ράδιο με βάση τα τοπικά κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά δεν υπάρχει «εσείς» και «εμείς», μια και ανασυντίθεται η κατακερματισμένη πόλη, το χωριό, η γειτονιά.

Η επαρχιακή κοινωνία ασφυκτιά. Γ' αυτό αγκάλιασε κι όλες αυτές τις νέες φωνές που δεν έχουν καμία σχέση με τις σοβαροφανείς-τυποποιημένες συνταγές. Ένα αυτόνομο δίκτυο τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών δημιουργείται σταδιακά. Ένα δίκτυο που μπορεί να ανταλλάσσει τις εμπειρίες και τα προγράμματά του, που έχει τη δυνατότητα να τονώσει τη ζωή και τις κινήσεις, να σπάζει την απομόνωση και την περιθωριοποίηση.

Ίσως αυτή να είναι μια απάντηση στο Προεδρικό Διάταγμα.

Ανδρέας Ρουμελιώτης

Ιθάκη

Βγήκε στον αέρα αρχές του Φλεβάρη από ένα υποτυπώδες στούντιο που είναι εγκαταστημένο στο πατάρι του Πνευματικού Κέντρου. Εκπέμπει μια παρέα, λίγες ώρες την ημέρα, χωρίς να πληρώνεται κανένας. Ο υπεύθυνος του σταθμού είναι ραδιοερασιτέχνης.

Η επιτροπή διατηρεί την αυτονομία της απ' τη δημοτική Αρχή, παρ' όλες τις αντιδράσεις κάποιων δημοτικών συμβούλων.

Η άποψη τόσο της ομάδας του σταθμού όσο και του δημάρχου είναι να παραμείνει ένας μικρός ερασιτεχνικός σταθμός που θα εκπέμπει όταν και όσο μπορούν αυτοί που τον λειτουργούν.

(Δημογραφείο, 0674/32795, 32197).

Χαλκίδα

Καθημερινό 24ωρο πρόγραμμα για ένα μήνα (12 Δεκεμβρη 87 — 12 Γενάρη 88) επιχειρείται από το κίνημα ραδιοφώνων της Χαλκίδας. 99.5 FM stereo

Το κίνημα ελεύθερης ραδιοφωνίας κρατάει εδώ απ' τη δεκαετία του '60. Το Νοέμβρη του '73 απ' τη Στενή Ευβοίας ένας πειρατικός σταθμός ενημέρωνε για το Πολυτεχνείο. Αργότερα έχουμε εκπομπές για τους εργατικούς αγώνες, τη νεολαία κλπ. Το 1982, όταν δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Απόπειρα» ένα κείμενο πειρατών των FM που ζητούσε την απελευθέρωση των συχνοτήτων, έγινε πογκρόμ συλλήψεων. Πριν ένα χρόνο βγήκε στον αέρα ο πρώτος ΤΟΠΙΚΟΣ ραδιοσταθμός των πολιτών.

Τηλέφωνο σταθμού 0221/21281.

Αξιούπολη

Δώδεκα χιλιόμετρα απ' τους Ευζώνους, στο Νομό Κυκλίας, στη μικρή Αξιούπολη, τρεις πολίτες με τη σύμφωνη γνώμη του δήμου ίδρυσαν στις αρχές του Γενάρη έναν τοπικό Δημοτικό Σταθμό.

Το ακροατήριο είναι κυρίως φαντάροι.

Πολλές φορές, με τηλεφωνική επικοινωνία, βγαίνουν στον αέρα προβλήματα των στρατευμένων. Όπως μας λέει ο *Λεωτέρης Κεοίδης*, υπεύθυνος του σταθμού, «πήρε μια μέρα ένα φαντάρος στη ζωντανή ζώνη και διαμαρτυρήθηκε γιατί έφαγε 20 μέρες φυλακή χωρίς λόγο. Βγάλαμε το τηλεφώνημα στον αέρα, καταλαβαίνετε τι σημαίνει αυτό...»

Εκτός απ' τους φαντάρους ο ακριτικός αυτός ραδιοσταθμός ακούγεται και στη Γιούγκοσλαβία. Είναι πράγματι ένας πολύ ενδιαφέρων σταθμός.

(Κεοίδης Λεωτέρης, τηλ. 0343/31147).

Επινοήστε νέες διαστροφές!

Πριν αρκετά χρόνια, στις σαμανιστικές κοινωνίες, οι σαμάνες-ιερείς, όταν είχαν ν' αντιμετωπίσουν ασθένειες των συνανθρώπων τους, επιχειρούσαν να τις θεραπεύσουν με το να «επουλώσουν» το τραύμα, τη ρήξη ανάμεσα στη σχέση που έχει ο ασθενής με το σώμα του και στις σημασίες που έδιναν στο σώμα οι συγκεκριμένες κοινωνίες. Πίστευαν δηλαδή ότι το πρόβλημα της ασθένειας εντοπιζόταν σε μια περιστασιακή διάσταση ανάμεσα στη συμβολική εικόνα του σώματος που προωθούσε στα μέλη της η κοινωνία και στην εικόνα που το ίδιο το άτομο ο ασθενής, είχε για το σώμα του.

Κάθε κοινωνία επιχειρεί να διαμορφώσει μια συμβολική εικόνα του σώματος, στην οποία θα μπηθεί τα μέλη της από πολύ μικρή ηλικία. Αυτή η μύηση συνοψίζεται σε «τεχνικές του σώματος», στο ποια, δηλαδή, σχέση πρέπει να έχουν τα άτομα

με το σώμα τους και πώς να το «χρησιμοποιούν» ώστε να μπορούν να υπάρχουν σαν μέλη της κοινωνίας. Μιλάμε φυσικά για την κίνηση του σώματος, το σεξ, τους βιολογικούς ρυθμούς, τις αισθήσεις, τα συναισθήματα. Αυτό το φαινόμενο χαρακτηρίζει όλες τις κοινωνίες και είναι απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε πολιτισμένη ανθρώπινη συνένωση. Για να θυμηθούμε και λίγο τον Φρόυντ, «ο πολιτισμός είναι αποτέλεσμα της απώθησης της σωματικής ενστικτικής πλευράς του οργανισμού, της αισθησιακής σφαίρας του σώματος». Ίσως η λέξη απώθηση να «μυρίζει» καταστολή και στις σημερινές συνθήκες που ζούμε τέτοιες λέξεις προξενούν δυσάρεστες ανατριχίλες. Όμως δεν πρέπει να αντιλαμβανόμαστε στενά τις εμπειρίες μας από τη σημερινή κοινωνία, γιατί υπάρχει ο κίνδυνος να πέσουμε θύμα των ιδεολογιών που οι ίδιοι επιχειρούμε να πολεμήσουμε. Πολύ α-

πλά: οι όποιες αυτόνομες ή ατομικές κοινωνίες που κάποιοι ευαγγελίζονται δεν πρέπει να είναι απόλυτα διαφανείς. Κάπου θα υπάρχει η σκιά, το αίνιγμα, σε τελευταία ανάλυση η απώθηση, όχι απλά σαν «μοιραίο» γεγονός, αλλά σαν επιδιωκόμενο, ώστε να μπορούν να συνυπάρχουν οι πολύμορφες, διαφορετικές ατομικότητες και να μην κυριαρχεί η ομοιομορφία και η ισοπέδωση των οργουελικών κοινωνιών ή το «καθεστώς» της ζούγκλας. Αυτό που όμως πρέπει να δούμε τώρα είναι το είδος των «τεχνικών του σώματος», την κουλτούρα του σώματος, που προωθεί η σημερινή κοινωνία και πού αυτή αξονίζεται.

Όταν στη σημερινή κοινωνία ο στοχασμός κατάντησε ασημαντή εμπειρία, η ίδια η σκέψη έγινε «υπολογισμός των συνεπειών», τα πάντα, ακόμα και η ηδονή, είναι ασφυκτικά εγκλωβισμένα άμεσα ή έμμεσα στη σφαίρα της οικονομίας, καταλαβαίνουμε ότι δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις για μια συμβολική συγκρότηση της κοινωνίας που να συγκλίνει με την υπόλοιπη δομή της. Αυτό που μένει, λοιπόν, σήμερα στις κυρίαρχες ιδεολογίες είναι να διατυπώσουν έναν υποβιβασμένο συμβολισμό, χωρίς διαφυγή και ποίηση, μια μεταμφίεση σε «αναμφισβήτητες αξίες» αυτού που επιδιώκουν οι κυρίαρχες τάξεις στο οικονομικό επίπεδο. «Αναμφισβήτητες αξίες», λοιπόν, όπου η αμφιβολία γι' αυτές σημαίνει έλλειψη σθένους, δειλία, προδοσία. Οι ταχύτητες με τις οποίες δρομολογούνται σήμερα τα πράγματα δεν επιτρέπειν δισταγμούς. Οποιαδήποτε αμφιβολία καθυστερεί το δρομέα-«άτομο» και ουσιαστικά τον βγάζει έξω από την κούρσα, προσάπτοντάς του το ανάλογο όνειδος της εγκατάλειψης ή της έλλειψης προσπάθειας.

Παράλληλα ένας άκρατος ορθολογισμός επιχειρεί να οργανώσει τα τεκταινόμενα στους διάφορους τομείς της ζωής, στην παιδεία, στην παραγωγή, στην κατανάλωση, στον ελεύθερο χρόνο, με κριτήριο την αποδοτικότητα. Αλλά ένα τέτοιο κριτήριο στη σφαίρα της οικονομίας, όπου κινούνται τα πάντα, δεν μπορεί παρά να έχει αναφορά σε αριθμούς, σε ποσότητες. Τέρμα λοιπόν οι ποιότητες, μετρήσιμα τα πάντα και εκεί φαίνεται ο καθένας: ο εργάτης πόσα κομμάτια «βγάζει» την ημέρα; Ο κα-

ταναλωτής πόσα καταναλώνει; Ο εκδρομέας πόσες ημέρες διακοπές έκανε και πόσο μακριά πήγε; Ο εραστής πόσες φορές κάνει έρωτα την ημέρα;... Μιλάμε δηλαδή για δρομείς, χρονόμετρα, σκορ, επιδόσεις. Φτάσαμε λοιπόν στον τομέα αθλητισμός; Μα ήμαστε ήδη σ' αυτόν, απλώς η γλώσσας μας το 'κανε πιο απτό. Γιατί ο αθλητισμός σήμερα δεν βγαίνει από τα στάδια ή τα γυμναστήρια για να δανείσει στην πολιτική, για παράδειγμα, μερικά μόνο χαρακτηριστικά του, που ορισμένοι τα εντοπίζουν στα συνθήματα των μαζικών συγκεντρώσεων. Ο αθλητισμός σήμερα έχει αναχθεί σε αποκλειστικό παράγοντα της κουλτούρας του σώματος και ως εκ τούτου αυτός πλέον χαρακτηρίζει όλες τις δραστηριότητες της ζωής μας. Είναι αυτός που μπορεί να συστηματοποιήσει όλα τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της κοινωνίας και μέσω της αγωγής να τα εσωτερικεύσει στα άτομα με την επίφαση του παιχνιδιού: ο ανταγωνισμός, η ποσοτικοποιημένη αποδοτικότητα, η πειθαρχία, ο αυτοματισμός (βλέπε παβλοφισμός), ο άκρατος καταμερισμός δραστηριοτήτων, η τάξη, ο μόχθος, η οδύνη. Εάν οι αθλητές δεν κανονίζουν την πορεία τους σύμφωνα μ' αυτά, τότε, δεν είναι αθλητές.

Όσοι δε πολίτες δεν τ' ασπάζονται, τότε είναι αντικοινωνικά στοιχεία.

Τι επίπτωση όμως έχει στο άτομο η μονοπώληση της κουλτούρας του σώματος από τον αθλητισμό; Εντάσει οραλά το σώμα στην κοινωνία; Η ένταση και η εξάπλωση των ψυχολογικών προβλημάτων δίνει σίγουρα αρνητική απάντηση. Άλλωστε γι' αυτό μιλάμε για κρίση και όχι μόνο για επιμέρους «ρωγμές». Άλλωστε γι' αυτό οι ψυχαναλυτές και οι ψυχίατροι, νέοι «σαμάνες», τρέχουν και δε φτάνουν.

Εάν κάποια καταπίεση του σεξουαλικού ενστικτού είναι απαραίτητη για δημιουργία και συνύπαρξη σε μια κοινωνία, η σημερινή υπερκαταπίεση του σώματος, με τη μετατροπή του σε «αντικείμενο που κάνει επιδόσεις και σκοράρει» σ' όλους τους τομείς της ζωής, βλέπουμε ότι έστω και αν αυτό έχει γίνει «αποδεκτό» από τα άτομα, οδηγεί σε τραγικές καταστάσεις. Όταν όλα τα αντικείμενα σήμερα είναι εμπορεύματα (απαραίτητο χαρακτηριστικό της καπιταλιστικής κοινωνίας για να υπάρξει σαν τέτοια), άρα και το σώμα, πώς το άτομο να εκδηλώσει και να απολαύσει άμεσα κάποιες στιγμές ερωτισμού; Αυτό που τελικά συμβαίνει σήμερα είναι ότι το σώμα καταναλώνει έμμεσα άλλα σώματα με τη μεσολάβηση «αθλητικών εικόνων» ή αυτοκαταναλώνει στο βωμό των ιδιών εικόνων.

Εάν όμως συστηματικά αναιρείται η ελεύθερη δαπάνη σωματικής ενέργειας ή εάν δε βρίσκει κάποιο χώρο για ασυδοσία (όπως για παρά-

Αγνή δημοσιογραφία

Φαίνεται ότι οι αξιόλογοι αθλητικογράφοι μας, πλην βεβαίως των υπαλλήλων του Κοσκωτά, συμπάθησαν ξαφνικά τους φιλάθλους του ΠΑΟΚ. Γιατί πώς αλλιώς εξηγείται η πληρέστατη καταγραφή των συνθημάτων που φώναζαν οι τελευταίοι στο 6-1 με τον Ολυμπιακό; «Κοσκωτά Μαφία σ' αρέσουνε τα τρία», «Κοσκωτά γύρνα στη Μαφία», «Έξω η Μαφία από το ποδόσφαιρο» «Πάλιοι... Κοσκωτά, βάλε στον κ... τα λεφτά» (Εθνός, Νέα, 7/12).

Αυτή μάλιστα η συμπάθεια έγινε μάλλον θαυμασμός, όταν μια βδομάδα αργότερα 1000 οργανωμένοι φιλάθλοι του ΠΑΟΚ προσπάθησαν να καταλάβουν το ραδιοσταθμό του Κούβελα, για να καταγγείλουν το ξεπούλημα της ομάδας τους στον

Κοσκωτά από το Σαββίδη, τον οποίο πάντα χαρακτηρίζαν σαν «μεγάλο αρ...δι».

Κρίμα όμως, γιατί ο υγιής, αγνός και καθόλου κατευθυνόμενος χουλιγκανισμός των εφημερίδων δεν κολλάει με τους «αναρχοφασίστες», «ναρκομανείς» και «πληρωμένους» οπαδούς του ΠΑΟΚ με τα πέτσινια. Και αν κάποιος από τους αθλητικογράφους μας επισκεφθεί την Τούμπα, δυστυχώς πάντα θα κινδυνεύει από αναίτιες επιθέσεις φανατικών που βάζουν φραγμό στην άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος.

Πάντα θα υπάρχει ο κίνδυνος να τορπιλιστεί το ήθος και το ύφος του ποδοσφαίρου μας.

Θ.Π.

δειγμα οι οργιαστικές γιορτές του παρελθόντος, τότε, οι ψυχώσεις κάνουν την εμφάνισή τους με απρόβλεπτες συνέπειες. Δεν μπορεί κανείς να κάνει «έρωτα» για πάντα μέσω «αντιπροσώπων». Γιατί έτσι, η απόλαυση, αυτό που μένει από την επιχείρηση της πραγμάτωσης μιας επιθυμίας, θυσιάζεται αποκλειστικά προς χάριν της οδύνης που καταλαμβάνει ουσιαστικά ολόκληρο το χώρο. Εάν ο χριστιανισμός μάς πρότεινε σαν σύμβολο το συσπασμένο σώμα του Χριστού πάνω στο σταυρό, η σημερινή κατάσταση έχει να μας επιδείξει κάτι ανάλογο: τον αθλητή που κινδυνεύει από έμφραγμα ή εγκεφαλικό στον τερματισμό του μαραθώνιου δρόμου. Έτσι η απόλαυση γίνεται αποκλειστικά η «απόλαυση της οδύνης», πολύ απλά, διογκωμένος σαδομαζοχισμός. «Στερήθηκα τα πάντα γι' αυτό το ρεκόρ, αλλά τελικά απέδειξα τι αξίζω!» Μαζοχισμός του σώματος, σα-

διστικό κλίμα προς τους αντιπάλους: κοινώς «σας έσκισα!» Το δίπολο της φιλοσοφίας της οδύνης. Ο μαζοχισμός που εξαργυρώνεται με σαδισμό και τ' αντιστροφή. Τελικά όμως τι επιδιώκει ένας αθλητής σήμερα; Επιδιώκει ν' αποδείξει ότι με την απόδοσή του είναι ένας παράγοντας προόδου και γιατί όχι ένας εκπρόσωπος της προόδου... Της προόδου; Ναι, αυτού του ιδεολογήματος που βλέπει την αν-

θρώπινη ιστορία να εξελίσσεται ευθύγραμμα, κυκλικά ή σε σπείρες. Και όταν βέβαια, σήμερα, αναφέρεται η πρόοδος, η κυρίαρχη άποψη τη συνδέει με την αποδοτικότητα σύμφωνα με τις αρχές του συγκεκριμένου βιομηχανικού μοντέλου. Κι όπως είπαμε, η γλώσσα της αποδοτικότητας είναι οι αριθμοί. Έτσι τα «φαινόμενα» Τζόνσον ή Μπούμκα εισπράττουν το θαυμασμό μας: πόσο μπορεί να τρέξει ο άνθρωπος τα 100

μέτρα, πόσο να πηδήξει επί κοντώ; Πόσο (προσέξτε!) μπορεί να «προοδεύσουν» οι ανθρώπινες δυνατότητες; Λες και όταν το ρεκόρ του επί κοντώ ήταν 3 μέτρα, αυτό πρέπει να σημαίνει για μας ότι τότε οι άνθρωποι ήταν λιγότερο «προοδευμένοι»...

Σε κάθε κοινωνία λοιπόν οι θεσμοί ανάμεσα στην κοινωνική οργάνωση και στα άτομα επιβάλλουν σ' αυτά όχι μόνο ένα σύστημα συμπεριφοράς, αλλά κι ένα σύστημα νευρώσεων. Γι' αυτό οι διαδηλωτές του γαλλικού Μάη φώναζαν έξω από το Sainte-Anne το ανατρεπτικό τότε: «επινοήστε νέες διαστροφές».

Στο βαθμό λοιπόν, που ο αθλητισμός είναι σήμερα η σημαία μιας συγκεκριμένης καταπίεσης του σώματος και των ανάλογων νευρώσεων, εύλογα πρέπει να αρχίσουμε αλλόκοτες... διαστροφικές σκέψεις για το μέλλον του...

Βήτα Π.

Ο Θρύλος ανήκει στο λαό του

Οι σύμβουλοι του νεαρού αμφιλεγόμενου επιχειρηματία Γ. Κοσκωτά, αυτοί που πρότειναν την αγορά της ΠΑΕ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ αμέσως μετά την κρίση αξιοπιστίας που διήλθε το επιχειρηματικό image του, λόγω της εν Αμερική περιπέτειάς του, πέτυχαν διάνο.

Ξεπέρασαν το δισεκατομμύριο τα χρήματα που ήδη δόθηκαν για την ανάταση της ιδέας «Ολυμπιακός». Όσο περίπου θα κόστιζε πέσει η αγορά του πακέτου της Τράπεζας Κεντρικής Ελλάδας. Το αποτέλεσμα στα γήπεδα ίσως αργήσει να έρθει, αλλά αυτό δεν έχει την παραμικρή σημασία. Η αντίστροφη πορεία για τον Κοσκωτά άρχισε, έστω και αν μεθαύριο τον κατηγορούν ότι «στηνεί» παιχνίδια, «επηρεάζει» διαιτητές και δημοσιογράφους.

Οι δεδηλωμένοι εχθροί του Μπόμπολας, Βουδούρης, Λαμπράκης υποχρεώνονται να τον διαφημίζουν καθημερινά, οι παραληρούντες οπαδοί του Θρύλου δε συγχωρούν τον πόλεμο στο νέο τους αφεντικό που έδωσε τη μιζέρια του Νταϊφά και κοντράρει άνετα πλέον το μισητό εχθρό τους, το Βαρδινογιάννη.

Η Γραμμή ΑΕ, το King George, η Τράπεζα Κρήτης, τα Mac Donalds πέρασαν σε δεύτερη μοίρα. Προμετωπίδα ο Ολυμπιακός και μια ακόμα ευκαιρία για τους άσχετους με το ποδόσφαιρο να καταλάβουν την πολιτικοκοινωνική του σημασία, οικονομική και ιδεολογική. Μια προσεκτική επιλογή μετέτρεψε άρδητο το αρνητικό status που προσωρινά επέβαλλαν οι υπόλοιποι εκδότες στον ιδιοκτήτη της Γραμμής.

Ο νεαρός κεφαλαιοκράτης λατρεύεται στον Πειραιά, προκαλεί δέος και κρίση στο Βορρά, ενώ οι αντίπαλοί του φοβούνται να εκφράσουν το «φίλαθλο» μίσος τους ανοιχτά, γιατί μεθαύριο μπορεί να είναι φίλοι του.

Τώρα ο νέος Βαρδινογιάννης λέγεται Κοσκωτάς. Παρέα όμως ετοιμάζουν τα νομοσχέδια που θα επιτρέψουν την ολοκληρωτική επιβολή τους στο ελληνικό ποδόσφαιρο. Οι πύλες θα πέσουν μαζί με τα τελευταία υπολείμματα «αντίστασης» κάπου στη Βόρεια Ελλάδα και το θεσσαλικό κάμπο, αν υποθέσουμε ότι αυτά υπάρχουν ακόμα.

Σ.Β.

Από τους ανώμαλους στους Κοσκωτάδες

Η πρόσφατη απόφαση της ΟΥΕΦΑ για την επανάληψη του αγώνα Ολλανδίας-Κύπρου μας απάλλαξε από ένα ακόμα εθνικό παραλήρημα πριν από τον, όπως αναμενόταν, αποφασιστικό αγώνα Ελλάδας-Ολλανδίας. Από την άλλη οι πρόσφατες επιτυχίες του Παναθηναϊκού και του 'Αρη (στο Μπάσκετ) συντηρούν τον άνεμο εθνικής αισιοδοξίας που πνέει στον αθλητικό χώρο.

Οι λιγοστές πια φωνές που επισημαίνουν την έλλειψη βάθους πίσω από τις βιτρίνες των επιτυχιών έχουν σαν σημείο εκκίνησης ακριβώς αυτές (βλ. τα κύρια άρθρα του Ηλία Κ. στο «Φίλαθλο», τα σχόλια διανοούμενων αθλητικογράφων και βέβαια την κριτική των παραδοσιακών αριστερών κομμάτων). Θα πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι αυτή η κριτική αποτελούσε τον έναν από τους δύο άξονες της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ στον αθλητικό χώρο τα πρώτα χρόνια της Αλλαγής. Αρκεί να θυμίσουμε τα ιδεολογήματα περί προώθησης του υγιούς αθλητισμού με ορθολογική οργάνωση και λαϊκή συμμετοχή. Από την άλλη, σαν δεύτερη συνιστώσα, υπήρχαν οι χειρισμοί της περιόδου (Κουλούρη-Κατσιφάρα) που αποσκοπούσαν στον πολιτικό έλεγχο ομοσπονδιών, σωματείων κλπ. με παράλληλη δημιουργία συμμαχιών ιδιαίτερα με κύκλους που διαχειρίζονται αθλήματα αιχμής — ποδόσφαιρο, μπάσκετ. Οι λαϊκοί ανώμαλοι, λαϊκοί μαραθώνιοι, λαϊκοί ποδηλατικοί συνυπάρχουν με την καλλιέργεια του εδάφους για την προσέλευση επενδύσεων με την αρωγή ακόμα κρατικών επιχορηγήσεων. Μετά το 84-85 σημειώνεται μια μετατόπιση του βάρους, με μετριασμό της κρατικής παρέμβασης και σημαντική πριμοδότηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, καθώς εγγράφονται άμεσα τα οικονομικά και ευρύτερα συμφέροντά της στον αναπτυξιακό ρόλο που αναμένεται να διαδραματίσει, και όχι μόνο στον αθλητισμό.

Παράλληλα εστιάζεται η ιδεολογική αιχμή της κρατικής πολιτικής στις διεθνείς παρουσίες — ιδιαίτερα των εθνικών ομάδων αλλά και των συλλόγων.

Η κυρίαρχη αντίληψη αξιολογεί ευρύτερα και σχεδόν αποκλειστικά τις εθνικές επιτυχίες και τις αναδεικνύει σαν κριτήριο προόδου, που βέβαια προσπαθεί να καρπωθεί το κυβερνών κόμμα. Ο Κοσκωτάς και ο Βαρδινογιάννης αποτελούν κατά συνέπεια την ελπίδα του ελληνικού αθλητισμού (και όχι μόνον...)

Ο λαϊκισμός της πρώτης περιόδου απουσιάζει σχεδόν τελείως, ακόμα και από τις διακηρύξεις. Ίσως είναι καλύτερα έτσι... Η παγίδα της δημιουργίας συνθηκών για λαϊκό αθλητισμό δεν μπορεί πια να αποτελεί άλλοθι για τους αφελείς οραματιστές του αγνού ερασιτεχνισμού, ούτε για τους αριστερούς οπαδούς ενός δημοκρατικότερου καταμερισμού της εργασίας, στον οποίο ο αθλητισμός θα είναι μια ακόμη συνιστώσα της χειραγώγησης των κυριαρχούμενων τάξεων, είτε σαν αθλούμενων είτε σαν θεατών.

Δ. Καρύδας

Αρκάς Ο Παντελής και το ΜΟΝΤΑΡΙ

ΣΗΚΩ ΟΗΛΙΘΙΟ ΖΩΟ! ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΘΑΡΙΣΩ ΤΟ ΝΕΡΟ, ΣΟΥ ΛΕΩ!

ΔΕΝ ΑΚΟΥΣ ΠΟΥ ΣΟΥ ΜΙΛΩ ΡΕ ΠΑΧΥΔΕΡΜΟΣ! ΜΗ ΜΟΥ ΣΠΑΣ ΤΑ ΝΕΥΡΑ!

ΛΟΙΠΟΝ ΠΑΡΑΤΡΑΒΗΣΕ ΤΟ ΑΣΤΕΙΟ! ΘΑ ΜΕΤΡΗΣΩ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΤΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝ ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΣΗΚΩΘΕΙ ΘΑ... ΘΑ...

...ΘΑ... ΘΑΑ... ΕΕΕ... ΘΑ... ΘΑΑΑ...

ΘΕΕ ΜΟΥ! ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΣΕ ΕΝΑΝ ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΣ!.

Αρκάς

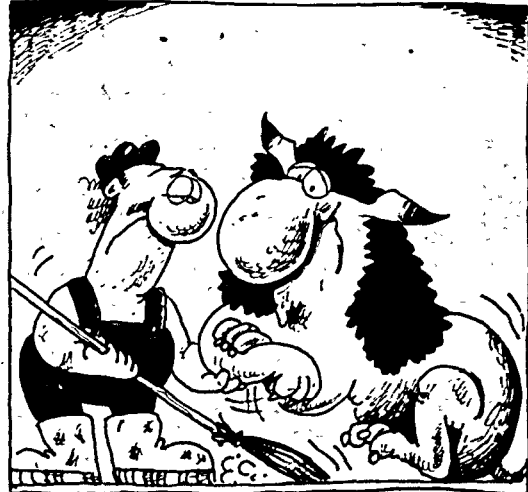
ΕΚΝΕΥΡΙΣΜΕΝΟ ΣΕ ΒΛΕΠΩ ΠΑΝΤΕΛΗ! ΠΟΣ ΛΑ ΜΗΝ ΕΙΜΑΙ ΕΚΝΕΥΡΙΣΜΕΝΟΣ, ΑΥΤΟΣ ΟΗΛΙΘΙΟΣ Ο ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΣ ΕΧΕΙ ΞΕΠΛΩΣΕΙ ΚΑΤΟ ΚΑΙ ΔΕΝ ΣΗΚΩΝΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΠΟΤΑ, ΝΑ ΚΑΘΑΡΙΣΩ ΤΟ ΝΕΡΟ!

ΚΑΘΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ! ΠΟΛΥ ΕΞΥΓΙΝΟ! Κ' ΕΓΩ Ο ΒΛΑΚΑΣ ΚΑΘΟΜΑΙ ΚΑΙ ΚΑΝΩ ΑΠΕΡΓΙΕΣ ΠΕΙΝΑΣ!

ΛΟΙΠΟΝ ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ ΘΑ ΚΑΝΩ ΚΙ' ΕΓΩ ΤΟ ΙΑΙΟ. ΘΑ ΞΕΠΛΩΣΩ ΕΔΩ ΚΑΙ ΔΕΝ ΘΑ ΣΗΚΩΘΩ ΓΙΑ ΝΑ ΣΚΟΥΠΙΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΝΑ ΜΕ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΙΣ.

ΠΟΤΕ ΜΗΝ ΚΑΝΕΙΣ ΚΑΘΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΑΠΕΡΓΙΑ ΠΕΙΝΑΣ. ΕΙΣΑΙ ΠΟΛΥ ΕΛΑΦΡΥΣ!

Αρκάς

■ Αναδημοσιεύουμε από το *Legis Artis* της Ανεξάρτητης Κίνησης Για-τρών:

«Από τις εφημερίδες και την ΕΤ-1 μάθαμε ότι το Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει στην κατοχή του κινηματογράφου ταινιών πορνό (κοινώς τσόντας) τον οποίο και κατέλαβαν συμβολικά οι φοιτητές στα πλαίσια των κινητοποιήσεών τους. Το γεγονός μας θύμισε ότι και κάποιο κρατικό νοσοκομείο διατηρεί, όχι τσόντάδικο, αλλά γνήσιο οίκο ανοχής (κοινώς μπουρδέλο). *Κουίζ:* Ο πρώτος αναγνώστης που θα βρει ποιο είναι το νοσοκομείο και ποιο το ευαγές παράρτημά του κερδίζει ισόβια συνδρομή στο *Legis Artis*».

Πολλά υποσχόμενο το δώρο και υποσχόμαστε κι εμείς φωτογραφική κάλυψη νικητών και επίδικου αντικειμένου.

Όλα του γάμου δύσκολα...

■ Γιατί χώλαινε ως τώρα ο πολιτικός γάμος; Μα, φυσικά, επειδή δεν ήταν ισότιμος ως προς το τελετουργικό με το θρησκευτικό. Το κενό αυτό ξεπερνιέται πια: όπως μας ανακοίνωσε ο Δήμος Αγίων Αναργύρων, «έγινε το πρώτο ελληνικό γαμήλιο εμβατήριο» από το συνθέτη Χρήστο Τσαντίλα που... μείλιχια ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση του δημάρχου προς τους Έλληνες μουσουργούς και μάλιστα, «με δήλωσή του παραχωρεί για δωρεάν εκτέλεση στους πολιτικούς γάμους του δήμου και σε άλλους δήμους που θα τη ζητήσουν για την ίδια χρήση».

Επειδή δε, εκτός από την παραπάνω τρίλεπτη σύνθεση για κουαρτέτο εγχόρδων, ενδιαφέρον έχουν δηλώσει και άλλοι συνθέτες (Μαρκόπουλος, Λεοντής), οι μελλόνυμφοι θα έχουν σύντομα τη δυνατότητα να επιλέγουν το εμβατήριο της αρεσκείας τους, οπότε κι εμείς σας υποσχόμαστε το πρώτο ΤΟΠ-ΤΕΝ γαμήλιων επιτυχιών.

■ Παπαδόπουλος-Ελλάς...

Είπαμε να φάμε κανένα μπισκότο να γλυκαθούμε και μας έκατσε στο λαιμό. Μέσα στο κουτί βρισκόταν η επιγραφή: *Αγοράζετε ελληνικά προϊόντα. Είναι εθνικόν καθήκον. Η χώρας μας παράγει τα πάντα.* Τουλάχιστον το σύνθημα ήταν μπαγιάτικο.

Αλλά και η ανταγωνίστρια δε μας χαροποίησε περισσότερο: *Ραδιενεργό το κλεμμένο σιτάρι — μήνυση σήμερα κατά της «Αλλατίνης»* (Ελευθεροτυπία, 2.12). Τελικά βγήκε ένα καινούργιο ανέκδοτο: τι είναι γλυκό και επικίνδυνο;

■ Τον προηγούμενο μήνα ο Δήμος Αθηναίων έστερξε στο στήσιμο πελώριων καμένων κορμών δέντρων στον πεζόδρομο Κοραή για να ευαισθητοποιήσει τους περαστικούς για τις πυρκαγιές των δασών. Τις τελευταίες μέρες ο ίδιος δήμος έμπηξε (πλατεία Ομονοίας) κάτι θεόρατα έλατα ζωντανότατα και καταπράσινα. Είναι χαμένη περίπτωση οικολογική ευαισθησίας η Ομόνοια και το κοινό της ή μήπως προέχει η χριστουγεννιάτικη ζεστασιά; Εκτός κι αν τα τεράστια έλατα πλατειών προέρχονται κι αυτά από ειδικά φυτώρια, όπως τα έλατα σαλονιού που προσφέρονται δι' οικογενείας.

■ Γιορτές, γαλοπούλες, πάρτι και φυσικά τις άλλες διαδικασίες κινήματος θα μπορείτε να απολαμβάνετε κατά το 15μερο των φοιτητικών διακοπών στο ΕΜΠ. Και αυτό γιατί οι αρχιτέκτονες, οι πολιτικοί και οι ηλεκτρολόγοι αποφάσισαν να συνεχίσουν την κατάληψη των σχολών τους. Ακόμη λειτουργεί ο σταθμός της κατάληψης των αρχιτεκτόνων στους 98,7 στα FM, τηλέφωνο: 3691332.

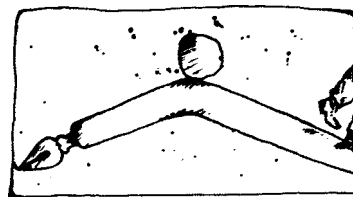

Καλὰ Μαντάτα

Όσοι παρακολούθησαν μια βραδιά στο Άλσος στις 11 Μαΐου 1987 όπου εμφανίζονταν ο Παύλος Σιδηρόπουλος κι ο Δημήτρης Πουλικάκος ήταν τουλάχιστον τυχεροί. Κι όχι μόνο γιατί το πρόγραμμα συνδύαζε τους αυθεντικότερους ρόκερ της ελληνικής σκηνής, αλλά γιατί το άνοιξε μια μπάντα που βλέπαμε για πρώτη φορά να οργώνει τη σκηνή με τέτοια δύναμη. Μιλάμε για τα «ΑΛΛΑ ΜΑΝΤΑΤΑ», που από εκείνη τη στιγμή ελπίζαμε ότι δε θα αργούσαμε να ακούσουμε. Πράγμα που έγινε στις 5 Νοεμβρίου, ημέρα που εγκαινιάστηκε το rock club «Ρόδον». Τα μαντάτα που έφεραν ήταν εξαιρετικά. Αν λάβουμε υπόψη ότι ο χώρος του «Ρόδον» είναι απέραντος και μέχρι εκείνη την ημέρα η σκηνή του άγνωστη κι απάτητη, τα ΑΛΛΑ ΜΑΝΤΑΤΑ έδωσαν ό, τι μπορούσαν για να ξεπεραστούν προβλήματα κι αποστάσεις.

Σε ζωντανές εμφανίσεις οι μουσικοί δοκιμάζονται και αποδίδουν στο μέγιστο όταν παίζουν στον οικείο και ζεστό χώρο ενός μικρού κλαμπ. Αυτό ίσχυσε και στην επανεμφάνιση της 7μελούς μπάντας, στις 4 Δεκεμβρίου, στο «127 ντεσιμπέλ» στα Εξάρχεια, όπου σάρωσε κυριολεκτικά. Κομμάτια όπως ΤΑ ΧΡΕΗ ή η ΡΟΥΤΙΝΑ ακούστηκαν στην έκταση και στην ένταση που τους πρέπει. Με ένα εκπληκτικά υπολογισμένο τζαμ, χαρακτηριστικό στοιχείο του συγκροτήματος, που βοηθιέται πολύ από τρία ντραμς-κρουστά και δύο κιθάρες, αλλά και το φοβερό συνδυασμό όλων όσων απαρτίζουν το σχήμα, από τους καλύτερους ίσως μουσικούς που πέρασαν από την ελληνική σκηνή, τα ΑΛΛΑ ΜΑΝΤΑΤΑ ήταν —και θα είναι σίγουρα— ο κεραυνός εν αιθρία της φτεινής χρονιάς.

Ιουλία Παλλίδη

Ριζο «σπαστικά»

«Όταν συμφωνήσαμε, προ ημερών, για μια συνέντευξή σου στο *Ριζοσπάστη* αλλιώς την είχα φανταστεί. Μια συνέντευξη πάνω στον «τύπο», στο «μοντέλο» ραδιοφωνίας, που διαμορφώνει ο «Αθήνα 9.84», πάνω στην κριτική που του ασκείται. Μια συνέντευξη αντιπαράθεσης δηλαδή. Προφανώς, όταν έχουμε μπροστά μας το Προεδρικό Διάταγμα — για το οποίο επώθησαν πολλές υπερβολές, αλλά είναι πράγματι αυταρχικό — δε νομίζω ότι έχουμε την άνεση να συζητάμε για τις αδυναμίες, τα προβλήματα της τοπικής ραδιοφωνίας, που βρίσκεται περίπου υπό διωγμόν. Θέλω, λοιπόν, να σε ρωτήσω πριν απ' όλα: ποια κατάσταση δημιουργεί το προεδρικό διάταγμα; Μ' αυτή την ερώτηση-τοποθέτηση ο Παύλος Τζίμας ανοίγει τη συνέντευξή του με το Γιάννη Τζανετάκο — Διευθυντή του «9.84» — στο *Ριζοσπάστη* της Κυριακής, 8/12. Οι διαφορές σχετικά με τον «τύπο» και το «μοντέλο» του σταθμού δε θεωρούνται τίποτε περισσότερο από αδυναμίες και προβλήματα του τοπικού ραδιοφώνου. Ο «9.84», με τα 20 KW εμβέλεια, που απευθύνεται στο μισό εθνικό ακροατήριο, δεν είναι κατά τον Π.Τ. παρά ένας τοπικός ραδιοσταθμός!

Είναι φανερό ότι ο Π.Τ. δεν είναι πλέον φανατικός ακροατής κρατικών σταθμών, αλλά «επαιρείται» για τον (αυτονόητο κι αδιόφορο σε μια εποχή ιδεολογικού λαοπαθισμού)

κομματικό πλουραλισμό» (Σ. Τσαγκαρουσιάνος) ή —όπως θα κατακεραύνωνε ένας παλιός συνεπής σύντροφος— «έχει ιδεολογική σύγχυση και αντικομματικές απόψεις».

Είναι αλήθεια ότι ο χώρος του μεγαλύτερου κόμματος της Αριστεράς (περισσότερο για ιστορικούς λόγους) δεν έχει βγάλει «ραδιοφωνιτζήδες». Κι αυτοί όμως που τώρα είναι αναγκασμένοι να παρακολουθούν όσα συμβαίνουν στα ερτζανιά, πολύ δύσκολα θα μπορέσουν να αναγνώσουν τα κινήματα ραδιοφωνίας που έζησε η Ευρώπη τις τρεις τελευταίες δεκαετίες και να αξιοποιήσουν αυτές τις εμπειρίες με βάση την ελληνική πραγματικότητα.

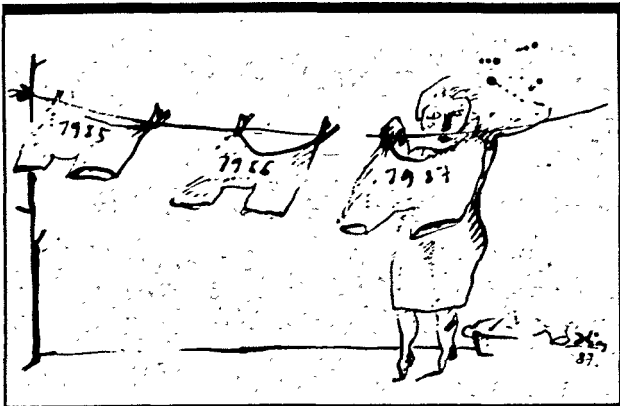
Και τούτο, όχι μόνο επειδή οι ελεύθεροι ραδιοσταθμοί του δάσους γύρω απ' το Παρίσι (που καλούσαν στην εξέγερση το Μάη του 68), το Radio Popolare στην Ιταλία και το Radio Onda Verde των τελευταίων μαθητικών κινητοποιήσεων στη Μαδρίτη του 68 (με μεγαλύτερη ακροατικότητα απ' τους κρατικούς) αποτελούν εμπειρίες μιας «άλλης» Αριστεράς... αλλά και γιατί είναι γνωστό ότι στην Ευρώπη δεν απέτυχαν μόνο οι σταθμοί των δημάρχων, αλλά και οι προσπάθειες για ραδιοφωνο των ορθόδοξων Κ.Κ.

Αυτή είναι η «σκληρή» πραγματικότητα. Ας μη γίνεται λοιπόν η αδυναμία κριτικής στο «Ράδιο Έβερετ» διέξοδος στα αδιέξοδα.

Ανδρέας Ρουμελιώτης

■ Την Τρίτη 8 Δεκεμβρίου έπαιξαν η *Nikki Sudden* και οι *French Revolution* στο «Ρόδο». Ο Sudden, ένας από τους εναπομείναντες της punk-generation, teenager στους Swell Maps και με ψύχωση για τη γαλλική επανάσταση, τον Ροβεσπιέρο, τον Μαρὰ και την γκιλοτίνη τελικά έ-
ως είχε και κάποια μικρή ψύχωση με τη σαμπάνια, που παραλίγο να φέρει σε απόγνωση τους διοργανω-
τές της συναυλίας.

πρόσεξαν: Ήταν μια ακόμα «αρπαχτή» για τον —κατά τα άλλα συμπαθέστατο— Nikki και την πατέρα του. Οι μουσικοί, χωρίς να γνωρίζουν ο ένας το παίξιμο του άλλου, χωρίς καν να γνωρίζουν τα κομμάτια, παρουσίαζαν στιγμές στιγμές κωμικοτραγική εικόνα. Αν είχαν παίξει έτσι στην Αγγλία, θα είχαν φάει τις ντομάτες. Και δυστυχώς δεν ήταν η πρώτη φορά που παρατηρήθηκε το φαινόμενο. Εδώ αρχίζει σαν αφελής Βαλκάνιος να αναρωτιέσαι τι στο καλό μας πλάσάρουν. Σίγουρα τα παιδιά που προσκάλεσαν τον Nikki Sudden δε θα μπορούσαν να ξέρουν εκ των προτέρων, αλλά έτσι όπως νόμε πολλοί θα 'πρεπε να μπουν στη μαύρη λίστα.

τητες με εκείνο ενάντια στη ρατσιστική Νότια Αφρική, μόνο που αυτή τη φορά ο ένοχος βρίσκεται μέσα στην αυλή μας, στην Ευρώπη. Όταν οι πολιτικοί σιωπούν, μένει στους μουσικούς το δύσκολο καθήκον να θρηνώσουν την απάθεια του κόσμου. Ο Τ'Τ' D'Arby το τολμά: «Ξέρω ότι πρόκειται να πληρώσω γι' αυτή μου την απόφαση, αλλά αυτό δεν είναι τίποτε μπροστά σε όσα οι Εβραίοι, οι κομμουνιστές, οι Τσιγγάνοι, οι ομοφυλόφιλοι και όλοι οι άλλοι υπέφεραν σαν χέρια του Kurt Waldheim και των ομοίων του».

Με υπερηφάνεια ανήγγειλαν οι ΕΙ-
ΚΟΝΕΣ (2.12.) το «αποκλειστικό»
τους θέμα: *Η σεξουαλική ικανότητα
εξασφαλίστηκε οριστικά για όλους,
λέει. Η αποκάλυψη του μεγάλου αυ-
τού μυστικού γίνεται στο γυναικείο
ένθετο του περιοδικού υπό τον τίτλο
το θαύμα ήταν ένα κουμπί... Εκεί
διευκρινίζεται αμέσως ότι ο λόγος
είναι για την ανδρική στυτική ικανό-
τητα, την οποία η νέα επιστημονική
ανακάλυψη εξασφαλίζει πλήρως,
μόνιμα, διαχρονικά, για πάντα, ό-
πως αναφέρεται. Κι αυτό χάρη σε έν-
θετα «σηραγγώδη σώματα», το ένα
με μεταλλικό αρθρωτό σκελετό που
κρατάει το πέος συνεχώς σε πλήρη
ανάπτυξη, όπως γράφεται κομψά,
θα μπορεί όμως να παίρνει οποιαδή-*

Οι γυναίκες ενδιαφέρονται κι αυτές, έμμεσα, για το χειρουργικό νεοτερισμό, διαφημίζει το περιοδικό. Γι' αυτό, εξάλλου, η 'Αντζελα Φωτηρίου ευγενικά δέχτηκε να φωτογραφηθεί (γυμνή, εν περιπτύξει μετά κομπάρσου) για το εξώφυλλό μας, δίνοντας εικαστικά, αισθησιακά τη διάσταση της τόσο σημαντικής ειδήσης.

FM-Stereo

Περικαυλίδος λακωνική ιστορία

του ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Σκίτσο: Α. Καναβάκης

Η από έπταετίας ένοκή-
ψασα έπάρατος άφροδί-
σιος νόσος επανέφερε εις
τήν μόδαν τήν κάπως λησμονηθεί-
σαν περικαυλίδα, ήτις είναι γνωστή
καί υπό τήν επωνυμίαν «προφυλα-
κτικόν». Η λέξις «προφυλακτικόν»
δέν άπαντάται έν τή ήμετέρα Μεγά-
λη Έλληνική Έγκυκλοπαιδεία, ένθα
ύπάρχουσι τά, σχετικώς άντιφά-
σκοντά, λήμματα «περικαυλίδς» καί
«καπότα». Η χυδαία λέξις «καπότα»
έχει πολλαπλούν περιεχόμενον, κα-
θότι, εκτός της πρωταρχικής σημα-
σίας της (ήτοι, χονδρός επενδύτης
έξ έρίου· δηλαδή, ή κάπα των ποιμέ-
νων μας), ύποδηλοι, άφ' ενός; είδος
μικρού γυναικείου πύλου, καί, άφ' έ-
τέρου, τήν περικαυλίδα, τήν περι-

γραφομένην ως «τεχνητόν εκ λε-
πτου έλαστικού θύλακα του πέους,
χρησιμεύοντα ως προφυλακτήρα
άπό της μεταδόσεως άφροδισίων
νοσημάτων». Άλλωστε, έν τω λήμ-
ματι «περικαυλίδς» του αυτού πολυ-
τόμου συγγράμματος, αναφέρεται
ότι τό έν λόγω αδιάβροχον του πέ-
ους έφευρέθη παρά του άγγλου ύ-
γειονολόγου Κονδομίου (Condom)
κατά τόν ΙΗ' μετά Χριστόν, ότι παρα-
σκευάζεται άπό τό τυφλόν έντερον
των προβάτων, ή άπό τήν κύστιν ώ-
ρισμένων ιχθύων, ή εκ λεπτοτάτου
έλαστικού. Τέλος, κατά τόν συγγρα-
φέα του λήμματος, ή περικαυλίδς, έ-
πενδυσμένη πρό της συνουσίας, εάν
δέν διαρραγή ή εκφύγη είναι τό ά-
σφαλέστατον «προφυλακτικόν» μέ-

σον κατά των άφροδισίων νόσων.

Τά βρίθοντα άνακριβειών λήμμα-
τα της ήμετέρας Έγκυκλοπαιδείας
προκαλούν πλείστας δσας άπορίας
των άναγνωστών. Καί έν πρώτοις, ό
ύγειονομικός στόχος της περικαυλί-
δος παραμένει άσαφώς διχασμένος
καθότι έπιστήμονες τινές ύποστηρί-
ζουν ότι ή καπότα έφευρέθη ίνα άπο-
τρέψη τήν συφιλιδα, ένω έτεροι συγ-
γραφείς δέχονται τήν εκ της έγκυ-
μοσύνης φοβίαν ως μόνην αίτίαν
χρήσεως της περικαυλίδος. Η επί
τούτω άλήθεια τυγχάνει εύρυτέρα
των μονομερών έρμηνειών: τούτέ-
στιν, ή «άνακάλυψις» της περικαυλί-
δος όφείλεται εις άμφοτέρας τάς
προλαληθείσας αίτίας. Η χρήσις
της περικαυλίδος σώζει τόν φέρον-

τα άπό τήν σύφιλιν, καί, διαφυλάσ-
σει τήν συνουσιαζομένην εκ τυχόν
έγκυμοσύνης. Έθεσα τήν λέξιν «ά-
νακάλυψις» έντός εισαγωγικών, κα-
θότι δέν είμεθα βέβαιοι εάν, όντως,
ή έφεύρεσις της περικαυλίδος όφεί-
λεται εις τόν κάπως διμυλώδη δό-
κτωρ Κονδόμιον, ή ό έν λόγω δό-
κτωρ μετέφερε έντός των σαλονίων
λαϊκήν τινά πρακτικήν.

Η έγκυμοσύνη δέν ήτο πάντοτε
εύπρόσδεκτος. Η πτωχεία των ά-
γροτών ύπηγόρευε, συχνάκις, τήν
παντί σθένει άνακοπήν της έγκυμο-
σύνης, ήτις (εάν έσυνεχίζετο) θά
προσέθετε «ένα ακόμη στόμα» εις
τήν οικογένειαν. Άπό χιλιετιών ύφί-

σταντο διάφοροι μέθοδοι κατά της συλλήψεως. Έν ἀρχῇ ἦν ὁ Αὐνάν. Καθὼς καὶ ἄλλοτε εἶπον, ὁ Αὐνάν οὐδόλως ἐμαλακίζετο. Ὁ ρηξικέλευθος Αὐνάν, ἀντιβαίνων εἰς τὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς του, ἐφήρμοζε τὴν μέθοδον τῆς «ἀνακοπέισης συνουσίας» (coitus interruptus), δηλαδὴ ἀπεσύρετο τὴν ὑστάτην στιγμὴν, ἐκσπερματώνων καταγῆς. Ἡ μέθοδος τοῦ Αὐνάν ἐχρησιμοποιεῖτο τὰ μάλα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, παρὰ τὰς ἀντιθέτους ἐπιταγὰς τῆς Ἀγίας Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Παρομοίως, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐγνώριζε (καὶ ἀπελάμβανε ἀρκούντως) τὴν μέθοδον τῆς «ὀπισθίας θύρας», μολοντί ὁ σοδομισμὸς ἀνέκαθεν ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐγκλημα. Ἑτεροι μέθοδοι κατὰ τῆς συλλήψεως ἦσαν: ἡ πρό τῆς συνουσίας ἐνστάλαξις ἐντὸς τοῦ αἰδοῦ ὅπου λεμονίου, ἡ, εὐθύς μετὰ τὴν γεννητήσιον πρᾶξιν, τὸ τρέξιμο καὶ τὰ ἐπὶ τόπου πηδηματικά, ἵνα ἀπαλλαγῇ ὁ κολεὸς τῶν ὀχληρῶν σπερματοζωαρίων.

Τέλος, ἤθελον ὑποδείξῃ ὅτι, ἡ ἐν Ἰνδίας καὶ Κίνα τέως ἐφαρμοζομένη «ἐπιφυλακτικὴ συνουσία» (coitus reservatus) δὲν ἦτο παρὰ ἐν ἐρωτικόν ἰδεώδες τῆς ἀνωτάτης τάξεως, δι' οὗ ὁ ἀνὴρ ἐπεδίεδετο εἰς τὴν περίφημον «ἐσωτερικὴν ἐκσπερμάτωσιν». Τό τοιοῦτον οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μετὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐγκυμοσύνης.

Κατὰ τὰ φαινόμενα, ἡ πρωταρχικὴ περικαυλὶς δὲν ἦτο εἰμὴ ἐν μεταξωτὸν μανδύλιον, δι' οὗ ἐτυλίσσετο τὸ πέος. Ἡ μέθοδος αὕτη ἀπεδείχθη ἐπισηφαλὴς. Ὅθεν, οἱ λαοὶ (ἐνδεχομένως καὶ ὁ ἡμέτερος) ἐστράφησαν πρὸς τὰς «φυσικὰς» περικαυλίδας, ἥτοι: τεμάχια ἐντέρων χοιριδίων, ἡ οὐροδόχους κύστεϊς ἐριφίων καὶ ἀμνῶν. Εἰς αὐτὸ τὸ στάδιον τῆς ἱστορίας μας παρενέβη ὁ δόκτωρ Κονδόμιος...

Οἰκοθεν νοεῖται ὅτι, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βιβλιογραφίᾳ οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ προφυλακτικῶν. Ἀπελπισθεὶς ἐκ τῆς αἰδήμονος σιγῆς τῶν ἑλλήνι-

κῶν ἱατρικῶν ἐγχειριδίων, ἀλλὰ καὶ τῆς ὀλυμπίου ἀταραξίας τῶν ἐν λαογραφίᾳ συναδέλφων μου, ἐστράφην ἐπὶ ματαίᾳ πρὸς τὴν ποιήσιν, καὶ δὴ πρὸς τὴν ἐσχάτως δημοσιευθεῖσαν «Ἑρωτικὴν Ἀνθολογίαν» τοῦ δοκίμου μελετητοῦ κυρίου Σπύρου Κοκκίνη. Ἐν συνεχείᾳ, ὁρμηθεὶς ἐκ τινος γαλλικοῦ ἀσματοῦ (ἀρχίζοντος μετὰ τὰς λέξεις «Αἱ μελαγχολικαὶ καπὸται...») ἀνεζήτησα τὰ περὶ καπὸτας ἐν τῇ «Νεοελληνικῇ Ἀθουροστομίᾳ» τῆς κυρίας Μαίρης Κουκουλέ, ὅπου κατεχωρήθησαν ἕνια παραδείγματα. Ἐξ ἄλλου, τὰ συνώνυμα «κελεμπία» καὶ «σπανοκουκούλα» τοῦ ἰδιώματος τῶν κιναιδῶν σημαίνουν: προφυλακτικόν.

Εἰς τὰς Εὐρώπας ἡ ἀγγλικὴ λέξις "condom" ὑποδηλοὶ τὴν περικαυλίδα. Πλὴν ὅμως, ὑφίστανται ἄρκεταὶ παράλληλοι μορφαὶ τῆς λέξεως αὐτῆς: condom, gonдон, condum, cundum. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως "condom" παραμένει μυστηριώδης. Σημαντικαὶ πληροφορίες περὶ τῶν πρωτογόνων περικαυλίδων ἐνυπάρχουν εἰς τὴν «Ἱατρικὴν Ἱστορίαν» τοῦ Νορμάνου Χύμη (Norman Himes). Κατὰ κοινῶς μέχρι τοῦδε παραδεκτὰ, ἡ λέξις "condom" ἀναφέρεται διὰ πρώτην φοράν, τὸ ἔτος 1717, εἰς τὸ περὶ συφιλίδος βιβλίον τοῦ Δανιὴλ Τυρνέρον (Daniel Turner), ὅστις, εἰς τὴν ἑκδοσὶν τοῦ 1724 τοῦ ἰδίου συγγράματος, προσθέτει ὅτι, ἤδη, ἐκτὸς τοῦ δόκτορος Σάρπου (Sharp), τρεῖς ἢ τέσσαρες εἰσέτι ἱατροὶ ἐρίζουν περὶ τῆς πατρότητος τῆς περικαυλίδος, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ δόξα τῆς ἐφευρέσεως οὐδόλως ἀνήκει εἰς τὸν δόκτορα Κονδόμιον.

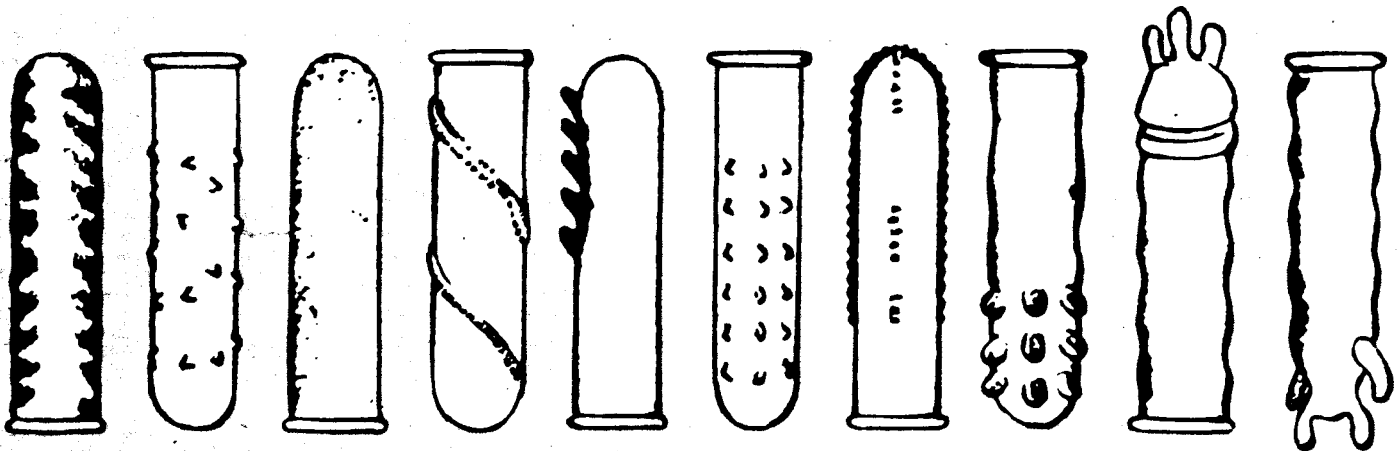
Ὁ μέγας ἐρωτολόγος Γέρσων Λεγμάνιος (G. Legman), εἰς τὸ ἔργον του "Rationale of the Dirty Joke" (1968), καὶ δὴ ἐν τῷ ἐπὶ τῆς καπὸτας κεφαλαίῳ, δέχεται τὴν παράδοσιν περὶ δόκτορος Κονδομίου, ὅστις ἦτο γάλλος ἱατρός τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως Καρόλου II. Δοθέντος ὅτι, ὁ Κάρολος II ἐβασίλευσεν εἰς τὴν

Ἀγγλίαν ἀπὸ τοῦ 1660 ἕως τὸ 1685, δυνάμεθα νὰ προσεγγίσωμεν τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρχικῆς ἐμφανίσεως τῆς περικαυλίδος, δηλαδὴ περὶ τὰ τέλη τοῦ 12' αἰῶνος, ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν προαναφερθέντα συγγραφέα Τυρνέρον νὰ περιγράψῃ, τὸ 1717, τὴν σατανικὴν ἐφεύρεσιν. Ὁ αὐτὸς Λεγμάνιος (ὃν κατακλέπτω ἀσυστόλως!) ἀποδέχεται τὴν γαλλικὴν καταγωγὴν τοῦ δόκτορος Κονδομίου, καθότι ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχει ὁμώνυμος πόλις, ἐνῶ, ταυτοχρόνως, ὑποδεικνύει ἐτέρας πηγὰς, ἐνθα περὶ τὸ 1700 ἀναγράφεται ἡ λέξις "condon". Ἄλλωστε, ὁ Λεγμάνιος θεωρεῖ κάπως πρόωρον τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ ἐν λόγω λέξις ἐμφανίζεται διὰ πρώτην φοράν τὸ ἔτος 1665.

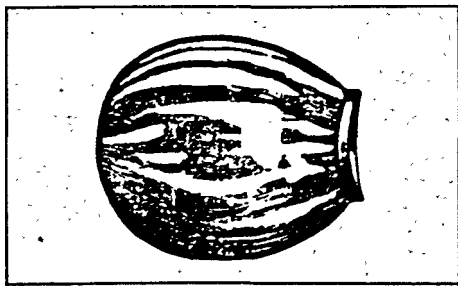
Τὸ condom παρουσιάζεται αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὡς ἀληθὲς προφυλακτήριον ἀπὸ τῆς συφιλίδος. Καί, εἶναι αὐτονόητον ὅτι, ὁμιλῶμεν πάντοτε διὰ τὰς ἐκ «φυσικῶν» ὕλικῶν κατασκευαζομένας περικαυλίδας. Λίαν συντόμως, ἡ περικαυλὶς ἐξέφυγεν τοῦ μονοπωλίου τοῦ δόκτορος Κονδομίου καὶ ἀπέβη ἐθνικὴ βιοτεχνία. Ἡ δὴ τὸν 19' αἰῶνα ὑπῆρχον ἐν Λονδίνῳ ἄρκετὰ ἐργαστήρια παραγωγῆς περικαυλίδων, ἐνθα εἰργάζοντο ἀποκλειστικῶς γυναῖκες. Αἱ παραγόμεναι περικαυλίδες ἐταξινομοῦντο εἰς τρεῖς βασικὰς κατηγορίας: ποιότητος κοινῆ, ποιότητος λεπτῆς, ποιότητος πολυτελείας. Ἐπίσης, ὑφίστατο μία ἄλλη ταξινόμησις εἰς ἑνδεκα κατηγορίας, βάσει τοῦ ὕλικου, τῆς κατεργασίας, τῆς παρεχομένης ἐγγυήσεως κτλ. Διὰ τὴν ἱστορίαν, θὰ πρόσθεσω ὅτι, οἱ καλῶτεροι πελάται τῶν βρετανικῶν περικαυλίδων ἦσαν οἱ ρώσσοι πρίγκηπες καὶ οἱ αὐλικοὶ τῆς Βιέννης. Ὡστε, αἱ πρῶται περικαυλίδες ἐνεφανίσθησαν ὡς σχετικῶς τελεσφόρος ἀπάντησις κατὰ τῆς συφιλίδος καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀπορροῦσης συφιλοφοβίας. Τὸ στήριον ἔτος 1826 τὸ Βατικανὸν κατεκράνυσεν τὰς καπὸτας, ὡς ἀντικειμένας εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν. Ἡ παπικὴ ἐγκύκλιος οὐδόλως ἀπέτρε-

ψεν τὴν ἐν Λουγδούνῳ (Lyon) ἰδρυσιν βιομηχανίας προφυλακτικῶν ἐξ ἐλαστικοῦ. Ἐκτοτε, ἡ περικαυλὶς εἰσῆλθεν καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς οἰκογενείας, τουτέστιν ἀπέβη (ἐκ νέου) τὸ κύριον μέσον κατὰ τῆς συλλήψεως. Τὸ προφυλακτικὸν παραμένει ὁ μοχλὸς τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς καταστολῆς τῆς πολυτεκνίας. Ὁ περιώνυμος Κασανόβας φαίνεται ὅτι ἀπηχθάνετο τὰς καπὸτας. Πάντως, εἶναι ὁ πρῶτος πού ὑπαινίσσεται χρῆσιν τῆς περικαυλίδος κατὰ τῆς ἐγκυμοσύνης.

Ὁ ἄθλιος Κασανόβας, ἂν καὶ ἐγνώρισεν ἐγκαίρως τὰς «ἀγγλικὰς ρεδινγκότας» (ἐπωλοῦντο τριάκοντα-ἑξ γαλλικὰ φράγκα ἢ δωδεκάς) δὲν κατῴρθησε νὰ διαφύγῃ τὰς ἀφοδισίους νόσους. Τὸ condom πέρασε εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ὡς "carote anglaise". Ἀργότερον, οἱ ἄγγλοι ἀνταπέδωσαν τὸ φιλοφρόνημα διὰ τοῦ ταυτοσήμου "French letter". Ἡ γαλλικὴ λέξις "carote" ἐσημαίνει ἀρχικῶς τὸν ἐπενδύτην μετὰ κουκούλας. Χάρις εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου ἡ περικαυλὶς, καθὼς καὶ ἡ γαλλικὴ λέξις "carote" (ὑπὸ μεταφορικὴν σημασίαν) ἤρχισε νὰ κατέρχεται πρὸς τὴν Μεσόγειον. Τὸ 1918 ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἡ λέξις "carote", πού τὸ 1935 λαμβάνει τὴν μορφήν "cappotta", ἡ "cappotta". Ἐν τῷ «Ἀντιλεξικῷ» τοῦ Θεολ. Βοσταντζόγλου παρουσιάζονται, ὡς συνώνυμα, αἱ λέξεις: «προφυλακτικόν», «περικαυλὶς», «καπὸτα». Ὁ Κουμανοῦδης ἡγνός καὶ τὰς τρεῖς αὐτὰς λέξεις. Ὁ Ἀνδριώτης ἐτυμολογεῖ ἐκ τῆς ἰταλικῆς τὴν λέξιν «καπὸτα», ἀποφεύγων νὰ καθορίσῃ περὶ τίνος ἀκριβῶς ὁμιλεῖ. Ἰσως δι' αὐτὸ δὲν κατέγραψε τὴν λέξιν «προφυλακτικόν». Ἡ ἑλληνικὴ λέξις «καπὸτα» δὲν εἶναι παρὰ ἡ λαϊκὴ ἔκφρασις τῶν νεολογισμῶν «περικαυλὶς» καὶ «προφυλακτικόν». Δυστυχῶς, ὁ ἀμερικανὸς ἱλάρχος Ἰωάννης Γ. Βουρκέας (John G. Bourke) δὲν ἐξετάζει τὸ θέμα τῆς περικαυλ-

Σύγχρονα προφυλακτικά.

Άμερικανικόν προφυλακτικόν τοῦ 1908.
Ἐκάλυπτε μόνον τὴν θάλανον τοῦ πέους.

δος εἰς τὸ κλασσικόν του σύγγραμμα περὶ τῶν σκατολογικῶν ἐθίμων ἀνά τὸν κόσμον (1891).

Διὰ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἐλαστικοῦ κόμμι εἰσήλθομεν εἰς τὴν νέαν φάσιν τῆς περικαυλίδος: τὴν λαστιχένια καπότα. Ἡ λαστιχένια καπότα προήλθεν διὰ τῆς vulcanization τοῦ καουτσούκ. Δέν γνωρίζω κάποιαν ἐλληνικὴν λέξιν πού νά ἀποδίδῃ τὸ ἀγγλικόν vulcanization (γαλλιστί: vulcanisation). Ὁ Βοσταντζόγλου καταγράφει τὴν ξενότροπον λέξιν «βουλκανισμός» (ὡς ὁ Κουμανούδης τὴν ἐλληνικὴν ἀντιστοιχίαν τοῦ 1883: «ἡφαιστειότης»!), ἀλλὰ πρόκειται περὶ τοῦ vulcanismus, ὅστις τυγχάνει ὁρος τῆς γεωλογίας. Ἐξ ἄλλου, ὁ ἐλληνικὸς λαὸς χρησιμοποιεῖ ἀπὸ δεκαετιῶν τὴν λέξιν «βουλκανιζατέρ», τὴν ὁποῖαν δέν ἀνευρίσκω οὔτε εἰς τὸ λεξικόν τοῦ Δαγκίτση, ὅπου ἀναγράφεται ἡ ἀδόκιμος (ἔως τότε) λέξις «βουλκανιζα-

σίον», καὶ δὴ ὡς γαλλικῆς καταγωγῆς, ἐνῷ σαφῶς πρόκειται δι' ἀγγλικὴν ἐφεύρεσιν καὶ λέξιν. Ἄς προσθέσω ὅτι, αἱ ἐν λόγῳ λέξεις δέν ἀπαντῶνται εἰς τὸ «Εἰκονόγραφον Ὀνομαστικόν» τοῦ Βοσταντζόγλου, ὅπερ θεωρῶ κάκιστον βιβλίον.

Διὰ τὸ ἐλαστικόν κόμμι χρησιμοποιοῦμεν τὰς λέξεις «καουτσούκ» καὶ «λάστιχο». Ἀμφότεραι τυγχάνουν ξένης προελεύσεως. Βεβαίως, τὸ «λάστιχο» προήλθεν ἀπὸ τὸ «ἐλαστικόν». Τὸ ἐπίθετον «ἐλαστικός» (ὄχι μὲ τὴν ἐννοίαν «καουτσούκ») κατεγράφη διὰ πρώτην φοράν τὸ 1856 καὶ ἀποτελεῖ δάνειον ἐκ τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ἥτις διαθέτει τὴν λέξιν élastique, ἐλληνικῆς ἀρχῆς. Ὁ Ἀνδριώτης (καθὼς ὁ Δαγκίτσης, ὁ Φλώρος καὶ ἄλλοι ψιττακοὶ) φρονεῖ ὅτι, ἡ λέξις «καουτσούκ» προήλθεν ἀπὸ τὸ γαλλικὸ caoutchouc, πού προφέρεται KA-U-TSHÚ, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ἀγγλικόν caoutchouc, πού προφέρεται KOW'-CHOOK. Οἱ ἀνωτέρω

λεξικογράφοι παρεσύρθησαν, προφανῶς, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἄγγλοι ἐδανείσθησαν τὴν λέξιν τῶν ἀπὸ τὴν γαλλικὴν γλώσσαν. Τὸ καουτσούκ ἦτο γνωστοτάτη ρητίνη παρὰ τοῖς Ἰθαγενεῖς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Τὸ καουτσούκ ἀφίχθη εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ 1736, ταυτοχρόνως μὲ τὴν λέξιν, ἥτις εἶναι καραϊβικῆς ἢ περουβιανῆς ἀρχῆς.

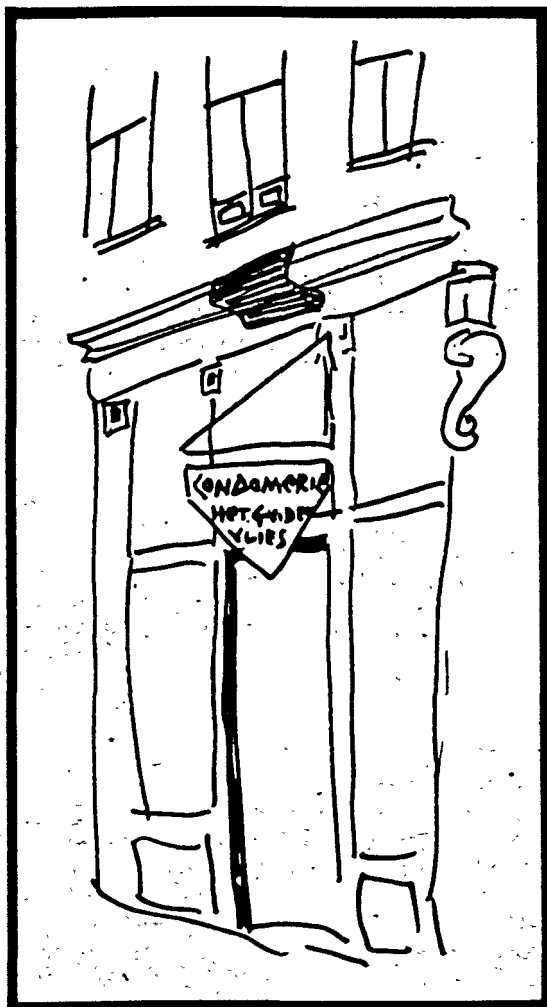
Ἡ βουλκανιζασίον τοῦ καουτσούκ ἐπιτελεῖται διὰ τῆς ἀναμίξεως τοῦ ἐλαστικοῦ κόμμι μετὰ θείου καὶ τῆς καταλλήλου θερμάνσεως τῶν εἰς 130° Κελσίου. Ἡ ἐξαγομένη νέα ὕλη εἶναι ἐλαστικοτάτη καὶ δέν τήκεται εἰμὴ εἰς τοὺς 200°. Διὰ τῆς βουλκανιζασίον τοῦ καουτσούκ κατέστη δυνατὴ ἡ πραγματοποιήσις μιᾶς ἀνεξαντλήτου σειρᾶς συγχρόνων ἀντικειμένων. Τὴν βουλκανιζασίον τοῦ καουτσούκ τὴν ἀνεκάλυψε, τὸ 1839, ὁ Γωδυέρος (Goodyear), ὁ ὁποῖος συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Ἀγκόκκου (Hancock) ἐτελειοποίησε τὴν μέθοδον περὶ τὸ 1843-1844. Ἡ λέξις vulcanization ἐπλάσθη, τὸ 1846, ὑπὸ τοῦ Βροκκεδῶνος (Brockedon), φίλου τοῦ προαναφερθέντος χημικοῦ Ἀγκόκκου. Οἱ γάλλοι παρέλαβον τὴν λέξιν τὸ 1847· καὶ οἱ ἰταλοὶ τὸ 1875.

Ἡ ἀνακάλυψις, περὶ τὸ 1938, τοῦ νάιλον προὐκάλεσε μίαν μικρὰν ἐπανάστασιν εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς περικαυλίδος. Ἡ νέα συνθετικὴ ὕλη ἦτο τοιαύτης ἀνθεκτικότητος, πού κατέστη δυνατὴ (εὐθύς μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον) ἡ κατασκευὴ περικαυλίδων ἐξαιρετικῆς λεπτότητος. Ἐπηκολούθησεν ἡ περίοδος τῆς λεγομένης Ἑρωτικῆς Ἀπελευθερώσεως, ἥτις συνεδυάσθη πλήρως μὲ τὸ «χάπι» καὶ τὴν ἀναπόφευκτον ἔκλυσιν ἡθῶν. Ἡ εὐκολία τοῦ γαμεῖν καὶ γαμεῖσθαι (ἀνευ ἐνδοιασμῶν) κατέληξεν, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τὴν ἀνθισιν τοῦ ἐμπορίου τῶν περικαυλίδων. Δέν θά ἐπιμείνω εἰς τὴν σύγχρονον περίοδον, ἵνα μὴ προ-

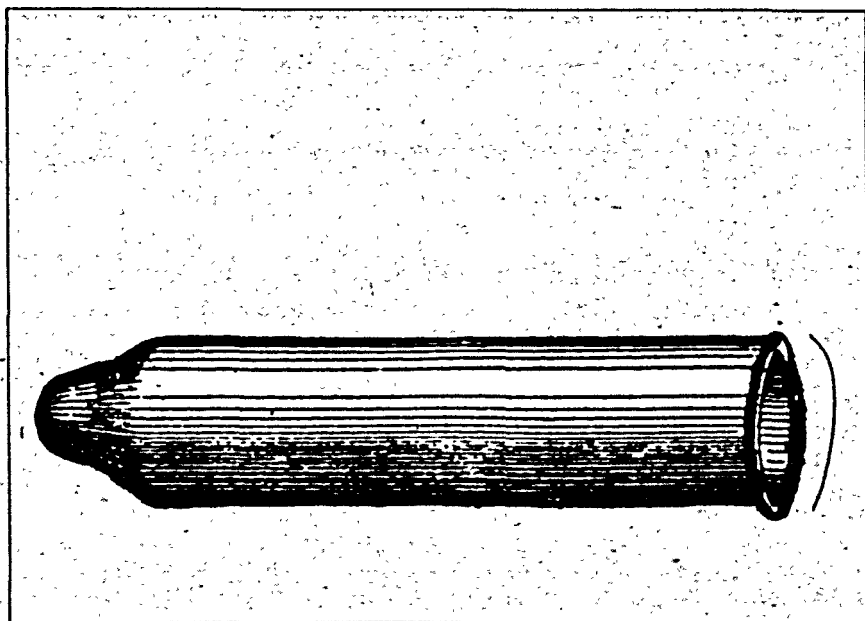
σκομίσω γλαῦκα εἰς Ἀθήνας. Καθότι, τυγχάνει κοινόν μυστικόν ἢ εἰς εἰδικὰ καταστήματα πώλησις ποικιλομόρφων καὶ ποικιλοχρῶμων περικαυλίδων, ἐν αἷς αἱ πλέον γνωσταὶ εἶναι: ἡ μαύρη καπότα γιὰ χήρες, ἡ κροσσωτὴ καπότα, ἡ καπότα μὲ ἀγκάθια, ἡ μετ' ἐπιμηκύνσεως καπότα, ἡ καπότα μὲ κεφαλὴν Διαβόλου, ἡ καπότα-μαργαρίτα κτλ. κτλ. Ἐν κατακλείδι, δέον νά γίνῃ μνεῖα τῆς καποτούλας, πού προορίζεται διὰ τὴν αἰσχροὺς περιπτώσεων τοῦ κωλοδάχτυλου.

Ἐσχάτως, ἐνεκαινιάσθη ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῶν Κάτω Χωρῶν ἡ πρώτη ἐν τῷ κόσμῳ Condomerie, ἥτοι πρᾶτηριον διαθέσεως προφυλακτικῶν. Πληροφορηθεὶς τὸ ἱστορικόν γεγονός, ἔσπευσα εἰς τὴν ὁλλανδικὴν πόλιν, ὅπου, περιεργαζόμενος τὸ ἐκπληκτικόν κατάστημα, εἶδον τὰ τελευταῖα ἐπιτεύγματα τῆς καποτοβιομηχανίας: ὡς ἐμφανίζεται αὕτη ἐν τῇ Δύσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἑνώσει. Καθότι, ὡς γνωστόν καὶ οἱ σοβιετικοὶ πολῖται φορᾶνε καπότες, πολὺ περισσότερον πού ἐκεῖ ἢ ἐν ἐπιγνώσει μετὰδοσις ἀφροδισίου νοσήματος τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως, βάσει τοῦ ἰσχύοντος ποινικοῦ δικαίου.

Παρά τὴν τεχνικὴν πρόοδον, ἡ διαφήμισις τῶν προφυλακτικῶν ἀπαγορεύεται διὰ τοῦ νόμου (π.χ. εἰς τὴν Γαλλίαν), ἡ παρὰ τοῦ ἀγράφου ἡθικοῦ κώδικος. Ὡς τόσον, οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἶναι ἀρίστως πληροφορημένοι ἐπὶ τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ σχετικῶν νεωτερισμῶν, ἐν αἷς τα προφυλακτικὰ Timer τὰ ἐμβαπτιζόμενα εἰς ἀναισθητικόν (ὅπερ καθυστερεῖ τὴν ἐκσπερμάτωσιν), ἢ τὰ προφυλακτικὰ anti-stress (τὰ ἐνισχυμένα μὲ ἐξογκώματα), ἢ, τέλος, τὰ προφυλακτικὰ δι' ὁμοφυλοφίλους (αἱ κοινῶς ἀποκαλοῦνται «καπότες τοῦ κώλου»).

Ἡ «CONDOMERIE» τοῦ Ἀμστερνταμ.

Κλασσικόν προφυλακτικόν τοῦ 1908.

Η ζωή είναι αήλου

■ Έτσι πήγαμε για εκείνο το πάρτι σ' ένα διαμέρισμα. Το κατοικούσε ένας πολύ τυχερός νεαρός και μαζί του είχαν βρει στέγη και άλλοι πέντ' έξι κολλητοί του. Η τύχη του βρισκόταν στο ότι οι γονείς του είχαν χωρίσει και το δικαστήριο παραχώρησε το σπίτι στον πατέρα του. Αυτός δεν ήταν Μοσχοβίτης και αναγκάστηκε να ξαναγυρίσει στην πόλη που γεννήθηκε, ενώ η μητέρα του, μη έχοντας δικαίωμα διαμονής, έμενε με τους δικούς της γονείς. Από ένα νομικό λοιπόν μπερδέμα και πειθώντας τον πατέρα του να μην το υπενοικιάσει αλλά να του το παραχωρήσει, ο φίλος μας έγινε ένας από τους ελάχιστους μη παντρεμένους νέους με δικό τους σπίτι στη Μόσχα!»

Ανθρωποι πάνε κι έρχονται και μερικές φορές ξεχνάνε να κλείσουν πίσω τους την πόρτα. Κι από τις χαλαράδες που μένουν ανοιχτές, μπορεί κανείς κάποτε να δει και να γνώσει μια πραγματικότητα διαφορετική απ' αυτή του δελτίου ειδήσεων ή των κυβερνητικών ανακοινώσεων.

Η Σάρα ήταν φίλη μου και ήξερα ότι είχε μείνει αρκετά στη Σοβιετική Ένωση, αλλά δε θα μπορούσα να φανταστώ, πριν καθίσουμε να τα πούμε, ότι θα άκουγα τόσο πολλά καινούργια πράγματα σε τόσο λίγο χρόνο!

«Όταν ανέβηκα τις σκάλες, το πρώτο πράγμα που πρόσεξα ήταν ένα τεράστιο αεροπλάνο με ανοιγμένα τα φτερά του, ζωγραφισμένο ανφάς πάνω στην πόρτα. Μπαίνοντας, εντυπωσιάστηκα ακόμη περισσότερο, γιατί υπήρχαν παντού αεροπλάνα, είτε σε μορφή μοντέλων είτε σαν πόστερ και φωτογραφίες. Υπήρχε ακόμα και το κλασικό κρεμαστό αεροπλάνο στην οροφή. Αργότερα, όταν γίναμε για τα καλά φίλοι με τα παιδιά, βρήκα το θάρρος να τους ρωτήσω γιατί είχαν γεμίσει το σπίτι αεροπλάνα. Άκουσα μια πολύ απλή απάντηση: Γιατί θέλουμε να φύγουμε!»

Καμιά φορά ακούμε, περισσότερο σαν αστείο, ότι η καταγωγή του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ είναι ελληνική. Ανεξάρτητα από το αν ισχύει ή όχι αυτός ο ισχυρισμός, ο ίδιος προσπαθεί να εμψυχήσει στους Σοβιετικούς μια καθαρά ελληνική αρετή, το φιλότιμο. Σε ένα κράτος όπου ο αλκοολισμός και η αδιαφορία ρίχνουν σε χαμηλά επίπεδα την «παραγωγικότητα» και την ποιότητα των προϊόντων, ο «θείος» Μιχαήλ έχει ξεκινήσει μια εκστρατεία «ηθικής». Το βλέπει κανείς εύκολα στις αφίσες. Ενώ σε μια παλιότερη κυριαρχεί ο «γρανίτινος» εργάτης του σο-

σιαλιστικού ρεαλισμού, δείχνοντας με το δάχτυλό του αλά Μπάρμπα-Σαμ και λέγοντας, «Εσύ! Αρχίσες να δουλεύεις με το νέο σύστημα;» στις καινούργιες αφίσες τα θέματα είναι διαφορετικά. Μια απ' αυτές δείχνει δυο χέρια να σφίγγονται σε χειραψία και γράφει: «Μη δίνεις κούφιες υποσχέσεις!»

Μια άλλη έχει δυο μυρμήγκια να σηκώνουν ένα καθρόνι πάνω στο οποίο ξαπλώνει ατάραχο ένα τρίτο άλλο και αναφέρει: «Πόσο μπορείς να το αντέξεις;»

«Μπαίνω λοιπόν με τ' άλλα παιδιά στο σπίτι και καθόμαστε. Απέναντί μας οι νεαροί Ρώσοι καθισμένοι κι αυτοί με εξετάζανε. Μετά από λίγο, και αφού συστηθήκαμε, κάποιος άρχισε να με ρωτάει:

- Στην Ελλάδα έχει punks;
- Ναι, βέβαια!
- Skinheads έχει;
- Ναι.
- Οι Skinheads είναι φασίστες ή όχι;
- Άλλοι είναι κι άλλοι δεν είναι.
- Μήπως τυχαίνει να έχεις μαζί σου Camel αφίλτρα;
- Έχω με φίλτρο! απάντησα και άρχισα να τα μοιράζω. Έτσι γνωριστήκαμε...»

Η νεολαία της Μόσχας βράζει. Καινούργια συγκροτήματα Rock φτιάχνονται όλη την ώρα. Ο ταξιδιώτης μπορεί να γνωρίσει τη μουσική τους, ανταλλάσσοντας δυτικές κασέτες με κασέτες δικές τους που έχουν ηχογραφηθεί σ' ένα δωμάτιο με τη βοήθεια κοινού κασετοφώνου. Από την άλλη μεριά οι Μοσχοβίτες γνωρίζουν με τις ανταλλαγές τη μουσική του άλλου μπλοκ, με τέτοιο τρόπο όμως που κάποιος μπορεί να έχει στη συλλογή του από Madonna μέχρι Jesus and Mary Chain. Ωστόσο, τα γκρουπ δεν έχουν πού να παίξουν.

«Το μόνο σύνθημα που είδα γραμμένο σε τοίχο με σπρέι, αν εξαιρέσεις τα διάφορα ποδοσφαιρικά, έλεγε: "ΝΥΚΤΕΡΙΝΑ ΜΠΑΡ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ!!!"»

Για να δώσουν μια συναυλία τα ντόπια γκρουπ πρέπει να κλείσουν κάποιο θεατράκι ή ένα σχολικό αμφιθέατρο, κάτι όχι ιδιαίτερα εύκολο. Δεν υπάρχει κανένας άλλος χώρος (κλαμπ, παμπ, μπαρ) που να μπορούν να εμφανιστούν. Τελευταία μόνο, ένα θέατρο δίπλα στο Κρεμλίνο διαμορφώθηκε σαν διαφορετικός «χώρος». Εκεί γίνονται rock και jazz συναυλίες ή και θεατρικές παραστάσεις. Μια φορά τη βδομάδα είναι ανοιχτό σε όσους θέλουν να φέρουν το γκρουπ τους και να παίξουν. Όμως η Μόσχα έχει πολλά εκατομμύ-

ρια κατοίκους.

«Από τα πιο "γνωστά" καλά συγκροτήματα είναι οι Stalinski Dama, που αποτελούνται από 3 άντρες και 3 γυναίκες, που παίζουν punk και ντύνονται αντίθετα από το φύλο τους, οι Aquarium που οι ίδιοι λένε ότι παίζουν ορχηστρικό ροκ, είναι 8 άτομα και έχουν βιολί και κρουστά, και οι Time Machine που παίζουν κάτι ανάμεσα σε Beatles και Roxy Music. Από τους αποδεκτούς στο σύστημα, Stars είναι οι Autograph που παίζουν κι αυτοί κάτι πολύ κοντά στους Beatles και η Ala Pugatsova που, επειδή φοράει κολλητά παντελόνια, οι Έλληνες δημοσιογράφοι νομίζουν ότι είναι και πολύ rock. Δεν είναι πιο άγρια από την Άννα Βίσση. Οι Beatles, παρ' όλο που είναι ξένοι, έχουν μια τεράστια επίδραση στη ρώσικη κουλτούρα. Κάποιος μου έλεγε ότι τους λατρεύει κυριολεκτικά αυτός, το παιδί του που είναι 4 ετών, η μητέρα του που είναι 50 και η γιαγιά του που είναι 70 ετών!»

Στις συναυλίες των δυτικών γκρουπ ο κόσμος μπορεί να σηκωθεί και να χορέψει. Η μαύρη αγορά φυσικά οργιάζει. Όταν ο Billy Joel ήταν στη Μόσχα, το εισιτήριο για τη συναυλία του έφτασε τα 120 ρούβλια από αρχική τιμή 6 ρούβλια (με μέσο μηνιαίο μισθό 130). Καμιά φορά, μεγάλα δυτικά ονόματα όπως η Madonna, οι A-HA αλλά και ο Julian Lennon (!) βλέπουν τους δίσκους τους να τυπώνονται από την κρατική εταιρεία Melodiya σε αστεία όμως τιράζ για το μέγεθος της χώρας (10.000 δίσκοι). Οι πιο συνειδητοποιημένοι Σοβιετικοί rockers κατηγορούν τους U.B. 40 για τη συνεργασία τους με την κυβέρνηση!

«Φυλές υπάρχουν διάφορες. Πρώτ'

απ' όλα έχουμε τους Hooligani, που σημαίνει αλήτης στα ρώσικα. Αυτοί κάνουν μεγάλες δουλειές με τους ξένους και τσαμπουκαλεύονται εύκολα. Δεν έχουν κάποια ιδιαίτερα εμφανισιακά χαρακτηριστικά.

Μετά είναι οι Punki, που έχουν πολύ προσεγμένο image και βάφουν πανέμορφα τα μαλλιά τους με συνταγές δικής τους έμπνευσης. Έχουν για είδωλό τους τους Sex Pistols, αλλά οι ίδιοι είναι διανοούμενοι της τέχνης, κάτι σαν μια συνέχεια των παλιών φουτουριστών.

Οι Metalisti είναι σαν τους δικούς μας τους μεταλλάδες. Ίδια ρούχα, ίδιο μαλλί και πολύ ζοριλίκι. Μάλλον είναι η μεγαλύτερη αριθμητικά φυλή.

Υπάρχουν αρκετοί φλώροι που φοράνε περφήνα οποιοδήποτε δυτικό σινιέ ρούχο. Κυνηγάνε τους ξένους και τους παρακαλάνε να τους πουλήσουν τα ρούχα τους και τα παπούτσια τους. Ακόμη, κυκλοφορούν ελάχιστοι μηχανόβιοι (λόγω ελλείψεως μηχανών) και οι Body Builders που είναι φασιστοειδή, που πιστεύουν στην ανωτερότητα του εαυτού τους και των Ρώσων γενικότερα.

Άμα θέλεις μπορείς να θεωρήσεις σαν "φυλή" και τους Drouirnik που είναι "εθελοντές τήρησης της τάξης". Το παίζουνε "σκληρό κομμουνιστές" και πουλάνε αγριόδα στα πανκιά. Και βέβαια υπάρχουν τρέλα για τα skateboard. Είναι να τραβάς τα μαλλιά σου! Όπου υπάρχει κατηφόρα βλέπεις κόσμο από 6-30 ετών να κυκλοφορεί με τα skates και να δίνει show στους περαστικούς!»

Εκεί πίσω στη Σοβιετική Ένωση ζει μια διαφορετική νεολαία. Μια νεολαία που τραγουδάει το Zjoltii Parahod (Yellow Submarine) και το Ivan B. Harass o (Johnny B. Good) που παίρνει τις δυτικές λέξεις, τους δίνει ρώσικες καταλήξεις και τις κάνει δική της γλώσσα (όπως Shouzi για τα shoes και trouzeri για τα trousers). Και που δεν έχει πού να πάει. Μετά τις 11 μ.μ. τα πάντα κλείνουν στη Μόσχα. Τα πάντα, εκτός από τους νέους. Κάνουν κατάληψη στις υπόγειες διαβάσεις, εפוικίζουν τον πεζόδρομο του Arbat, κατακτούν την αυλή του ξενοδοχείου Intourist. Αγωνίζονται με νύχια και με δόντια να μείνουν ζωντανοί, να μη σκουριάσουν. Γι' αυτούς τους νέους και για όλη τη σοβιετική κοινωνία που φαίνεται σιγά μα πολύ σιγά ν' αλλάζει, ξεκινάμε από σήμερα μια σειρά συνεργασιών με τη φίλη Σάρα Κράσνα που είδε και εξακολουθεί να βλέπει την ιστορία από πολύ κοντά και όχι μέσα από τουριστικά ταξίδια 10 ημερών. Ο τελευταίος λόγος ανήκει σίγουρα σ' αυτή:

«Αν τους ρωτήσεις ποια είναι τα τρία πράγματα που θα 'θελαν ν' αλλάξουν αμέσως, οι νεαροί Ρώσοι θα σου πουν κατά πλειοψηφία ότι πρέπει να γίνονται εισαγωγές ξένων προϊόντων και να έχουν πλήρη και αληθινή πληροφόρηση. Εκείνο όμως που ζητάνε όλοι πρώτο πρώτο είναι η ελεύθερη μετακίνηση. Θέλουν ν' ανοίξουν τα σύνορα για να μπορούν να ταξιδέψουν!»

Μόσχαλος Χρήστος

Ο φόνος του ραδιοφώνου

■ «Θέλουμε όλα τα λουλούδια να ανθίσουν». Χρησιμοποίηση του γνωστού μασικού αποφθέγματος από τον υπουργό Προεδρίας Α. Κακλαμάνη (τηλεοπτική εκπομπή «απέναντι στον τύπο» 8.12.87). «Όλα τα λουλούδια θα ανθίσουν, αλλά τα βλαβερά θα ξεριζωθούν». Η, κάπως έτσι, απάντηση του στρατηγού Γιαρουζέλσκι σε ερώτηση περί δημοκρατίας, στην Αθήνα τον περασμένο μήνα.

Οι δύο παραπάνω δηλώσεις αλληλοσυμπληρώνονται μέσα σε ατμόσφαιρα άκρατου δημοκρατικού πλουραλισμού και εφαρμόζονται αυτές τις μέρες στα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης και ειδικά της Ραδιοφωνίας (ελεύθερης και μη).

Θα περίμενε κανείς ότι η μόνη Ελεύθερη Ραδιοφωνία θα μπορούσε να είναι η κρατική, ακριβώς γιατί στηρίζεται στην εισφορά όλων των πολιτών και δε δένεται πίσω από τα συμφέροντα της ιδιωτικής κεφαλαιοκρατικής πρωτοβουλίας. Αλλά στη χώρα της φαιδράς πορτοκαλέας όλα αυτά μετατρέπονται σε κυβερνητική ραδιοφωνία και φυσικά οι άλλες φαντάζουν πανελεύθερες.

Ο καθημερινός Τύπος, απασχολούμενος (και σωστά) με το Π.Δ. για την ελεύθερη ραδιοφωνία, δεν έδωσε — μέχρι στιγμής — τη σημασία που έπρεπε στα όσα συμβαίνουν στην κρατική ΕΡΑ.

Τα γεγονότα: ο κ. Στρατής Καρράς αναλαμβάνει τη διεύθυνση της Ε.Ρ.Α. και δηλώνει: «Το ραδιόφωνο είναι ένας γίγας κι εγώ θα τον ξυπνήσω...» Ίσως μ' ένα φιλή, όπως στα παραμύθια.

Περνούν τουλάχιστον είκοσι μέρες από τότε και ο κ. Στρατής Καρράς δεν καλεί ΚΑΝΕΝΑΝ υπεύθυνων των προγραμμάτων για να του πουν τις ιδέες τους ή έστω για να τους ενημερώσει σχετικά με τις δικές του ιδέες. Καλεί όμως την υπεύθυνη του Β' Προγράμματος κ. Σοφία Μιχαλίτη και της ανακοινώνει — παράτυπα και αντιδεοντολογικά — την απομάκρυνσή της από το Β' Πρόγραμμα και την αντικατάστασή της από τον κ. Χουρδάκη (που, όπως λέγεται, πριν γίνει διευθυντής ειδήσεων της ραδιοφωνίας ήταν — και παραμένει — δημοσιογράφος της «Εξόρμησης», κομματικού εντύπου του ΠΑΣΟΚ).

Η πρόθεση του κ. Καρρά και μάλλον απόφαση της κυβέρνησης είναι σαφής. Το Β' Πρόγραμμα θα γίνει δημοσιογραφικό. Το «εθνικό κανάλι

ειδήσεων», όπως λέει και ο κ. Καρράς στην εισήγησή του. Δηλαδή: εκτός από το μελαγχολικό «Καλημέρα Ελλάδα» (που την ευθύνη του έχει η διεύθυνση ειδήσεων της ΕΡΑ και μεταδίδεται από το Β' Πρόγραμμα) από τις 10 το πρωί έως τις 10 το βράδυ θα μεταδίδονται ειδήσεις και ρεπορτάζ που την απόλυτη (:) ευθύνη παραγωγής τους θα έχει ο κ. Χουρδάκης και το επιτελείο του. Όλα αυτά θα διανθίζονται με μουσική σχετική (!) με το περιεχόμενο των ρεπορτάζ. Οι οποιεσδήποτε άλλες εκπομπές που θα παρεμβάλλονται σ' αυτό το διάστημα θα είναι υποχρεωτικά ζωντανές και θα διακόπτονται για 5-15 λεπτά της ώρας για να μεταδοθούν ξανά κάποιες ειδήσεις ή ρεπορτάζ.

Μετά τις 10 το βράδυ, που όλη η φύση ησυχάζει μπροστά στην τηλεόραση, θα υπάρχουν μάλλον μουσικές εκπομπές ηχογραφημένες, με στόχο όμως και η νυχτερινή ζώνη του προγράμματος να γίνει όπως και η πρωινή.

Οι εκπομπές λόγου (λογοτεχνία, θέατρο κλπ.) περιορίζονται σε διακοσμητικό μάλλον είδος, μια που τη γενική επίβλεψη θα έχει το επιτελείο του κ. Χουρδάκη κι όχι το τμήμα λόγου όπως μέχρι τώρα, ενώ οι μουσικές εκπομπές (όπερα, τζαζ, ελληνικό τραγούδι, μουσικολογικές αναλύσεις κ.λπ.) θα μεταμορφωθούν γενικά σε μουσικές επιμέλειες και επενδύσεις των ρεπορτάζ του επιτελείου του κ. Χουρδάκη.

Εύλογο το ερώτημα. Γιατί ένα επιτυχημένο και με ακροαματικότητα πρόγραμμα (το μόνο ανταγωνιστικό του «Ράδιο Αθήνα 9,84») θέλουν να το καταντήσουν μια βαρετή κατευθυνόμενη ραδιοφωνική εφημερίδα;

Η απάντηση βρίσκεται απόλυτα φανερή στα όσα συμβαίνουν αυτή την εποχή. Πρώτ' απ' όλα έχουμε μπει σαφώς σε μια άτυπη προεκλογική περίοδο (όσοι αμφιβάλλουν ακόμα ας κοιτάξουν τις οικονομικές παροχές, τις λιτανείες του Αγ. Ανδρέα και του «Αξίον Εστί» κλπ.). Το Β' Πρόγραμμα είναι το μόνο που ακούγεται παντού και συνδέεται με όλους τους περιφερειακούς σταθμούς τις χώρες. Ακόμη κι αν οι πολίτες της Αθήνας γυρίσουν το κουμπί, υπάρχει η υπολόγη Ελλάδα.

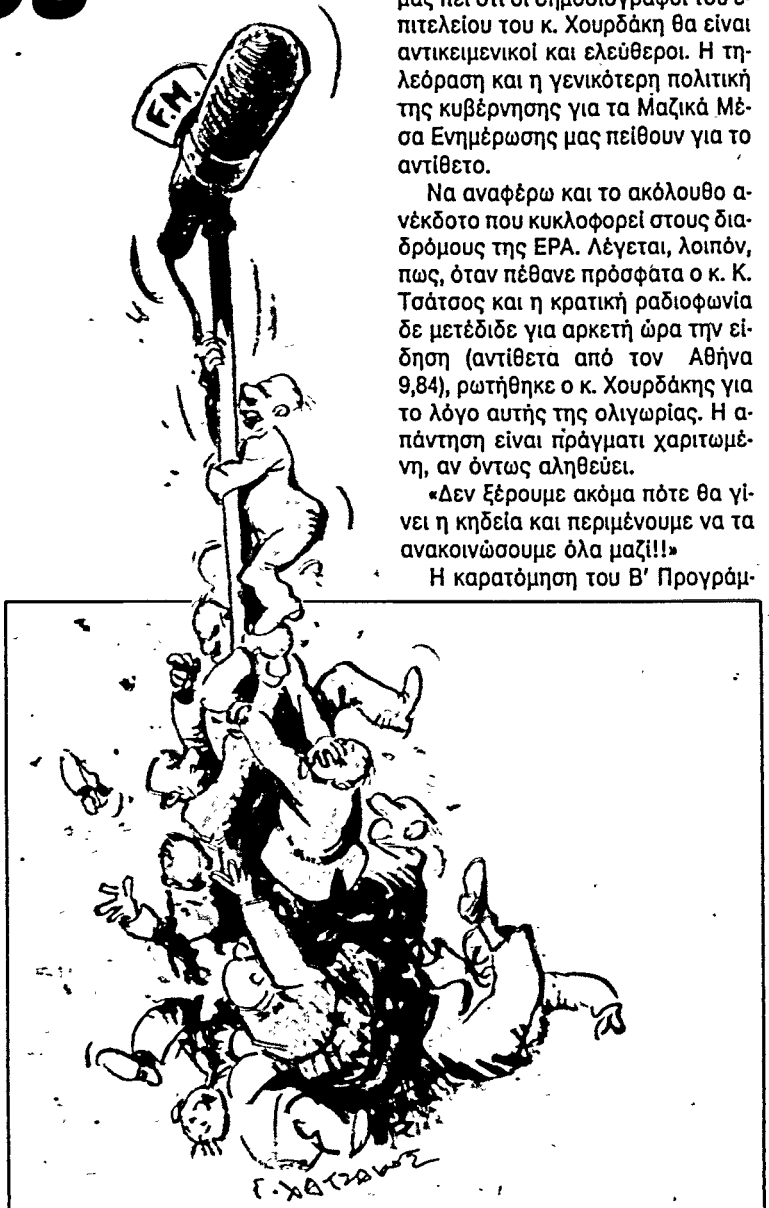
Δεύτερο: η δοσμένη ακροαματικότητα. Έως ότου το βαρεθούν, όλο και κάποιοι θα το ακούσουν. Εξάλου αυτές είναι... λεπτομέρειες. Αρκεί το «μήνυμα», το κυβερνητικό

λόγου που το χαρακτηρίζει. Γιατί, κατά τα άλλα, δεν μπορεί να συναγωνιστεί την ποιότητα του μέχρι τώρα Β' Προγράμματος. Αν κάτι είχε ανάγκη το Β' ήταν μόνο μια μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη ελευθερία έκφρασης. Κι ας μη βγει κανείς να μας πει ότι οι δημοσιογράφοι του επιτελείου του κ. Χουρδάκη θα είναι αντικειμενικοί και ελεύθεροι. Η τηλεόραση και η γενικότερη πολιτική της κυβέρνησης για τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης μας πείθουν για το αντίθετο.

Να αναφέρω και το ακόλουθο ανέκδοτο που κυκλοφορεί στους διαδρόμους της ΕΡΑ. Λέγεται, λοιπόν, πως, όταν πέθανε πρόσφατα ο κ. Κ. Τσάτσος και η κρατική ραδιοφωνία δε μετέδιδε για αρκετή ώρα την είδηση (αντίθετα από τον Αθήνα 9,84), ρωτήθηκε ο κ. Χουρδάκης για το λόγο αυτής της ολιγωρίας. Η απάντηση είναι πράγματι χαριτωμένη, αν όντως αληθεύει.

«Δεν ξέρουμε ακόμα πότε θα γίνει η κηδεία και περιμένουμε να τα ανακοινώσουμε όλα μαζί!!!»

Η καρατόμηση του Β' Προγράμ-

προφίλ, τα όσα «εκπληκτικά επιτεύγματα» έχει κατορθώσει το ΠΑΣΟΚ, να βομβαρδίζει το νου και τ' αυτιά μας. Συγχρόνως, η άλλη ραδιοφωνία θα έχει κρεμάμενη την απειλή του άρθρου 15 του Π.Δ. που δεν επιτρέπει ειδήσεις για τη δημόσια υγεία (δηλ. το νέφος που μας τρώει), για την εξωτερική πολιτική κλπ.

Να, λοιπόν, γιατί λίγο πριν τις εκλογές (ακόμα και αν γίνουν σε ενάμιση χρόνο) ένα ψυχαγωγικό, πολιτιστικό, πετυχημένο και με δομή πρόγραμμα θυσιάζεται στη σκοπιμότητα. Δεν αντιλαμβάνονται αλήθεια ότι αφενός καμία ακροαματικότητα δε χαρίζεται κι ότι έτσι ο μόνος αντικειμενικός σταθμός θα παραμένει το «Ράδιο Αθήνα 9,84»; Που, εδώ που τα λέμε, το μόνο που προσφέρει είναι βέβαια η ελευθερία

ματος και ο τρόπος με τον οποίο μεθοδεύτηκε φανερώνουν άραγε πώς γίνονται αντιληπτές οι λειτουργίες των επιτροπών «δεοντολογίας»; Ποιος ξέρει. Το σίγουρο είναι πως το ραδιόφωνο έχει ανάγκη από ανθρώπους που το αγαπούν, το σέβονται και δεν το φοβούνται. Οι μεγαλοστομίες, οι εταίελλισμοί, οι μικροκομματισμοί και η στέρηση φαντασίας το συρρικνώνουν και το δολοφονούν.

Φοβάμαι, κ. Καρρά μου, ότι, με δεσποτισμούς και κυβερνητικές αποφάσεις, ο «μεγάλος κοιμώμενος γίγας» θα περάσει από τον ύπνο στο θάνατο.

Τουλάχιστον μην τον κάνετε να υποφέρει τον καημένο. Χρησιμοποιείστε την ευθανασία. Μια κι έξω, που λένε.

Β. Ντάκουρη

ΠΑΥΛΟΣ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ

Συνοπτική περιγραφή ενός μουσικού χάρτη

Ο Πάυλος Σιδηρόπουλος είναι τόσο σημαντικός όσο και το καθαρόαιμο ελληνικό ροκ που παίζει εδώ και είκοσι περίπου χρόνια. Άτομο με στέρεες και αποσαφηνισμένες απόψεις για θέματα που ξεπερνούν τα όρια της μουσικής του, ολοκληρωμένος τραγουδιστής και στιχουργός, βρίσκεται στις καλύτερες του στιγμές όταν μιλάει ο ίδιος για τον εαυτό του: «Αυτό που πιστεύω εγώ, άσχετα με το τι πιστεύουν οι άλλοι ότι είμαι, είναι ότι αξίζω 60 με άριστα το 100 και μου έχει επιτραπεί να εκφράσω το 20. Φυσικά δεν είμαι άμοιρος των ευθυνών μου».

Ο Πάυλος Σιδηρόπουλος με τους συνεργάτες του Ζωρζ Πιλαλί και Κρίστι Στασινοπούλου στο πρόγραμμα που παρουσιάζουν στο κλαμπ Rodeo.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ: Υπάρχει το επιχείρημα ότι δεν είναι δυνατό να γραφτεί ροκ εντ ρολ με ελληνικό στίχο. Αυτό έχει αποδειχτεί πια ότι έχει ξεπεραστεί...

ΠΑΥΛΟΣ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ: Σίγουρα έχει ξεπεραστεί, γιατί η Αθήνα είναι ήδη πια παγκόσμιο ξενοδοχείο και στη μουσική έχουμε φαινόμενα όπως Φέλα Κούτι, που τραγουδάει σουαχίλι στα αφρικάνα, η Νίνα

Χάγκεν στα γερμανικά, ένα ρώσικο συγκρότημα που τραγουδάει στη γλώσσα του και που ακούσαμε στο Live-Aid. Η ελληνική γλώσσα έχει ήδη ταιριάζει στο ρυθμό του ροκ και αυτό το ίδιο είναι παγκόσμιο φαινόμενο —είναι διεθνιστικό φαινόμενο, μπορούμε να πούμε, δεν έχει εθνικά σύνορα. Δεν έχει εθνική συνείδηση.

■ **Εσύ, όταν γράφεις ή όταν σκέφτεσαι, νιώθεις τη δέσμευση να α-**

ποφασίσεις ποιας γλώσσας λέξη θα βάλεις;

— Όχι, καθόλου. Σκέφτομαι πάντα οικουμενικά, παγκόσμια. Υπάρχει η ελληνική ταυτότητα, όμως εμένα η σκέψη μου δεν έχει σύνορα τέτοια. Αυτή τη στιγμή θεωρείται παράδοση ο Αττίκ κι ο Χαιρόπουλος —παρ' όλα αυτά, είναι καθαρά γαλλική κουλτούρα μουσικής. Τα ρεμπέτικα είναι πάλι τούρκικη - αραβική κουλτούρα και τώρα κυριαρχεί η αγγλο-

σαξωνική, δυτική κουλτούρα με ματζόρε - μινόρε. Το ροκ τελικά έχει όμως κι ανατολικά στοιχεία, είναι παγκόσμιο ξενοδοχείο, συγχωνεύει τα πάντα. Σήμερα υπάρχει ροκ που έχει δρόμους λαϊκούς δικούς μας, αράπικους, αφρικάνικες κλίμακες, ινδικά ragas.

■ **Η ρεμπέτικη κουλτούρα έχει σχέση με κρασί, με ούζο...**

— Και με το μαύρο, με το χασίσι...

■ **...Από την άλλη μεριά έχουν γίνει προσπάθειες κι από σένα, που σε θυμάμαι όταν το συζητούσες πιο παλιά, να συνενωθεί αυτή η κουλτούρα με το ροκ εντ ρολ.**

— Μουσικά, ναι. Γιατί υπάρχουν οι παλιοί μπλουζίστες που ο τρόπος ζωής τους μοιάζει πολύ με αυτό των ρεμπέτηδων, κάτω βέβαια από άλλες συνθήκες και από άλλες εκφραστικές, ας το πούμε, εικόνες. Άλλες φωτογραφίες θα είχαμε με λιμάνια, λουλάδες κλπ., κι άλλες θα ήταν οι φωτογραφίες με μπλουζίστες στην Αμερική, με κουνιστές πολυθρόνες, φυτείες και τέτοια. Όμως το feeling, το συναίσθημα (ορίστε άλλη λέξη που δύσκολα μεταφράζεται), είναι το ίδιο. Απ' αυτή την άποψη, μπορούμε να πούμε πως οι δυο κουλτούρες έχουν κάποια συγγένεια. Επίσης η blue, η μελαγχολική κλίμακα των μπλουζ, μοιάζει με το παράπονο των ρεμπέτηδων και με ορισμένους δρόμους τους. Αν αυτό το σκεφτεί κανείς και μουσικά, μπορεί να βγάλει ένα μίγμα —ας το πούμε έτσι— που θα 'ναι όμως δικόπο μαχαίρι. Μπορεί να βγει κάτι ωραίο ή κάτι απαράδεκτο τελείως. Θα το καταλάβεις μόνο αν το κάνεις στην πράξη, γιατί όπως έλεγε κι ο Lou Reed —κι όπως λέω κι εγώ— μεταξύ ιδέας κι εκφρασης υπάρχει μια ζωή ολόκληρη. Και στην Ελλάδα πολύς κόσμος έχει κάνει τέτοιες κρούσεις. Εγώ έχω ξεχωρίσει τον Παπάζογλου, που είναι πιο «ρεμπέτης» απ' ό,τι θα ήθελα εγώ, κι οι Φατμέ, λίγο πιο υποτονικοί απ' ό,τι θα ήταν η δικιά μου μουσική.

ΠΟΡΕΙΑ

■ **Ας κάνουμε μια αναδρομή στη μουσική που άρχισες να κάνεις εσύ. Πότε ξεκίνησες με δίσκο;**

— Ήταν με τα «Μπουρμπούλια» σ' ένα 45άρι, το «Ο Ντάνης ο Ληστής», που ήταν μουσικά και ρυθμικά σε δημοτικές κλίμακες, ακόμη και καθαρά ηπειρώτικες. Λόγω δικτατορίας η λέξη ληστής δεν πέρασε και βγήκε ως «Ντάνυ ο σκληρός». Από πίσω είχε ένα δωδεκάμετρο ροκ εντ ρολ, το «Απογοήτευση». Όταν πήγαμε να κάνουμε μεγάλο δίσκο το '71 προς '72 φαίνεται ότι ήμαστε πραγματικά εκτός χρόνου. Ο Τάσος Φαληρέας, ο παραγωγός μας, περίμενε την άνωθεν εντολή από τον Πατισφά της Lyra, απ' όπου ποτέ δεν έμαθα τι έγινε. Το ότι δεν έγινε ο δίσκος ήταν μια από τις αιτίες που διαλύσαμε σαν «Μπουρμπούλια» —ο Β. Ντάλας μπάσο, Ν. Τσιλογιάννης τύμπανα

και Παντελής Δεληγιαννίδης ηλεκτρική κιθάρα.

■ **Νομίζω ότι συμμετείχατε και '8' ένα άλλο σχήμα, το «Δάμων και Φιντίας».**

— Ναι, πιο πριν, όταν εγώ είμαι πάνω στη Θεσσαλονίκη φοιτητής του Μαθηματικού Τμήματος στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, όπου και πρωτακούω τον Παν. Δεληγιαννίδη σαν κιθαρίστα των "Olympians" τότε. Εκείνος ακούει κυρίως rhythm and blues, όπως κι εγώ, οπότε αποφασίζουμε να κάνουμε το ντουέτο με μοτίβα δικά του που ντύνω με στίχο.

■ **Κάνατε δίσκο μαζί;**

— Ναι, στην Αθήνα με παραγωγή του Τάσο Φαληρέα το 1971 στη Lyra, το «Ξέσπασμα κι ο κόσμος του» — το «Ξέσπασμα» υπάρχει και στο LP «Φλου» το 1978. Συμμετείχαμε στο «Ζωντανοί στο Κύτταρο», άλλο LP της Lyra με την «Απογοήτευση» και το «Μπάμπια Μαθιό» και παίζουμε το '70, '71 στο «Κύτταρο» μαζί με τους Socrates και τον «Εξαδάχτυλο».

■ **Στη Θεσσαλονίκη, εκτός από τη μουσική, τι κάνεις;**

— Είμαι φοιτητής τρία χρόνια, από το '67 ως το '70. Δεν πήρα ποτέ πτυχίο: πρώτον, είχα την εντύπωση ότι έχανα τον καιρό μου, δεύτερον, με ενοχλούσε πάρα πολύ όλη εκείνη η εποχή της δικτατορίας. Βρίσκομαι πια σε μια θέση όπου δεν μπορώ να είμαι μαθητής με τίποτα — αισθάνομαι ότι πρέπει να πω. Ακούω τους μουσικούς κι αισθάνομαι συνάδελφος, αρχίζω και νιώθω αυτό που αργότερα έγινε φράση παγκόσμια: to get together.

■ **Ποια ήταν τα πρώτα ακούσματα που σ' επηρέασαν;**

— Περισσότερο απ' όλους ο Jagger, οι Stones. Από μαύρους οι Otis Redding, James Brown και Famous Flames «σκοτώνανε» — φοβερή ρυθμοατμοσφαιρική.

■ **Πώς ξεκινάς να γράφεις τραγούδια;**

— Κατά το '73, αρχίζω να γράφω μουσική και να μαθαίνω κιθάρα, όχι με σκοπό να γίνω κιθαρίστας, αλλά για να μπορώ να τραγουδάω τραγούδια σπίτι, για δική μου ευχαρίστηση και, ταυτόχρονα, για να 'χω ένα όργανο που πάνω του μπορώ να σύνθεσω κάποιο τραγούδι.

■ **Θέλω να σε ρωτήσω με αφορμή το «Φλου», το πρώτο LP με τη «Σπυριδούλα», αν είναι εύκολο για έναν ολοκληρωμένο περφόρμερ να συνεργάζεται με γκρουπ που έχει απόψεις διαφορετικές. Ή είναι πιο απλό ο ίδιος να συνεργάζεται κατά επόχες με μουσικούς στούντιο ή επαγγελματίες σε εμφανίσεις και δίσκους και να τελειώνει εκεί το θέμα.**

— Πρώτα πρώτα είναι αδύνατο να παίζεις ροκ εντ ρολ μουσική με μουσικούς που δεν εμπιστεύεσαι. Δε γίνεται τζουκμπόξ με τίποτα. Οπότε, βασική προϋπόθεση είναι η εμπιστο-

σύνη σ' αυτούς, όχι μόνο σαν μουσικούς, αλλά και σαν άτομα, το πώς κινούνται. Ο τρόπος που παίζουν στη σκηνή, τα κύματα που δίνουν, όλα αυτά λειτουργούν στο ροκ εντ ρολ. Ο τρόπος συνεργασίας μας ήταν: εμείς δεχόμαστε τις απόψεις σου κι εσύ τις δικές μας. Αν είχαμε κοινά σημεία, καλώς. Στην εντορρήστρωση των κομματιών έχει η «Σπυριδούλα» άποψη, πράγμα που αναφέρεται και στο δίσκο.

ΠΡΕΖΑ

■ **'Ηδη από τότε αρχίζεις και μιλάς για ουσίες, για «stuff».**

— Δεν είχα εμπειρίες τότε. Η εμπειρία μου με την ηρωίνη υπάρχει στο «Εν Λευκώ», '79-'80.

■ **Υπάρχει ένας στίχος που λέει «ένα φιάκι φίλε δεν είναι παρά μια στιγμή / κι όμως μπορεί να γίνει μια ολόκληρη ζωή».**

— Κοίταξε, μίλησα για μένα. Σε έναν τρίτο του τα λέω στα ίσα κι ίσως να τον σαρκάζω όταν λέω «κι ίσως να ξεχαστείς, να λες πως την ελέγχεις / πως ξέρεις τι ζητάς και το γιατί» — τι να ξεχαστείς; Άλλωστε η Α' πλευρά τελειώνει με το «Θάνατος».

■ **Δηλαδή είναι ένα ταξίδι που μοιραία καταλήγει εκεί;**

— Εκεί, βέβαια.

■ **Δεν υπάρχει περίπτωση να σταματήσει κανείς και να νομίζει ότι θα σωθεί;**

— Υπάρχουν περιπτώσεις που έχουν σταματήσει, αλλά είναι εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα — δυστυχώς. Οι περισσότεροι μένουν στο λούκι μια ζωή ολόκληρη.

■ **'Όταν ξεκίνησες εσύ να κάνεις μουσική, δεν υπήρχε η σημερινή εξαπλώση των «σκληρών ναρκωτικών».**

— Εκτός από το λαϊκό κύκλωμα. Τότε ήταν διαχωρισμένοι οι ηρωινομανείς λαϊκοί (μπουζούκια, σκυλάδικα) και το κύκλωμα ηρωινομανών στο ροκ. Αυτά μιξαρίστηκαν από το '79 και πέρα. Στους ρεμπέτες υπήρχε ο Ανέστης ο Δελιάς που ήταν πρεζάκι. Η δική μου η γενιά είναι η Drug Culture Generation, Γενιά της Κουλτούρας των Ναρκωτικών. Αυτή δεν είχε σχέση με την πρεζά ή με το body building, με τα δυο άκρα. Τώρα βλέπω μπλουζάκια νεαρών με το σύνθημα "No Drug Generation" — έτσι αποκάλυπτα... Η ηρωίνη, σαν ναρκωτικό του νευρικού συστήματος, το καταστέλλει μέχρι πλήρους αδράνειας. Τότε στη γλώσσα της ηρωίνης έχουμε το «νοντάρισμα» — το κουτούλημα. Όχι, δε χρειάζεται να κάνει άνθρωπος χρήση ηρωίνης — το λέω κατηγορηματικά γιατί έχω εμπειρία — δεν αξίζει το τράβηγμα. Είναι πολύ άνισο αυτό που παίρνεις σε σχέση μ' αυτό που δίνεις — πέρα από την πρεζά, έτσι ώστε να ξαναέρθεις σε κάποια ισορροπία. Εκτός αν αποφασίσεις να είσαι σε όλη σου τη ζωή πρεζάκις, οπότε δεν ξέρω τι συμβαίνει, δεν μπορώ να πω τίποτα.

ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ

No Man's Land

■ Όταν οι τόνοι της ψυχεδέλειας ξαναγυρνούν, μπορεί να υπάρχουν υποσχέσεις για το μέλλον όσων ασχολούνται τώρα μ' αυτή, κι η ευκαιρία για μια τέτοια υπόθεση ήταν η εμφάνιση των NO MAN'S LAND στις 24 Νοεμβρίου στο «Ρόδο». Πρόκειται για ένα σχετικά νέο γκρουπ, με σκηνική άνεση και μουσική δεξιοτεχνία που προσιωνίζουν μουσικά ανοίγματα πέρα απ' όσα κάνει σήμερα. Αν και η εμφάνιση δόθηκε

στα κομμάτια του συγκροτήματος που περιλαμβάνονται στη συλλογή Cicadas, οι NML κράτησαν ένα δίωρο περίπου πρόγραμμα με συνθέσεις στο ίδιο κλίμα, χωρίς ο τόνος τους να γίνεται επαναληπτικός ή άχαρος. Το συγκρότημα αποτελούν οι Γιώργος Νίκας ντραμς, Γιώργος Παπαγεωργιάδης μπάσο, Εύη Χασαπίδου φωνητικά-κιθάρα, Άγις Γράβαρης όργανο και Βασίλης Αθανασιάδης κιθάρα-φωνητικά.

John Cale

■ Όποτε αναγγέλλονται εμφανίσεις ενός μουσικού με τέτοια σταθερή αξία όση αυτή του John Cale, τότε η αναμονή είναι δικαιολογημένη, όπως σίγουρο είναι πως δε θα την προδώσει το τελικό αποτέλεσμα. Οι μέχρι τώρα δραστηριότητες του 45χρονου. Ουαλού ήταν πολυποικίλες: πρώτος σολίστας κλασικής μουσικής, ιδρυτικό μέλος των Velvet Underground, υπεύθυνος καλλιτεχνικού ρεπερτορίου δισκογραφικών εταιριών, συνθέτης κλασικής και ροκ μουσικής, ανεξάρτητος παραγωγός και σόλο περφόρμερ με αμφιλεγόμενη εμπορική επιτυχία. Ακριβώς επειδή η σταδιοδρομία του δε βασίστηκε σε ένα πυροτέχνημα της βιομηχανίας, αλλά στη στέρεη μουσική του προσωπικότητα και στην ουσία της μουσικής καθαυτής, ήταν επόμενο να αντέξει το βάρος μιας εμφάνισης με τη συνοδεία μόνο δύο οργάνων που έπαιζε ο ίδιος, οπότε στις 19 του Νοέμβρη στο «Ρόδο» ήταν αυτονόητο για όσους τον περίμεναν ότι η ακτινοβολία δε χρειάζεται βοηθήματα πέρα από την ηχητική μιας αίθουσας. Ο Cale, απαλλαγμένος από την αγω-

γία της «πρωτοποριακής» εικόνας, μια και επέβαλε με τους V.U. τον ήχο του ακατέργαστου κι ωμού ροκ και συνόψισε το πνεύμα του πανκ την ίδια εποχή που αυτό συνέβαινε στο θρυλικό αιμοσταγές κονσέρτο του Λονδίνου, χωρίς την υστερία του ποδοβολητού πάνω στη σκηνή, μπόρεσε να καθλώσει με τρία μόνο μέσα αντικρούοντας την επιτήδευση του σαρ με τη λιτότητα του εκτελεστή. Η επιλογή των τραγουδιών του, κυρίως από το Paris 1919 και το Music from a Modern Society, υπαγορεύτηκε από την έλλειψη γκρουπ, όμως τα φρενιτιώδη κρεσέντο σε κάθε κομμάτι, η μεθοδική εναλλαγή κι η δοκιμασμένη μες στα χρόνια αβίαστη φωνή αναπλήρωναν και με το παραπάνω. Είναι κρίμα μόνο γιατί στις τρεις συναυλίες της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας ο Cale είχε ένα κοινό ελάχιστο συγκριτικά με εκείνο ενός άλλου σημαντικού μέλους των V.U., της χαμηλότερης Νίκο, το φετεινό Μάρτιο. Μήπως όμως για το κοινό και μόνο, η απέρριπτη παρουσία ενός μουσικού αξίζει περισσότερο από τη φανφάρα του σούπερ σαρ; I.P.

■ **Υπάρχουν ρόκερ που σώθηκαν από την πρεζά, η Marianne Faithfull, ο Iggy Pop, ο Lou Reed...**

— Σώθηκαν... βγήκανε περ, ξεαρρωστήσανε.

■ **Το ότι βγαίνουν καθαροί, συνεχίζουν να κάνουν μουσική, ξαναρχίζουν από εκεί που ξεκίνησαν...**

— Όχι από εκεί που ξεκίνησαν, αλλά με το παρελθόν της ηρωίνης πια. Αν δεν το πάρεις χαμπάρι αυτό, την... έχεις βάψει. Πρέπει να το δεχτείς ότι στο δρόμο έχεις χάσει πράγματα που πιθανόν να μην τα ξαναπαρεις πίσω σε συναισθηματικό αλλά και βιολογικό επίπεδο.

ΡΟΚ ΚΑΙ ΕΓΩ

■ **Ποια είναι η σχέση ροκ εντ ρολ και εγώ; Πόσο σε βοηθάει και πόσο σε φθείρει σαν ρόκερ;**

— Σαν ρόκερ σε βοηθάει στο ότι

ένας άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να ανακαλύψει το πραγματικό του εγώ και να το κάνει περφόρμανς — να το κοινοποιήσει — κι ο Pop, ο Jagger, ο Bowie έχουν πει «γίνομαι πουτάνα - κοινή». Κοινοποιείς το εγώ σου με τον τρόπο σου, άρα αυτό γίνεται αναπόσπαστο στοιχείο στο ροκ εντ ρολ. Δεν υπάρχει ροκ αλλιώς.

■ **Δεν εμφανίζεται κάποια παγίδα σε ένα σημείο;**

— Να σου πω ποια: στην πορεία υπάρχει και το υποσυνείδητο και, επειδή το ροκ έχει αυτοσχεδιαστικά στοιχεία, σου δίνει το δικαίωμα να πέσεις στο χώρο του υποσυνείδητου, να φτάσεις σε κάποια ανέξλεγκτη κατάσταση και να συμβούν πράγματα απρόσμενα, τα οποία μπορεί να μην είναι πράγματά ζωής, αλλά θανάτου.

Ιουλία Παλλιδη

Με αφορμή την πρεμιέρα της νέας παράστασης του «Διπλού έρωτα» στις 25 Δεκεμβρίου, είχαμε μια μικρή συζήτηση με τον σκηνοθέτη και εκ των ιδρυτών του σχήματος Μιχαήλ Μαρμαρινό. Η συζήτηση αφορά τη νέα παράσταση, τους στόχους, τις αισθητικές επιλογές και τον τρόπο δουλειάς του θιάσου.

... απ' τις ρωγμές της κομεντί

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ: Η ανάγνωση του «Προμηνύματος» ήταν μια μικρή έκπληξη: οι, σε ανάλαφρο ύφος, ερωτικές διαμάχες ανάμεσα σε τρεις γυναίκες κι έναν άντρα, μια βαλίτσα που προιδεάζει για μια αναχώρηση που ποτέ δε γίνεται και τελικά ένα Harry End... είναι κάτι που δε συνηθίζει ο Στρίντμπεργκ. Το έργο μοιάζει σαν μια φάρσα του συγγραφέα σε βάρος των ηρώων του έργου αλλά και των αναγνυστών-θεατών.

Μιχαήλ ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΣ: Το «Προμηνύμα» ακολούθησε κάποια έργα, όπως τη «Δεσποινίδα Τζούλια», που αντιμετωπίστηκαν με τρομαχτικό μένος από τους κριτικούς. Έχοντας εισπράξει λοιπόν την αποτυχία, αποφάσισε να γράψει ένα έργο πιο εύπεπτο. Η σημείωση που βάζει ο Στρίντμπεργκ στο «Προμηνύμα» είναι «κομεντί». Όμως για να γράψεις μια κομεντί δεν αρκεί μόνο η φόρμα. Ο Στρίντμπεργκ ζούσε ήδη την περίοδο της κολάσεώς του. Νομίζω λοιπόν, πως στο έργο, παρά τη φόρμα της «κομεντί», υπάρχουν κάποιες ρωγμές που αφήνουν να διαφανεί αυτή η κόλαση. Το πρόβλημά του π.χ. πάνω στις σχέσεις του με το άλλο φύλο. Στο έργο εστιάζει ο ίδιος πάνω σ' αυτό.

■ Ποιος είναι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζετε στην παράσταση το έργο;

— Η παράσταση αυτή δεν παρουσιάζει αυτό, το έργο ακριβώς. Το χρησιμοποιεί. Είναι μια παράσταση για τον Στρίντμπεργκ. Ο τίτλος της είναι «Στρίντμπεργκ - Στρίντμπεργκ» με υπότιτλο «Το βαλς των αντανάκλασεων». Το κείμενο δεν παρουσιάζεται όπως είναι. Υπάρχουν επεμβάσεις στη δομή. Δηλαδή υπάρχει αλλαγή στη σειρά των σκηνών όπως και διπλασιασμός κάποιων απ' αυτές. Αυτό έχει σαν στόχο να φωτίσει τις ρωγμές της «κομεντί» και να φέρει στην επιφάνεια την κόλαση του Στρίντμπεργκ που κρύβεται από κάτω. Υπάρχουν ακόμα διπλές διανο-

Θέατρο Λίσινα - "STUDIO"
«Στρίντμπεργκ - Στρίντμπεργκ»
(Αυγούστου Στρίντμπεργκ «ΠΡΟΜΗΝΥΜΑ»)
Μεταφράσεις: Νίκος Φλάσιος
Σκημια: Αλεξάνδρα Αθανασίου - Άννη Γκούρας
Κοστούμια: Μαρίνα Αθανασίου
Μουσική επιμέλεια: Νίκος Φλάσιος
Χορογραφία: Χάρη Αντιστοπούλου
Σκηνοθεσία: Μιχαήλ Μαρμαρινός
Παίζουν οι ηθοποιοί:
Ηλέντρα Αλεξάνδρου, Αλεξάνδρα Δεσποινίδου, Αλέξια Παλιούρη, Αρετή Μουτσούρη, Γιάννης Παλαμάς, Σοφία Σιρίλη

μές στους τρεις γυναικείους ρόλους που μπορεί να βρίσκονται και ταυτόχρονα στη σκηνή. Μέσα από τους γυναικείους ρόλους θα αναδεικνύεται αυτό το «άλλο» που κρύβεται κάτω από το κείμενο με επίκεντρο το μοναδικό αντρικό ρόλο που θα μοιάζει — και στο μακιγιάζ ακόμα με τον Στρίντμπεργκ.

■ Υπάρχει κάποιο άλλο στοιχείο που παρεμβάλλει στην παράσταση;
— Υπάρχει ένα φιλμ γυρισμένο στα 8 mm και που ονομάζεται «μια πράξη για γυναίκα χέρια και μαρινότα». Είναι ένα φιλμ που βλέπουν κάποια στιγμή, μέσα στη δράση του έργου, δυο ρόλοι.

■ Σ' αυτό το σημείο θέλω να μεινουμε λίγο σε μια τάση που διακρίνεται στις παραστάσεις σας. Είναι η τάση της γραφής ενός κειμένου

σκηνοθεσίας παράλληλα με το κείμενο του συγγραφέα.

— Μπορεί να δεις έναν πίνακα ζωγραφικής και με αφορμή αυτό να γράψεις ένα ποίημα που δεν έχει άμεση σχέση με τον πίνακα — ίσως χρησιμοποιεί κάποια χρώματά του μόνο. Το αποτέλεσμα είναι να έχεις ένα δημιουργήμα που ήδη υπάρχει — ο πίνακας — και που λειτουργεί σαν ερέθισμα για μια άλλη, καθαρά αυτόνομη δημιουργία. Αυτή είναι, οριστικά, η σχέση των παραστάσεών μας με τα κείμενα που χρησιμοποιούμε.

■ Μέχρι τώρα έχετε δουλέψει πάνω σε σύγχρονα κείμενα.

— Είναι κάτι συμπτωματικό. Όσο συμπτωματικά μπορούν να είναι τα πράγματα... Τα τρία επόμενα έργα

μας είναι και πάλι σύγχρονα. Το επόμενο συγκεκριμένα είναι το Hamlet machine του Γερμανού Χάινερ Μύλλερ. Έχει παρουσιαστεί και από τον Bob Wilson στο φεστιβάλ της Μαδρίτης. Ο Μύλλερ είναι ένας πρωτοποριακός συγγραφέας που έχει ανατρέψει πολλές συμβάσεις. Δεν υπάρχουν διάλογοι, ας πούμε. Έχει σπάσει την κλασική ευθύγραμμη αφήγηση. Πρόκειται περισσότερο για ένα σενάριο για παράσταση. Κι αυτό είναι κάτι πολύ κοντά στις αναζητήσεις μας.

■ Όλα αυτά, φαντάζομαι, επιβάλλουν και κάποιον ειδικό τρόπο δουλειάς των ηθοποιών.

— Εδώ υπάρχουν δύο σκέλη. Το πρώτο αφορά την ιδεολογία περί θεάτρου και υποκριτικής. Το δεύτερο είναι η αισθητική. Βέβαια αυτά τα δύο κάπου συναντώνται. Το πρώτο δεν είναι κάτι καινούριο. Είναι κάτι που άρχισε μετά τον πόλεμο, πρώτα από τους Ανατολικούς τους Πολωνούς. Αφορά αυτό που λέμε γλώσσα του σώματος. Δηλαδή σωματικός ηθοποιός σε αντιδιαστολή με τον ηθοποιό λόγου.

■ Μιλάμε για το λόγο σαν μια προέκταση της σωματικής ενέργειας;

— Για να είμαστε ακριβέστεροι θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τον όρο που ανέφερες. Μιλάμε για ενέργεια. Μιλάμε για δρώντα ηθοποιό και όχι απλώς για ομιλούντα ηθοποιό. Αυτό σημαίνει ένα σώμα ηθοποιού που εκπέμποντας ενέργεια μπορεί από τη σκηνή να δεσμεύσει, να ερεθίσει το κοινό.

Ένα τέτοιο σώμα μπορεί να προκύψει μόνο κάτω από μια ειδική εκπαίδευση του ηθοποιού. Υπάρχουν λοιπόν κάποιες ώρες εκγύμνασης των ηθοποιών με ειδικές ασκήσεις.

■ Αυτές οι ασκήσεις βασίζονται σε κάποια συγκεκριμένα συστήματα;

— Κάποιες κρατάνε από τις αντιλήψεις του Βίλχελμ Ράιχ περί ψυχοθεραπείας — η λεγόμενη βιοενέργεια. Κάποιες άλλες από Χάθα Γιόγκα, για το λύσιμο του σώματος. Και υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία που έχει άμεση σχέση με τις αισθητικές επιλογές του θιάσου.

■ Από φέτος ο ΔΙΠΛΟΥΣ ΕΡΩΣ θα βρίσκεται σε ένα μόνιμο, πλέον, χώρο δουλειάς. Στο υπόγειο του θεάτρου «Ιλίσσια», που το έχετε ονομάσει STUDIO.

— Ναι. Είναι ένας χώρος που μας αντιπροσωπεύει απόλυτα. Δεν είναι κατ' αρχήν κλασικός χώρος θεάτρου, με την έννοια του χωρισμού σε σκηνή και πλατεία. Έχει τη δυνατότητα οποιασδήποτε διαμόρφωσης ανάλογα με την ανάγκη της εκάστοτε παράστασης. Και μια και είναι ουδέτερος θεατρικά, είναι ελεύθερος να εγείρει προσωπικές μνήμες.

Γιώργος Μακρής

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΑΙΨΟΙΛΕΙ ΒΙΒΛΙΟΨΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΝΩΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΦΑΓΙΑ ΒΙΒΛΙΟΛΑΤΡΕΙΑ ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Άλκη Ζέη:

Η ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΤΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ

Μυθιστόρημα

Εκδόσεις Κέδρος,
Αθήνα 1987
Σελ. 348

Έτυχε να διαβάσω την «Αρραβωνιαστική του Αχιλλέα» μέσα σε διάφορα τρένα που διέσχιζαν την καρδιά της Ευρώπης μεταξύ Μονάχου και Κοπεγχάγης. Στριμωγμένος ανάμεσα σ' ανθρώπους από κάθε λογής φυλές και πηγαινοντας να συναντήσω πρόσωπα μισοάγνωστα, που μ' έδενε μαζί τους η δύναμη αλλοτινών καταστάσεων, ήταν φυσικό να δω την ηρωίδα ομοιοπαθητικότερα από το κανονικό. Αν όμως οι περιστάσεις αύξησαν την ομοιοπάθειά μου, δεν τη δημιούργησαν κιόλας. Γιατί μήπως ο ίδιος ο ελληνικός λαός (κι εδώ μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτή τη λέξη χωρίς να κατηγορηθούμε για στόμφο, αφού η Άλκη Ζέη, με την «Αρραβωνιαστική» της, δεν απευθύνεται σε τίποτα λιγότερο πλατύ) δεν αναστενάζει, εκτός από τα γήπεδα, και στους αιθροδρομικούς σταθμούς όλης της Ευρώπης, πάντα διωγμένος από μια πατρίδα θηριώδη, τρέχοντας πίσω από στοιχειωμένα όνειρα και ξεθωριασμένες αναμνήσεις, νοσταλγώντας στιγμές που καλά-καλά δεν τις έζησε, υπακούοντας στο πρόσταγμα ιδεών και αξιών που στρέφονται όλο και πιο πολύ εναντίον του;

Η «Αρραβωνιαστική του Αχιλλέα» είναι ένα μεγαλόπνευστο βιβλίο, που αποτελεί τομή στη νεότερη πεζογραφία μας (χρησιμοποιώ αυτούς τους χαρακτηρισμούς με την περιγραφική, όχι με τη δοξαστική τους έννοια). Είναι μεγαλόπνευστο, γιατί από τον καιρό του Τσίρκα και των «Ακυβέρνητων πολιτειών» κανένας άλλος Έλληνας συγγραφέας δεν επιχείρησε ν' αγκαλιάσει με το βλέμμα του την πορεία του νεότερου ελληνισμού όχι μόνο μέσα στην ιστορία, αλλά και μέσα στον γεωγραφικό χώρο (Ο Δημήτρης Χατζής, με το

«Διπλό βιβλίο», βρέθηκε κοντά σ' ένα τέτοιο εγχείρημα, αλλά, καθώς ήταν τελειοκράτης και μετριοφρων, προχώρησε σε βάθος περιορίζοντας το πλάτος της ματιάς του). Από την άλλη μεριά, η «Αρραβωνιαστική του Αχιλλέα» είναι τομή στη μεταπολεμική πεζογραφία μας, γιατί για πρώτη φορά (σε τέτοια έκταση, με τέτοια συνέπεια και κατηγορηματικότητα) ξεκόβει από την ηρωική, μαρτυρολογική, σε τελική ανάλυση νεκρολογική (για να μην πούμε νεκρόφιλη) παράδοση της εμπνευσμένης από την Αντίσταση και τον Εμφύλιο λογοτεχνίας μας και παρουσιάζει την ηρωίδα της να βρίσκεται σε σύγκρουση με την ιστορία, στη χάραξη της οποίας συμμετέχει ωστόσο συνειδητά. (Ο Άρης Αλεξάνδρου, με το «Κιβώτιο», προανγγέιλε αμυδρά αυτή τη στροφή, αλλά ο ήρωάς του λογοδοτούσε ακόμα στην ιστορία, όχι στον εαυτό του). Κανένας άλλος Έλληνας λογοτέχνης δεν έχει αντιπαράθεσει τόσο ριζικά την ανθρωπινή υπόσταση του ήρωά του στον ρόλο που του έταξε να παίξει η ιστορία (ή οι περιστάσεις).

Κανένας, εκτός ίσως από την ίδια την Άλκη Ζέη. Γιατί στα διηγήματά της που αποτελούν τον τόμο «Αρβυλάκια και γόβες» (γραμμένα όλα στη δεκαετία του '60) προμηνύεται ήδη αυτή η διάσταση, αυτό το διαζύγιο ανάμεσα στο πρόσωπο και την ιστορία. Μόνο που εκεί η σύγκρουση είναι απλώς μια υποψία, που μόλις αγγίζει τη συνειδηση των ηρώων. Ενώ στην «Αρραβωνιαστική» έχει πια ξεσπάσει και η ηρωίδα, έχοντας χάσει όλες τις ψευδαισθήσεις της και πολλές από τις αναστολές της, ανατοποθετείται απέναντι στο παρελθόν της.

Στα χρόνια της δικτατορίας των συνταγματαρχών, μια ομάδα Ελλήνων εξορίστων στο Παρίσι παίζουν κομπάρσοι σε μια ταινία όπου εμφανίζονται ως επιβάτες ενός τρένου. Ανάμεσά τους, η Ελένη αναπολεί στα διαλείμματα του γυρίσματος την περασμένη ζωή της. Κοπελίτσα στα χρόνια της Κατοχής, οργανώνεται στην Αντίσταση και συνδέεται ερωτικά με τον καθηγητή της, τον Αχιλλέα, που όλοι θαυμάζουν ως υπόδειγμα αγωνιστή. Λίγα χρόνια αργότερα παντρεύονται βιαστικά κι αμέσως έπειτα ο Αχιλλέας βγαίνει στο βουνό: έχει αρχίσει το δεύτε-

ρο αντάρτικο. Η Ελένη, που οι σύντροφοί της την εκτιμούν όχι τόσο για την προσωπικότητά τους όσο επειδή είναι «η αρραβωνιαστική του Αχιλλέα», περνάει στην παρανομία, συλλαμβάνεται από την Ασφάλεια, μοιράζεται το ίδιο κελί με μελλοθάνατες συντρόφισσές της και τελικά αποφυλακίζεται χάρη στη μεσολάβηση της μητέρας της και τις οικογενειακές σχέσεις της. Στο μεταξύ, ο Αχιλλέας έχει καταφύγει στη Σοβιετική Ένωση μετά την ήττα της Επανάστασης. Η Ελένη στέλνεται στην Ιταλία για να σπουδάσει, αυτή όμως δεν σκέφτεται άλλο παρά να πάει στην Τασκένδη να συναντήσει τον άνδρα της. Περιμένοντας μήνες και μήνες στη Ρώμη ώσπου να πάρει τη βίζα της από το σοβιετικό προξενείο, γνωρίζεται μ' ένα νεαρό Ελβετό ζωγράφο, που γίνεται εραστής της. Για πρώτη φορά η Ελένη έρχεται σε διάσταση με το ιδεολογικό (κομματικό) πρότυπο της αγωνίστριας. Οσοδήποτε, μόλις έρχεται η βίζα δεν διατάζει: παίρνει το τρένο για το Παρίσι, απ' όπου θα πάει στη Μόσχα. Στο Παρίσι την περιμένει ένα καινούργιο προειδοποιητικό σημάδι, καθώς διαπιστώνει ότι δεν μπορεί να μεταδώσει την ανθρωπινή διάσταση των βιωμάτων της στις Γαλλίδες συντρόφισσες, που ζητούν απ' αυτήν απλώς να επιβεβαιώσει το στερεότυπο της βασανισμένης, αλλά αδαμαστής και αλύγιστης επαναστάτριας. Παρ' όλα αυτά, η Ελένη συνεχίζει το ταξίδι της για τη Μόσχα κι από εκεί για την Τασκένδη, όπου συναντάει επιτέλους τον Αχιλλέα.

Η συνάντηση είναι μια μεγάλη απογοήτευση. Η Ελένη δεν αργεί να διαπιστώσει ότι είναι παντρεμένη μ' έναν άνδρα που της είναι ουσιαστικά ξένος, που όλη του η ζωή είναι δοσμένη στο κόμμα και που ξέρει μόνο μία αρετή: υπακοή στις κομματικές αποφάσεις. Η Ελένη αρχίζει να ζει μαζί του μια ζωή γεμάτη στερήσεις και παράλληλα διαπιστώνει τις ανισότητες, τις αδικίες, τις μικρότητες και τις ραδιουργιές που σπαράζουν την κοινότητα των Ελλήνων εξορίστων της Τασκένδης. Αποκτά μια κόρη από τον Αχιλλέα και, λίγο αργότερα, ζει από κοντά τα γεγονότα της Τασκένδης (καθαίρεση του Ζαχαριάδη) σ' όλη τους την αγριότητα. Το χάσμα ανάμεσα στην Ελένη και

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ 1987

Οι αναγνώστες μας μπορούν να ψηφίσουν οίδια τα καλύτερα βιβλία του 1987. Μπορούν να στείλουν στη διεύθυνση του περιοδικού (για τη στήλη «Βιβλιοψία») ένα σημείωμα με τα 3 καλύτερα βιβλία που διάβασαν μέσα στο 1987. Τα βιβλία μπορούν να ποτε χώρο (ελληνική ή ξένη λογοτεχνία, φιλοσοφία, τέχνες, δοκίμια, κοινωνιολογία, φυσικές επιστήμες, ιστορία κ.λπ.) αρκεί να κυκλοφόρησαν το 1987 ή το 1986. Η προθεσμία συμμετοχής στην ψηφοφορία λήγει στις 15.2.1988. Τα αποτελέσματα θα δημοσιευθούν στο πρώτο τεύχος του Μάρτη.

τον άνδρα της γίνεται ακόμα βαθύτερο. Ο Αχιλλέας, πάντα πιστός στην εκάστοτε κομματική γραμμή, παίρνει την άδεια να εγκατασταθεί στη Μόσχα κι η Ελένη τον ακολουθεί εκεί μαζί με την κόρη τους. Η συζυγική ζωή τους σημάδεύεται από την όλο και μεγαλύτερη αμοιβαία αποξένωση. Η Ελένη αρχίζει να νοσταλγεί την Ελλάδα και, με την κάποια φιλελευθεροποίηση που έφερε η άνοδος της Ένωσης Κέντρου στην εξουσία, καταφέρνει να της δοθεί η άδεια να επισκεφθεί την Αθήνα μαζί με την κόρη της. Η Ελένη ξαναβλέπει τον τόπο της μ' ανάμικτα συναισθήματα. Για όλους τους παλιούς γνώριμους της εξακολουθεί να είναι «η αρραβωνιαστική του Αχιλλέα» κι όλες οι προσπαθειές της να ζήσει δική της ζωή προσκρούουν σ' αυτό το φάντασμα. Τις παραμονές της επιστροφής της στη Μόσχα κηρύσσεται η δικτατορία. Η Ελένη καταφέρνει κάποια στιγμή να βγει στο εξωτερικό και να καταφύγει στο Παρίσι. Όμως ο Αχιλλέας μπαίνει παράνομα στην Ελλάδα, συλλαμβάνεται από τη Χούντα και πρόκειται να δικαστεί. Η «ηθική του κομμουνιστή» δεν επιτρέπει στην Ελένη να ζητήσει διαζύγιο από τον φυλακισμένο άνδρα της. «Μοτέρ στοπ», όπως λέει η τελευταία φράση του βιβλίου.

Αυτό το περίγραμμα (πολύ αδρό, σε σχέση με την περιεκτικότητα του βιβλίου) δείχνει, νομίζω, αρκετά καθαρά γύρω από τι περιστρέφεται η προβληματική της Άλκης Ζέη: η επαναστατική ηθική κόντρα στην ανθρωπιά, η ακεραιότητα της ιδέας κόντρα στην ακεραιότητα της ατομικής συνειδησης, η ιστορία (που γράφεται με χοντρά γράμματα) κόντρα στο άτομο (που οι ανάγκες του παρεμπνόνται στο «ψιλά»). Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελένη (και, πίσω απ' αυτήν, η συγγραφέας) δεν δίνει τελική απάντηση στο δίλημμα, δεν μπορεί να κάνει το τελευταίο βήμα, που θα ήταν και η τυπική αποδέσμευση από τον Αχιλλέα, έστω και φυλακισμένο. Εδώ η Ελένη αγγίζει τα όρια που βάζουν στην εξέγερσή της οι ιστορικές καταβολές της γενιάς της. Έτσι αποδίδονται «τα του Καίσαρος τω Καίσαρι» και η ιστορία έχει κι αυτή το μερτικό της στον καθορισμό της τελικής στάσης της ηρωίδας. Το δίλημμα όμως τίθεται μ' όλη του τη δραματικότητα, ενώ ήδη

υοφορείται η σύγκρουση της Ελένης με την κόρη της τη Δαφνούα, που μεγαλώνει χωρίς το βάρος του παρελθόντος κι αντιδρά τις προσπάθειες πολιτικοιστορικής κατήχησης της με τα λόγια «Αυτά όλα είναι παλιά και σκουριασμένα» (σ. 117). Η ίδια η Ελένη ξέρει την έκβαση αυτής της σύγκρουσης, καθώς ομολογεί προς το τέλος του βιβλίου: «Ας το πάσουμε, λοιπόν, απόφαση, έχει δικιο η Άννα πως δεν μπορούμε να υπάρχουμε μόνο με το τότε. Το τότε πάει πια, πέρασε». (σ. 303). Χρειάστηκε να περάσουν σχεδόν σαράντα χρόνια από το τέλος του Εμφυλίου για να γραφούν τέτοια λόγια από έναν Έλληνα λογοτέχνη και δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι και τώρα δεν θα θεωρηθούν «βλάσφημα»...

Ακριβώς επειδή «Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα» σηματοδύει μια τομή στην ελληνική λογοτεχνία που εμπνέεται από τη νεότερη ιστορία μας, είναι δύσκολο αυτή τη στιγμή να γίνει μια ισόρροπη κριτική αποτίμησή της. Γιατί παρά την τόλμη με την οποία εκθέτει την προβληματική της, είναι ωστόσο «βεβαρημένη» μ' αρκετά στοιχεία από τη συμβατική λογοτεχνική θεώρηση της νεότερης ιστορίας μας. Μερικά απ' αυτά, μάλιστα, μειώνουν κάπως την πειστικότητά της, αλλά και τη λογοτεχνική αξία της. Π.χ. είναι αισθητός ο μανιχαϊσμός στη διαγραφή των περισσότερων χαρακτήρων, με τους «καλούς» να είναι καλοί τόσο στην ηθική τους ποιότητα όσο και στην ιστορική λειτουργία τους και με τους «κακούς» να είναι κακοί κι από τις δύο απόψεις. Εδώ η συγγραφέας πέφτει σε ολισθημα, που μάλιστα γίνεται περισσότερο σοβαρό επειδή κάνει αυτές τις αξιολογήσεις εκ των υστέρων, προβάλλοντας δηλαδή στην αλλοτινή στάση των ηρώων της την τελική ευθυμγορία της ιστορίας ή της συνειδήσεώς της (λίγο-πολύ κατά το πρότυπο των σταλινιστικών κομμάτων, για τα οποία ο «προδότης» ή ο «χαφιές» έδειχνε απ' την αρχή πόσο σκάρτος είναι...). Επίσης, σ' όχι λίγες περιπτώσεις η συγγραφέας προσπαθεί να δώσει το στίγμα των ηρώων της μέσα από συμβατικά πολιτικά σχόλια, που, εκτός από το ότι λογοτεχνικά δεν λένε τίποτα, υπονομεύουν την ίδια την απόπειρά της να διακρίνει την πραγματικότητα πίσω από την τρέχουσα πολιτική ορολογία.

Αυτά πρέπει να τα δούμε ως επιμέρους αδυναμίες ενός έργου που έχει κάνει μεν το μεγάλο άλμα προς το μέλλον, αλλά δεν έχει σηκώσει ακόμα το άλλο πόδι του από το παρελθόν. Και σ' αντιστάθμισμα υπάρχουν στην «Αρραβωνιαστικιά» δύο από τους ωραιότερους χαρακτήρες που μας έχει δώσει η ελληνική λογοτεχνία: η

Λίζα, η μητέρα της Ελένης, κι ο Σεργκέι, ο Ρώσος δημοσιογράφος, πλατωνικός φίλος της Ελένης. Η πρώτη μαγνητίζει με τον δυναμισμό της και τον τρόπο που συνδυάζει την πολιτική της στρατευση με τη φιλαρέσκεια, την κομπόη και τον κοσμοπολιτισμό: είναι μια από τις τελευταίες αρχοντογυναίκες της ελληνικής κοινωνίας. Ο δεύτερος συγκινεί με την ευγένεια του χαρακτήρα του, τον διακριτικό έρωτά του για την Ελένη κι εκείνη την άφατη, ανεπαίσθητη μελαγχολία του, που αποτελεί ένα υπέροχο (ως λογοτεχνική σύλληψη) σχόλιο για την πορεία του κομμουνιστικού κινήματος προς τον μαρasmus.

Συμπερασματικά: ένα βιβλίο, στο οποίο θα σταθεί σίγουρα ο μελλοντικός ιστορικός της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας.

Ε Ε Ν Η ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Μαίρη Ρενώ:

Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ Μυθιστόρημα

Μετάφραση: Γιάννης Σπανδωνής

Εκδόσεις Καλέντης
Αθήνα 1987
Σελ. 435

■ Από θεματολογική άποψη, υπάρχει μια μακρινή συγγένεια ανάμεσα στην «Αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα» και τη «Μάσκα του Απόλλωνα». Έχουμε κι εδώ το άτομο σε σύγκρουση με την ιστορία. Εδώ όμως το άτομο δεν είναι ο απλός, συνηθισμένος άνθρωπος, αλλά ο φιλόσοφος. Και στο τέλος δεν αποσύρεται από το προσκήνιο της ιστορίας για να βρει την ανθρώπινη ολοκλήρωσή του, αλλά συντρίβεται από τις μυλόπετρες της συγγενής πραγματικότητας, προσπαθώντας να υλοποιήσει τις ιδέες του. Δεν είναι βέβαια καμιά καινούργια αλήθεια αυτή. Σημασία έχει πώς εκφράζεται λογοτεχνικά και σε ποια προοπτική τοποθετείται.

Η Αγγλίδα Μαίρη Ρενώ (1905-1983) έγραψε αρκετά μυθιστορήματα με θέματα εμπνευσμένα από την αρχαιότητα. «Η μάσκα του Απόλλωνα», που πρωτοκυκλοφόρησε το 1966, είναι ένα από τα γνωστότερα της. Ο θεματολογικός πυρήνας του βιβλίου είναι η αποτυχημένη προσπάθεια των Πλατωνικών — πρώτα του ίδιου του Πλάτωνα και κατόπιν του μαθητή του Δίωνα — να εγκαθιδρύσουν μια «ιδανική πολιτεία» στις Συρακούσες. Η προσπάθεια αυτή είχε τραγική κατάληξη, καθώς ο Δίων

(μια πολύ ενδιαφέρουσα προσωπικότητα, με ηθική ακεραιότητα που κανέναν ιστορικός δεν αμφισβητεί) αναγκάστηκε από τα πράγματα να καταφύγει σε δόλιες μεθόδους για να κρατηθεί στην εξουσία και τελικά δολοφονήθηκε, το 354 π.Χ.

Την ιστορία την αφηγείται σε πρώτο πρόσωπο ο ηθοποιός Νικήρατος, που υποτίθεται ότι έζησε από κοντά τις κυριότερες κορυφώσεις αυτού του δράματος. Πρόκειται για πολύ αξιόλογο εύρημα

της συγγραφέως. Οι Πλατωνικοί ήταν εχθροί του θεάτρου, γιατί θεωρούσαν ότι ξυπνάει στους ανθρώπους άλογα πάθη και τους απομακρύνει από το θείο· ο Νικήρατος, από την άλλη μεριά, σαηνεύεται από την προσωπικότητα του Πλάτωνα και του Δίωνα, δείχνει ενδιαφέρον για την πλατωνική διδασκαλία, αλλά δεν παύει να είναι ολόψυχα δοσμένος στη δραματική του τέχνη κι αυτό τον οδηγεί σε μια επαμφοτερίζουσα στάση απέναντι στους Πλατωνικούς. ▸

ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΣΕΙΣ

■ Διαβάζουμε στο βιβλίο της Μαίρης Ρενώ «Η μάσκα του Απόλλωνα» (σ. 296-7): «Καθώς έμπαινα, συνάντησα τον οικοδεσπότη του, ένα γέρο μ' ασημένια μαλλιά και ζαρωμένο από τα χρόνια, που ωστόσο είχε ένα δέρμα σαν μικρού παιδιού. Ζαρωμένος, αλλά με δέρμα σαν μικρού παιδιού! Δεν φταίει ο μεταφραστής, έτσι το λέει το πρωτότυπο. Βλέπετε, ακόμα και δόκιμοι συγγραφείς πέφτουν σε αβέλητα οξύμωρα του τύπου «ο μονόφθαλμος τυφλός»...

■ Πριν από 86 χρόνια, ο δημοσιογράφος και πεζογράφος Δημήτρης Χατζόπουλος (αδελφός του Κώστα Χατζόπουλου) έγραφε στο περιοδικό «Διώνυσος» για την «ελληνικότητα» της ελληνικής λογοτεχνίας των ημερών του: «Η ελληνική αυθύπαρκτη φιλολογία με την χαμηλήν τάσιν του να περιγράφη τον μαστρο-Δημήτρη ή την ωραίαν λυγερήν Βάσων: Σας χαρίζομεν μίαν τέτοιαν αυθυπαρξίαν σε ρωμηούς και σε ξένους».

Ας σκεφτούμε ποια είναι τα σημερινά αντίστοιχα του μαστρο-Δημήτρη και της ωραίας λυγερής Βάσων στη λογοτεχνία μας, και τότε θα συνειδητοποιήσουμε τι το καινούργιο κομίζει «Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα» στη χαρακτηρισμό της ελληνικής πεζογραφίας... Αυτά για όσους επιμένουν ν' αναζητούν τη νεοελληνική «ιδιοπροσωπία» σε ηθογραφικές γραφικότητες, που μόνο για τουριστική εκμετάλλευση προσφέρονται πια (υπάρχει κι ένα είδος πολιτικού τουρισμού, όπως ξέρουν καλά όσοι συχνάζουν στα φεστιβάλ νεολαίας κι όσοι έζησαν την Πλάκα πριν από 10-13 χρόνια, όταν τα μαγαζιά σερβίριζαν στους τουρίστες μπόλικο αντάρτικο τραγούδι...)

■ Η μελέτη του Σπύρου Λαζαρίδη «Η μοτοσυκλέτα στην ελληνική λογοτεχνία» (Εκδόσεις Διαγωνίου, Θεσσαλονίκη 1987, σελ. 85) αξίζει να επισημανθεί απ' αυτήν εδώ τη στήλη, παρά τον εξειδικευμένο χαρακτήρα του θεματός της. Ανιχνεύοντας τον τρόπο με τον οποίο εμφανίζεται και λειτουργεί η μοτοσυκλέτα μέσα στη μεταπολεμική λογοτεχνία μας, ο νεαρός (γεννημένος το 1958) συγγραφέας δίνει ένα έργο δείγμα κριτικής ανάλυσης, γεμάτης φρεσκάδα και πρωτότυπες παρατηρήσεις.

■ Καλή και αξία συγγραφέας και συμπαθέστατος άνθρωπος η Διδώ Σωτηρίου. Όμως η συνέντευξη που έδωσε στον Δημήτρη Γκίωνη μετά το ταξίδι της στην Τουρκία, και που δημοσιεύτηκε στην «Ελευθεροτυπία» της 23.11.1987, περιέχει δηλώσεις από ανεκδιήγητες ως απαράδεκτες. Δείγμα της πρώτης κατηγορίας: «Εντύπωση μου έκανε ο σεβασμός που έχουν στους συγγραφείς — κάτι άγνωστο εδώ σ' εμάς. Γι' αυτό κι όταν τους πιάνουν τους αφήνουν»!!! Δείγμα της δεύτερης (από την — αρνητική — απάντηση στο ερώτημα αν τέτοιες επισκέψεις συμβάλλουν στον εξωραισμό του δικτατορικού καθεστώτος): «Γι' αυτό και ο Οζάλ εμφανίζεται αντισοβινιστής, γι' αυτό ανέχεται πράγματα που δεν ανεχόταν η δική μας δικτατορία. Να δεις πώς περιποιούνται τους τουρίστες. Όλοι φεύγουν με τις καλύτερες εντυπώσεις. Όχι όπως εδώ σ' εμάς που τους κακομεταχειριζόμαστε». Μερικές φορές οι πνευματικοί μας άνθρωποι είναι προτιμότερο να κρατούν κλειστό το στόμα τους και ν' αφήνουν την πένα τους να μιλήσει. Αν όχι για κανέναν άλλο λόγο, τουλάχιστο για να προστατέψουν τη σοβαρότητά τους και την καλή τους φήμη...

Δ.Κ.

ΑΙΨΟΙΛΙΑ ΒΙΒΛΙΟΨΙΑ

Ο Νικήρατος εκπροσωπεί την άλλη όψη της αλήθειας, την ανθρωπογνωσία που στερούνταν οι Πλατωνικοί. Η τραγική του τέχνη του διδάσκει ότι ίσα-ίσα οι μεγάλες προσωπικότητες με τις αγνές προθέσεις έρχονται σε σύγκρουση με πανίσχυρους τυφλούς νόμους, που τους συντρίβουν τελικά. Ο Νικήρατος γοητεύεται από το πολιτικό πείραμα των Πλατωνικών, αλλά προαισθάνεται την αποτυχία του.

Προσωπικά νομίζω ότι η Μαίρη Ρενώ δεν εκμεταλλεύεται ικανοποιητικά αυτό το εύρημά της. Ο Νικήρατος, πέρα από μια συμπάθεια (ή ίσως ένα είδος έρωτα) για τον Δίωνα, η οποία τον κάνει να παίζει τον ρόλο του αγγελιοφόρου στις κρίσιμες στιγμές, περιορίζεται στον σχολιασμό, αργότερα μάλιστα στην απλή καταγραφή των γεγονότων. Έτσι η δραματικότητα και το βάθος που θα έδινε στο βιβλίο η σύγκρουση των δύο αληθειών λείπουν, η αφήγηση γίνεται επίπεδη, γραμμική και σε μεγάλα διαστήματα άνευρη. Σημαντικές φάσεις του δράματος, όπως π.χ. η τρίτη και οριστική αναχώρηση του Πλάτωνα από τις Συρακούσες, περιγράφονται με δυο αράδες, ενώ ο αναγνώστης έχει προε-

τοιμαστεί να περιμένει μια λεπτομερειακότερη αφήγηση της τελικής ρήξης ανάμεσα στον φιλόσοφο και τον τύραννο Διονύσιο τον νεότερο.

Το βιβλίο της Ρενώ είναι επίπεδο κι από μια άλλη άποψη: Λείπει εκείνη η τρίτη διάσταση, που στην αρχαία τραγωδία εκπροσωπεί ο χορός: λείπει η κοινή γνώμη, ο λαός. Ή μάλλον —πράγμα ακόμα χειρότερο— παρουσιάζεται ως όχλος, ως άβουλη και άστατη μάζα, που άγεται και φέρεται από τυράννους και δημαγωγούς. Η συγγραφέας, βέβαια, παρατηρεί μέσω του Νικήρατου ότι ο λαός των Συρακουσών είχε εξαχρησθεί από την πολύχρονη τυραννία κι είχε χάσει το πολιτικό αισθητήριό του. Αυτό όμως δεν την απαλλάσσει από την υποχρέωση να δει στην αντίθεση του λαού στο πολιτικό πρόγραμμα των Πλατωνικών κάτι περισσότερο από ένα προϊόν της άγνοιας και των ταπεινών παθών. Ο Πλάτων και ο Δίων, όσο προσωπικό μεγαλείο κι αν είχαν, ήταν δηλωμένοι ολιγαρχικοί. Η Μαίρη Ρενώ το ξέρει αυτό, το μισοπαράδεχεται στις σελίδες του βιβλίου της, αλλ' αποφεύγει ή παραλείπει να πει ποιες πολιτικές δυνάμεις και ποια κοινωνικά

στρώματα τους στήριζαν ή τους υποθάλπαν. Ο αντιπαλος του Δίωνα Ηρακλείδης μπορεί να ήταν πράγματι ένας απλός δημαγωγός και τυχοδιώκτης, αλλά (αφού είναι γνωστή η τάση των περισσότερων αρχαίων ιστορικών να συκοφαντούν τους λαϊκούς ηγέτες με τέτοιους χαρακτηρισμούς) η συγγραφέας θα μπορούσε να του δώσει περισσότερο βάθος, αφού μάλιστα ο Ηρακλείδης κατάφερνε ν' αντιπολιτεύεται αποτελεσματικά τον Δίωνα ακόμα και μετά τις στρατιωτικές επιτυχίες του τελευταίου.

Κάθε ιστορικό μυθιστόρημα γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο, με αφηγητή έναν άνθρωπο της εποχής, διατρέχει ένα κίνδυνο τον οποίο πολύ σπάνια ή ίσως ποτέ δεν αποφεύγει: να δημιουργήσει μια επίπλαστη οικειότητα ανάμεσα στον σημερινό αναγνώστη και τον άνθρωπο μιας πολύ μακρινής εποχής. Ο ψυχισμός των Ελλήνων του 4ου αιώνα π.Χ. δεν μας είναι εντελώς γνωστός και εν πάση περιπτώσει ήταν πολύ διαφορετικός από τον δικό μας. Αναπόφευκτα, η συγγραφέας (μια Αγγλίδα) προβάλλει στον ήρωά της Νικήρατο τον σημερινό αγγλικό ψυχισμό. Αυτό φαίνεται καθαρά στους διαλόγους, στο αίσθημα για τη φύση και, τελικά, σ' όλα τα προσωπικά σχέδια του αφηγητή και των περισσότερων άλλων χαρακτήρων.

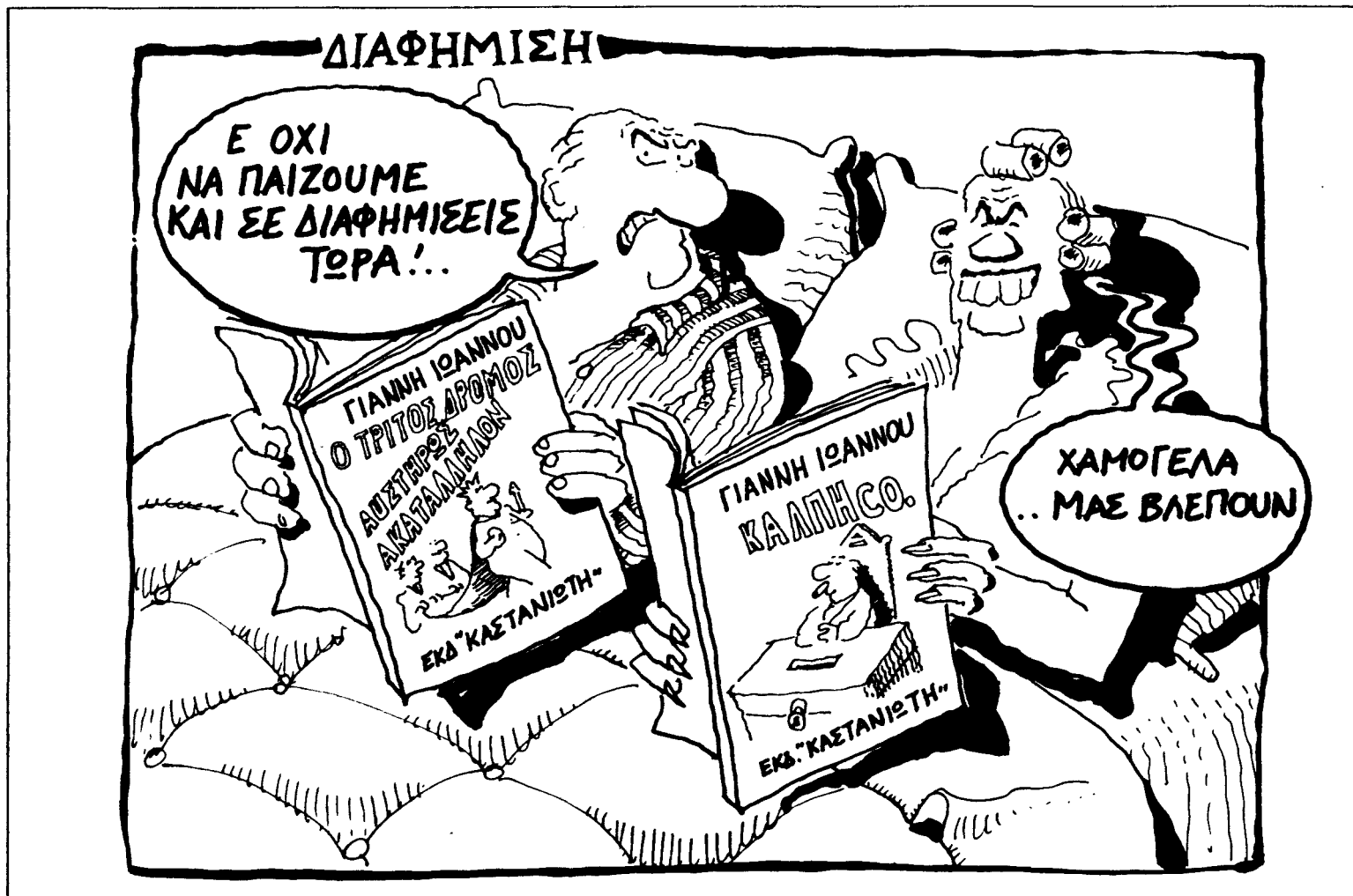
Το αποτέλεσμα είναι ένας ενοχλητικός αναχρονισμός, καθώς οι σχέσεις των χαρακτήρων μεταξύ τους, τα συναισθήματά τους, οι απόψεις τους για το θέατρο κι ολόκληρο το κοσμοεidos τους έχουν τη σφραγίδα της σύγχρονης Δύσης κι όχι της Ελλάδας του τέλους της κλασικής περιόδου. Για τον Έλληνα αναγνώστη, φυσικά, αυτό είναι πιο ευδιάκριτο απ' όσο για τον Άγγλο. Μόνον ο Δίων, που μένει ως το τέλος αινιγματικός και ψυχικά απλησίαστος για τον αφηγητή, ξεφεύγει απ' αυτό τον αναχρονισμό — πράγμα που αποτελεί επίτευγμα της Ρενώ, αφού ο Δίων είναι ίσως το κύριο πρόσωπο του βιβλίου.

Τελικά, το σημαντικότερο και σταθερότερο προτέρημα της «Μάσκας του Απόλλωνα» είναι, νομίζω, οι πλούσιες κι ακριβείς γνώσεις της συγγραφέως για τις λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής στην αρχαία Ελλάδα. Αλλά, βέβαια, το προτέρημα αυτό δεν έχει καθαυτό λογοτεχνική αξία.

Η μετάφραση του Γιάννη Σπανδωνί είναι, σχεδόν στο σύνολό της, θαυμάσια.

Δημοσθένης Κούρτοβικ

Σ.Σ.: Για πρακτικούς λόγους η στήλη «Βιβλιοψία» θα διατηρήσει προς το παρόν τον μηνιαίο χαρακτήρα της και θα δημοσιεύεται κάθε δεύτερο τεύχος του περιοδικού.

Το σινεμά δεν είναι «Ολυμπιακός»

■ Όταν οξύνεται η οικονομική κρίση, αυξάνει θεαματικά η αγορά του βίντεο. Όταν συμβαίνει το ίδιο με την πολιτική, θυμόμαστε την απλή αναλογική, ενώ στην περίπτωση μεγάλης ποδοσφαιρικής ομάδας τα εκατομμύρια αναλαμβάνουν ν' αποκαταστήσουν τις εύθραυστες ισορροπίες. Στη δική του κρίση, το ελληνικό σινεμά απάντησε μ' ένα δεύτερο Πανελλήνιο Συνέδριο.

Η πενήντημερη διάρκεια των εργασιών του ήταν αρκετή για να διαπιστωθεί μια ακόμα κρίση, που έφτασε στ' αποκορύφωμά της ταυτόχρονα με το κλείσιμο και την ανάγνωση του πορίσματος της Οργανωτικής Επιτροπής. Που, μιλώντας για «εθνική μειοδοσία», κατάφερε να συσπειρώσει, γύρω από το διευθυντή κινηματογραφίας και την κρατική πολιτική, τις πιο διαφορετικές ομάδες, φωνές ή παρουσίες. Μάλιστα, εκπρόσωποι συνδικαλιστικών παρατάξεων και φορέων που υποστήριζαν μέχρι τέλους την απόδοση της τόσο σοβαρής κατηγορίας στην κυβέρνηση, προκάλεσαν την αποδοκιμασία ακόμα και των πιο πειθαρχημένων υποστηρικτών τους, μόλις το λάθος να θέσουν σε ψηφοφορία το επίμαχο σημείο τους οδήγησε στην απομόνωση και την εκλογική ήττα.

Είναι αλήθεια πως κανείς δε διατηρεί κανενός είδους επιφυλάξεις για το περιεχόμενο και τη σκοπιμότητα των βασικών προτάσεων. Τα πνευματικά δικαιώματα, η ίδρυση εθνικού αρχείου και κρατικής Σχολής Κινηματογράφου, η προώθηση προεδρικών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων, η συνεργασία της τηλεόρασης, το γραφείο προώθησης των ελληνικών ταινιών, η λειτουργία του Κέντρου Κινίφου, η αναμόρφωση του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, όλα συνδέονται με αδυναμίες ή καθυστερήσεις, μετά την ψήφιση του νόμου για την προστασία και ανάπτυξη της εθνικής κινηματογραφίας, νόμου που αργεί να ενεργοποιηθεί, όταν σε πολλά σημεία του έχει κιάλας «ακυρωθεί» από την πραγματικότητα.

Ωστόσο, τα αιτήματα και πασίγνωστα είναι και από καιρό περιγράφουν το αδιέξοδο. Απέναντι στο τελευταίο, μια καινούργια καταγραφή, μ' εξάρσεις αντιπολιτευτικές, μοιάζει αναποτελεσματική. Το συνέδριο, καθηλωμένο στη λογική της ταυτολογίας, συγκέντρωσε θέματα και ει-

σηγητές, θυσιάζοντας τελικά το στόχο στο βωμό της εσωτερικής κατανάλωσης.

Κι όταν, την τελευταία μέρα, άρχισε να γίνεται λόγος για το ρόλο του κινηματογράφου και τη σχέση του με τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, τόσο οι προοπτικές τούτης ακριβώς της κατεύθυνσης όσο και το φάντασμα της κοινωνίας έλαμψαν με την απουσία τους. Καλά, να σύρεσαι από την «εθνική μειοδοσία» στην «εθνική καταστροφή» και από την προοπτική του 1992 σε καμιά. Χρειάζεται ν' αναλαμβάνεις και τις ευθύνες της προχειρότητας και του αμφιδιασμού, αντί να καταγγέλεις μ' ευκολία την κρατική πολιτική, αφού συμφωνείς μαζί της, διαφωνώντας στους ρυθμούς εφαρμογής της. Χρειάζεται, επίσης και κυρίως, όπως επισήμανε η Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινίφου, να υποχρεώσεις τους άμεσα ενδιαφερόμενους και, φυσικά, τους πρωταγωνιστές της παραπάνω πολιτικής, να συζητήσουν επιτέλους το ουσιαστικό ζήτημα, αντί να το παρακάμπτουν διαρκώς. Δεν περιορίζεται στη θεσμική ή

τη διαρθρωτική όψη της η κρίση του ελληνικού σινεμά.

Ανάμεσα στο «αφήστε όλα τα λουλούδια ν' ανθίσουν» και το γόνιμο προβληματισμό πάνω στις προτεραιότητες, τον προσανατολισμό και τη φυσιογνωμία ενός κινηματογράφου με ταινίες που στο εσωτερικό τους θα εγγράφονται εθνικά χαρακτηριστικά, παραμονεύουν παγίδες ή αναβολές, ενώ η περίφημη πολυμορφία παραμένει ως κυρίαρχο άλλοθι.

Στη διάθεσή του ν' αναφερθεί σε καθετί, το δεύτερο κινηματογραφικό συνέδριο δεν προώθησε ούτε επεξεργάστηκε σε βάθος σχεδόν τίποτε. Δύσκολο, όσο κι οδυνηρό, να μηδενίσεις στόχους κι αποτελέσματα. Και άδικο, για την πλειοψηφία των ανθρώπων που εξακολουθούν ν' αγωνίζονται, να πιστεύουν, να ματώνουν.

Αν, εφτά ακριβώς χρόνια από τη διοργάνωση του πρώτου, η αγωνία παίρνει τη θέση της πεποίθησης και της ελπίδας, τι απομένει, άραγε, λίγες μόνο μέρες μετά; Η αίσθηση του ατελέσφορου, των κάθε λογής αντι-

θέσεων που κρύβονται πίσω από την κοινή προσπάθεια, η απογοήτευση αρκετών, η απομόνωση περισσοτέρων. Ιδιαίτερα, του κορμού του ελληνικού κινηματογράφου, που αποτελείται, βέβαια, από τους δημιουργούς του. Όχι, λοιπόν, ευκαιρία συνάντησης, διαλόγου, συγκρούσεων θετικών. Αλλά και εσωστρέφεια, άρνηση συνάντησης του αρνητικού δημόσιου αισθήματος και των αιτιών που το προξενούν.

Πριν από το ξημέρωμα, το σκοτάδι πυκνό. Το οπτικοακουστικό σύμπαν κι η επικείμενη εισβολή του παινικοβάλλει ορισμένους. Οφείλει, προς όλους και προς τον εαυτό του πιο πολύ, ν' αποκτήσει διαφάνεια και τόλμη. Ωστε και το πρόσωπό (αλλά και μερικά από τα πρόσωπά) του ν' ανανεώσει, αναζητώντας συγκεκριμένη εθνική διάσταση, στην υπηρέσια μιας προοδευτικής αντίληψης. Χωρίς να γυρεύει σωτήρες, αφού οι μεταγραφές στον κόσμο του θεάματος ενδιαφέρουν ή χρησιμεύουν αποκλειστικά στην ποδοσφαιρική εκδοχή του.

Ανδρέας Τύρος

Για την ιστορία του φοιτητικού κινήματος

του ΑΝΤΩΝΗ ΛΙΑΚΟΥ

Το πανεπιστήμιο, χώρος καλλιέργειας της ιστορικής επιστήμης, δεν ευτύχησε να αποτελέσει αντικείμενο της ιστορίας, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς. Οι σχετικές ιστορικές μελέτες είναι ελάχιστες, προπαντός αν συγκριθούν με όσες αναφέρονται στις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Η σιωπή των ιστορικών για ένα θεσμό μέσα στον οποίο κατά πλειοψηφία ζουν και παράγουν μπορεί να κατανοηθεί. Το Πανεπιστήμιο ανήκει στους πιο απροσάρμοστους στις ιστορικές αλλαγές θεσμούς. Η σταθερότητα των εσωτερικών του λειτουργιών, των *Esprit de corps* και των συνακόλουθων πρακτικών — που επιβιώνουν των νομικών μεταρρυθμίσεων — αποθαρρύνουν, αν δεν απαγορεύουν, την ιστορική προσέγγιση, την ιστοριοποίηση (και επομένως τη σχετικοποίηση) των αξιών που εγγυώνται την ευταξία της αναπαραγωγής του.

Τη γενική ένδειξη συμμερίστηκε και η ιστορία του φοιτητικού κινήματος. Κάποιες απόπειρες δεν απέφυγαν τον πειρασμό να αποδείξουν την αναδρομική ισχύ του συνθήματος «εργάτες - αγρότες - φοιτητές» και όχι μόνο στα καθ' ημάς. Στον πρόλογο της συλλογής κειμένων «Student Power» που εκδόθηκε το αξιολογούμενο 1969 από τη *New Left Review*, ο Al Cockburn διακήρυξε: «Η εμφάνιση του φοιτητικού κινήματος υπόσχεται μια ανανέωση της επαναστατικής πολιτικής, όπως επίσης και την άφιξη μιας νέας κοινωνικής δύναμης». Η αναμονή ωστόσο δεν κράτησε. Δεκατρία χρόνια αργότερα, το 1982, το περιοδικό *Le Mouvement Social* τιτλοφορούσε το σχετικό αφιέρωμα: «*Les mouvements étudiants: une histoire en miettes?*» (τα φοιτητικά κινήματα: μια ιστορία σε συντρίμια;)

Πριν συζητήσουμε λοιπόν για την ιστορία του φοιτητικού κινήματος, χρειάζεται να εξερευνήσουμε εσωτερικά τον όρο και να αναζητήσουμε τις δυνατότητες και τους τρόπους να ενταχθεί στην ιστοριογραφία. Ας αποκλείσουμε όσα εδώ δεν θα μας απασχολήσουν: α) η ιστορία του φοιτητικού σώματος, αν και η κοινωνική προέλευσή του, η αύξησή του και άλλες παράμετροι προσδιορίζουν (κατά καιρούς αποφασιστικά) τη μορφή του φοιτητικού κινήματος. β) Τα συστήματα διδασκαλίας και εξετάσεων καθώς και η μεθόδευση των μαθησεων. Μας ενδιαφέρει όμως η στάση των φοιτητών απέναντι στη μάθηση, η κοινωνική αξίωση ή απαξίωσή της καθώς και η εκτός των μαθημάτων μάθηση. Οι σκέψεις που ακολουθούν αναπτύσσονται με άξονα τις σχέσεις των φοιτητών με την πανεπιστημιακή κοινότητα και την περιβάλλουσα κοινωνία. Ευνόητο είναι πως δεν σκοπεύουν να διερευνήσουν συστηματικά τις σχέσεις αυτές και τα επίπεδα ανάλυσης που εγγράφονται.

Φοιτητές και Πανεπιστήμιο

Κατά τη διάρκεια των σπουδών τους οι φοιτητές δεν εξοικειώνονται μόνο με τα παρεχόμενα μαθήματα. Διαμορφώνουν επίσης μια εικόνα του κόσμου και του εαυτού τους μέσα σ' αυτόν. Οφείλουμε λοιπόν να διακρίνουμε τους τυπικούς θεσμούς, που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία, και τους άτυπους, που συνδέονται με την κοσμοθεωρητική διαμόρφωσή τους.

Με βάση την κατανομή του φοιτητικού χρόνου σε τυπικούς και άτυπους θεσμούς διακρίνουμε τρεις κατηγορίες φοιτητών:

Η πρώτη, που αφιερώνει την ολότητα σχεδόν του χρόνου της στους τυπικούς θεσμούς, αποτελείται από τους «καλούς» φοιτητές με επιστημονικές φιλοδοξίες. Η δεύτερη, και πολυπληθέστερη, συμμετέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία στο βαθμό που το απαιτούν οι εξετάσεις (όριο άλλωστε των επιστημονικών της ενδιαφερόντων) και σκοπεύει κυρίως στην επαγγελματική αποκατάσταση. Τέλος, η τρίτη κατηγορία φοιτητών ενώ απουσιάζει, συνήθως, από την εκπαιδευτική διαδικασία, κυριαρχεί στην εξωθεσμική φοιτητική ζωή. Δημιουργεί και αντιπροσωπεύει το φοιτητικό φολκλόρ.

Η κατηγοριοποίηση αυτή παρουσιάζεται σταθερά στις διάφορες ιστορικές φάσεις και αναγνωρίζεται εύκολα και σήμερα. Η ιστορικότητά της οφείλεται στη διαφορετική κάθε φορά θέση και λειτουργία των κατηγοριών αυτών στην έκφραση του φοιτητικού σώματος. Η τρίτη λ.χ. κατηγορία μπορεί να αναγνωριστεί διαδοχικά στους επιρρεπείς στις μονομαχίες και τις ευωχίες φοιτητές των γερμανικών πανεπιστημίων κατά τον 19ο αιώνα, στους οργανωτές των προπολεμικών εθνικιστικών τελετουργιών ή στους συνδικαλιστές ηγέτες της πρόσφατης εποχής. Η δεύτερη κατηγορία κυριάρχησε στις φοιτητικές οργανώσεις που σκόπευαν στη διασφάλιση της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας και στην αλληλοϋποστήριξη τους, στην καμπή του αιώνα, ιδιαίτερα στη Γαλλία. Τέλος την πρώτη κατηγορία, τους φοιτητές με επιστημονικές φιλοδοξίες, μπορούμε να τους συναντήσουμε, για παράδειγμα, στη φοιτητική συντρο-

φία και στις έριδες γύρω από το γλωσσικό ζήτημα στη μεσοπολεμική Ελλάδα. Κάθε φορά λοιπόν η έκφραση του φοιτητικού σώματος προέρχεται από διαφορετικές κατηγορίες φοιτητών.

Ο λόγος που αρθρώνουν οι φοιτητές σπάνια αναφέρεται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η αδυναμία σύνταξης εκπαιδευτικού προγράμματος είναι κοινή σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους και κυμαίνεται ως την αδιαφορία για την πανεπιστημιακή ζωή. Άλλωστε η στάση απέναντι στη μάθηση, το επίπεδο και την αποτελεσματικότητά της, εξαρτάται από τις κοινωνικές αξίες που περιβάλλουν το Πανεπιστήμιο: δεν προέρχεται δηλαδή από μία μονοσήμαντη σχέση είτε των φοιτητών με το Πανεπιστήμιο είτε του τελευταίου με την αστική τάξη και τις απαιτήσεις της οικονομίας.

Αν και το πανεπιστήμιο ενσωματώνει αστικές αξίες, η στάση της αστικής τάξης, κατά καιρούς

Η στάση απέναντι στη μάθηση εξαρτάται από τις κοινωνικές αξίες του Πανεπιστημίου

περνάει μέσα από την αδιαφορία, τη χρησιμοποίηση του πανεπιστημίου και την επιβουλή της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Η σχέση του Πανεπιστημίου με την κοινωνία διαμεσολαβείται από τα εθνικά ιδεώδη και τις προτεραιότητες που προκύπτουν συνολικά από το κοινωνικό σώμα. Από παράγοντες επομένως που μπορούν να οδηγήσουν στην άνοδο ή την έκπτωση των εκπαιδευτικών στάσεων.

Παράδειγμα: Στην Ελλάδα, ο εθνικός ρόλος με τον οποίο προικίζεται το Πανεπιστήμιο και η προσοχή στον έξω ελληνισμό εκδηλώνεται με την έπτωση των απαιτήσεών του και την επιεικέστερη μεταχείριση των έξω - ελλαδικών φοιτητών που προεκτείνεται κατά καιρούς σε όλους όσους μπορούν να επικαλεστούν εθνικούς λόγους: χωρίς ξετάσεις εισάγονται ή διευκολύνονται να αποφύγουν οι απόστρατοι, τα παιδιά των αναπήρων και των θυμάτων πολέμου και, ως τα χρόνια με οι Βορειοηπειρώτες, οι Κύπριοι, κλπ. Οι εθνικοί λόγοι υπαγορεύουν επομένως μεγάλωφωνα και αυτή αποτελεί μια μόνο περίπτωση — όχι επιστημονική αλλά την ιδεολογική λειτουργία του πανεπιστημιακού προσωπικού όσο και των τραπεζικών και οικονομικών ελίτ εξαρτάται από τα πανεπιστήμια του εξωτερικού.

Πανεπιστήμιο και κοινωνία

Αν εξετάσουμε μακροσκοπικά την ιστορία της φοιτητικής έκφρασης θα διαπιστώσουμε ότι δεν παρεκκλίνει σημαντικά από τη στάση του Πανεπιστημίου απέναντι στην εξουσία και την πολιτική. Μια παραδειγματική αναδρομή: Από τους ναπολεόντιους πολέμους ως τις επαναστάσεις του 1848, καθηγητές και φοιτητές — μετροπαθέστερα οι πρώτοι, ριζοσπαστικότερα οι δεύτεροι — συμμερίστηκαν μια κριτική - φιλελεύθερη στάση. Κατά την επομένη περίοδο ως τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο το ρεύμα άλλαξε. Το Πανεπιστήμιο υπεράσπισε τη νέα πολιτική τάξη και επωφελήθηκε από τη χορήγηση προνομίων και την κοινωνική ανάδειξη του καθηγητικού σώματος. Στα χρόνια αυτά κύρια συνιστώσα στη φοιτητική έκφραση στάθηκε η εθνικιστική. Στην ταραγμένη περίοδο του μεσοπολέμου το Πανεπιστήμιο στράφηκε συχνά με νοσταλγία στο παρελθόν, ενώ τα φοιτητικά σώματα στην πλειοψηφία τους κυριαρχήθηκαν από αντισοσιαλιστικές ιδέες και αλώθηκαν από το φασισμό, πριν ακόμα καταλάβει την εξουσία (Γερμανία).

Ο φασισμός, επιχειρώντας να ελέγξει τα πανεπιστήμια, τα αναστάτωσε συμβάλλοντας στη δημιουργία των όρων αντίστασης. Αν και δεν αντιτάχθηκε η πλειοψηφία του καθηγητικού σώματος, ωστόσο η αντίσταση διακεκριμένων πανεπιστημιακών διανοουμένων ηγεμόνευσε ηθικά και πνευματικά. Την αντιφασιστική στάση, που εκδηλώθηκε μαζικότερα στα αμέσως μεταπολεμικά χρόνια συμμερίστηκε και το φοιτητικό σώμα. Στη δεκαετία του 1960 η σύμπτωση δύο παραγόντων, δηλαδή των αναγκών της συνεχώς επεκτεινόμενης τεχνολογίας και της μεταπολεμικής δημογραφικής έκρηξης προκάλεσαν διεύρυνση των πανεπιστημίων, τα μετέτρεψαν σε πολύπλοκους οργανισμούς και τα χρέωσαν με διαρθρωτικές αλλαγές, απαραίτητες για τη λειτουργία τους. Οινές ανάγκες που εκδηλώθηκαν με τα αιτήματα του κατώτερου διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών για συμμετοχή, έχουν το μερίδιό τους στην εμφάνιση μαζικού φοιτητικού κινήματος στα χρόνια αυτά.

Στην Ελλάδα ο κανόνας αυτός ισχύει στο βαθμό που το φοιτητικό κίνημα δεν γίνεται πεδίο έκφρασης γενικότερων αιτημάτων όπως συνέβη μεταπολεμικά. Έτσι τον περασμένο αιώνα, η πολιτική και αλτρωτική στάση των φοιτητών βρισκόταν σε αρμονία με την ιδεολογική προίκα του Αθηνών. Η στάση τους στο γλωσσικό, στις αρχές του αιώνα, συνόδευσαν πανεπιστημιακές αντιδράσεις στο δημοτικισμό. Θα μεταστραφούν μόνο όταν χάθηκαν οι ιδεολογικές βεβαιότητες του 19ου αι., σε μια νέα δηλαδή αναζήτηση εθνικής ταυτότητας.

Φυσικά η διαλεκτική φοιτητών-Πανεπιστημίου-Κοινωνίας δεν περιορίζεται μόνο στις πλευρές αυτές.

Φοιτητές και κοινωνία

Από τη συνάρτηση αυτή θα εξετάσουμε δύο ζητήματα: τους άτυπους θεσμούς, που περιβάλλουν την ιδεολογική διαμόρφωση των φοιτητών, και τους γενικούς όρους που καθορίζουν την επιλογή της.

α) Οι μη τυπικοί θεσμοί αφορούν το περιβάλλον της πανεπιστημιούπολης και της φοιτητικής συνοικίας, τις εκδηλώσεις και το τυπικό της φοιτητικής ζωής — ό,τι δηλαδή μπορούμε να ονομάσουμε φοιτητικό folklor. Στους μη τυπικούς θεσμούς η παράδοση είχε πάντοτε αποφασιστικό ρόλο. Fraternities, compagnonnages, Landmannschaften, confraternità κλπ. αποτελούν παραδοσιακές συνενώσεις των φοιτητών που συνέχιζαν την οργάνωσή τους σε «έθνη» κατά τον μεσαίωνα. Ισχυρές τον περασμένο αιώνα, εξέφρασαν τις ανάγκες ελέγχου μακριά από την οικογένεια αλλά και την αλληλεγγύη των συμπατριωτών. Διακρί-

νονταν από τελετουργίες και ομοιομορφία στυλ ζωής, από ένα κώδικα δηλαδή που καθιέρωνε τις παραβιάσεις των συμβατικών κανόνων συμπεριφοράς ως ακαδημαϊκές ελευθερίες και αντιπαρέθετε στην εντός των θεσμών πανεπιστημιακή ζωή μια φοιτητική ζωή εκτός των θεσμών. Από τον ανταγωνισμό αυτό προέκυψαν, διαδοχικά, σειρά αντιπαλοτήτων αναφορικά με το χρόνο των φοιτητών. Αντιπαλότητες που αποκτούν κάθε φορά διαφορετικό ιδεολογικό περιεχόμενο. Π.χ. η πολιτικοποίηση των φοιτητών απαιτεί διεύρυνση του εξωθεσμικού χρόνου.

«εμείς προτιμάμε τους (...) καθηγητές που μας αφήνουν το περιθώριο και την επιλογή, με πιο χαλαρή εξεταστική διαδικασία, να αμφισβητήσουμε την αστική αντίληψη και να μελετήσουμε άλλες απόψεις και ερμηνείες.»

(Απόσπασμα προκήρυξης στο ΑΠΘ, Φεβρ. 1987, υπογράμμιση δική μου)

Η δυνατότητα παρατεταμένης νομής του ελεύθερου χρόνου αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της φοιτητικής ιδιότητας. Οι φοιτητές ζουν μια παρατεταμένη εφηβεία, αδέσμευτοι από την εργασιακή πειθαρχία και την οικογενειακή καθημερινότητα των συνομηλίκων τους, γεγονός που διευκολύνει κοινωνικούς και πολιτικούς πειρατισμούς. Ταυτόχρονα όμως η ανάγκη συμμετοχής στα προβλήματα που απασχολούν τους ενήλικους παίρνει τη μορφή μιας συμβολικής σχέσης μ' αυτά. Έτσι τον περασμένο αιώνα, οι φοιτητές βίωσαν πυρετωδώς έναν αυστηρό εθνικισμό: στις δεκαετίες του 1960 και του 1970 πάλι αναζητήσαν μια μυθική επαναστατική δύναμη — όταν δεν την βρήκαν στην εργατική τάξη, την ανακάλυψαν διαδοχικά στον τρίτο κόσμο, στα περιθωριακά κοινωνικά στρώματα κλπ.

Εξάλλου η δυνατότητα των φοιτητών να χρησιμοποιούν τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα που τους παρέχει η νομή του ελεύθερου χρόνου δημιουργεί μια συλλογική ταυτότητα που τους διακρίνει από τους συνομηλίκους τους. Η συλλογική όμως ταυτότητα χάνεται όταν τις ίδιες δυνατότητες νέμεται και η εξωπανεπιστημιακή νεολαία. Στο φαινόμενο αυτό θα μπορούσαν να αναζητηθούν οι όροι των κατά καιρούς εξαφανίσεων του φοιτητικού κινήματος.

β) Η αναφορά στην επιλογή της ιδεολογικής στάσης γίνεται όχι στο περιεχόμενο της αλλά στους μηχανισμούς που την επιτρέπουν και την προκαλούν.

Παρά το γεγονός ότι δεν συναντούμε αυτόνομη φοιτητική ιδεολογία, η αναζήτηση εκ μέρους των φοιτητών αυτόνομης ταυτότητας και ρόλου μέσα στην κοινωνία αποτελεί κοινό παρανομαστή στις διαφορετικές ιδεολογικές στάσεις. Τα υπόλοιπα ερωτήματα, ποια λ.χ. η σχέση με την επιστήμη και το Πανεπιστήμιο, ποιος οι σχέσεις με την πολιτική εξουσία και τις κοινωνικές τάξεις, φαίνεται να προκύπτουν από αυτό το πρώτο και βασικό ερώτημα. Ωστόσο, η επιλογή μιας συγκεκριμένης ιδεολογικής στάσης δεν εξαρτάται από την κατάφασή της στη φοιτητική αυτονομία. Παράδειγμα οι σχέσεις των φοιτητών με το σοσιαλιστικό κίνημα: Σχεδόν ως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τα εργατικά κόμματα θεωρούσαν τους φοιτητές μικροαστικά στοιχεία. Από την πλευρά τους, οι σοσιαλιστές, αναρχικοί και κομμουνιστές φοιτητές σπάνια επέλεγαν το Πανεπιστήμιο ως χώρο δράσης τους. Θεωρούσαν τον εαυτό τους προπαγανδιστή του εργατικού κινήματος. Η πλήρης αναγνώριση του φοιτητικού κινήματος, ως συλλογικής οντότητας, και η συνάντησή με το σοσιαλισμό (σε διαστάσεις που αφορούσαν μάζες και όχι μικρές ομάδες ή άτομα), έγινε μέσω των δημοκρατικών-αντιφασιστικών κινήματων του πολέμου καθώς και του αντιιμπεριαλιστικού κινήματος μετα-

πολεμικά. Προέκυψε δηλαδή από ευαισθησίες ό,τι αφορούσε το κοινωνικό σώμα συλλογικά και ιδιαίτερα τα δημοκρατικά αιτήματα. Σε τελευταία ανάλυση από μια θεωρησιακή σχέση με την κοινωνία και όχι από την πρακτική συμμετοχή στις λειτουργίες της. Οι φοιτητές αναγνώριζαν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους στα γενικά αιτήματα της κοινωνίας και όχι στην ιδιαιτερότητα της θέσης τους.

Αποτέλεσμα: Η υπόσταση του φοιτητικού κινήματος εξαρτιόταν από την ιδεολογική του στάση — και όχι το αντίθετο. Πράγμα άλλωστε που με τη σειρά του εξηγεί την αποσπασματικότητα της παρουσίας του και τον μορφικό του κατακερματισμό. Συνέχεια όμως και ασυνέχεια υπαγορεύουν μια διαφορετική χρήση των όρων. Μπορούμε δηλαδή να μιλάμε για ιστορία της φοιτητικής έκφρασης ή για συλλογικές εκφράσεις του φοιτητικού σώματος όταν εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι η συνέχεια. Πρέπει όμως να χρησιμοποιήσουμε τον όρο φοιτητικά κινήματα (και όχι κίνημα) αν θέλουμε να αναδείξουμε το ασυνεχές και τη ρήξη.

Υιοθετώντας όμως τον όρο φοιτητικά κινήματα, σημαίνει ότι το κάθε ένα από αυτά μπορεί να εγγραφεί σε διαφορετικά σημασιολογικά πεδία όπου το φοιτητικό γνώρισμα είναι δυνατόν να μην είναι το επικρατέστερο. Π.χ. είναι συζητήσιμο αν μπορούμε να εγγράψουμε την πλούσια σε ερεθίσματα και σε ιδέες ιστορία των νεανικών κινήματων και εξεγέρσεων των δεκαετιών 1960-1970 αποκλειστικά στο πεδίο των αντιθέσεων που παράγει το Πανεπιστήμιο.

Η μεταπολεμική ελληνική περίπτωση εξάλλου, αν και δεν πρέπει να την αποσπάσουμε από τις διεθνείς εξελίξεις στο πεδίο των νεανικών κινήματων, έχει τις ιδιομορφίες της. Οι φοιτητικές διαμαρτυρίες συνδέθηκαν με μια παρατεταμένη περίοδο κινητοποιήσεων αντιφασιστικού τύπου

Η υπόσταση του φοιτητικού κινήματος εξαρτιόταν από την ιδεολογική του στάση και όχι το αντίθετο.

(δημοκρατικές διεκδικήσεις, ενωτικές πρωτοβουλίες, μαζικά κινήματα, συμπαράσταση διανοουμένων, ισχυρές οργανώσεις νεολαίας κλπ.) και, κατά συνέπεια, απορρόφησαν μεγάλο μέρος της πολιτικής έντασης που δεν μπορούσε να εκφραστεί μέσα από τους θεσμούς του μετεμφυλιακού (και στη συνέχεια δικτατορικού) κράτους. Ταυτόχρονα εξέφρασαν την κοινωνική ζήτηση παιδείας, ένα γενικευμένο δηλαδή ιδεώδες κοινωνικής κινητικότητας. Ο τύπος αυτός όμως των φοιτητικών κινήματων εξακολουθεί να ισχύει στα τέλη της δεκαετίας του '80; Πολύ συχνά τα νεανικά κινήματα εξετάζονται με την προβληματική της περιόδου της μεταπολεμικής οικονομικής άνθησης. Το ενδιαφέρον κατά συνέπεια εντοπίζεται στους τρόπους που οι νέοι αναζητήσαν την αυτονομία τους απέναντι στον κόσμο των ενηλίκων. Η δεκαετία ωστόσο του 1980 έθεσε διαφορετικές προτεραιότητες: Η οικονομική κρίση, η ανεργία και η υποαπασχόληση των νέων, η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις τεχνολογικές αλλαγές, η ανεπάρκεια των διαθέσιμων για την Παιδεία πόρων, αποτελούν πυρήνα γύρω από τον οποίο αρθρώνονται νέοι τρόποι ζωής, νέες νοοτροπίες και σχέσεις με την πολιτική και τους θεσμούς, μια δηλαδή κουλτούρα της ανεργίας που αφορά όχι μόνο τους άνεργους νέους αλλά και όλους όσους απειλεί η ανεργία μετά το τέλος των σπουδών τους. Επιβάλλεται επομένως η ανάγκη μιας νέας προβληματικής.

Το κείμενο αποτελεί παρεμβάση στο συνέδριο «Πανεπιστήμιο: ιδεολογία και παιδεία, ιστορική διάσταση και προοπτικές», Αθήνα 21-26 Σεπτεμβρίου 1987.